Eylem Yurdakul Tuğutlu

KAYSERİ MİHRAPLARI

Kayseri Merkez ve İlçelerinde Bulunan Camii ve Mescitlerdeki Mihraplar

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları No: 52
Kayseri Mihrapları
Eylem Yurdakul Tuğutlu

Bu kitap KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'nin bir kültür hizmetidir.
Eserin tüm hakları saklıdır. Yazılar ve görsel malzemeler izin alınmadan kullanılamaz.

ISBN : 978–605–9117–30–2
Birinci Baskı : 2006
İkinci Baskı : Ağustos 2019

Yayın Koordinatörü : Salih Özgöncü
Yayın Yürütme Kurulu : Erkan Küp
: Mustafa Erdoğdu
: Maide Güzeloğlu

Yapım : www.bilgegrafik.com
Fotoğraflar : Ahmet Deniz Doğan
Tasarım : Ahmet Deniz Doğan
Kapak : Ali Saraçoğlu
Çizimler : Tuğba Dökmeci

Baskı : Orka Matbaacılık, İnecik Mah. Çırağan Sk.
No: 4 Melikgazi / KAYSERİ / info@orkamatbaa.com
T.: +90 352 322 17 00

Adres : Kayseri Büyükşehir Belediyesi
Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı
T.: +90 352 220 70 90

Eylem Yurdakul Tuğutlu

KAYSERİ MİHRAPLARI

Kayseri Merkez ve İlçelerinde Bulunan Camii ve Mescitlerdeki Mihraplar

II. BASKI

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları
SANAT DİZİSİ

TAKDİM

Hayal etmenin ve özgürlüğün kaynağı, başarının sırrı, geçmiş deneyimlerin bilgisi ve hakikat arayışı okumaktan geçmektedir. Okumak ve kitap gönülden gönüle yoldur.

Okumakla aralanır perdeler, açılır ufuklar, aydınlanır karanlıklar, çözülür sırlar, anlaşılır insanlar. Okumak, bizi cehaletin karanlığından bilgeliğin felahına çıkarır. Yepyeni ufukları bize açan kitaplarla kültürel mirasımızı ve başka dünyaları okuruz. Her bir kitap yolculuğu ile zamanımızı ve dilimizi en doğru şekilde kullanıp hayattan ve zamandan kazanmış oluruz. Kitap, tarihi bağlamda bir hafıza, kültürel anlamda bir geleneğin tevarüsü, sanatsal bakımdan insanlığa bırakılan mirasın geleceğe taşınması, medeniyet açısından ise zamanı ve mekânı belirleme unsurudur. Kitabı ve eseri olanlar insanlık tarihini yazarlar.

İlk çağlarda dahi taşlara, mağaralara yazan insanın amacı kendini ifade etmek ve iz bırakmaktır. Gerek tahtalara, ağaçlara, derilere yazılı olsun gerekse iki kapak arasında sahifelere yazılsın kitap, kültürel bir mirastır, toplumun hafızasıdır.

İlk emre muhatap olan insan, okur Yaratan Rabbi'nin adı ile kâinatı, kendini, Rabbini ve kitabı. Bu yönüyle kitap vahiydir, hakikattir, dünya ve ahiret mutluluğunun rehberidir.

"Eğitimi önemsiyoruz çünkü cehaletin düşmanıyız." sloganıyla hareket ettiğimiz güzel şehrimizde ulaşım, yol, su gibi ihtiyaçları şehircilik anlayışıyla görüp giderdiğimiz gibi, sosyal ve kültürel ihtiyaçları da dikkate almaktayız. Kitapları ve kitap yuvaları olan kütüphanelerimizi hemşehrilerimize sunma gayreti göstermekteyiz. Kayseri Büyükşehir Belediyesi olarak, siz kitapseverleri kitaplarla buluşturmak için elimizden geleni yapıyoruz. Gerek basılı, gerek e-kitaplar ile hayal etmeniz ve hayallerinizi gerçekleştirmeniz için kütüphanelerimize bekliyoruz.

Tarihsel ve coğrafi anlamda medeniyetlerin beşiği olan Kayseri'de tarihimizi, geleneğimizi, kültürümüzü ve sanatımızı yansıtan eserleri yayımlayarak halkımıza ulaştırma kaygısı taşıyoruz. Biliyoruz ki yayımladığımız eserler geleceğe bıraktığımız mirasımız, hoş bir sedamızdır. Açtığımız her bir kütüphane ve kültür merkezi, yayımladığımız her dergi ve kitap, memleketimize olan saygı ve sevgimizin somut bir göstergesidir. Akif'in dediği gibi: "Okuyorsa ahali, yapılamayacak ne var"...

Hayal eden, merak eden, araştıran ve okuyan neslimiz gelecek adına ümit vaat etmektedir. Kütüphanelerimizin raflarında okurlarıyla buluşmayı bekleyen her bir kitap bu anlayışla hareket eden hemşehrilerimizi beklemektedir. Unutmayalım ki bir insanın hayatta kendisine yapabileceği en büyük iyilik; iyi bir okur olmaktır. Bir kütüphanenin rafında, bir kitabın sayfalarında, bir yazının satırlarında gönüllerimizin buluşması dileğiyle...

Dr. Memduh BÜYÜKKILIÇ
Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı

Dedem Abbas Yurdakul ve
Annem Meliha Yurdakul'un aziz hatırasına...

Eylem Yurdakul Tuğutlu

1982 yılında Kırşehir'in Mucur İlçesi'nde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şehit Öğretmen Hüseyin Aydemir Hürriyet İlköğretim Okulu'nda, lise öğrenimini Mucur Lisesi'nde tamamladı. 2003 yılında Anadolu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi bölümünde lisans öğrenimini tamamlayıp aynı yıl Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Sanat Tarihi Anabilim Dalında yüksek lisansa başladı ve 2007 yılında Kayseri Mihrapları (Kayseri Merkez ve İlçelerinde Bulunan Cami ve Mescidlerdeki Mihraplar) adlı yüksek lisans tez çalışmasını tamamladı. Çalışma hayatına 2006 yılında Kırşehir Müze Müdürlüğü'nde başlayan yazar, 2009 yılından itibaren Bursa Müze Müdürlüğü'ne bağlı Türk İslâm Eserleri Müzesi'nde Müze Araştırmacısı olarak görevine devam etmektedir.

ÖNSÖZ

Başlangıçta basit bir nişten ibaret olan mihraplar zamanla İslam mimarisindeki en önemli eleman olarak karşımıza çıkmaktadır. Prof. Dr. E. Diez'in "*Mihrabın tarihini yazmak gelecekte yapılacak bir vazifedir.*" sözünü dikkate alarak Kayseri merkez, ilçe, kasaba ve köylerinde bulunan cami ve mescitlerdeki mihraplar ayrıntılarıyla incelenmeye çalışılmıştır.

Eleştiri ve önerileri ile çalışmalarıma yön veren Prof. Dr. Mustafa DENKTAŞ'a, zaman zaman görüşlerine başvurduğum Prof. Dr. Kerim TÜRKMEN'e, Prof. Dr. Harun GÜNGÖR'e, Doç. Dr. Yıldıray ÖZBEK'e ve Arş. Gör. Aslı SAĞIROĞLU ARSLAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Necmettin NURSAÇAN'a, Kocasinan ve Melikgazi Müftülükleri çalışanlarına, Kayseri merkez, ilçe, kasaba ve köylerinde görev yapan tüm imamlara ve misafirperver Kayseri halkına özellikle Seyfettin, Nafiye, Seher, Sevda, Şeyma, Fatoş, Özlem ve Meltem ALTUNKAYNAK'a, birçok camiye giderken bana eşlik eden Memiş Amca'ya, Nimet'e, Ahmet SİNAN, Demet ÖZTÜRK, Ayşenur KAYA ve Esma GÜLEÇ'e, tezin yazımında yardımlarını gördüğüm Yıldız ERASLAN, Özden DÜLGER, Halil MARAŞ, Tamer YÜKSEL, Fatih KEKİLLİ, Gülseren KILIÇ, Ümit ÖZDEMİR, Orhan ER, Mustafa ŞİMŞEK, Alper PEKER, Ali ÇAKICI, Cihan ER, Erhan KÖYLÜOĞLU, Birol AKAN, Süleyman TUNÇ, Fatih DULKADİROĞLU, Betül TÜRKMENOĞLU ve Çiğdem NUROĞLU'na çizimlerde emeği geçen Ebru SERT, Mustafa TARI, Oktay ÇAĞLIBULANIK, İsmail KOÇYİĞİT, Yüksek Mimar Ömer BARUT, Selma ÜNLÜDİL'e, kitabın ikinci basımı için çizimleri hazırlayan illüstrasyon sanatçısı Tuğba DÖKMECİ'ye, her zaman bana destek verici sözleri ile yanımda olan müdürlerim Mustafa GÖKGÜL, Adnan GÜÇLÜ, şefim Ali İhsan SABANCI ve tezimde düzeltmeler yapan edebiyat öğretmenim Mehmet AKIN'a teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca maddi ve manevi olarak beni destekleyen Kırşehir Valisi Sayın M. Lütfullah BİLGİN'e, amcam Nihat YURDAKUL ve halam Nihal YURDAKUL'a, eşim Ali Seda TUĞUTLU'ya, kızlarım Zehra Rana, Nevra ve Serra TUĞUTLU'ya sonsuz teşekkür ederim.

Kitabın ikinci basımını üstlenen Kayseri Büyükşehir Belediyesine ve saygıdeğer başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç'a şükranlarımı sunuyorum.

Eylem Yurdakul Tuğutlu

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR xiv

ŞEKİL LİSTESİ xv

FOTOĞRAF LİSTESİ xvii

GİRİŞ 21

KONUNUN TANIMI, AMACI, ÖNEMİ VE SINIRLARI 21

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ 21

KONUYLA İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR 22

KAYSERİ'NİN TARİHÇESİ 23

MİHRABIN TARİHÇESİ 24

KATALOG 31

SULTAN HAN (TUZHİSAR KERVANSARAYI) MESCİDİ MİHRABI 31

HUNAT HATUN (HUAND) CAMİİ MİHRABI 35

KARATAY KERVANSARAYI MESCİD MİHRABI 39

HACI KILIÇ CAMİİ MİHRABI 43

BÜNYAN ULU CAMİİ MİHRABI 47

YAZIR KÖYÜ CAMİİ MİHRABI 51

HATIROĞLU CAMİİ MİHRABI 55

SİVASİ HATUN CAMİİ MİHRABI 58
KÖLÜK CAMİİ MİHRABI 63
KOPÇULLU (KARABEY) CAMİİ MİHRABI 68
MELİK ARSLAN CAMİİ MİHRABI 72
FATİH CAMİİ MİHRABI 76
ALAÜDDEVLE CAMİİ MİHRABI 80
SALİHBAHÇE (İSA KÜMBET) CAMİİ MİHRABI 84
GUBAROĞLU (YUMURTALI) MESCİDİ MİHRABI 88
DANIŞ ALİ CAMİİ (YAZLIK KISIM) MİHRABI 91
KURŞUNLU CAMİİ MİHRABI 95
KURŞUNLU CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI 99
DANİŞ ALİ CAMİİ (KIŞLIK KISIM) MİHRABI 102
ŞEYH TENNÛRÎ CAMİİ MİHRABI 106
ŞEYH TENNÛRÎ CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI 110
İNİLER CAMİİ MİHRABI 113
MÜTEVELLİ CAMİİ MİHRABI 116
YANIKOĞLU CAMİİ MİHRABI 120
YANIKOĞLU CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI 124
MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA CAMİİ MİHRABI 128
MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI 132
KARAİMAM CAMİİ MİHRABI 135
MOLU KÖYÜ CAMİİ MİHRABI 138
SADRAZAM MEHMET PAŞA CAMİİ MİHRABI 143
HASİNLİ CAMİİ MİHRABI 146
HASİNLİ CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI (DOĞU) 150
HASİNLİ CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI (BATI) 153
KALEMKIRDI CAMİİ MİHRABI 156
KALAYCIOĞLU MESCİDİ MİHRABI 160
EFENDİ AĞA CAMİİ MİHRABI 163
HOCALAR CAMİİ MİHRABI 167
BATTAL GAZİ CAMİİ MİHRABI 171
EVEREK CAMİİ KEBİR MİHRABI 176
GÜRPINAR CAMİİ MİHRABI 180
TALAS KİLİSESİ (YENİ CAMİİ) MİHRABI 184
MEHMET ALİ BEY CAMİİ MİHRABI 188

MEHMET ALİ BEY CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI 192
KEŞLİK KÖYÜ CAMİİ MİHRABI 195
KEŞLİK KÖYÜ CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI 199
TAVLUSUN (AYDINLAR) CAMİİ MİHRABI 202
TİREM CAMİİ MİHRABI 207
HAN CAMİİ MİHRABI 210
MELİK GAZİ MESCİDİ MİHRABI 216
GERMİR AŞAĞI MAHALLE CAMİİ MİHRABI 220
DEDAMAN (ÇAY) CAMİİ MİHRABI 225
KAYAALTI CAMİİ MİHRABI 228
YENİ CAMİİ MİHRABI 231
METHİYE KÖYÜ CAMİİ MİHRABI 235
HİLMİYE KÖYÜ CAMİİ MİHRABI 238
REŞADİYE CAMİİ MİHRABI 241
AZİZİYE CAMİİ MİHRABI 245
SEYİDGAZİ CAMİİ MİHRABI 248
ALİ HOCA CAMİİ MİHRABI 252
ALİ HOCA CAMİİ - KUZEY DIŞ CEPHEDEKİ MİHRAP 256
ASMALI MESCİD MİHRABI 259
KONUKBOĞAN MESCİDİ MİHRABI 262
HACI SAKİ CAMİİ MİHRABI 265
HASBEK KÜMBET CAMİİ MİHRABI 269
HELVACI DEDE ŞIH MESCİDİ MİHRABI 272
TAŞCIOĞLU (TEPECİK) MESCİDİ MİHRABI 275
EMİR SULTAN MESCİDİ MİHRABI 278
AŞAĞI MAHALLE CAMİİ MİHRABI 282
HACI HAYDAR CAMİİ MİHRABI 285
DERVİŞ AĞA CAMİİ MİHRABI 288

DEĞERLENDİRMELER 293
MİHRABIN YAPIDAKİ YERİ VE KONUMU 293
MALZEME VE TEKNİK 294
ÇİNİ 294
AHŞAP 294
ALÇI 294
TAŞ 294
MİHRAP ELEMANLARI 295

TEPELİK 295
Yatay Dikdörtgen Pano Şeklinde Tepelik 295
Tek Tek Parçalardan Meydana Gelen Tepelik 295
Üçgen Pano Şeklinde Tepelik 295
ÇERÇEVE VE KENAR BORDÜRLERİ 296
Tek Bordürlü Tip 296
İki Bordürlü Tip 296
Üç Bordürlü Tip 296
Dört Bordürlü Tip 296
Beş Bordürlü Tip 296
Altı ve Yedi Bordürlü Tip 296
ALINLIK 297
Tek Kartuştan Oluşan Alınlık 297
İki Kartuştan Oluşan Alınlık 297
Dört Kartuştan Oluşan Alınlık 297
KÖŞELİK 297
Tek Parça (Yekpare) Köşelik 297
İki Üçgen Parçadan Meydana Gelen Köşelik 298
KABARA VE ROZET 298
KEMER 298
MİHRAP NİŞİ 298
Kavsara 298
Yarım Kubbe Şeklindeki Kavsara 298
Dilimli Kavsara 299
Mukarnaslı Kavsara 299
Nişin Alt Kısmı 300
Çift Nişli Mihraplar 300
Yarım Daire Planlı Niş 300
Dikdörtgen Planlı Niş 300
Üç Kenarlı Niş 301
Dört Kenarlı Niş 301
Beş Kenarlı Niş 301
Yedi Kenarlı Niş 301
SÜTUN VE SÜTUNCELER 301

Sütun 301
Sütunceler 301
Silindirik Gövdeli Sütunceler 302
Gövdeleri Burmalı Silindirik Sütunceler 302
Gövdeleri Çokgen Sütunceler 302
OTURTMALIK 302
Kenar Bordürlerinden Ayrı Düz Yatay Bir Silme Olarak Yer Alan Oturtmalık 302
Kenar Bordürlerinin Dıştan İçe Sırayla Mihrap Nişine Doğru 90°'lik Bir Dönüş Yaparak Devam Etmesi ve Sütunceler Hizasında Nihayetlenmesi veya Sütunceler Altında da Devam Etmesi ile Meydana Gelen Oturtmalık 302
SÜSLEME 302
GEOMETRİK SÜSLEME 302
BİTKİSEL SÜSLEME 304
YAZI 305
DİĞER MOTİFLER 306
TARİHLENDİRME 306

SONUÇ 307

KAYNAKÇA 309

TABLO 316

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

a.g.t. : Adı geçen tez

Bkz. : Bakınız

cm : Santimetre

Çev. : Çeviren

H. : Hicri

İ.A. : İslam Ansiklopedisi

K.B.Y. : Kültür Bakanlığı Yayınları

M. : Miladi

M.E.B. : Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

S. : Sayı

STY. : Sanat Tarihi Yıllığı

T.T.K.B : Türk Tarih Kurumu Basımevi

T.D.V.İ.A. : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı 30
Şekil 2: Hunat Hatun Camii Mihrabı 36
Şekil 3: Karatay Hanı Mescidi Mihrabı 40
Şekil 4: Hacı Kılıc Camii Mihrabı 44
Şekil 5: Bünyan Ulu Camii Mihrabı 48
Şekil 6: Yazır Köyü Camii Mihrabı 52
Şekil 7: Hatıroğlu Camii Mihrabı 56
Şekil 8: Sivasi Hatun Camii Mihrabı 60
Şekil 9: Kölük Camii Mihrabı 64
Şekil 10: Kopçullu Camii Mihrabı 69
Şekil 11: Melik Arslan Camii Mihrabı 73
Şekil 12: Fatih Camii Mihrabı 77
Şekil 13: Alaüddevle Camii Mihrabı 81
Şekil 14: İsa Kümbet Camii Mihrabı 85
Şekil 15: Gubaroğlu Camii Mihrabı 89
Şekil 16: Daniş Ali Camii (Yazlık Kısım) Mihrabı 92
Şekil 17: Kurşunlu Camii Mihrabı 96
Şekil 18: Kurşunlu Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı 100
Şekil 19: Daniş Ali Camii (Kışlık Kısım) Mihrabı 103
Şekil 20: Şeyh Tennûrî Camii Mihrabı 107
Şekil 21: Şeyh Tennûrî Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı 111
Şekil 22: İniler Camii Mihrabı 114
Şekil 23: Mütevelli Camii Mihrabı 117
Şekil 24: Yanıkoğlu Camii Mihrabı 121
Şekil 25: Yanıkoğlu Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı 125
Şekil 26: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii Mihrabı 129
Şekil 27: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı 133
Şekil 28: Karaimam Camii Mihrabı 136
Şekil 29: Molu Köyü Camii Mihrabı 139
Şekil 30: Sadrazam Mehmet Paşa Camii Mihrabı 144
Şekil 31: Hasinli Camii Mihrabı 147
Şekil 32: Hasinli Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı (Doğu) 151
Şekil 33: Hasinli Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı (Batı) 154
Şekil 34: Kalemkırdı Camii Mihrabı 157
Şekil 35: Kalaycıoğlu Camii Mihrabı 161
Şekil 36: Efendi Ağa Camii Mihrabı 164
Şekil 37: Hocalar Camii Mihrabı 168
Şekil 38: Battalgazi Camii Mihrabı 172
Şekil 39: Everek Camii Kebir Mihrabı 177
Şekil 40: Gürpınar Camii Mihrabı 181
Şekil 41: Yeni Camii Mihrabı (Talas Kilisesi) 185
Şekil 42: Mehmet Ali Bey Camii Mihrabı 189
Şekil 43: Mehmet Ali Bey Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı 193
Şekil 44: Keşlik Köyü Camii Mihrabı 196
Şekil 45: Keşlik Köyü Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı 200
Şekil 46: Tavlusun Camii Mihrabı 203
Şekil 47: Tirem Camii Mihrabı 208
Şekil 48: Han Camii Mihrabı 211

Şekil 49: Melikgazi Mescidi Mihrabı 217
Şekil 50: Asağı Mahalle Camii Mihrabı 221
Şekil 51: Dedeman (Çay) Camii Mihrabı 226
Şekil 52: Kayaaltı Camii Mihrabı 229
Şekil 53: Yeni Camii Mihrabı 232
Şekil 54: Methiye Köyü Camii Mihrabı 236
Şekil 55: Hilmiye Köyü Camii Mihrabı 239
Şekil 56: Reşadiye Camii Mihrabı 242
Şekil 57: Aziziye Camii Mihrabı 246
Şekil 58: Seyidgazi Camii Mihrabı 249
Şekil 59: Ali Hoca Camii Mihrabı 253
Şekil 60: Ali Hoca Camii Kuzey Dış Cephe Mihrabı 257
Şekil 61: Asmalı Mescid Mihrabı 260
Şekil 62: Konuk Boğan Mescidi Mihrabı 263
Şekil 63: Hacı Saki Camii Mihrabı 266
Şekil 64: Hasbek Kümbet Camii Mihrabı 270
Şekil 65: Helvacı Dede Şıh Mescidi Mihrabı 273
Şekil 66: Taşçıoğlu (Tepecik) Mescidi Mihrabı 276
Şekil 67: Emir Sultan Mescidi Mihrabı 279
Şekil 68: Aşağı Mahalle Camii Mihrabı (Yeşilyurt) 283
Şekil 69: Hacı Haydar Camii Mihrabı 286
Şekil 70: Derviş Ağa Camii Mihrabı 289

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı 32
Fotoğraf 2: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı - Detay 33
Fotoğraf 3: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı - İçteki Niş 33
Fotoğraf4: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı - Detay 33
Fotoğraf 5: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı - Detay 34
Fotoğraf 6: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı - Detay 34
Fotoğraf 7: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı - Detay 34
Fotoğraf 8: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı - Detay 34
Fotoğraf 9: Hunat Hatun Camii Mihrabı 37
Fotoğraf 10: Hunat Hatun Camii Mihrabı 38
Fotoğraf 11: Hunat Hatun Camii Mihrabı | Kemer ve Kavsara 38
Fotoğraf 12: Hunat Hatun Camii Mihrabı | Detay 38
Fotoğraf 13: Karatay Hanı Mescidi Mihrabı 41
Fotoğraf 14: Karatay Hanı Mescidi Mihrabı 42
Fotoğraf 15: Karatay Hanı Mescidi Mihrabı | Kavsara 42
Fotoğraf 16: Hacı Kılıç Camii MihrabıMihrabı 45
Fotoğraf 17: Bünyan Ulu Camii Mihrabı 49
Fotoğraf 18: Bünyan Ulu Camii Mihrabı | Kavsara 50
Fotoğraf 19: Yazır Köyü Camii Mihrabı 53
Fotoğraf 20: Yazır Köyü Camii Mihrabı | Kavsara 54
Fotoğraf 21: Yazır Köyü Camii Mihrabı | Kemer 54
Fotoğraf 22: Yazır Köyü Camii Mihrabı | Kenar Bordürü 54
Fotoğraf 23: Hatıroğlu Camii Mihrabı 57
Fotoğraf 24: Sivasi Hatun Camii Mihrabı 61
Fotoğraf 25: Sivasi Hatun Camii Mihrabı | Kavsara 62
Fotoğraf 26: Kölük Camii Mihrabı 65
Fotoğraf 27: Kölük Camii Mihrabı | Tepelik 66
Fotoğraf 28: Kölük Camii Mihrabı | Kavsara 67
Fotoğraf 29: Kölük Camii Mihrabı | Detay 67
Fotoğraf 30: Kopçullu Camii Mihrabı 70
Fotoğraf 31: Kopçullu Camii Mihrabı | Kenar Bordürü 71
Fotoğraf 32: Kopçullu Camii Mihrabı | Kenar Bordürü 71
Fotoğraf 33: Melik Arslan Camii Mihrabı 74
Fotoğraf 34: Melik Arslan Camii Mihrabı | Kavsara 75
Fotoğraf 35: Fatih Camii Mihrabı 78
Fotoğraf 36: Fatih Camii Mihrabı | Kavsara 79
Fotoğraf 37: Fatih Camii Mihrabı | Tepelik 79
Fotoğraf 38: Alaüddevle Camii Mihrabı 82
Fotoğraf 39: Alaüddevle Camii Mihrabı | Alınlık - Kavsara 83
Fotoğraf 40: Salihbahçe (İsa Kümbet) Camii Mihrabı 86
Fotoğraf 41: Salihbahçe (İsa Kümbet) Camii Mihrabı | Kavsara 87
Fotoğraf 42: Gubaroğlu Camii Mihrabı 90
Fotoğraf43: Daniş Ali Camii (Yazlık Kısım) Mihrabı 93
Fotoğraf 44: Daniş Ali Camii (Yazlık Kısım) Mihrabı | Kavsara 94
Fotoğraf 45: Kurşunlu Camii Mihrabı 97
Fotoğraf 46: Kurşunlu Camii Mihrabı | Tepelik 98
Fotoğraf 47: Kurşunlu Camii Mihrabı | Kabara 98
Fotoğraf 48: Kurşunlu Camii Mihrabı | Kavsara 98
Fotoğraf 49: Kurşunlu Camii Mihrabı | Kavsara Planı 98
Fotoğraf 50: Kurşunlu Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı 101
Fotoğraf 51: Kurşunlu Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı 101
Fotoğraf52: Daniş Ali Camii (Kışlık Kısım) Mihrabı 104
Fotoğraf 53: Daniş Ali Camii (Kışlık Kısım) Mihrabı 105
Fotoğraf 54: Daniş Ali Camii (Kışlık Kısım) Mihrabı | Köşelik - Kavsara 105
Fotoğraf 55: Şeyh Tennûrî Camii Mihrabı 108
Fotoğraf 56: Şeyh Tennûrî Camii Mihrabı | Kavsara 109

Fotoğraf 57: Şeyh Tennûrî Camii Mihrabı | Kabara 109

Şeyh Tennûrî Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı 112

Fotoğraf 59: İniler Camii Mihrabı 115

Fotoğraf 60: Mütevelli Camii Mihrabı 118

Fotoğraf 61: Mütevelli Camii Mihrabı | Köşelik - Kavsara 119

Fotoğraf 62: Yanıkoğlu Camii Mihrabı 122

Fotoğraf 63: Yanıkoğlu Camii Mihrabı | Kavsara 123

Fotoğraf 64: Yanıkoğlu Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı 126

Fotoğraf 65: Yanıkoğlu Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı 127

Fotoğraf 66: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii Mihrabı 130

Fotoğraf 67: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii Mihrabı | Tepelik 131

Fotoğraf 68: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı 134

Fotoğraf 69: Karaimam Camii Mihrabı 137

Fotoğraf 70: Molu Köyü Camii Mihrabı 140

Fotoğraf 71: Molu Köyü Camii Mihrabı | Köşelik - Kavsara 141

Fotoğraf 72: Molu Köyü Camii Mihrabı | Nişin Alt Kısmı 141

Fotoğraf 73: Molu Köyü Camii Mihrabı | Tepelik 141

Fotoğraf 74: Molu Köyü Camii Mihrabı | Alınlık 142

Fotoğraf 76: Molu Köyü Camii Mihrabı | Nişin Alt Kısmı Detay 142

Fotoğraf 75: Molu Köyü Camii Mihrabı | Kenar Bordürü 142

Fotoğraf77: Sadrazam Mehmet Paşa Camii Mihrabı 145

Fotoğraf 78: Hasinli Camii Mihrabı 148

Fotoğraf 79: Hasinli Camii Mihrabı | Alınlık - Köşelik - Kavsara 149

Fotoğraf 80: Hasinli Camii Mihrabı | Kenar Bordürü Detay 149

Fotoğraf 81: Hasinli Camii Mihrabı | Kenar Bordürü Detay 149

Fotoğraf 82: Hasinli Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı (Doğu) 152

Fotoğraf 83: Hasinli Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı (Batı) 155

Fotoğraf84: Kalemkırdı Camii Mihrabı 158

Fotoğraf 85: Kalemkırdı Camii Mihrabı | Kenar Bordürü - Alınlık - Köşelik -Kavsara 159

Fotoğraf 86: Kalemkırdı Camii Mihrabı | Detay 159

Fotoğraf 87: Kalemkırdı Camii Mihrabı | Detay 159

Fotoğraf88: Kalaycıoğlu Mescidi Mihrabı 162

Fotoğraf 89: Efendi Ağa Camii Mihrabı 165

Fotoğraf 90: Efendi Ağa Camii Mihrabı | Kavsara 166

Fotoğraf 91: Efendi Ağa Camii Mihrabı | Kavsara - Detay 166

Fotoğraf 92: Hocalar Camii Mihrabı 169

Fotoğraf 93: Hocalar Camii Mihrabı | Kitabe 170

Fotoğraf 94: Battal Gazi Camii Mihrabı 173

Fotoğraf 95: Battal Gazi Camii Mihrabı | Kavsara 174

Fotoğraf 97: Battal Gazi Camii Mihrabı | Detay 174

Fotoğraf 96: Battal Gazi Camii Mihrabı | Detay 174

Fotoğraf 98: Battal Gazi Camii Mihrabı | Detay 175

Fotoğraf 100: Battal Gazi Camii Mihrabı | Detay 175

Fotoğraf 99: Battal Gazi Camii Mihrabı | Detay 175

Fotoğraf 101: Everek Camii Kebir Mihrabı 178

Fotoğraf 102: Gürpınar Camii Mihrabı 182

Fotoğraf 103: Gürpınar Camii Mihrabı | Kavsara 183

Fotoğraf 104: Gürpınar Camii Mihrabı | Tepelik - Kitabe 183

Fotoğraf 105: Talas Kilisesi (Yeni Camii) Mihrabı 186

Fotoğraf 106: Talas Kilisesi (Yeni Camii) Mihrabı | Sütunce 187

Fotoğraf 107: Mehmet Ali Bey Camii Mihrabı 190

Fotoğraf 108: Mehmet Ali Bey Camii Mihrabı | Tepelik 191

Fotoğraf 109: Mehmet Ali Bey Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı 194

Fotoğraf 110: Keşlik Köyü Camii Mihrabı 197

Fotoğraf 111: Keşlik Köyü Camii Mihra bı | Kavsara 198

Fotoğraf 112: Keşlik Köyü Camii Mihrabı | Sütunce 198

Fotoğraf 113: Keşlik Köyü Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı 201

Fotoğraf 114: Keşlik Köyü Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı | Kavsara 201

Fotoğraf 115: Tavlusun Camii Mihrabı 204

Fotoğraf 116: Tavlusun Camii Mihrabı 205

Fotoğraf 117: Tavlusun Camii Mihrabı | Kavsara 205

Fotoğraf 118: Tavlusun Camii Mihrabı | Detay 206

Fotoğraf 119: Tavlusun Camii Mihrabı | Detay 206

Fotoğraf 120: Tavlusun Camii Mihrabı | Kenar Bordürü 206

Fotoğraf 121: Tirem Camii Mihrabı 209

Fotoğraf 122: Han Camii Mihrabı 212
Fotoğraf 123: Han Camii Mihrabı 213
Fotoğraf 124: Han Camii Mihrabı | Detay 213
Fotoğraf 125: Han Camii Mihrabı | Kenar Bordürleri 214
Fotoğraf 126: Han Camii Mihrabı | Detay 215
Fotoğraf 127: Han Camii Mihrabı | Detay 215
Fotoğraf 128: Melik Gazi Mescidi Mihrabı 218
Fotoğraf 129: Melik Gazi Mescidi Mihrabı | Tepelik - Kavsara 219
Fotoğraf 130: Germir Aşağı Mahalle Camii Mihrabı 222
Fotoğraf 131: Germir Aşağı Mahalle Camii Mihrabı | Kenar Bordürü - Köşelik - Kavsara 223
Fotoğraf132: Germir Aşağı Mahalle Camii Mihrabı | Detay 224
Fotoğraf 133: Dedaman (Çay) Camii Mihrabı 227
Fotoğraf 134: Kayaaltı Camii Mihrabı 230
Fotoğraf 135: Yeni Camii Mihrabı 233
Fotoğraf 136: Yeni Camii Mihrabı | Kavsara 234
Fotoğraf 137: Yeni Camii Mihrabı | Tepelik 234
Fotoğraf 138: Methiye Köyü Camii Mihrabı 237
Fotoğraf 139: Hilmiye Köyü Camii Mihrabı 240
Fotoğraf 140: Reşadiye Camii Mihrabı 243
Fotoğraf 141: Reşadiye Camii Mihrabı | Tepelik 244
Fotoğraf 142: Aziziye Camii Mihrabı 247
Fotoğraf 143: Seyidgazi Camii Mihrabı 250
Fotoğraf 144: Seyidgazi Camii Mihrabı | Kenar Bordürü 251
Fotoğraf 145: Ali Hoca Camii Mihrabı 254
Fotoğraf 146: Ali Hoca Camii Mihrabı | Kavsara 255
Fotoğraf 147: Ali Hoca Camii - Kuzey Dış Cephedeki Mihrap 258
Fotoğraf 148: Asmalı Mescid Mihrabı 261
Fotoğraf 149: Konukboğan Mescidi Mihrabı 264
Fotoğraf 150: Hacı Saki Camii Mihrabı 267
Fotoğraf 151: Hacı Saki Camii Mihrabı | Kenar Bordürü 268
Fotoğraf 152: Hasbek Kümbet Camii Mihrabı 271
Fotoğraf 153: Helvacı Dede Şıh Mescidi Mihrabı 274
Fotoğraf 154: Taşcıoğlu (Tepecik) Mescidi Mihrabı 277
Fotoğraf 155: Emir Sultan Mescidi Mihrabı 280
Fotoğraf 156: Emir Sultan Mescidi Mihrabı | Kavsara 281
Fotoğraf 157: Aşağı Mahalle Camii Mihrabı (Yeşilyurt) 284
Fotoğraf158: Hacı Haydar Camii Mihrabı 287
Fotoğraf 159: Derviş Ağa Camii Mihrabı 290
Fotoğraf 160: Derviş Ağa Camii Mihrabı | Kavsara 291

GİRİŞ

KONUNUN TANIMI, AMACI, ÖNEMİ VE SINIRLARI

Mihrap, dini yapılarda namaz kılmak için kıble yönünü gösteren mimari bir elemandır.[1] Mihrapların, devir ve bölgesel özelliklere göre; taş, tuğla, ahşap, çini ve alçı gibi değişik malzemelerden yapılmış oldukları görülmektedir.

Kayseri merkez, ilçe, kasaba ve köylerinde ki cami ve mescitlerde yer alan mihrap örnekleriyle ilgili bazı araştırmalar bulunmaktadır. Ancak bu araştırmalarda oldukça sınırlı sayıdaki örnekler ele alınmış Kayseri mihraplarının tamamını ele alan bir çalışma henüz yapılmamıştır. Bu çalışmanın amacı Kayseri'de yer alan bütün mihrapların tamamının tespitinin yapılması ve bir il ölçeğinde mihrapların malzeme, süsleme ve plan özelliklerinin gelişimini kendi içerisinde takip etmekdir. Ayrıca bu çalışmada Anadolu Türk sanatındaki mihrap gelişimi ile Kayseri'deki mihrap gelişiminin benzerlik ve farklılıkları üzerinde de kısaca durulmaya çalışılmıştır.

Anadolu Selçuklu devrinin en önemli merkezlerinden biri olan Kayseri merkez olmak üzere ilçeleri, kasabaları ve köyleri araştırma konusunun coğrafi sınırlarını oluşturmaktadır. Araştırmamızın sonunda incelemeye değer bulunan toplam 70 örnek tespit edilmiştir. Bunlardan 30'i il merkezinde, 7'si Develi ilçe merkezinde, 2'si Develi'ye bağlı Zile kasabasında, 3'ü İncesu ilçe merkezinde, 4'ü Büyük Bürüngüz köyünde, 3'ü Pınarbaşı ilçe merkezinde, 1'i Pınarbaşı Methiye köyünde, 1'i Pınarbaşı Hilmiye köyü, 1'i Melikgazi köyü, 2'si Yeşilhisar Keşlik köyünde, 2'si Talas ilçe merkezinde, 2'si Bünyan ilçe merkezinde, 2'si Yeşilyurt köyünde, 1'i Gesi köyünde, 1'i Germir köyünde, 1'i Tavlusun köyünde, 1'i Gürpınar köyünde, 1'i Karadayı köyünde, 1'i Sultanhanı köyünde, 2'si Molu köyünde, 1'i Yazır köyünde, 1'i de Erkilet ilçe merkezinde yer almaktadır.

Örnekler kronolojik olarak 13. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar geniş bir zaman dilimine yayılmaktadır. Bunlardan dokuzu 13. yüzyıla, dördü 15. yüzyıla, dokuzu 16. yüzyıla, beşi 17. yüzyıla, sekizi 18. yüzyıla, on yedisi 19. yüzyıla, beşi 20. yüzyıla ait örneklerdir. On üç tane mihrabımızın ise inşaat tarihi bilinmemektedir.

Ele alınan örneklerden 1'i çini, 3'ü ahşap kaplama, 6'sı alçı malzemeden olup, diğer 60 adet mihrap taş malzemeden yapılmıştır.

Bu çalışmada çeşitli dönemlerde çoğunluğu taştan yapılmış olan Kayseri merkez, ilçe, kasaba ve köylerinde yer alan mihraplar tek başlarına ele alınarak şekil, malzeme, teknik ve süsleme özellikleri bakımından tüm ayrıntıları ile incelenmiş, devir ve üslup özellikleri ortaya konmuştur.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu çalışma hazırlanırken izlenilen araştırma yöntemlerinin başında arazi çalışması gelmektedir. Kayseri merkez, ilçe, kasaba ve köyleri gezilerek tarihi cami ve mescidlerdeki

[1] E. Diez – O. Aslanapa, "Mihrab", *İslam Ansiklopedisi*, C. VIII, İstanbul, 1960, s. 294.

orijinal mihraplar tespit edilmiştir. Toplam 70 adet mihrap kataloga alınıp, incelenmiştir.

Tüm mihrapların fotoğrafları çekilerek, ölçüleri alınmıştır. Arazi çalışması sırasında hem yapının hem de mihrapların tanımları da yerlerinde yapılmıştır. Mihrapların alınan ölçülerine bağlı kalınarak ölçekli plan ve görünüş çizimleri titizlikle yapılmıştır. Daha önce çizilmiş 12 mihraba ait çizimler kontrol edilerek kullanılmıştır. Türkiye'deki çeşitli kütüphanelerden konumuzla ilgili olarak yayınlanmış makale ve kitaplar temin edilmiştir.

Ayrıca bu çalışmada mihraplarda görülen ayet, hadis ve dualar okunmuştur. Kayseri mihraplarını malzeme ve şekil yönünden ayrıntılı olarak ele alan bir tablo hazırlanarak çalışmanın sonuna eklenmiştir.

KONUYLA İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Anadolu Türk Sanatı ve İslam Sanatında mihraplarla ilgili yerli[2] ve yabancı[3] pek çok araştırmacı tarafından kitap ve makaleler yayınlanmıştır. Bu yayınlardan daha çok mihrabın gelişimi ile ilgili bölümde istifade edilmiştir.

Konumuzla ilgili olarak yayınlanmış makale ve kitap yoktur. Sadece Remzi Aydın tarafından hazırlanan Kayseri Mihrabları adlı yüksek lisans tezinde il merkezindeki cami, mescit ve türbelerdeki mihraplar ele alınmıştır. Bu çalışmanın sadece il merkezindeki mihraplarla sınırlı kalması, Kayseri'nin geneliyle ilgili olarak bir değerlendirme yapma şansını araştırmacılara vermemektedir.

Şehrin siyasi tarihi ile birlikte mevcut yapılar ve bunların kitabeleri hakkında bilgiler sunan yayınların başında Ahmed Nazif[4], Halil Edhem Eldem,[5] Albert Gabriel,[6] Mehmet Çayırdağ[7] ve Halit Erkiletlioğlu'nun[8] çalışmaları gelmektedir. İlhan Özkeçeci, Tarihi Kayseri Cami ve Mescidleri[9] adlı eserinde Kayseri'deki cami ve mescitleri anlatırken daha çok adı geçen yapıların mimarisi üzerinde durmuş, birkaç cümle ile de mihraplara da değinmiştir. Alev Kuru Çakmakoğlu'nun Fetih'ten Osmanlı Dönemi'ne Kadar Kayseri'deki Türk Devri Mimarisi adlı eseri[10] ve Nazım Şanlı'nın Kayseri'deki Mescidler adlı yüksek lisans tezi[11] yapılar hakkında bilgi vermesi bakımından yararlandığımız yayınlar arasında sayılabilir.

Ömür Bakırer 13. ve 14. Yüzyıllarda Anadolu Mihrabları[12] adlı eserinde Sultan Hanı Köşk Mescidi, Hunat Hatun (Huand) Camii, Hacı Kılıç Camii, Bünyan Ulu Camii, Kölük Camii ve Sivasi Hatun Camii mihraplarını çizim ve fotoğraflalarıyla birlikte ayrıntılı tanımlarını yaparak incelemiştir.

Bekir Eskici'nin Ankara Mihrabları[13] ve Mehmet Top'un Erken Dönem Osmanlı Mihrabları (XIV.-XV. Yüzyıl) adlı doktora tezi[14] terminoloji ve yöntem konusunda en çok yararlandığımız yayınların başında gelmektedir.

2 Y., Demiriz, *Osmanlı Mimarisinde Süsleme I Erken Devir* (1300-1453), İstanbul, 1979; Y. Özbek, *Osmanlı Beyliği Mimarisinde Taş Süsleme (1300-1453)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002; M. Top, "Ortaçağ Türk Mimarisinde Mihrap", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 6, Ankara, 2002, s. 87-98; T. Erzincan, "Mihrap" *T.D.V.İ.A.*, C. 30, İstanbul, 2005, s. 30-37.

3 Par M. Georges Marçais, "Le mihrap Maghrebin De Tozeur", Memorial Henri Basset, *Nouvelles Etudes North Africaines Et Orientales,* Librairie Orientaliste Paul Geuthner, Paris, 1928; George C., Miles, "Mihrab and Anazah: A Study in Early Islamic Iconography", *Archaeologica Orientalia in Memorian Ernst Herzfeld*, J. J. Augustin Publisher, Locust Valley, New York, 1952; E.,Diez, "Mihrab" *İslam Ansiklopedisi*, C. VIII, İstanbul, 1960, s. 295- 301; Alexandre Papadopoulo, Le Mihrap Dans L'architecture et la Religion Musulmanes, Actes du collog voe international tenu a Paris en mai 1980, E. J. Brill, Leiden, New York, Kopenhaun (1988); Rosen-Ayalon, Myriam, "A Neglected Group of Mihrabs in Palestine", *Studies in Islamic History and Civilization*, Cana, Jerusalem.

4 Ahmet Nazif, *Mirat-ı Kayseriyye*, Çev. Mehmet Palamutoğlu, Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Belediyesi Yayınları, Kayseri, 1987.

5 H. E. Eldem, *Kayseri Şehri*, (Sadeleştiren: K. Göde), Ankara, 1939.

6 A. Gabriel, *Kayseri Türk Anıtları*, (Çev. M. A. Tütenk), Ankara, 1954.

7 M. Çayırdağ, *Kayseri Tarihi Araştırmaları*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 2001.

8 H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitabeleri*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 2001.

9 İ. Özkeçeci, *Tarihi Kayseri Cami ve Mescidleri*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 1997.

10 A. Kuru Çakmakoğlu, *Fetih'ten Osmanlı Dönemi'ne Kadar Kayseri'deki Türk Devri Mimarisi*, Ankara, 1998.

11 N. Şanlı, *Kayseri'deki Mescidler*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 1999.

12 Ö. Bakırer, XIII. ve XIV. Yüzyıllarda Anadolu Mihrabları, *T.T.K.B.*, Ankara, 2000.

13 B. Eskici, *Ankara Mihrabları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

14 M. Top, *Erken Dönem Osmanlı Mihrabları (XIV.-XV. Yüzyıl)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sanat Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van, 1997.

Mustafa Denktaş; İncesu'da Türk Devri Anıtları,[15] Pınarbaşı'ndaki Türk Eserleri,[16] İncesu Merzifonlu Mustafa Paşa Külliyesi,[17] Pınarbaşı Uzun Yayla'daki Ahşap Direkli Camiler[18] ve Büyük Bürüngüz Köyü'ndeki Türk Anıtları[19] adlı makalelerinde mihraplar hakkında kısa bilgiler vermiştir.

S. Topçu'nun Develi'de Türk Eserleri adlı yüksek lisans tezinde[20] ilçe merkezinde bulunan mihrapların tespiti konusunda yararlandığımız kaynaklar grubundadır.

KAYSERİ'NİN TARİHÇESİ

Kayseri ve çevresi İç Anadolu Bölgesi'nin en eski yerleşim merkezlerinden biridir. Tarihi M.Ö. IV. bin yıllarına kadar uzanmaktadır.[21] Tarihi çağlarda adı "Mazaka" olarak bilinen şehre, Kapadokya Krallığı Dönemi'nde "Osebra", Romalılar devrinde "Kaeseraea (Kayserya)" denilmiştir. Arapların "Kaysâriyya" olarak telaffuz ettikleri şehrin ismine Türkler de "Kayseri" demiştir.[22]

Tarihte, Türklerden önce Kayseri'ye sırasıyla Asurluların, Hititlerin, Friglerin, Romalıların, Medlerin, Perslerin, ve Sasanilerin hakim olduğu bilinmektedir. Daha sonra Kayseri'ye sırasıyla, Selçuklular, Eretnalılar, Kadı Burhaneddin Ahmet, Karamanoğulları, Dulkadiroğulları ve Osmanlı'lar hakim olmuşlardır.

Kayseri, VIII. yüzyıldan itibaren bütün Şarki Anadolu ve İç Anadolu şehirleri gibi, Arapların saldırılarına uğramış;[23] İstanbul üzerine sefere giden İslam orduları Kayseri'den geçmişlerdir.[24] Kayseri'nin Türk hakimiyetine ne zaman geçtiği kesinlik kazanmamış olmakla beraber, 1067 tarihinde geçici olarak Büyük Selçuklu kuvvetlerince fethedildiği;[25] Malazgirt Savaşından sonrada 1075 tarihleri cıvarında Danişmendli'ler tarafından ikinci kez fethedilerek, ebedi Türk yurdu haline geldiği bilinmektedir.[26] 1097'de Kayseri ve çevresi Haçlıların saldırısına uğramış, daha sonra Haçlıları Selçuklularla beraber yenilgiye uğratan Danişmedlilerin hakimiyetine girmiştir.[27]

Kayseri şehri 1169 yılında Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan tarafından Danişmendlilerden alınıp Selçuklu ülkesine dahil edilmiştir.[28] II. Kılıçarslan 1188 tarihinde ülkeyi 11 oğlu arasında paylaştırınca Kayseri ve çevresi, oğullarından Nureddin Sultan Şah'ın hissesine düşmüştür.[29]

Kayseri, 1243 Kösedağ Savaşına kadar Selçuklu Devleti'nin başına geçen I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1205-1211); I. İzzeddin Keykavus (1211-1220); I. Alaeddin Keykubat (1220-1237); II. Gıyaseddin Keyhüsrev (1237-1246) dönemlerinde ve özellikle I. Alaeddin Keykubat zamanında altın çağını yaşamış, önemli bir ticaret ve kültür merkezi haline gelmiştir.[30] 1243 Kösedağ Savaşı'ndan sonra Moğolların işgaline direnen Kayseri' nin her tarafı yakılıp yıkılmıştır.[31] Bu tarihten Selçuklu Devleti'nin yıkılışına kadar, Kayseri pek çok tarihi olaya sahne olmuş; 1277 tarihinde Memluk Sultanı Baybars Kayseri'de Selçuklu

15 M. Denktaş, "İncesu'daki Türk Devri Anıtları", *Sanatsal Mozaik* (Nisan Özel Sayısı), İstanbul, 2000, s. 72-81.

16 M. Denktaş, Pınarbaşı'daki Türk Eserleri" *Sanatsal Mozaik* (Nisan Özel Sayısı), İstanbul, 2000, s. 82-89.

17 M. Denktaş, "İncesu Merzifonlu Mustafa Paşa Külliyesi" *Vakıflar Dergisi*, S: 26, Ankara, 1997 s. 193-224.

18 M. Denktaş, "Pınarbaşı Uzun Yayladaki Ahşap Direkli Camiler", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Kayseri, 2004/1, S. 16, s. 54.

19 M. Denktaş, "Kayseri Büyük Bürüngüz Köyü Türk Eserleri", *Vakıflar Dergisi*, S. 27, Ankara, 1998 s. 161-190.

20 S. Topçu, *Develi'de Türk Eserleri*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2005.

21 T. Özgüç, *Kültepe Kazısı*, 1948, Ankara, 1953, s. 8.

22 K. Göde, *Tarih İçinde Kayseri*, Kayseri, 1991, s. 4.

23 M. Streck "Kayseri", *İ.A.*, C. VI. İstanbul, 1967, s. 484- 492; Halit Erkiletlioğlu, *Kayseri Tarihi*, Kayseri, 1993, s. 43.

24 H. E. Eldem, *a.g.e.*, s. 26.

25 O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul, 1984, s. 20; Mehmed Altay Köymen, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, Ankara, 1982, s. 260.

26 K. Göde, *a.g.e.*, s. 26.

27 A. Özaydın, "Danişmendliler" *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C. VIII, İstanbul, 1989, s. 124; M. A. Köymen, *a.g.e.*, s. 288- 289; Kemal Göde, *a.g.e.*, s. 6.

28 O. Turan, *a.g.e.*, s. 203; C. Alptekin, "Türkiye Selçukluları", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C. VIII, s. 249; K. Göde, *a.g.e.*, s. 7; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Tarihi*, s. 78.

29 H. E. Eldem, *a.g.e.*, s. 24; O. Turan, *a.g.e.*, s. 217; C. Alptekin, "Türkiye Selçukluları", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C. VIII, İstanbul, 1989, s. 257.

30 K. Göde, *a.g.e.*, s. 7-8.

31 O. Turan, *a.g.e.*, s. 441; Halil Edhem, *a.g.e.*, s. 104- 105.

tahtına oturarak adına sikke kestirmiştir.[32] Kayseri, Anadolu Selçuklu Devleti'nin 1308'de sona ermesinden sonra Anadolu'da tahakkümlerini sürdüren İlhanlıların Anadolu valilerine merkezlik etmiş, son vali Emir Timurtaş'ın Mısır'a giderken yerine Emir Eretna'yı vekil bırakmasıyla, Kayseri Eretnalılar'ın (1327-1381) Sivas'ın yanında ikinci merkezi haline gelmiştir.[33] 1381-1398 yılları arasında Kayseri, Eretnalılar zamanında burada kadılık yapan Kadı Burhaneddin Ahmed'in eline geçmiş ve Kadı Burhaneddin Beyliği'nin merkezi olmuştur.[34]

Kayseri, 1398'de Kadı Burhaneddin'in ölümü ve I. Bayezıd'ın oğlu Süleyman Çelebi'nin Akkoyunlu Karayülük Osman Bey'i mağlup etmesinden sonra aynı tarihte Osmanlı hakimiyetine girmiş,[35] ancak 1402 Ankara Savaşı'ndan sonra Timur şehri Karamanoğullarına vermiştir. Karamanoğlu Mehmet Bey'de Kayseri'de Timur adına para bastırmıştır[36]. 1419 yılında ise Kayseri şehri, Memluk Sultanı Melik Müeyyed tarafından Karamanoğullarından alınıp Dulkadıroğlu Nasıreddin Mehmed Bey'e verilmiştir.[37] Karamanoğlu İbrahim Bey şehri Dulkadiroğullarından geri almış, fakat oğlu Pir Ahmed zamanında, Fatih'in Karamanoğulları Beyliği'ne son vermesiyle şehir kesin olarak (1463) Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bundan sonra da Karaman eyaletine bağlı bir sancak haline getirilmiştir.[38]

Osmanlı Dönemi'nde Kayseri, merkezi Konya olan Karaman Eyaleti'ne bağlı bir Liva iken, 1846'da yapılan bir idari düzenleme ile Bozok Eyaleti'ne bağlanmıştır. 1867'de yürürlüğe giren Vilayet Nizamnamesi ile Kayseri, Ankara Vilayeti'ne dahil bir sancak haline getirilmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından (1908) sonra müstakil bir sancak olan Kayseri'ye İncesu, Develi ve Bünyan kazaları bağlanmıştır. 1923' te Cumhuriyetle birlikte il olan şehir, 1988 yılında "Büyükşehir" sıfatını almış ve Melikgazi ile Kocasinan merkez ilçeleri kurulmuştur.[39]

MİHRABIN TARİHÇESİ

Mihrap, cami, mescit, türbe, kervansaray mescidi, medrese, darülhüffaz, darüz zikr gibi değişik yapılarda imamın namaz kılarken cemaatin önünde durduğu kısım, aynı zamanda kıble olarak tanımlanan Mekke'yi gösteren bölüm, oyuk, hücre ve girintili yer anlamına gelmektedir.[40] Bunların dışında mihrap; oda ve yüksek yer, ev ve ev içerisindeki en şerefli yer, mescit ve mescitlerdeki en yüksek yer, padişah veya meliklere mahsus olan yer, meclislerin merkezi, meliklerin en şerefli mescidi, köşk veya köşke benzeyen yapı, hükümdarın taht salonu, meclisteki baş köşe veya en güzel yer manalarına gelmektedir.[41]

Mihrap kelimesi Kur'an-ı Kerim'de dört yerde geçmektedir. Bunlardan üçünde (Al-i İmran 3/37, 39; Meryem 19/11) Hz. Zekeriya'nın mabeddeki özel mekana giriş çıkışından ve orada namaz kılışından diğerinde ise (Sad 38/21) Hz. Davut'un mabeddeki özel bölmesinden aralarındaki ihtilafı çözmesi için iki kişinin ona gelişinden söz edilir. Ayetlerdeki mihrabın mabedde (Beytülmakdis) hususi bir mekana ifade ettiği anlaşılmaktadır. Sebe sûresinin bir ayetinde geçen (34/13) ve mihrabın çoğulu olan meharib yüksek ve ihtişamlı binalar, korunaklı yüksek mekanlar, kaleler, saraylar, mabedler gibi manalarla açıklanmıştır.[42] İbn Aşur, İslam'ın ortaya çıkışı esnasında Arapların mihrabı Yahudi ve Hristiyan kültüründeki kurban mahalli (mezbah ve sunak) anlamında kullandıkları, mescitlerdeki özel yer anlamının muhtemelen I. (VII.) yüzyıldan sonrasına ait bir gelişme olduğunu belirtir.[43]

Hadisi Şeriflerde de mihrap kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan "*Nebi (S.A.V.) Urve b. Mes'ud'u Taif'deki kavmine imam olarak gönderdi. Urve'nin kavmine gidip kendisine ayrılan mihraba (oda) girdiği ve sabah vakti kavmiyle buluştuğu sonra da namaz için ezan okunduğu...*" mealindeki hadisde mihrap kelimesinin yüksek oda manasında kullanıldığına işaret edilmektedir.[44] Diğer, Enes (r. a)'dan aktarılan "*O'nun mihraplardan hoşlanmadığı, yani meclislerin baş köşesinde insanlardan yüksekte oturmayı sevmediği belirtilmektedir*"[45] mealindeki

[32] K. Göde, "Mısır- Suriye Türk Memlûk Sultanı Baybars'ın Anadolu Seferi", *Erciyes Dergisi*, Sayı: 84, Kayseri, Aralık, 1985, s. 21-28.

[33] H. E. Eldem, *a.g.e.*, s. 136- 140; Kemal Göde, *a.g.e.*, s. 10; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Tarihi*, s. 172..

[34] H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Tarihi*, s. 207-214.

[35] M. Ç. Varlık, "Akkoyunlular", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C. VIII, İstanbul, 1989, s. 414.

[36] K. Göde, *a.g.e.*, s. 11.

[37] H. E. Eldem, *a.g.e.*, s. 150; H. Erkiletlioğlu, *a.g.e.*, s. 219- 220.

[38] H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Tarihi*, s. 221.

[39] K. Göde, *a.g.e.*, s. 12. 13.

[40] C. E. Arseven, "Mihrap", *Sanat Ansiklopedisi*, C. III, İstanbul, 1967, s. 1347.

[41] M. Top, *a.g.t.*, s. 6.

[42] T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 30.

[43] T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 30.

[44] M. Top, *a.g.t.*, s. 6.

[45] M. Top, *a.g.t.*, s. 7'den Tacul – Arus, s. 307.

hadiste ise mihrap, meclislerin merkezi ve baş köşesi veya en şerefli yeri manasında kullanılmıştır.

Bunlardan başka bazı tarihi kaynaklarda, Arap şairlerinin şiir ve beyitlerinde mihrabın saray veya sarayın hükümdara ait kısmı, bazende heykelin konduğu nişi ifade ettiği anlaşılmaktadır.[46]

Hz. Muhammed (S.A.V.) ve dört halife döneminde kıble, renkli bir çizgi veya üzerinde muayyen işaretler bulunan taş bir levha ile belirlenmiş ve gerek Medine'deki Mescid-i Nebevi'de ve gerekse Basra, Küfe ve Fustat'daki ilk camilerde hücre şeklinde bir mihrap yapılmamıştır. Emevi dönemi ile birlikte yarım daire girinti yapan hücre şeklindeki mihrap, cami ve mescitlerde görülmeye başlanmıştır. Hristyan kiliselerindeki apsis yanında havralardaki kutsal niş, Budist mabedlerindeki heykel koymaya mahsus nişler ve saraylardaki kabul ve taht salonlarının girintiden ibaret şekillerinden etkilendiği ileri sürülmüştür.[47]

Emeviler Dönemi'nde mihraplar, yarım daire veya at nalı planlı niş şeklinde gerçekleşmiştir. Yarım daire planlı niş şeklindeki ilk mihrap Medine Camii'nde tatbik edilmiştir. Bu Halife I. Velid zamanında (707-709) Vali Ömer b. Abdülaziz tarafından camiinin genişletilmesi sırasında gerçekleştirilmiştir. Aynı şekilde mihrap, daha sonra Fustat'daki Amr Camii'nde (710-712) ve Şam'daki Emevi Camii'nde (706-715) görülmektedir.[48] Her üç camide görülen ilk mihraplar günümüze kadar gelmemiştir.

Basra Ömer Camii (745-746) mihrabı yarım daire planlı olup, günümüze gelen en erken mihrap özelliğini taşımaktadır. Kasrul Hayru'ş-Şarki, Hırbetü'l-Mefcer (724- 743), Mişatta (740) ve Kasru't-Tuba saraylarında yarım daire planlı mihrap hücreleri bulunmaktadır. Bu mihrapların temelleri mevcut olduğunda planları belirlenebilmektedir.[49]

Ayrıca Ürdün'ün güneyinde bulunan Ummu'l-velid, Hane'z-Zebib ve Kuseyru'l-Hallabad camilerinde mihrap nişleri at nalı planlı olarak gerçekleştirilmiştir. Her üç mihrap camii kıble duvarının dış yüzünde nişin planını aksettiren at nalı planlı taşıntılar yapmaktadır.[50]

VIII. yüzyılın ilk yarısından kalma Emevi mihraplarının bir çoğunda cephe düzeninin yani kemer, kavsara ve sütuncelerin nasıl şekillendiği bilinememektedir. Yalnız Kasru'l Hayru'ş-Şarki'de mihrap, yarım küre kavsaralı ve iki yandan sütuncelerle sınırlandırılmış hücreden ibarettir. Böylece cepheden mihrabın ilk defa sütuncelerle sınırlandırıldığı ve yarım küre kavsara ile nihayetlendirildiği görülmektedir.[51]

Abbasiler döneminde mihraplarda büyük bir gelişme olmuş, bunların gerek planlarına gerekse cephe düzenlerine yeni unsurlar eklenmiştir. Asıl değişiklik ise, mihrapların basit bir hücre olmaktan çıkıp çerçeve, hücre, kavsara, köşelik, kitabelik ve sütunce gibi elemanlara yer verilmesiyle olmuştur. Özellikle dikdörtgen planlı hücreler bu dönemde uygulanmıştır.[52]

Abbasi Dönemi'nde ilk mihrap, günümüzde Bağdat müzesinde bulunan ve Bağdat Halife Mansur Camii'ne (744) ait olduğu sanılan El-Haseki Camii mihrabıdır. Bu mihrap köşelerden sütuncelerle sınırlandırılmış yarım daire planlı hücre, dilimli kavsara ve at nalı kemerle oluşturulmuştur. Süslemeleriyle de dikkat çeken mihrabın, cephe düzeni incelenebilen en erken mihrap olması önemini arttırmaktadır.[53]

IX. yüzyıl başlarında Samerra'da bulunan isimsiz mihrap dikdörtgen çerçeveli ve dikdörtgen planlı mihrapların gelişmesine öncülük etmiştir. Ukhaytır Sarayı (778) Mescidi Mihrabı dikdörtgen planlı hücre ve yarım kubbe kavsaradan meydana gelmiştir. Ayrıca kavsara kademeli sivri kemerle kuşatılmıştır. Cevzak'ül-Hakani Sarayı (836) mescid mihrabı, köşelerden kademeli ikişer sütunce ile sınırlandırılmış dikdörtgen planlı bir köşeden ibarettir. Samerra Ulu Camii (848-860) mihrabı dikdörtgen planlı bir hücreye sahiptir. Bu da aynı şekilde köşelerine çift sütunceler yerleştirilmiş olarak karşımıza çıkmaktadır.[54] Balkuvara Sarayı (847-861) camilerinin mihrapları ile Damgan Tarıhane Camii (759-786) mihrabı dikdörtgen çerçeveli ve dikdörtgen planlıdır. Samerra Ebu

46 M. Top, *a.g.t.*, s. 7'den Lisanül Arap, s. 306.
47 M. Top, *a.g.m.*, s. 87.
48 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 6.
49 M. Top, *a.g.t.*, s. 9.
50 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 9.
51 M. Top, *a.g.t.*, s. 10.
52 M. Top, *a.g.t.*, s. 10.
53 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 9.
54 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 16.

Dulef Camii (860-861) mihrabı, plan özellikleri bakımından dikdörtgen planlı ve çift nişli gruba girmektedir. Köşelerde çifte sütuncelerle sınırlandırılmış dikdörtgen planlı hücre, kademelenme ve profillenme yapan bordür ve silmelerle dışa doğru genişleyen bir açıklık şekline dönüşmektedir. Bu özellikleri taşıyan diğer iki mihrap Nayin Mescidi Cuma (960) ve Nayrız Mescidi Cuma (973)'ında bulunmaktadır.[55]

Kahire Tolunoğlu Camii (879) esas mihrabı dikdörtgen görünüşlü çerçeve, yarım daire planlı hücre yarım küre kavsara, köşelerde çift sütunce, yekpare köşelik ve taç gibi unsurlardan oluşmuştur.[56] Çerçeveyi düz ve kaval silmeli bordürler meydana getirmektedir. Hücreyi köşelerden silindirik gövdeli çift sütunceler sınırlandırmıştır. Cepheden sivri kemerle kuşatılmış yarım küre kavsara oldukça sivri tutulmuştur.

Köşelikler iki üçgen yüzeyden ibaret olup üzerindeki dairesel madalyonlarla dikkat çekmektedir. Ayrıca mihrabın üzerinde yekpare olarak düzenlenmiş boydan boya uzanan bir taç bulunmaktadır.[57] Bunlardan başka Magrib'de Sus Fatata Camii (838-841) mihrabı at nalı planlı hücre yarım küre kavsara ve at nalı kemerlerle silindirik gövdeli sütunceler üzerine oturmaktadır.[58] Kayrevan Seydi Ukba Camii (862) at nalı planlıdır. Sus Ulu Camii (850-851), Tunus Ulu Camii (862-863) ve Kayrevan Muhammed İbni Harun Camii (866) mihrapları da at nalı kemerli, köşelerden sütuncelerle sınırlandırılmış at nalı hücre ve yarım küre kavsara olarak gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde benzer özelliklere sahip at nalı planlı kemerli mihraplar Magrib ülkelerinde daha sonraki dönemlerde de devam etmiş ve geleneksel bir mihrap tipi oluşturulmuştur.[59]

Fatimi mihraplarında iki etki görülmektedir. Bunlardan biri at nalı planlı niş, yarım kubbe kavsara ve cepheden at nalı kemerli şekilde gerçekleştirilmiş mihraplardaki Magrib etkisidir. Diğeri Fatimi mihraplarında dikdörtgen çerçeve, yarım daire planlı niş, yarım kubbe kavsara sivri kemer ve köşelerde sütunceler ile Tolunoğlu Camii esas mihrabının etkisidir.[60]

Kahire El–Ezher Camii (972) esas mihrabı, at nalı planlı niş iki yandan sütuncelerle sınırlandırılmıştır. Yarım küre kavsarayı kuşatan iki kademeli at nalı kemer hafif sivriltilmiştir. Dıştaki kemer sütunceler üzerinden başlamakta, diğeri zemine kadar devam etmektedir. Aynı şekilde Kahire El – Hakim Camii (1003) mihrabının at nalı planlı nişi dar ve yüksek tutulmuştur. Diğer grubu teşkil eden mihraplar Tolunoğlu Camii mihrabının etkilerini taşımaktadır. El-Cuyuşi Camii, Seyide Atika Türbesi, İkvat Yusuf Türbesi, Seyyide Mefise Türbesi mihraplarında bu özellikler görülmektedir.[61]

Alçı ve ahşap malzemeden yapılan Fatimi mihraplarında yoğun süsleme karşımıza çıkmaktadır. Mihrapları meydana getiren niş, kavsara, sütunce, kemer, çerçeve ve köşeliklerden başka kitabelik ve taç da bu dönem mihraplarında görülmeye başlanmıştır. Ayrıca camilerin yanı sıra türbelerde mihraba yer verilmesi, bu dönem için dikkat çeken bir özelliktir. Bu mihrap formu Mısır'da Eyyubi, Memlük ve Osmanlı dönemlerinde de devam ederek geleneksel bir yapıya dönüşmüştür.

Karahanlılar devrinden Buhara'da Namazgah Camii'ne (1119-1120) ait mihrap dikdörtgen planlı niş mukarnas kavsaralıdır. Bunu üç yönden çerçeveleyen bordürler dışta ve içte zencirek motifi ile bunların arasındaki yazılardan oluşmaktadır. Selçuklular zamanında Kazvin Mescid-i Haydariye (1113), Zevvare Cuma Camii (1156), Buzan İmamzade Karrar Türbesi (1134), Hemedan'daki Künbet-i Aleviyan (XII. yy) ve Erdistan Cuma Camii (1158-1160) mihrapları zengin süslemeleriyle, Bersiyan Cuma Camii ise (1134) tuğla işçiliği ve mukarnas kavsarasıyla dikkatleri çekmektedir. İran'da çok köşeli niş ve mukarnaslı kavsaraya sahip mihrap düzenini en erken IX. yüzyıldan Demavend Cuma Cami mihrabıdır.[62] Bütünüyle perdahlı çiniden mihraplar XIII. yüzyılda özellikle İran'da inşa edilmiştir. Meşhed'deki İmam Rıza Türbesi mihrabı bunların günümüze ulaşan en erken örneğidir. XIV. yüzyılda İsfahan'da görülen çini mozaik mihrapların bir örneği Baba Kasım Türbesi mihrabıdır. İlhanlı devri mihraplarında alçı süslemeli Selçuklu geleneği devam etmiştir. Veremin Cuma Camii (1322-1326) ve Lincan Pir-i Bekran Türbesi'ndeki (1304) alçı mihraplar bu geleneği göstermektedir.[63]

55 M. Top, *a.g.t.*, s. 11.
56 M. Top, *a.g.t.*, s. 11.
57 M. Top, *a.g.t.*, s. 12.
58 Ö. Bakırer, *a.g.e*, s. 10.
59 M. Top, *a.g.t.*, s. 12.
60 M. Top, *a.g.t.*, s. 12.
61 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 10.
62 T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 33.
63 T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 33.

Timurlar devrinde yarım daire veya dört köşe yassı hücre yerine daha büyük boyutta, daha geniş ve derin çok köşeli bir mihrap tipi ortaya çıkmıştır. Hargird Medresesi, Meşhed Ulu Camii ve Herat'daki Ebu velit Ziyaretgah'ındaki mihraplar bu dönemin zengin süslemeli örnekleridir. Safeviler zamanında mukarnaslı ve mozaik mihraplar yanında tuğla kırmızısı zemin üzerine beyaz renkte çatallı, kıvrık dallarla süslü boyalı örneklere de rastlanmaktadır. Hindistan'da XIII. ve XIV. mihrapların köşelerinde hint usulü süsleme ile kaplı sütunlar vardır. Hindistan'a ait bir özellik olarak ana yapının her biri kubbe teşkil eden mimari unsurları esas alınarak kıble duvarına üç – beş hatta bazen yedi mihrap konur. Ayrıca içlerinde mihrap odaları bulunan camiler de bulunur. Hindistan'daki en önemli mihrap Bicapur'daki Ali Şehit Pir Camii'nin mihrabıdır.[64]

Balkanlardaki camilerin mihrapları genellikle Osmanlı geleneği içinde mukarnas kavsaralı nişlerden oluşan sade örneklerdir. Bazılarında kalem işi süslemeler görülmektedir.[65]

XII. yüzyılın ikinci yarısından XIV. yüzyılın sonuna kadar Anadolu'da dikdörtgen çerçeveli, kemersiz veya basık sivri kemerli, mukarnas kavsaralı, köşeleri sütunceli, dikdörtgen, çokgen veya çift nişli bir mihrap şeması uygulanmıştır. Çoğunluğu kesme taş ve çini mozaik, çok azı da alçı malzeme ile yapılmıştır. Anadolu Selçuklu mihraplarının boyutları genellikle içinde bulundukları yapı ile orantılıdır. Ayrıca XIII. yüzyılın başına kadar oymalar yüzeysel ve geometrik iken geç tarihli mihraplarda bitkisel süslemelerin de katılımıyla mihrap süslemeleri zenginleşmiş ve yüksek kabartma yapılmıştır. XIII. yüzyıl sonu kesme taş mihraplarda ise geometrik ve bitkisel süsleme ile yazı bir arada kullanılmıştır. Diyarbakır Kale Camii'nin taşıyıcı ayaklarından ikisi üzerine oyulan mihraplar bunlara Anadolu'da erken bir örnektir. XII. yüzyılın ikincin yarısına tarihlenen bu Artuklu yapısında girişin sağında yer alan mihrap yarım daire planlı bir niş ve kavsaraya sahiptir. Artuklulara ait Harput Ulu Camii'nin esas mihrabı da benzer plandadır ve son cemaat yerinde ikinci bir mihrap vardır. Artuklulardan günümüze ulaşan en önemli kesme taş mihrap Kızıltepe Ulu Camii olup yedi iri dilimin bölümlendiği abidevi bir kemer ve istiridye kabuğu formunda yivlendirilen kavsarayla biçimlendirilmiş geometrik ve bitkisel motiflerle süslü yazı şeritleri olan bir mihraptır. XIII. yüzyıla tarihlenen Silvan Ulu Cami'nin mihraplarında ilki yarım daire planlı bir nişe sahip olup mukarnas kavsaralıdır. Diğer mihrabın kavsara ve nişin alt kısmı birbirinden ayrılmamış ve nişin içi tamamen dikey beş oluk silme tarafından yivlendirilmiştir.[66]

Mengüceklilerin en önemli yapısı Divriği Ulu Camii (XIII. yüzyıl) muhteşem kesme taş mihrabı Anadolu'daki gelişimin boyutlarını ortaya koymaktadır.

Niğde Alaeddin Camii'nin mihrabı, Anadolu Selçukluları'nın zengin tezyinatlı ve büyük boyutlu taç mihrapların en eski örneğidir. Mihrap hücresi iç içe iki nişten meydana gelmekte olup her iki niş de mukarnas kavsaralıdır. Dikdörtgen planlı dıştaki nişin yan duvarları küçük mihrabiyelerle bir taç kapı görünümü kazanmıştır.[67]

XIII. yüzyılın ikinci yarısında Anadolu'da çini mozaik mihraplarda artış görülmektedir. Çini mihraplar için Konya Alaeddin Camii mihrabı (XIII. yüzyılın ilk çeyreği) erken bir örnektir. Sadreddin Konevi Camii ve Kölük Camii mihrapları çini mihrapların başarılı örnekleridir.[68]

XIV. yüzyıldan itibaren kalıp tekniği ile yapılmış alçı mihraplarda işçiliğin de etkisi ile dikdörtgen planlı nişler ve mukarnas yuvaları için kalıpla daha kolay yapılabilecek yüzeysel şekiller tercih edilmiştir. Örnek olarak Konya Sakahane Camii ve Ankara Arslanhane Camii mihrapları verilebilir.[69]

Erken Osmanlı dönemindekilerle çağdaş olan Anadolu Beylikler Devri mihrapları, özde Anadolu Selçuklu örneklerinin devamı olmakla birlikte alçı ve mermer kullanımıyla farklılık gösterir. Orta ve Batı Anadolu Beylikleri'nde ise malzemenin yanı sıra üslup açısından da bir farklılık vardır. Bu dönemde çini mozaik mihrap örneği olarak Beyşehir Eşrefoğlu Camii mihrabı sayılabilir. Sungur Ağa Camii'nin kesme taş mihrabında ise değişik profilli silmeler dizisinden oluşan bordür mihrap çerçevesinin üst kısmında bir tepelik meydana getirmiştir. Menteşeoğulları'na ait Balat İlyas Bey Camii mihrabı (XV. yüzyıl) bütünüyle mermerdendir. Aydınoğulları devrinde

[64] T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 33.
[65] T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 33.
[66] T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 34.
[67] T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 34.
[68] T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 34.
[69] T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 34.

Birgi Ulu Camii'nin mozaik çini mihrabı (XIV. yüzyılın ilk yarısı) Selçuklu geleneğinin izindedir. Kemah Halil Bey Camii ve Kasaba Köyü Mahmud Bey Camii alçı mihrapları Candaroğulları devrinden orijinal haliyle günümüze ulaşmıştır. Karamanoğulları eserlerinden Ermenek Ulu Camii'nde (XIV. yüzyıl başı) çini ve alçı malzeme ile kendine özgü bir tasarım yapılmış, mukarnaslı kavsaranın en alt sırasında üç küçük pencere yer almıştır. Karaman Ulu Camii'nin Selçuklu geleneğini sürdüren mihrabı da alçı ve mozaik süslemenin birleştiği önemli bir örnektir.[70]

Anadolu mihrapları içerisinde Ürgüp Damsa Köyü Taşkın Paşa Camii'nin XIV. yüzyıl ortalarına tarihlenen ahşap mihrabının tezyinatı devrin minberleriyle benzer özellikler gösterir.[71]

Bursa Yeşil Camii'nin XV. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen renkli sır tekniğindeki büyük boyutlu çini mihrabı çokgen planlı niş ve mukarnaslı kavsaraya sahip olup niş ve kavsarayı dolgulayan mukarnaslar koyu zemin üzerine bitkisel bir dekorla süslenmiştir. Yeşil Türbe mihrabı ise çift nişli tasarlanmış ve içteki niş dilimli bir kemerle sonuçlandırılmıştır. İki şamdan arasında naturalist çiçeklerin fışkırdığı vazo ve tepede asılı kandil motifleri değişmekte olan süsleme üslubunun temsilcisidir. Erken Osmanlı döneminde taş süslemeli mihraplara Milas Firuz Bey Camii'nin mihrabı örnek verilebilir. Bursa Orhan Gazi Camii'nde ve Edirne Gazi Mihal Bey Camii mihrabı da ve XV. yüzyıl mihraplarında alçı tezyinatın görüldüğü örneklerdir.[72]

Klasik üslûbun temel unsuru olarak Osmanlı gelişme dönemi mihraplarına esas teşkil eden ve çok başarılı bir ustalıkla işlenen mukarnaslar taş malzemenin kullanıldığı mihraplarda sade bir görünüm arz eder. Klasik üslûblu camilerde mihrap nişi çoğunlukla sade ve mermerdendir. Bunlara erken klasik dönemden bir örnek Edirne II. Beyazıt Camii mihrabıdır. Klasik dönem mihraplarının bütün özelliklerini bünyesinde toplayan başka bir örnek ise, mukarnas kavsaranın şekillendirdiği beş cepheli bir nişi bulunan Şehzade Camii mihrabıdır.[73]

Tekstil sanatına bağlanan motiflere yer veren Rüstem Paşa Camii'nin mihrabında (XVI. yüzyıl ikinci yarısı) mukarnas kavsara ve köşelikler mermer olup nişin içi ise çini kaplıdır. Piyale Paşa Camii mihrabı (XVI. yüzyılın ikinci yarısı) tamamiyle çini kaplamalı ender örneklerden biridir.[74]

XVIII. yüzyılın ilk yarısında mihraplarda klasik form devam etmiştir. Yalnızca bir önceki yüzyıla göre taş süslemelerde belirgin bir kabarıklık göze çarpmaktadır. Üsküdar Yeni Valide Camii'nin (XVIII. yüzyılın başları) mihrap nişi iri mukarnaslarla sona ermekte ve gösterişli bir tepelik mihrabı taçlandırmaktadır. XVIII. yüzyılın ortalarına doğru Osmanlı sanatında batı etkisiyle oluşan barok dönemde değişen sanat anlayışı ile mihraplarda farklı bir görünüme kavuşmuştur. Mukarnaslar zamanla yerini kademeli yuvarlak silmelere bırakmış, mihrap nişi yarım kubbe ile örtülmüştür. Bu üslûbun en karakteristik örneği Nuru Osmaniye Camii'ndedir. Mermer beş cepheli mihrap nişi üstte kademeli olarak belirtilen ve barok tezyinatla süslenen bir kavsara ile son bulur. Üsküdar Ayazma Camii, Laleli Camii, Beylerbeyi Camii, Aydın'da Cihanoğlu Camii, Yozgat'ta Çapanoğlu Camii mihrapları önemli barok mihraplardandır.[75]

XIX. yüzyılla birlikte Osmanlı sanatına girmeye başlayan ampir üslûbu, daha sade bir süsleme anlayışı ile mihraplarda kendini göstermiştir. Nusretiye Camii'nin mermer mihrabı bu üslûbun başarılı bir örneğidir. Dolmabahçe Camii mermer mihrap hücresi, küçük nişçiklerle ve stilize edilmiş bir mukarnas dolgusuyla süslenmiş, bütün bu unsurlara altın yaldızlarla canlılık kazandırılmaya çalışılmıştır. Aksaray Valide Camii çeşitli üslûb özellikleri taşıdığından eklektik mihrabıyla dikkati çeker.[76]

Başlangıçta renkli bir çizgi, daha sonra basit planlı bir niş şeklinde ortaya çıkan mihraplar zamanla gelişerek dini mimarinin en önemli ögesi olmuştur. Bulundukları devrin üslûblarından etkilendiklerinden ve her devrin sanat anlayışını göstermesi açısından dikkate şayandır.

[70] T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 34.
[71] T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 35.
[72] T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 35.
[73] T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 35.
[74] T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 36.
[75] T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 36.
[76] T. Erzincan, *a.g.m.*, s. 36.

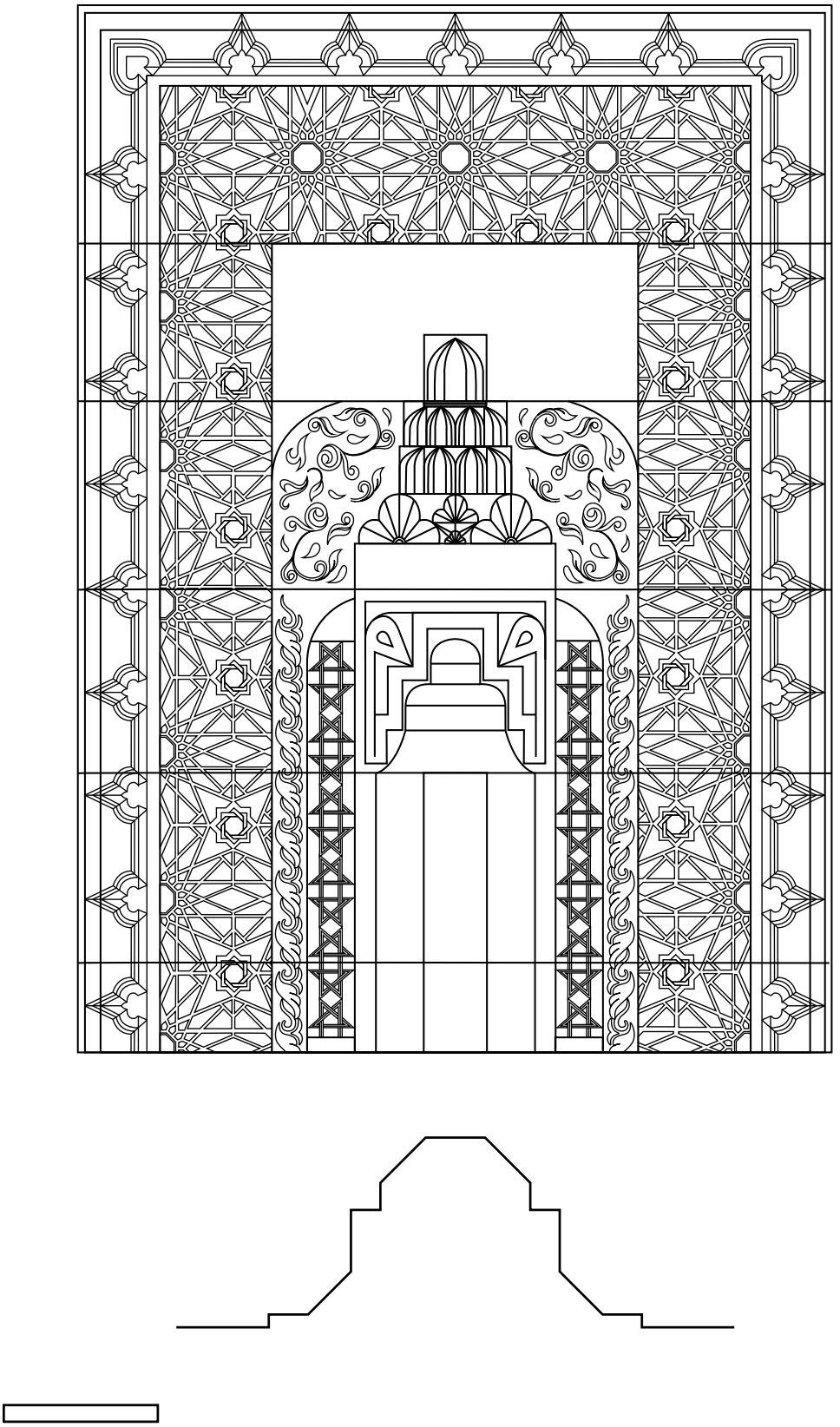

Şekil 1: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı

KATALOG

SULTAN HAN (TUZHİSAR KERVANSARAYI) MESCİDİ MİHRABI

Kayseri Sivas yolu üzerinde 47. km'de aynı adlı köyde yer alır.

Şekil No: 1 / Fotoğraf No: 1–8

Tarih: Kitabesinde H 630–634 / M 1232–1236 tarihinde I. Alaaddin Keykubad tarafından yaptırıldığı bildirilmektedir.[1] Kısmen tamamlanmamış olan mihrap yapıyla çağdaştır.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Mihrap, ölçüleri 500 x 500 olan köşk mescidin kıble duvarında ve giriş aksında yer alır. Kıble duvarının dış yüzünde bir çıkıntı meydana getirmez, niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçeve iç mekana doğru taşmaz.[2]

Malzeme ve Teknik: Mescidin iç duvarlarına kaplanan sarımsı kum taşı mihrap yüzeyinde derz sıraları aksamadan devam eder. Mihrap yüzeyindeki taşların bordürler halinde oyulmuş oluşu aradaki farkı meydana getirir.[3] Süslemeler alçak ve yüksek kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Köşelikteki ve bordürlerdeki bazı taşlar düşmüştür.

Boyutu: Mihrap, 325 cm yüksekliğinde, 240 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişlikteki iki bordür dolanır. Bordürler aralarındaki 2 cm'lik basamaklarla hücreye doğru kademelenirler.

1. Bordür: 22 cm genişliğinde, 5 cm derinliğinde içbükey kavislidir.

Süsleme: Üç dilimli girintilerden meydana gelen girinti frizli üçlü dilimlerin tepeye geleni sivri, iki yandakiler yuvarlaktır. Dilimlerin etrafını iki ince yiv dolaşır.[4]

2. Bordür: 34 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Sırtları ince yivli, düz şeritlerin meydana getirdiği grift geometrik örgü, çapraz yönlerde kesişen şeritler bordürün iki kenarında muntazam aralıklarla tekrarlanan on iki kollu yarım yıldızlar meydana getirir. Yıldızların yarım yıldızlar olarak şekillenmesi örgünün sağ ve sola doğru genişleyecekken iki kenarındaki ince şeritlerle sınırlandığı görünümü verir.

Köşelik: İkinci bordür ile kemer arasında yekpâredir. Ancak kemerdeki süsleme tamamlanmadan bırakıldığı için tamamlansaydı bu şekilde mi olacaktı kesin değildir.[5]

Kemer: Basık sivri kemer ikinci bordüre saplanır.[6]

Alınlık: Kemerle kavsara ağzı arasında ve zemine kadar devam ederek kenar bordürlerinin profilasyonunu etkiler.

Süsleme: Zeminden başlayıp daireler çizerek yükselen kıvrım dallara üslûplaştırılmış dilimli palmetler ve uçları içe dönen sivri yapraklar eklenir. Üst kısmında tezyinat yarım bırakılmıştır.[7]

MİHRAP NİŞİ

Değişik plânlı iç içe iki nişten meydana gelir.

DIŞTAKİ NİŞ

Kavsara: 85 cm yüksekliğindeki kavsarada sıra yükseklikleri 14-17 cm arasında değişen beş mukarnas sırası yer alır. Yayvan ve derin yuvalar alttan ikinci ve dördüncü sıralarda yelpaze dilimli, diğerlerinde düz dilimlidir. İkinci sırada ikili guruplaşarak konsol çıkıntıları meydana getirirler. En alt sırada konsollar arasında üç sağır niş yer alır.[8]

[1] Ö. Bakırer, *a.g.e.*,s. 156'dan M. K. Özergin, "Selçuklu Kervansarayları", *Tarih Dergisi*, Cilt. XV, S. 20, İstanbul, 1965, s. 62
[2] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 156
[3] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 156.
[4] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 156.
[5] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 156.
[6] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 156.
[7] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 156.
[8] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 157.

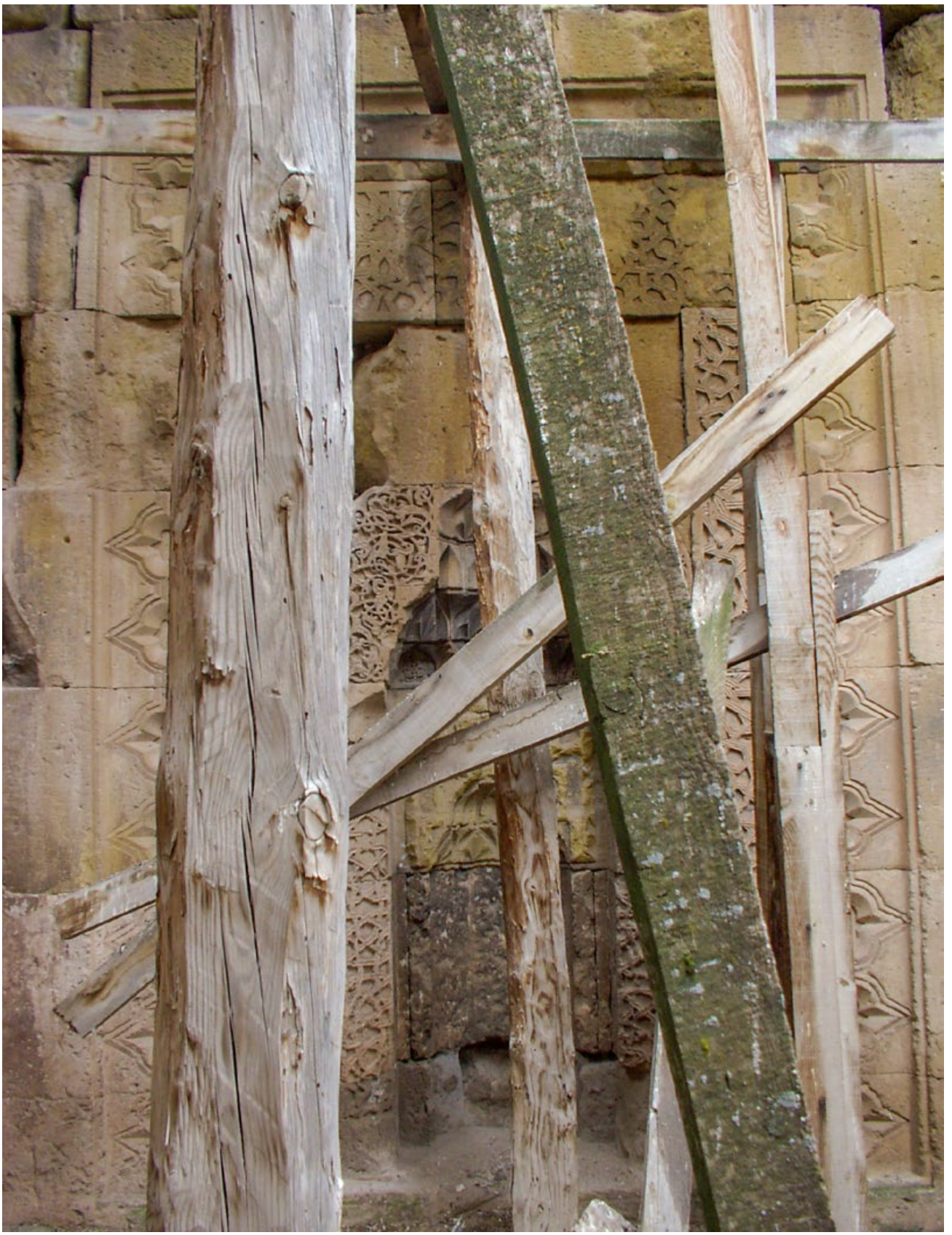

Fotoğraf 1: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı

Fotoğraf 2: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı - Detay

Fotoğraf 3: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı - İçteki Niş

Süsleme: Sağır nişler içine grift bitkisel örgü oyulmuştur.

Nişin Alt Kısmı: 68 cm genişlikte, 118 cm derinlikte dikdörtgen planlıdır. Arka yüzünden ikinci küçük niş yer alır.[9]

Sütunceler: Nişin köşelerinde sütunce yoktur. Zeminden başlayan pahlı bir silme kavsaraya kadar yükselerek sütunce yerini alır. Kaide ve başlık yerine birer mukarnas yuvacığı yerleştirilmiştir.

İÇTEKİ NİŞ

Kavsara: Yükseklikleri 13-15 cm arasında değişen üç mukarnas sırası yer alır. Mukarnas yuvaları yayvan fakat birinci kavsaradakiler kadar derin değildir. En alt sıradakilerin yüzeyleri yelpaze dilimli, diğerleri düz dilimlidir. Cephede ince bir kaval silme kavsara ağzını basamaklı olarak dolaşır, köşelerde birer ilmek atarak aşağıya doğru devam eder.

Nişin Alt Kısmı: 46 cm genişlikte, 83 cm yükseklikte, 21 cm derinlikte, üç kenarlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

Fotoğraf 4: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı - Detay

[9] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 157.

Fotoğraf 5: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı - Detay

Fotoğraf 6: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı - Detay

Fotoğraf 7: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı - Detay

Fotoğraf 8: Sultan Hanı Köşk Mescidi Mihrabı - Detay

HUNAT HATUN (HUAND) CAMİİ MİHRABI

Kayseri, Merkez Gavremoğlu Mahallesinde yer alır.

Şekil No: 2 / Fotoğraf No: 9–12

Tarih: Kitabesinde H 635/M 1237–8 tarihinde Hunat Hatun tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir.[10] Mihrap yapı ile çağdaştır.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kuzey güney doğrultusunda dikdörtgen planlı harimin güney duvarı ortasında yer alan mihrap, bir kemer içine yerleştirilmiştir. Caminin giriş kapıları doğuda ve batıda olduğu için mihrap giriş aksında değildir.

Mihrap güney duvarın dış yüzünde beş köşeli bir çıkıntı yapar, çerçevesi iç mekana doğru taşmaz.[11]

Malzeme ve Teknik: Camiin iç duvarına kaplanan dikdörtgen kesme taşlar mihrapta da derz sıraları aksamadan devam eder.[12] Aradaki fark kenar bordürlerin süslemeli oluşudur. Mihraptaki süslemeler alçak kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 450 cm yüksekliğinde, 397 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişlikte üç bordür dolaşır. Bordürler aralarındaki 2 cm'lik basamaklarla hücreye doğru kademelenirler.[13]

1. Bordür: 26 cm genişliğinde, 6 cm derinliğinde içbükey kavisli bir silmeden meydana gelir.[14]

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 48 cm genişliğinde düz silmelidir.[15]

Süsleme: Grift geometrik örgü, yüzeyi aralık bırakmadan devam eder. Sırtları içbükey kavisli ince şeritlerden kurulan bu örgüde şeritler yatay ve çapraz yönlerde kesişirler. Kesişen şeritler arasında zeminde beşgen, yıldız ve sekizgen şekilleri meydana gelir. Geçme kenarlara doğru genişleyecekken iki kenarındaki ince şeritlerle sınırlanır.[16]

3. Bordür: 9, 5 cm genişliğinde pahlı silmelidir.

Süsleme: Yok.

Köşelik: Üçüncü bordür ile basık sivri kemer arasında iki üçgen parça olarak şekillenir.

Süsleme: Yok.

Kemer: Penci kemerin sivri tepesi üçüncü bordüre kadar yükselir. Kemer sütuncelerin üzerine oturur.

Süsleme: İçbükey kavisli şeritlerin değişik yönlerde kesişmesi ile zeminde altıgen şekiller meydana gelir.[17]

Alınlık: Kemerle kavsara ağzı arasında şekillenir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 168 cm yüksekliğindeki kavsarada beş sıra mukarnas dizisi yer alır. En alt sırada dilimli kemerli sağır nişler sıralanır. Bunun üzerindeki ikinci sırada yüzeyleri yelpaze dilimli yayvan yuvalar gruplaşarak kavsaranın içini bölümlerler. Üstteki iki sırada ince düz yuvalar yer alır. Kavsara ağzında mukarnas sıra-

[10] H. E. Eldem, *a.g.e.*, s. 62.
[11] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 157.
[12] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 158.
[13] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 158.
[14] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 158.
[15] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 159.
[16] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 159.
[17] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 159.

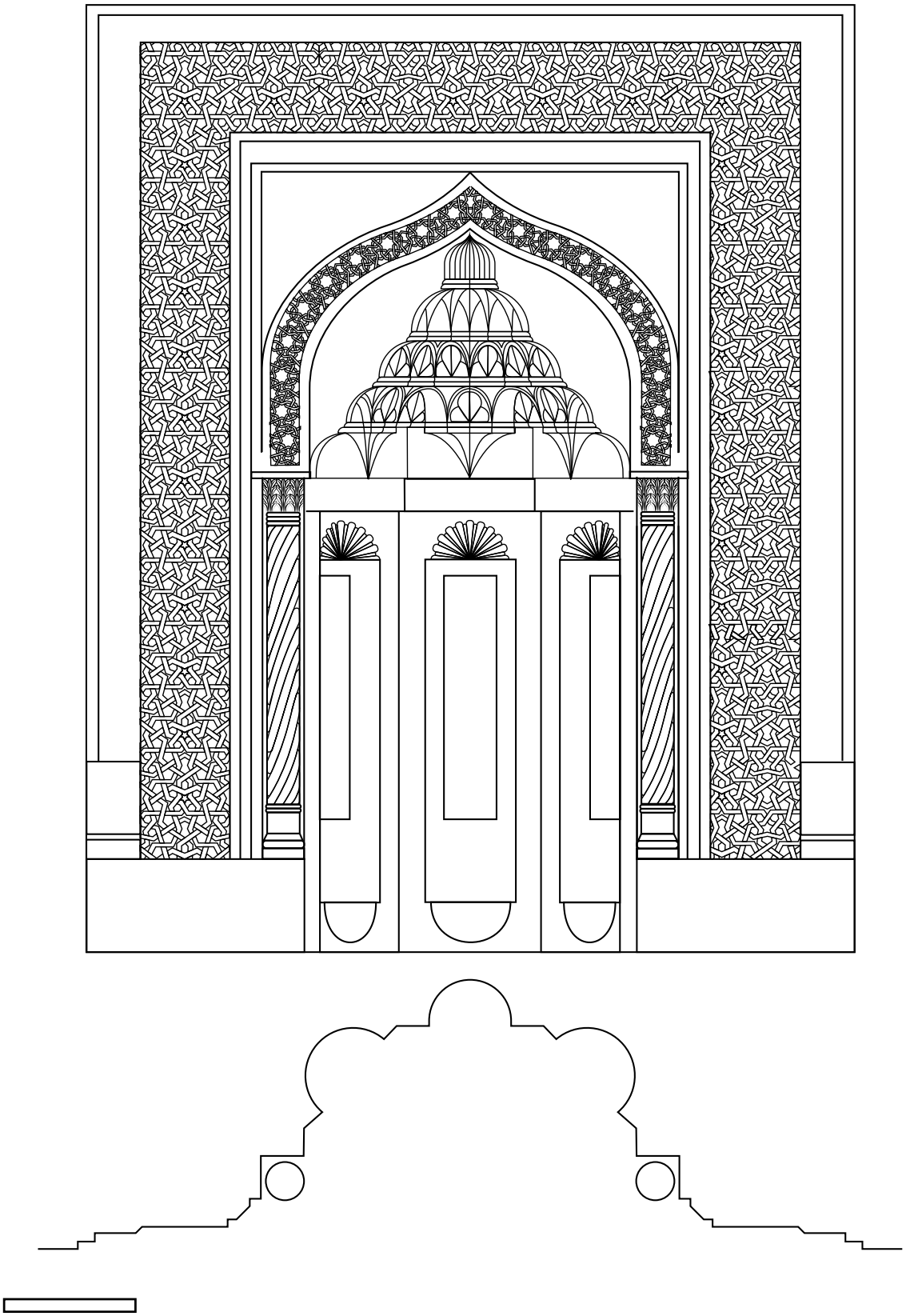

Şekil 2: Hunat Hatun Camii Mihrabı

Fotoğraf 9: Hunat Hatun Camii Mihrabı

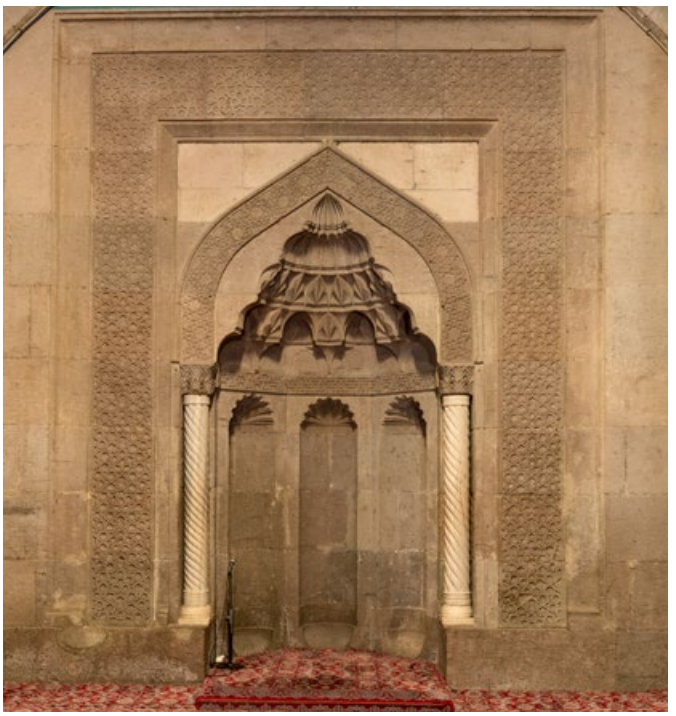

Fotoğraf 10: Hunat Hatun Camii Mihrabı

Fotoğraf 11: Hunat Hatun Camii Mihrabı | Kemer ve Kavsara

ları dışbükey basamaklarla yükselerek geniş, eşkenar bir üçgen meydana getirirler.[18]

Nişin alt kısmı: 220 cm yüksekliğinde, 171 cm genişliğinde, 115 cm derinliğinde üç kenarlıdır. 70 cm genişlikte her yüzde 50 cm genişlikte yarım daire nişler yer alır. Zeminden başlayan nişler, kavsara altında dilimli yarım kubbeciklerle nihayetlenirler.[19]

Sütunlar: Mihrap nişinin köşelerinde yer alan silindirik sütunların gövdeleri nişe bağlanmaz, biraz önde dururlar. Sadece kaide ve başlıkları mihrap hücresine bağlanırlar. Sütun gövdeleri burmalıdır. Başlıkları iki sıra akantus yaprağı ile süslenir.[20]

Oturtmalık: 50 cm yükseklikteki oturtmalık bordürler ve nişin altında devam eder. Sütunlar oturtmalık üzerinde yükselir.[21]

Fotoğraf 12: Hunat Hatun Camii Mihrabı | Detay

[18] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 159.
[19] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 159.
[20] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 159.
[21] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 159.

KARATAY KERVANSARAYI MESCİD MİHRABI

Kayseri-Malatya yolunun 50. km'de Karadayı Köyü'nde yer alır.

Şekil No: 3 / Fotoğraf No: 13–15

Tarih: Kitabesinde H 638–M 1240 tarihinde II. Keyhüsrev zamanında yapıldığını bildirilmektedir.[22] Vakfiyesinden de hanı Selçuklu veziri Celaleddin Karatay tarafından inşa ettirildiğini öğrenmekteyiz. Mihrap yapı ile çağdaştır.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Giriş eyvanının doğusundaki mescidin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçeve iç mekana doğru taşmaz.

Malzeme ve Teknik: Dikdörtgen kesme taşlar derz sıraları aksamadan mihrap yüzeyinde de devam eder.

Durumu: Taş yüzeyinde bozulmalar mevcuttur.

Boyutu: Mihrap, 296 cm yüksekliğinde, 195 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Çerçevenin etrafını dolaşan bir bordür dizisi yoktur.

Köşelik: Çerçeve ile kavsara ağzı arasında şekillenir, zemine kadar devam eder.

Kemer: Yok.

Alınlık: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 59 cm yükseklikteki kavsarada dört sıra mukarnas dizisi yer alır, en alttakiler dilimli kemerli sağır nişlerden oluşur. İkinci ve üçüncü sıradaki mukarnaslar yelpaze, en üstteki sıra ise düz dilimlidir. Kavsara ağzı, dışbükey kavisli hatlarla yükselir.

Nişin Alt Kısmı: 140 cm yükseklikte, 59 cm genişlikte, 47 cm derinlikte üç köşe plânlıdır. Her kenarda 11 cm genişlikte oluk silmeler yer alır.

Sütunceler: Yok. Kaval silmeler sütunce gibi düzenlenmiştir.

Oturtmalık: Yok. Kenar çerçevesi nişin alt bölümünde duvar yüzeyinden taşan topuklar şeklinde düzenlenmiştir.

[22] H., Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitabeleri*, s. 62.

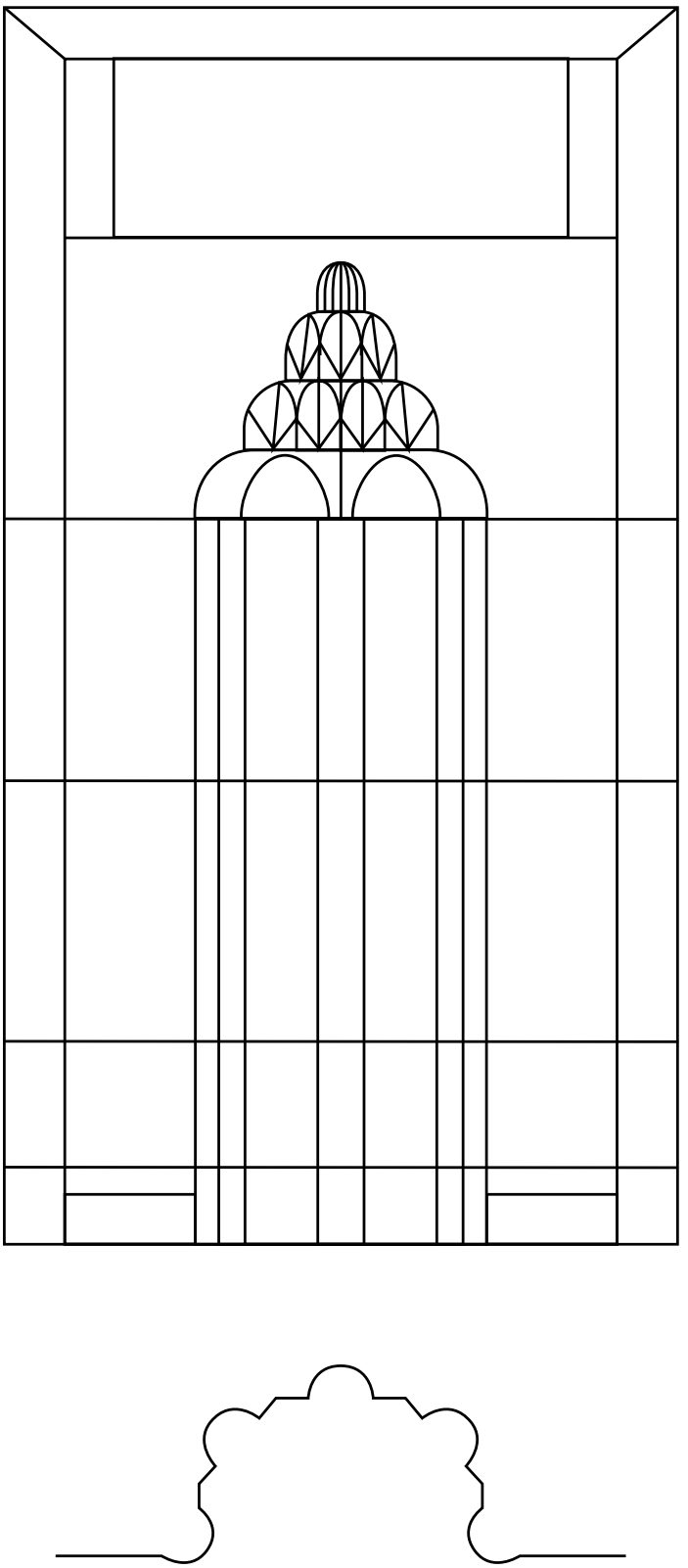

Şekil 3: Karatay Hanı Mescidi Mihrabı

Fotoğraf 13: Karatay Hanı Mescidi Mihrabı

Fotoğraf 14: Karatay Hanı Mescidi Mihrabı

Fotoğraf 15: Karatay Hanı Mescidi Mihrabı | Kavsara

HACI KILIÇ CAMİİ MİHRABI

Kayseri Merkez Gevher Nesibe Mahallesi, İstasyon Cadde'sinde yer alır.

Şekil No: 4 / Fotoğraf No: 16

Tarih: Kitabesinde H 647 / M 1249 yılında Sultan II. İzzeddin Keykâvus zamanında Ebül Kasım bin Ali el Tusi'nin yaptırdığı bildirilmektedir.[23] Mihrap yapı ile çağdaştır. Nişin alt kısmı geç bir tamirde yenilenmiştir.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kuzey güney doğrultuda beş sahınlı caminin güney duvarı ortasında yer alır. Camiye giriş kapısı doğu cephede olduğu için mihrap giriş aksında değildir. Güney duvarının dış yüzünde dikdörtgen bir çıkıntı meydana getirir. Çerçevesi iç mekana çıkıntı yapmaz.

Malzeme ve Teknik: Yan duvarlara kaplanan dikdörtgen kesme taşlar, derz sıraları aksamadan mihrap yüzeyine de kaplanmıştır.[24] Süslemeler alçak kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 450 cm yüksekliğinde, 355 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişlikteki üç bordür dolanır. Aralarında 2 cm'lik basamaklarla hücreye doğru kademelenme meydana getirirler.

1. Bordür: 25 cm genişlikte, 6 cm derinlikte içbükey kavisli bir silmeden meydana gelir.

Süsleme: Sırtları ince yivli ince şeritler çeşitli yönlerde kesişerek grift geometrik örgüyü meydana getirir. Zeminde çeşitli çokgen şekiller belirir.[25]

2. Bordür: 43 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Sırtları yivli ince şeritler değişik yönlerde kesişerek kaydırılmış eksenlerde dokuz kollu yıldızları meydana getirirler. Merkezlerdeki yıldızların etrafında örgü halka halka genişleyerek kenarlara yarımşar gelen yıldızlara kaynaşır.[26]

3. Bordür: 10 cm genişliğinde pahlı silmelidir.

Süsleme: Sırtları yivli ince şeritlerin meydana getirdiği yarım altıgenlerin birbirine ilmeklenerek devam etmesiyle oluşmuş geometrik geçmeden meydana gelir.[27]

Köşelik: Üçüncü bordür ile kemer arasında üçgen iki parça olarak şekillenir.

Süsleme: Kemerin etrafını dolaşan ince kaval silme, kemerin sivri noktasında ve köşeliklerde birer ilmek atarak dönüş yapar ve aşağıya doğru devam eder.[28]

Kemer: İki merkezli penci kemer kavsarayı çerçeveler ve sütunceler üzerine oturur.[29]

Süsleme: İnce kıvrım dalların meydana getirdiği, birbirine ilmeklenen halkalara dilimli palmetler eklenmesiyle oluşan bitkisel kompozisyondan oluşur.[30]

[23] O. Aslanapa, *Türk Sanatı - II, Anadolu Selçuklularından Beylikler Devrinin Sonuna Kadar*, Kervan Yayınları, İstanbul, 1984, s. 54.

[24] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 166.

[25] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 159.

[26] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 166.

[27] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 166.

[28] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 166.

[29] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 166.

[30] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 166.

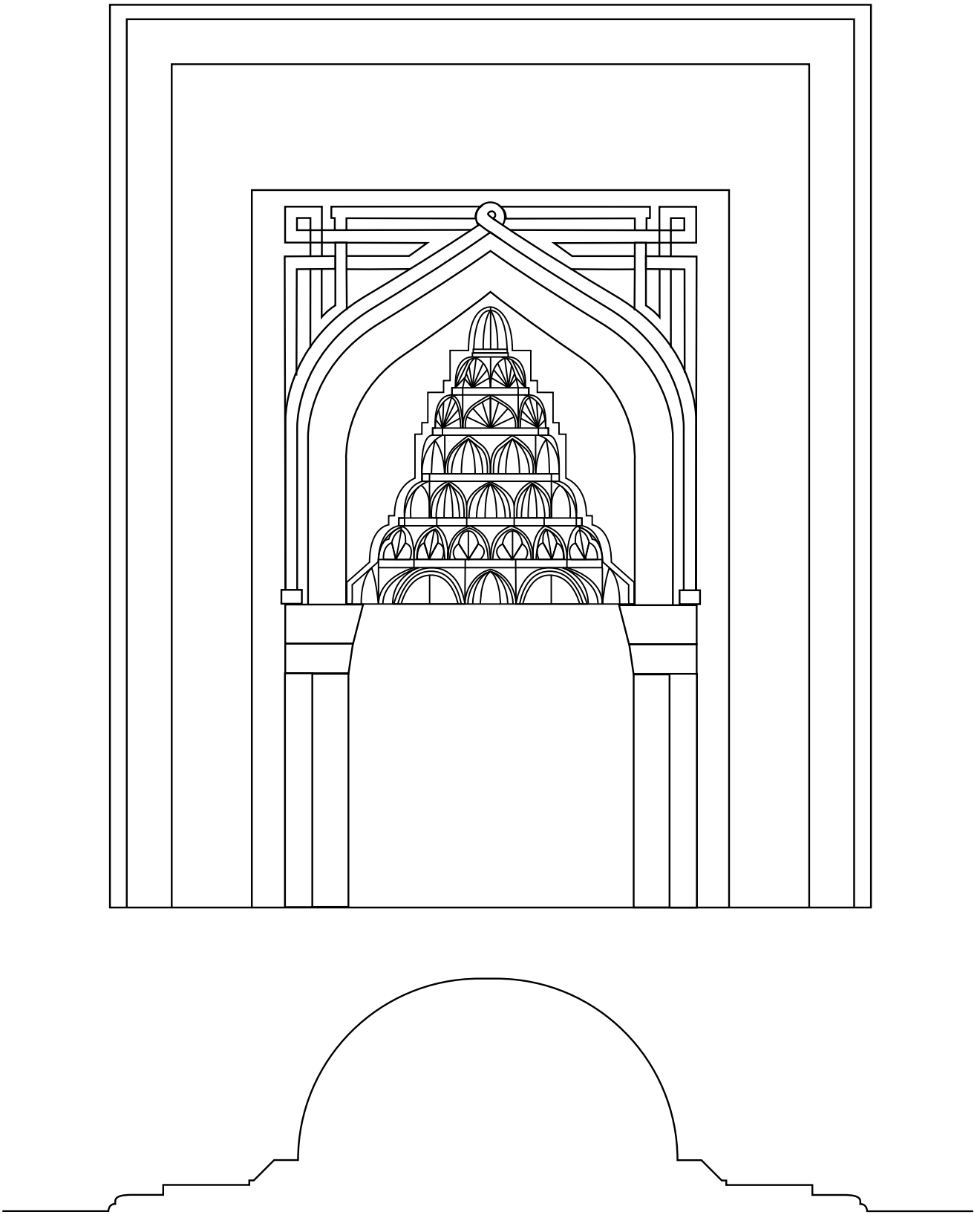

Şekil 4: Hacı Kılıç Camii Mihrabı

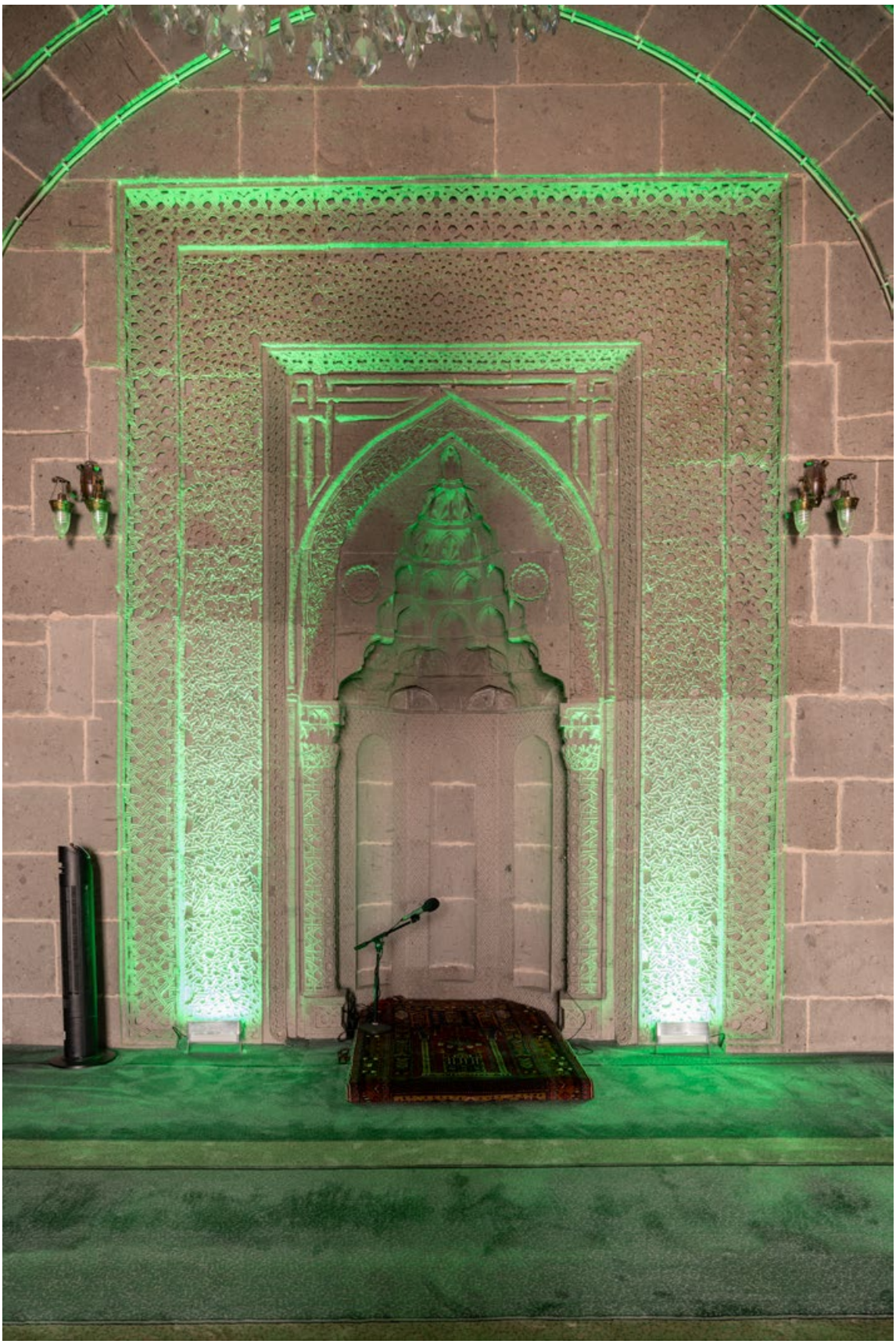

Fotoğraf 16: Hacı Kılıç Camii MihrabıMihrabı

Alınlık: Kemere kavsara ağzı arasında şekillenir.

Süsleme: Dördüncü mukarnas sırasının iki yanına yüzeyleri dilimli iki rozet yerleştirilmiştir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 205 yüksekliğindeki kavsarada yedi sıra mukarnas dizisi yer alır. Mukarnas yuvaları derin ve yayvandır. Alttan ikinci, beşinci ve altıncı sıralarda yüzeyleri yelpaze dilimli, diğerleri düzdür. Gruplaşmadan dizilirler. Cephede, mukarnas sıraları muntazam dışbükey basamaklarla yükselerek sivri bir üçgen meydana getirirler.[31]

Nişin Alt Kısmı: 160 cm yüksekliğinde, 125 genişliğinde üç kenarlıdır. Ömür Bakırer incelediğinde nişin alt kısmı yarım daire planlıyken, daha sonra yapılan onarımda aslına uygun olarak üç kenarlı olarak yapılmıştır.

Süsleme: Nişin cepheleri kavsara başlangıcının altına kadar yükselen sivri kemer kabartmalarıyla bezelidir. Kemerin yüzeyi hasır örgüsü motifi ile süslenmiştir.

Sütunceler: Silindirik gövdeli sütuncelerin yüzeyleri birinci bordürde olduğu gibi ince yivli ince şeritlerin çeşitli yönlerde kesişerek grift örgü meydana getirmesiyle oluşan geometrik süsleme ile bezenmiştir. Zeminde çeşitli çokgen şekiller belirmektedir. Sütunce başlıkları sivri kemerli mukarnas yuvalarıyla, kaidelerde ince şeritlerin oval hatlarla kıvrılmasıyla oluşan bezemeyle süslenmiştir.

Oturtmalık: Yok.

[31] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 166.

BÜNYAN ULU CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Bünyan ilçesinde yer alır.

Şekil No: 5 / Fotoğraf No: 17–18

Tarih: Caminin kitabesinde kesin olmamakla birlikte H 654 / M 1256 yılında yaptırıldığı bildirilmektedir.[32] Mihrap yapı ile çağdaştır.[33]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı caminin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığın içinde kalır, güney duvarın dış yüzünde çıkıntı yapmaz. Çerçevesi de iç mekana doğru bir taşıntı yapmaz.

Malzeme ve Teknik: Caminin iç duvarına kaplanan dikdörtgen kesme taşlar, derz sıraları aksamadan mihrap yüzeyinde devam eder. Kavsara yekpare taşa oyulmuştur.[34]

Durumu: Orijinal durumunu kısmen korumaktadır. Nişin alt kısmı yenilenmiştir. Alınlık altın sarısı ve siyah renkli yağlı boya ile kaplıdır.

Boyutu: Mihrap, 329 cm yüksekliğinde, 250 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişlikteki beş bordür dolaşır. Bordürler aralarındaki 1–3 cm'lik basamaklarla nişe doğru kademelenirler.[35]

1. Bordür: 8, 5 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 9 cm genişliğinde kaval silmelidir.

Süsleme: Yok.

3. Bordür: 13 cm genişliğinde, 5 cm derinliğinde içbükey kavislidir.

Süsleme: Yok.

4. Bordür: 9 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Yok.

5. Bordür: 11 cm genişliğinde pahlı silmelidir.

Alınlık: Köşeliğin yüzeyinde yer alan bir kartuşdan meydana gelir. Altın sarısı zemin üzerine siyah renkli boya ile Al–i İmran Suresi'nin 376. ayeti yazılır.

[32] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 171'den S. Dilaver, "Bünyan Ulu Cami" STY II, 1966-1968 s. 193; Selçuklu Sülüsü ile yazılan kitabenin okunabilen kısımlarından caminin bir Emirrü'l Ümera tarafından yaptırıldığı, mimarının Kalûyan olduğu 4 yılının Muharrem ayının birinci günü tamamlandığı anlaşılmaktadır. Portal süslemesi aynı devir eserleriyle özellikle Kalûyan eserleriyle karşılaştırdığı ve Kalûyan'ın yaptığı diğer eserlerin tarihleri düşünüldüğü zaman tarihin 654 H. / 1256 M. olabileceği kabul edilmektedir. K. Özdoğan, Kayseri Tarihi, C. I, Kayseri anlaşılmaktadır. Portal süslemesi aynı devir eserleriyle özellikle Kalûyan eserleriyle karşılaştırdığı ve Kalûyan'ın yaptığı diğer eserlerin tarihleri düşünüldüğü zaman tarihin 654 H. / 1256 M. olabileceği kabul edilmektedir. K. Özdoğan, Kayseri Tarihi, Cilt I, Kayseri 1948, s. 48 Ulu Cami veyahut tamir ettirenin adına nisbetle Salih Bey Camii diye anılan bu eserin Selçuklular zamanında Muzaffereddin Mahmut bin Yağıbasan tarafından yaptırılmış olduğunu, ancak kitabe ve vakfiyesinin tetkik edilmesi gerektiğini belirtir.

[33] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 171'den S. Dilaver, *a.g.m.*,s. 187; Üslûp bakımından mihrabın daha sonra yapılmış olabileceğini kabul eder. Ancak eleman özellikleri yanı sıra mihrabın yapı ile çağdaş olduğuna en bariz delil, kıble duvarındaki taşların ders sıralarının aksamadan mihrap yüzeyinde de devam etmesidir.

[34] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 172.

[35] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 172.

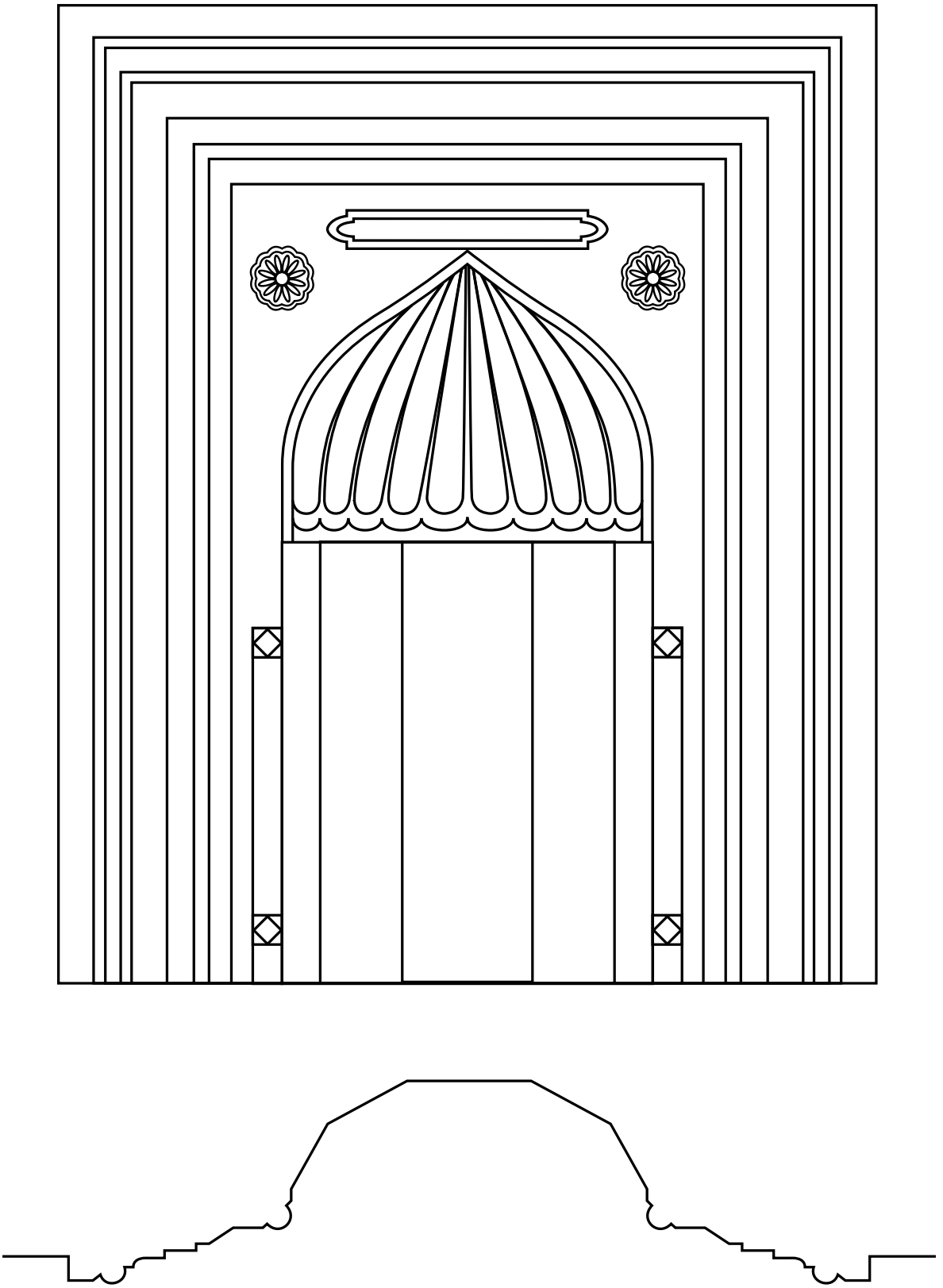

Şekil 5: Bünyan Ulu Camii Mihrabı

Fotoğraf 17: Bünyan Ulu Camii Mihrabı

Fotoğraf 18: Bünyan Ulu Camii Mihrabı | Kavsara

Köşelik: Beşinci bordür ile kemer arasında yekparedir, zemine kadar devam ederek profilasyonu etkiler.[36]

Süsleme: Köşeliğin yüzeyi sadedir. Kemerin iki yanında yüzeyleri dilimli iki kabara yer alır.

Kemer: Kavsarayı çerçeveleyen pençi kemer ince bir kaval silmeden ibarettir.[37]

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 100 cm yükseklikteki kavsara yarım kubbe şeklindedir. Yekpâre taşa oyulmuştur. Kemerin sivri noktasından aşağıya doğru yayılan oluk silmeler yarım kubbeyi on bir dilime ayırır.[38]

Nişin Alt Kısmı: 170 cm yükseklikte, 100 cm genişliğinde, 43 cm derinliğinde altı kenarlıdır. Her biri 22 cm genişlikteki kenarlar yayvan bir kavis meydana getirirler.[39]

Süsleme: Günümüzde nişin alt kısmı yenilendiği için bir süsleme unsuru yoktur. Ancak Ömür Bakırer alçak kabartma oyulmuş geometrik geçmeden bahseder. On kollu yıldızlardan kurulan bu geçme her taşa bir yıldız rastlamak üzere dikey ve yatay yönde tekrarlanılmıştır.

Sütunceler: 12 cm çapında, nişin köşelerine yarı yarıya gömülü, silindirik gövdelidir. Zar şekilli ayaklara oturup, aynı şekilde başlıklara nihayetlenirler.[40]

Oturtmalık: Yok.

[36] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 172.
[37] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 172.
[38] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 172.
[39] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 172.
[40] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 172.

YAZIR KÖYÜ CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin 20 km kuzeybatısında bulunan ve merkez Kocasinan ilçesine bağlı olan Yazır Köyü'nde yer alır.

Şekil No: 6 / Fotoğraf No: 19–22

Tarih: Kitabesinde H 668/M 1269–70 yılında Sultan III. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında Abdurrahman oğlu Ferahver tarafından yaptırıldığı bildirilmektedir.[41] Mihrap yapı ile çağdaştır.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kuzey-güney doğrultuda derinlemesine dikdörtgen planlı caminin güney duvarı ortasına yerleştirilmiştir. Harime, batı cephenin kuzeyine kaydırılan kapıdan girildiği için mihrap giriş aksında değildir. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, duvarın dış yüzünde çıkıntı yapmaz. Çerçevesi iç mekana az da olsa çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır. Süslemelerin de alçak kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu kısmen korumaktadır. Yüzey kat kat boyanmış ve taşlar zaman içerisinde erimiştir. Kenar bordürleri, köşelik ve kemer kısımları çağla yeşili, diğer elemanlar çimen yeşili boya ile kaplıdır.

Boyutu: Mihrap, 337 cm yüksekliğinde, 250 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişliklerde üç bordür dolaşır.

1. Bordür: 16 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Altı köşeli yıldızların yarısının kullanılmasıyla meydana gelen geometrik kompozisyondan oluşmuştur.[42]

2. Bordür: 8 cm genişliğinde pahlı silmelidir..

Süsleme: Düz profilli üç şeridin alt üst geçme yaparak oluşturduğu geometrik kompozisyonla bezenmiştir.[43]

3. Bordür: 29 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Sekizgen ve düzgün olmayan altıgen gibi poligonlar ve kırık çizgilerle oluşturulmuş sekiz ve dört kollu yıldızlardan meydana gelen geometrik kompozisyonla süslenmiştir. Bordürün üst kuşağında kompozisyon dönüşümlü olarak kullanılmıştır. Buna göre bordür yüzeyinin yarısına kadar sekiz kollu yıldızlar üst kenarda iken diğer yarısında alt kenara işlenmiştir.[44]

Köşelik: Üçüncü bordür ile kemer arasında üçgen iki parça olarak şekillenir.

Süsleme: Yok.

Kemer: Yuvarlak kemer kavsarayı çerçeveler ve incelerek zemine kadar devam eder.

Süsleme: Gövdeleri uzatılmış üç dilimli palmetlerin, çanak yaprakları birbirine değecek şekilde yan yana dizilmiştir.[45]

Alınlık: Kemerle kavsara ağzı arasında şekillenir.

Süsleme: Yok.

[41] Y. Özbek, "Kayseri'de Bilinmeyen Bir Selçuklu Yapısı: Yazır Köyü Camii" *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi, Bildiriler,* (*11-13 Ekim 2000*), C. II, Konya, 2001, s. 147.

[42] Y. Özbek, *a.g.m.*, s. 150.

[43] Y. Özbek, *a.g.m.*, s. 150.

[44] Y. Özbek, *a.g.m.*, s. 150.

[45] Y. Özbek, *a.g.m.*, s. 150.

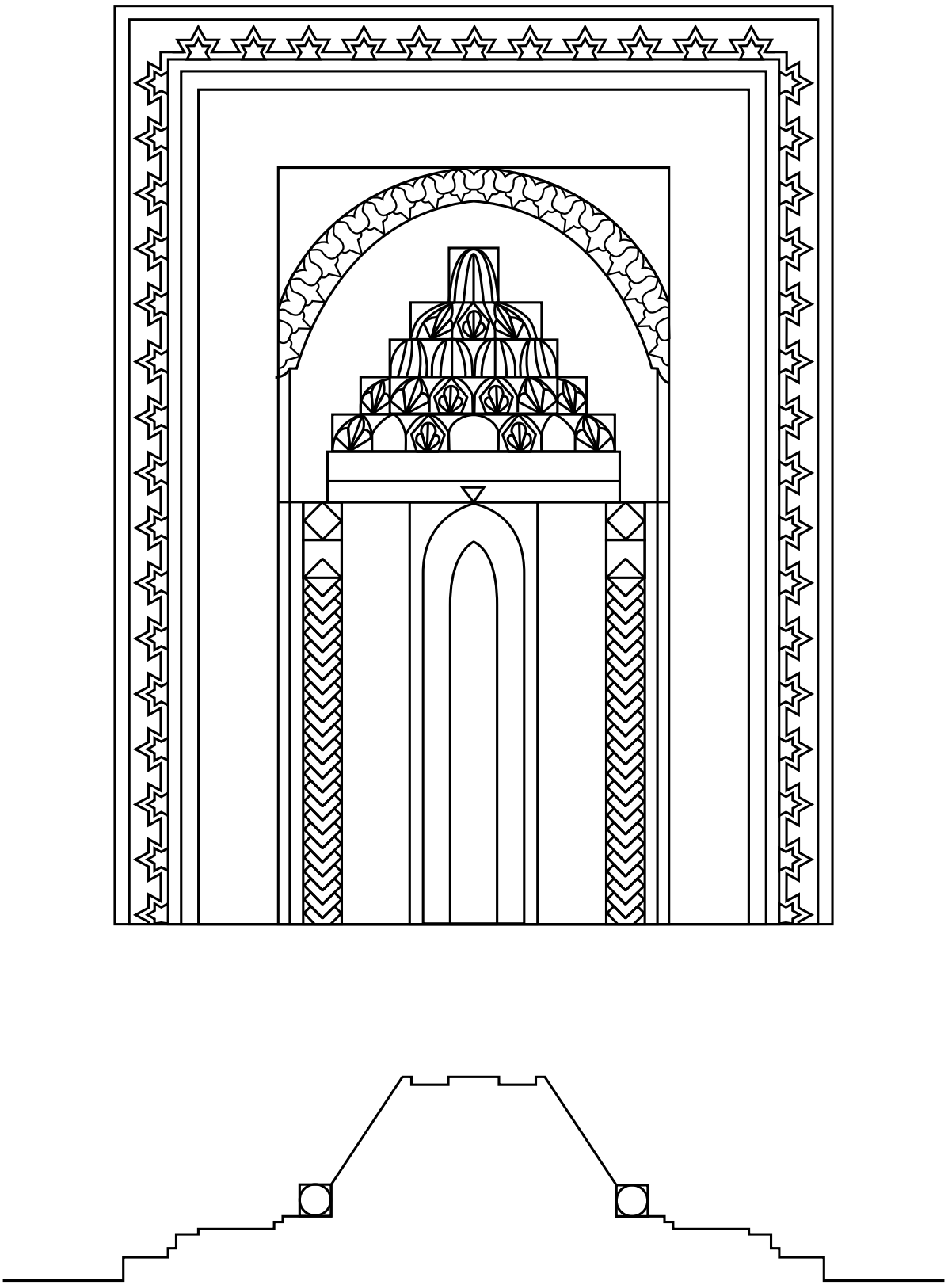

Şekil 6: Yazır Köyü Camii Mihrabı

Fotoğraf 19: Yazır Köyü Camii Mihrabı

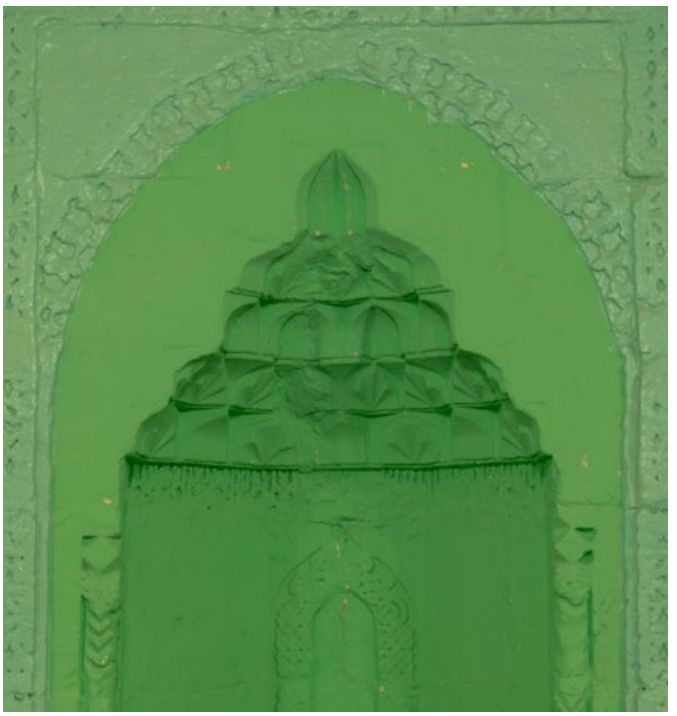

Fotoğraf 20: Yazır Köyü Camii Mihrabı | Kavsara

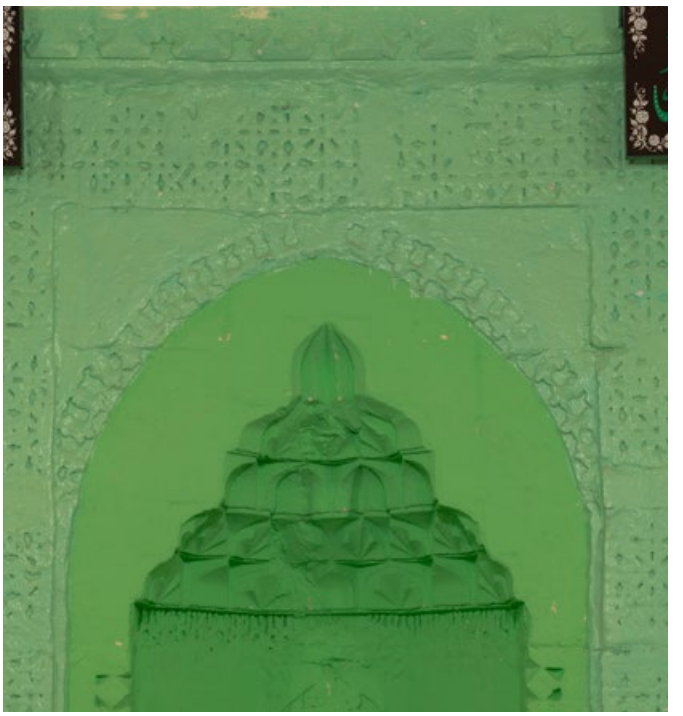

Fotoğraf 21: Yazır Köyü Camii Mihrabı | Kemer

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 79 cm yüksekliğindeki kavsarayı beş mukarnas sırası örter. Mukarnas yuvaları derin ve yayvandır. Üstten bir ve üçüncü sıradaki mukarnasların yüzeyleri düz dilimli, iki ve üçüncü sıradaki mukarnasların yüzeyleri ise yelpaze dilimlidir. Beşinci sıradaki mukarnaslar sağır nişlerin ve yelpaze dilimli mukarnasların dönüşümlü olarak kullanılmasıyla oluşmuş. Cephede mukarnas sıraları dışbükey basamaklarla yükselerek bir üçgen meydana getirirler. Mukarnas sıralarının altında, kufi hatla aynı kelimenin tekrarlandığı bir yazı kuşağı bulunmaktadır. Taşların erimesinden dolayı bu yazı kuşağı okunamamıştır.

Nişin Alt Kısmı: 179 cm yüksekliğinde, 110 cm genişliğinde, 75 cm derinliğinde üç kenarlıdır. Nişin iki yan cephesi bezenmeden bırakılmışken, orta cephe kavsara başlangıcının altına kadar yükselen sivri kemer kabartmasıyla bezenmiştir.

Süsleme: İki şeridin oluşturduğu dörtlü düğümlerin yan yana getirilmesiyle oluşturulmuştur.

Sütunceler: Kaidesi olmayan 150 cm yüksekliğindeki silindirik gövdeli sütuncelerin başlıkları tepe üzeri konmuş zar şeklindedir. Gövde zikzaklar yapan şeritlerle yivlenmiştir.

Oturtmalık: Yok.

Fotoğraf 22: Yazır Köyü Camii Mihrabı | Kenar Bordürü

HATIROĞLU CAMİİ MİHRABI

Kayseri Merkez Deliklitaş Mahallesi, Şehit Miralay Nazım Bey Bulvarı'nda yer alır.

Şekil No: 7 / Fotoğraf No: 23

Tarih: Yapının inşa kitabesi yoktur. H 670/M 1271 yılında Moğol emiri Hatıroğlu Eşref Bey'in yaptırdığı bildirilmektedir.[46]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kare planlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksinde yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçevesi iç mekana doğru 4 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Mermer ile kaplanmıştır.

Durumu: Orijinal durumu büyük ölçüde korunmaktadır. Boyutu: Mihrap, 306 cm yüksekliğinde, 158 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişliklerde üç bordür dolaşır. Aralarındaki 1, 5 cm'lik basamaklarla nişe doğru kademelenirler.

1. Bordür: 5 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 6 cm genişliğinde iki bükey profillidir.

Süsleme: Yok.

3. Bordür: 16 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

Alınlık: Üçüncü bordürde yatay dikdörtgen bir panodan oluşur.

Süsleme: İki kenarda kartuşlarla sınırlanan yazı panosu celî sülüs ile Kur'an'dan bir ayet taşır.

Yazı metni: "Küllema dahale aleyha Zekeriyya'l mihrap' (Zekeriya, mihrapa her girdiğinde....) Ali İmran Sûresi 37. Ayet.[47]

Köşelik: Kavsara ile üçüncü bordür arasında yer alır. Kavsaranın iki yanında simetrik düzenlenmiş dairesel birer kabara vardır.

Süsleme: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 100 cm yüksekliğindeki kavsarada yedi sıra mukarnas dizisi yer alır. Üstten birinci ve ikinci sıradaki mukarnaslar düz dilimlidir. Bu katlar enlemesine geçen bir silmeyle ayrılıp kademelendirilmiştir. Üç, dört, beş ve altıncı sıradaki mukarnaslar badem ve kanat formlarından oluşur. En alt sıra ve iki kademeli üçgen şeklinde sonlanan düz yüzeyli yuvalar ve aralardaki yüzeysel nişçiklerden oluşur.

Nişin Alt Kısmı: 124 cm yüksekliğinde, 45 cm genişliğinde beş kenarlıdır.

Süsleme: Yok.

Sütunceler: Altıgen gövdeli sütuncelerin başlıkları kum saati biçimindedir.

Oturtmalık: Birinci ve ikinci bordürler zeminde hücreye doğru 90°'lik dönüş yaparak sütunceye kadar devam eder ve oturtmalığı meydana getirir.

[46] Ahmet Nazif, *a.g.e.*,, s. 36.

[47] M. Işık, *Kayseri'de Mimarî Eserlerde Geçen Ayet ve Hadisler*, Ankara, 2003, s. 54.

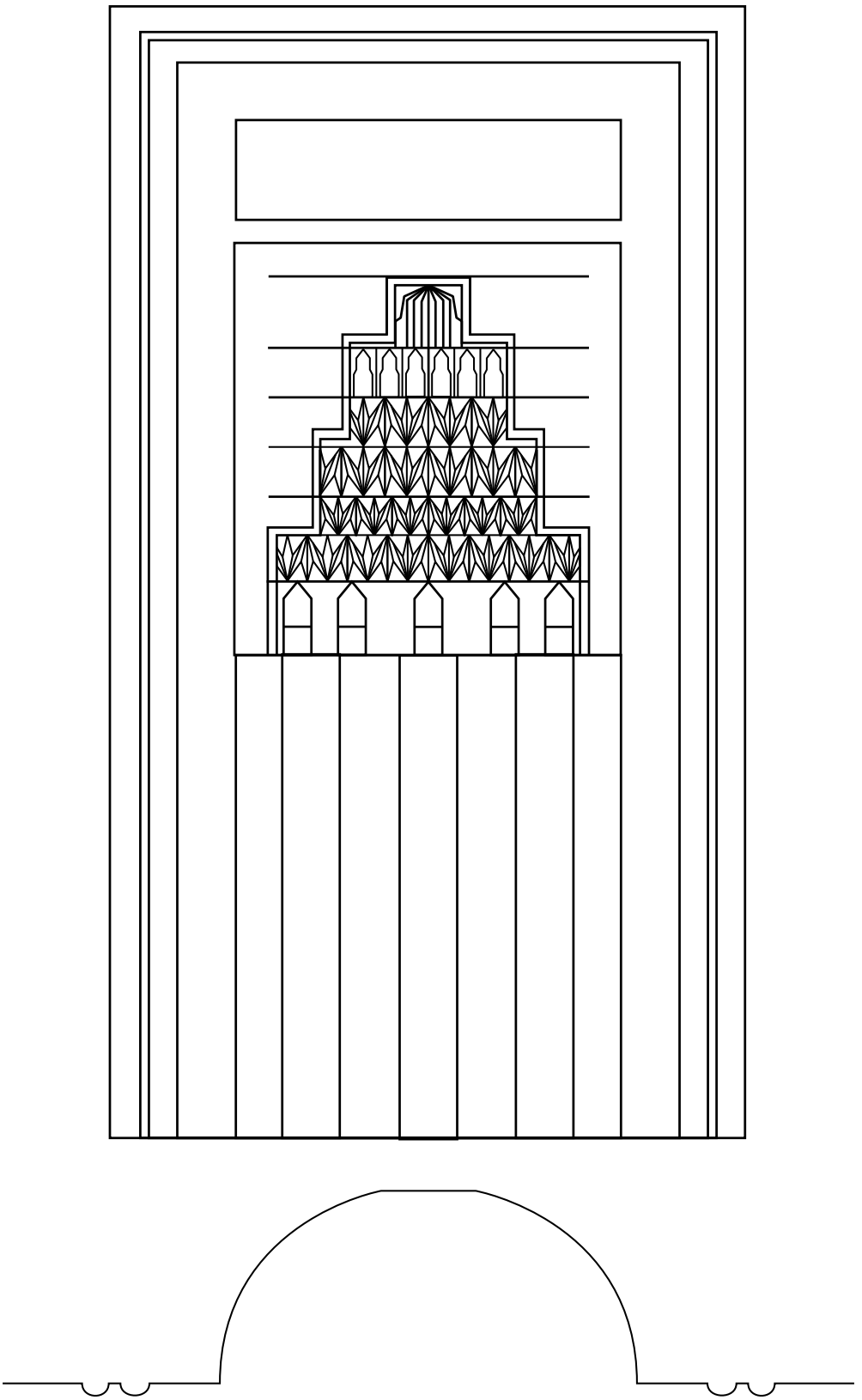

Şekil 7: Hatıroğlu Camii Mihrabı

Fotoğraf 23: Hatıroğlu Camii Mihrabı

SİVASİ HATUN CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Develi ilçesinde Yukarı Develi Camii Kebir Mahallesi Selçuk Sokakta yer alır.

Şekil No: 8 / Fotoğraf No: 24–25

Tarih: Giriş kapısı üzerindeki iki kitabede caminin H 680 / M 1281-1282 tarihinde III. Kılıçaslan'ın oğlu III. Keyhüsrev devrinde inşa edildiği belirtilmektedir.[48] Mihrap yapı ile çağdaştır.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kare plânlı camiin orta sahnında, kuzey güney istikametinde uzanan kemer arasına yerleştirilmiş, giriş aksından biraz doğuya kaydırılarak yanına bir de taş minber sıkıştırılmıştır. Mihrap nişinin derinliği güney duvarının dış yüzünde kare plânlı bir çıkıntı meydana getirir.[49] Mihrap iç mekana doğru 5 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Mihrap yüzeyi dikdörtgen ebatlarda kesilmiş gri andezit taşı ile kaplanmıştır. Malzeme yan duvarlardan farklı, dolayısıyla da mihrap yan duvarların bir devamı olarak şekillenmemektedir. Birinci hücrenin köşelerindeki sütunlar mermerdendir. Nişin arka kenarında andezit taşı içine renkli mermer ve somaki taşından yuvarlak ve dikdörtgen şekilli levhalar kakma tekniği ile yerleştirilmiştir. Süsleme yüksek ve alçak kabartma olarak uygulanmıştır.[50]

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Taşlarda zamanla meydana gelmiş bozulmalar mevcuttur.

Boyutu: Mihrap 490 cm yüksekliğinde, 370 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişlikteki dört bordür dolanır. Aralarındaki 2 cm'lik basamaklarla hücreye doğru kademelenirler.

1. Bordür: 13 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Sırtları içbükey kavisli ince şeritler çapraz yönlerde kesişerek beş kollu yıldızlar meydana getirirler.[51]

2. Bordür: 23 cm genişliğinde, 9 cm derinliğinde içbükey kavislidir.

Süsleme: Nesih yazı bordürün sağ tarafında alttan başlayarak çerçeveyi dolaşır. Harfler yüksek kabartma oyulmuş, çoğunun uçlarına yüksek kabartma yarım ve tam palmetler eklenmiştir.

Yazı Metni: Kur'an, Sure 2 (Bakara Suresi), Ayet 255, Ayet-ül-Kürsî Tercümesi: "*Allah, O'ndan başka tanrı olmayan, kendisini uyuklama ve uyku tutmayan, diri, her an yarattıklarını gözetip durandır. Göklerde ve her yerde olan ancak O'nundur. O'nun izni olmadan Allah katında şefaat edecek kimdir? Onların işlediklerini ve işleyeceklerini bilir, dilediğinden başka ilminden hiçbir şeyi kavrayamazlar. Hükümdarlığı gökleri ve yeri kaplamıştır, onların gözetilmesi O'na ağır gelmez*".[52]

[48] T. Özgüç, M. Akok, "Develi Abideleri", *T.T.K.B.*, Ankara, 1955, S. 75, s. 378-381; K. Özdoğan, *Kayseri Tarihi*, I, Kayseri, 1948, s. 48.

[49] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 194.

[50] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 194.

[51] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 194.

[52] *Kuran-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1987, s. 4.

3. Bordür: 36 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Yüksek kabartma oyulmuş grift bitkisel örgü, tam ve yarım palmetlerle, sivri yaprakların eklendikleri kıvrım dallar birbirlerine dolanarak ve çapraz yönlerde kesişerek zemini doldurur.[53]

4. Bordür: 12 cm genişliğinde pahlı silmelidir.

Süsleme: Geometrik geçme, sırtları içbükey kavisli ince şeritlerin alttan üstten birbirini katedip, kesmesinden üç şeritli geçme meydana gelir. Aradaki boşlukları küçük kıvrım dallar doldurur.[54]

Köşelik: Dördüncü bordür ile kemer arasında iki üçgen parçadır.

Süsleme: İnce şeritler birinci bordürdeki gibi çapraz yönlerde kesişir, sekiz kollu yıldızlar meydana getirirler.[55]

Kemer: Pencî kemerin sivri tepesi dördüncü bordüre kadar yükselir. Yanlarda sütunlar üzerine oturur.[56]

Süsleme: Zeminden tamamen ayrılan üç dilimli palmet yaprakları kemerin etrafına yan yana dizilir. Yaprakların diplerinden çıkan çatallı dallar palmet yapraklarını hem birbirlerine, hem de zemine bağlar. Kemerin tepe noktasına rastlayan palmet yukarı doğru uzar. Öbürlerinden daha büyüktür ve yarım ay şekilli bir çerçeve içine alınmıştır.[57]

Alınlık: Kemerle kavsara ağzı arasında iki parçalıdır.

Süsleme: İnce kıvrım dalların bükülüp, kıvrılması ile meydana gelen değişik boyutlarda daireler içine büyük çiçek ve palmet yaprakları yerleştirilmiştir.[58]

MİHRAP NİŞİ

Değişik planlı iç içe ve iki nişten meydana gelir.[59]

DIŞTAKİ NİŞ

Kavsara: 155 cm yükseklikteki kavsarada 18–20 cm yükseklikte yedi mukarnas sırası yer alır. Sıra araları enlemesine silmelerle ayrılmıştır. Mukarnas yuvaları üstten birinci ve üçüncü sıralarda küçük ve derindir, guruplaşmadan dizilirler. Dördüncü sıradan itibaren aşağıya doğru daha derin ve yayvan yuvalar, gruplaşarak ve iri konsol çıkıntıları meydana getirerek dizilirler. En at sırada üst sıradan uzanan konsol çıkıntıları ve bunların aralarında sivri kemerli sağır nişler yer alır. Mukarnas düz veya yelpaze dilimlidir. Cephede mukarnas sıraları muntazam, dışbükey kavisli basamaklarla yükselir, geniş başlayıp sivrilen bir üçgen meydana getirirler.[60]

Süsleme: İkinci ve beşinci sıradaki yuvaların ve en alttaki sağır nişlerin yüzeylerine bitkisel geçmeler oyulmuştur. En alttaki mukarnas sırası altında geniş bir nesih yazı bordürü hücrenin içini dolaşır.[61]

Yazı Metni: Kur'an Sure 22 (Hacc Suresi), Âyet 77. Tercümesi: "Ey inananlar, Rükû edin, secdeye varın, Rabbinize Kulluk edin, iyilik yapın ki saâdete erişesiniz.[62]

Nişin Alt Kısmı: 170 cm genişlikte, 210 cm yükseklikte, 100 cm derinlikte dikdörtgen plânlıdır. Arka yüzünde ikinci niş yer alır.[63]

Süsleme: Hücrenin yan duvarlarında bitkisel bir kompozisyon, arka yüzde, küçük nişin iki kenarında, yalnız burada rastlanan bir kompozisyon yer alır. Dikdörtgen veya değişik boyutlarda daireler olarak kesilmiş renkli mermer ve somaki taşından levhalar üst üste sıralanmıştır. Bu levhalar sonradan ilâve edilmiş gibi görünmektedir. Ancak, etraflarını çerçeveleyen, taşa oyulmuş, ikili geçmelerin olduğu da göze çarpmaktadır.[64]

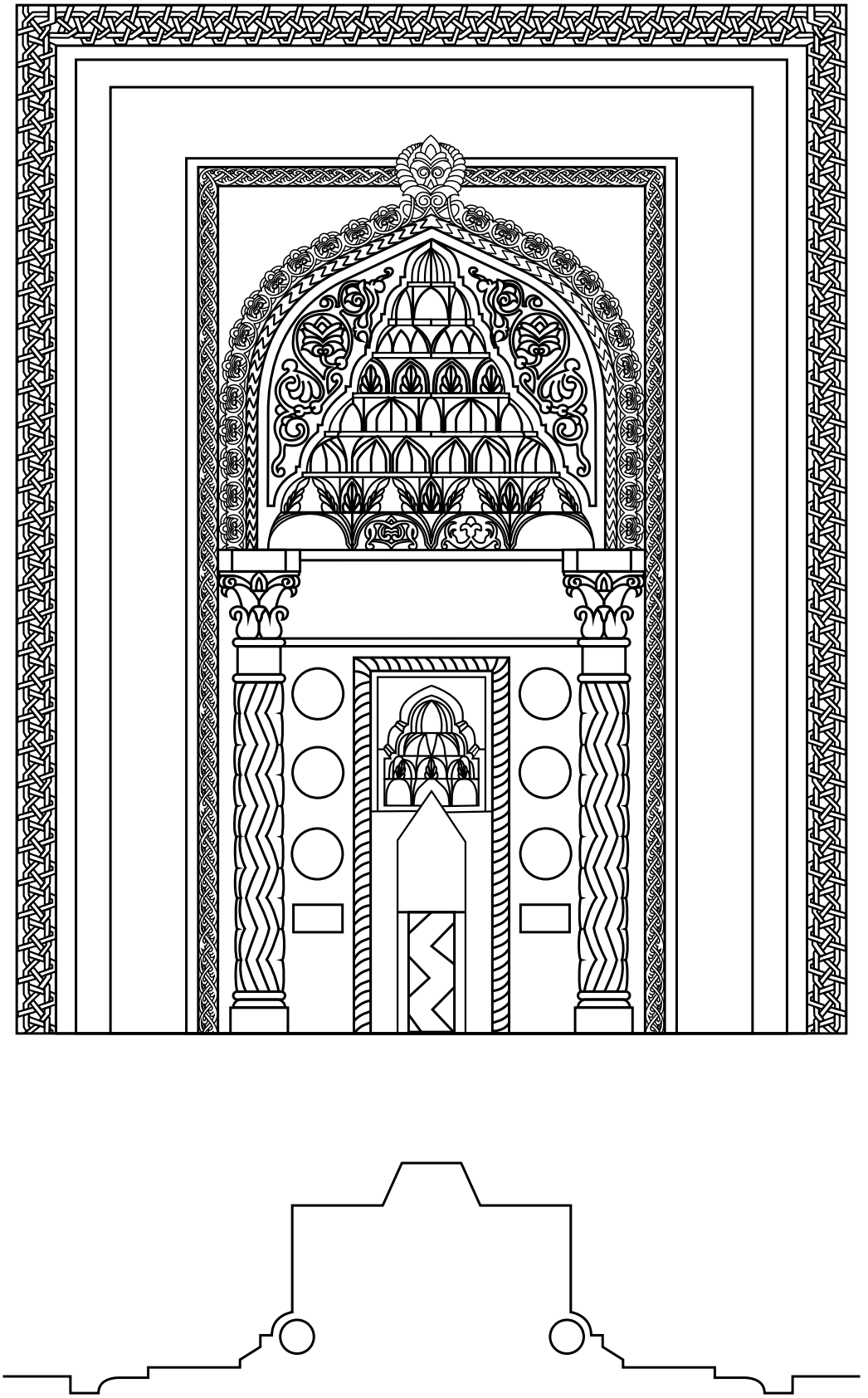

Şekil 8: Sivasi Hatun Camii Mihrabı

Fotoğraf 24: Sivasi Hatun Camii Mihrabı

Fotoğraf 25: Sivasi Hatun Camii Mihrabı | Kavsara

İÇTEKİ NİŞ

Kavsara: 50 cm yükseklikteki kavsarada dört sıra mukarnas dizisi yer alır. Yuvalar yayvan ve içbükey kavislidir, bir kısmının yüzeyleri yelpaze dilimlidir.[65]

Nişin alt kısmı: 119 cm yükseklikte, 46 cm genişlikte, 25 cm derinlikte üç köşe plânlıdır. Arka kenar yukarıya doğru uzar, kavsaranın hemen altında sivrilerek nihayetlenir.[66]

Süsleme: Her kenar ayrı bir geometrik kompozisyonla kaplanmıştır. Ortadaki kenarda, alınlıktaki kompozisyonu hatırlatan, kıvrım dallarla palmet ve çiçekler yer alır. Yan yüzleri zikzaklı dallar ve palmetler doldurur.[67]

Sütunlar: Mermer sütunların gövdeleri mihrap hücresinin köşelerine bağlı değil, biraz öndedir. Yalnız kaide ve başlıkları köşelere bağlanır. Küp şekilli kaide ve köşeleri pahlı küp şekilli başlıkları mevcuttur.

Süsleme: Sütunların gövdeleri burmalıdır. Başlıklarda iki sıra akantus yaprağı yer alır.[68]

Sütunceler: Zeminden başlayıp içteki nişin etrafını çerçeveleyen kaval silme sütuncelerin yerini alır.

Süsleme: Kaval silmenin yüzeyi burmalıdır.[69]

Oturtmalık: Yok.

[65] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 195.
[66] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 196.
[67] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 196.
[68] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 196.
[69] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 195.

KÖLÜK CAMİİ MİHRABI

Kayseri, Merkez Kölük Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 9 / Fotoğraf No: 26–29

Tarih: Camiinin yapılış tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Giriş kapısı üzerindeki kitabe H 608 / M 1210–1211 tarihinde Atsız Elti tarafından tamir edildiğini bildirir.[70] Ancak, çinili mihrabın stili bu erken devirde yapılmayıp muhtemelen XIII. yüzyılın sonuna doğru yapıldığına işaret etmektedir.[71] Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan son hafriyat sırasında çinili mihrap arkasında taş bir mihrabın bulunduğunun ortaya çıkması çinili mihrabın sonradan yapıldığını fikrini desteklemektedir.[72]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Uzunlamasına plânlı camiinin güney duvarında yer alan mihrap, minbere yer açmak için hafif doğuya kaydırılmıştır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçevesi duvar yüzeyinde bir çıkıntı yapmaz.[73]

Malzeme ve Teknik: Mihrabın orijinal olan üst kısmı firuze mavisi ve çok koyu manganez moru çini mozaikle kaplanmıştır. Çiniler geometrik kompozisyonlar için ince şeritler, bitkisel kompozisyonlar için ise kıvrımdalar ve palmetlerin şekillerine uygun olarak kesilmiştir.[74]

Durumu: Orijinal durumunu kısmen korumaktadır. Mihrabın alt kısmı yenilenmiş, beyaz mermerle kaplanmıştır. Kavsaranın alt kısmındaki üçgen panoda Osmanlı devri kare çiniler yer almaktadır.[75]

Boyutu: Mihrap, 600 cm yüksekliğinde, 450 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Beş dendandan oluşan tepeliğin köşelerindeki dendanlar yarımdır.

Süsleme: Firuze mavisi zemin üzerine manganez moru kıvrımdal ve palmetlerden oluşan bitkisel kompozisyondan meydana gelir.[76] Yüzeyi firuze ve patlıcan moru renginde, ufak dikdörtgen şekilli çinilerin atlamalı olarak bezediği, ince kaval silme, dendanları sınırlamaktadır.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişlikteki üç bordür dolanır.

1. Bordür: Her biri 8, 5 cm genişlikte iki kaval silmenin belirli aralıklarda kesişmesinden meydana gelen geometrik bir geçme şeklindedir.[77]

Süsleme: Firuze mavisi ve manganez moru, küçük, kare şekilli çiniler damalı bir kompozisyon meydana getirir.[78]

2. Bordür: 22 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Bitkisel kompozisyon ile birlikte kullanılmış sülüs yazı kuşağı bulunmaktadır. Yazı kuşağı mihrap çerçevesinin iki yanında olup üst kısımda farklı olarak düzenlenmiştir. Manganez moru çiniden kıvrım dallara eklenen yarım ve tam palmetler daireler çizerek zemini örter. Beyaz harç zemin yer yer görülür. Yazı firuze renkli çinilerdendir.[79]

[70] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 192.
[71] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 192.
[72] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 192.
[73] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 192.
[74] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 192.
[75] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 192.
[76] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 193.
[77] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 193.
[78] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 193.
[79] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 193.

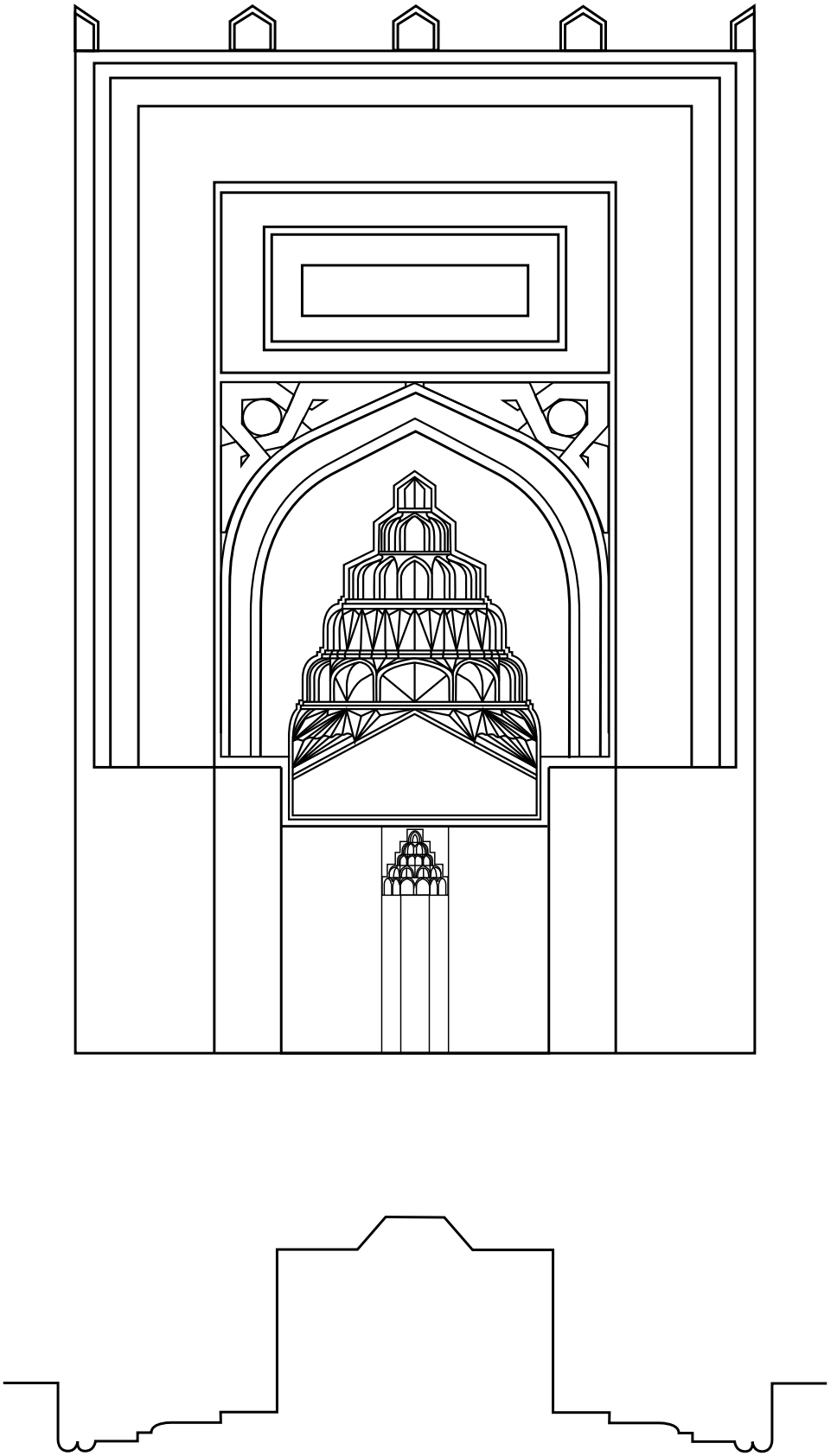

Şekil 9: Kölük Camii Mihrabı

Fotoğraf 26: Kölük Camii Mihrabı

Fotoğraf 27: Kölük Camii Mihrabı | Tepelik

3. Bordür: 48 cm genişliğinde, 5 cm derinliğinde içbükey kavislidir.

Süsleme: Geometrik yıldız örgüye palmet yapraklarının eklenmesinden meydana gelir. Firuze mavisi çini şeritler çeşitli yönlerde kesişerek, bordürün ortasında üst üste sıralanan, on kollu yıldızları meydana getirirler. Yıldızların kolları içine ve aralarında kalan boşluklara manganez moru çiniden küçük palmet motifleri eklenmiştir.[80]

Köşelik: Üstte yüksek bir köşelik tablası, kemerin iki kenarında üçgen iki parçalıdır.[81]

Süsleme: Köşelik tablasında firuze mavisi çinilerden bitkisel örgü üzerinde, manganez moru çinilerle girift düğümlü kûfî yazı şeridi bulunmaktadır. Köşelik tablasını çerçeveleyen ince bordürlerden dıştakinden geometrik örgü, içtekinde bitkisel örgü yer alır. Köşeliğin üçgen kısımlarında, geniş iki kaval silme birbirine dolanır.[82] Birbirine dolanan kaval silmelerin içine yüksek iki kabara yerleştirilmiştir. Ajur tekniği ile oyulan kabaralar firuze mavisi çinidendi.[83]

Kemer: Penci kemer köşelik tablasına kadar yükselir. Etrafını düz bir silme çerçeveler.[84]

Alınlık: Kemerle kavsara ağzı arasında üçgen iki parçalıdır.[85]

Süsleme: Halen yüzeyi yeşil yağlı boya ile kaplıdır. Ancak orijinalde çini mozaikle kaplı olduğu düşünülmektedir.[86]

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 200 cm yükseklikteki kavsarada beş mukarnas sırası yer alır. Yüzeyleri düz, köşeli yuvalar gruplaşmadan tek tek dizilirler. En alt sırada köşelerden aşağıya, nişin alt kısmına doğru sarkan badem şekilli mukarnaslar yer alır. Şekilleri bunların muhtemelen nişin alt kısmının yenilenmesi sırasında ilave edildiğini düşündürmektedir. Cephede mukarnas sıraları, nöbetleşe dizilen köşeli ve dışbükey basamaklarla yükselirler, geniş başlayıp sivrilen bir üçgen meydana getirirler.[87]

Süsleme: Halen yüzeyleri yağlı boya ile kaplıdır. Orijinalde çini mozaikle kaplı olduğu düşünülmektedir.[88]

Nişin Alt Kısmı: 168 cm yükseklikte, 102 cm derinlikte dikdörtgen planlıdır. Arka yüzünde küçük, ikinci bir niş yer alır. Ancak bütün bu kısım yenilendiği için küçük nişin orijinal olup olmadığı belli değildir.[89]

Süsleme: Arka yüzün alt kısmında üçgen şekilli bir alanı dolduran kare şekilli çiniler bitkisel tezyinatlı 16. yüzyıl Osmanlı çinileridir. Bu tarihte mihrabın bir tamirat geçirip şimdiki şeklini aldığını düşünülmektedir.[90]

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[80] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 193.
[81] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 193.
[82] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 193.
[83] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 193.
[84] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 193.
[85] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 193.
[86] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 193.
[87] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 193.
[88] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 193.
[89] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 193.
[90] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 193.

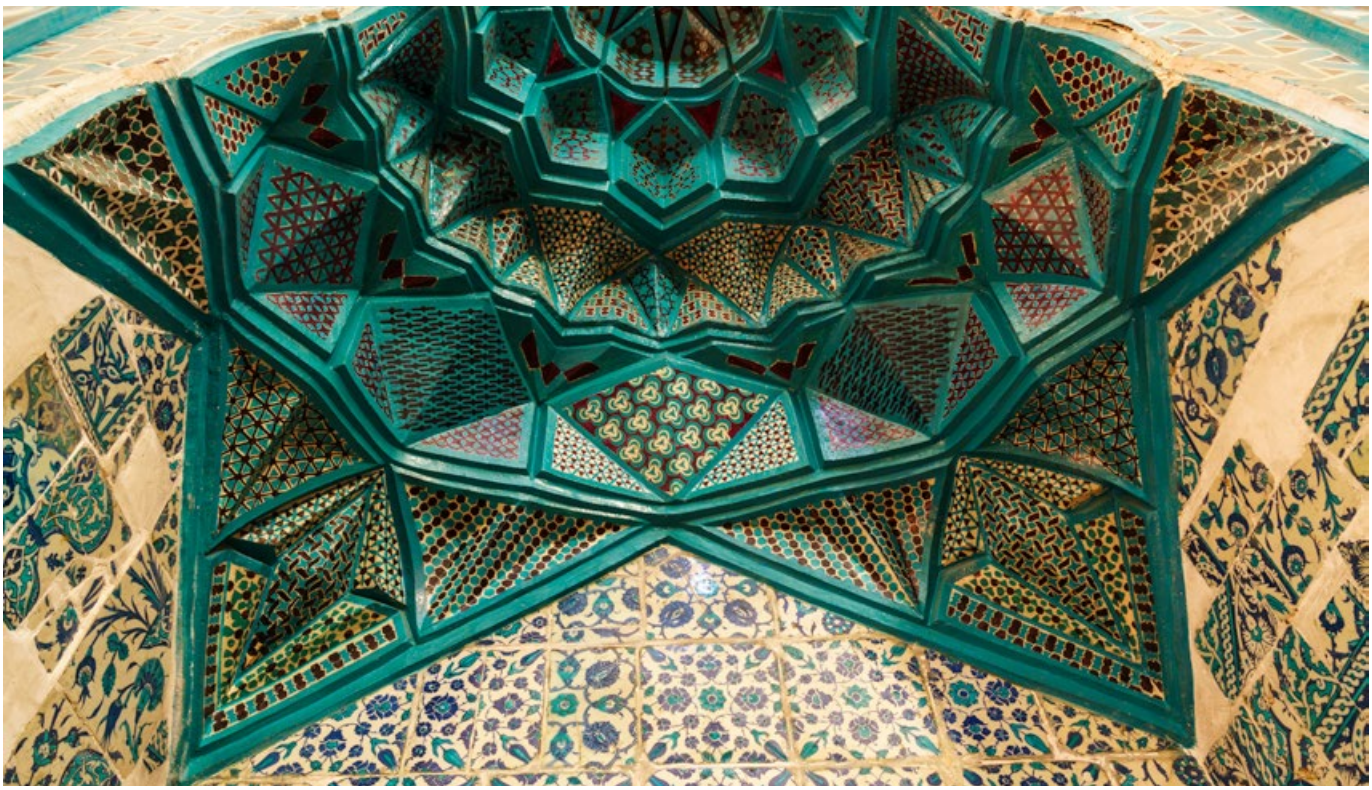

Fotoğraf 28: Kölük Camii Mihrabı | Kavsara

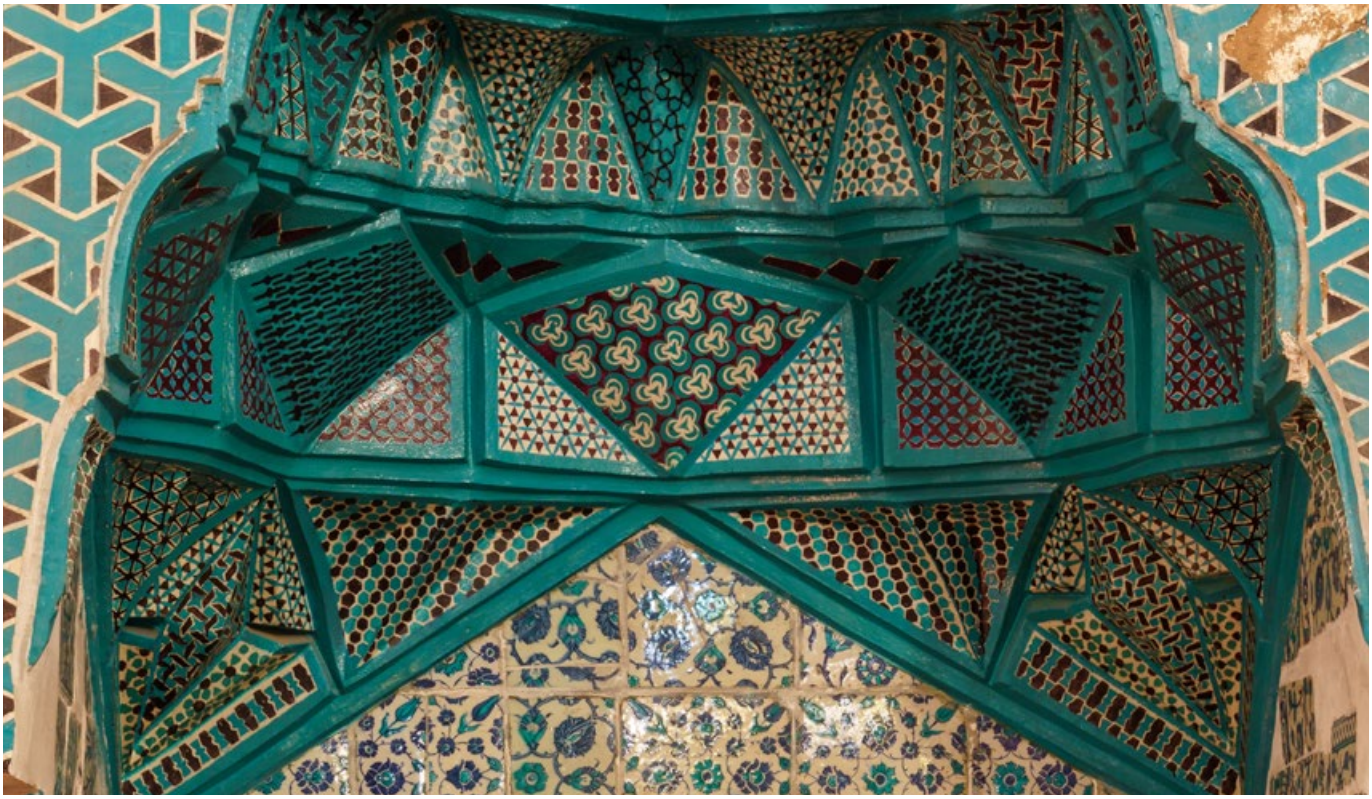

Fotoğraf 29: Kölük Camii Mihrabı | Detay

KOPÇULLU (KARABEY) CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Develi İlçesinin Yukarı Develi'de Kopçullu Mahallesi, Mihrap Sokak'ta yer alır.

Şekil No: 10 / Fotoğraf No: 30–32

Tarih: Caminin kitabesi yoktur. Hurufat Defterlerinden Caminin Kara Bey tarafından inşa ettirildiğini öğrenmekteyiz.[91] 1981 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan onarım neticesinde, mihrap dışında diğer tüm bölümleri yenilenmiştir. Kopçullu Camii, mihrabında yer alan yarım yıldız motiflerinin Osmanlı Mimarisinde kullanılmaları dikkate alınarak ve caminin bulunduğu mahallenin 15. yy başlarında Karabey Mahallesi olarak adlandırılmasından hareketle; cami muhtemelen yy'dan önceki bir tarihte inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir.[92]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kareye yakın dikdörtgen planlı caminin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, çerçevesi iç mekana doğru 7, 5 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmış mihrabın üzeri yeşil ve beyaz renkli yağlı boya ile dönüşümlü olarak boyanmıştır. Süsleme yüksek ve alçak kabartma oyulmuştur.

Durumu: Üzerindeki boyayı saymazsak orijinal şeklini korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 370 cm. yüksekliğinde, 275 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişliklerde iki bordür dolanır.

1. Bordür: 21 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Alçak kabartma oyulmuş geometrik kompozisyon ince şeritlerin alttan üstten birbirinin içine geçmesiyle grift bir örgü meydana gelir.

2. Bordür: 33 cm genişliğinde içbükey profillidir.

Süsleme: Yüksek kabartma geometrik kompozisyon da yarım yıldızlar tek sıra halinde uzanır. Yarım yıldızların üç köşesi de sivridir.

Köşelik: Kavsara ile ikinci bordür arasında olup zemine kadar inmektedir.

Süsleme: Köşeliğin yüzeyi sadedir. Köşeliğin üst kısmında iki kabara yer alır. Kabaralardan, sağdaki sekiz yapraklı çiçekle soldaki kırık çizgilerden oluşan geometrik kompozisyonla bezenmiştir.

Kemer: Yok.

Kavsaranın çevresi yarım yıldızlarla süslenmiştir.

Alınlık: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Kavsara yarım kubbe şeklindedir. Kavsaranın ortasında kısa kenarları 30 cm uzun kenarı 39 cm olan dilimli bir üçgen yer alır.

Nişin Alt Kısmı: Yarım daire planlıdır.

Süsleme: Yok. Yeşil ve beyaz yağlı boyanın dönüşümlü kullanılmasıyla hareket verilmiştir.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[91] S. Topçu, *a.g.t.*, s. 34.

[92] S. Topçu, *a.g.t.*, s. 34.

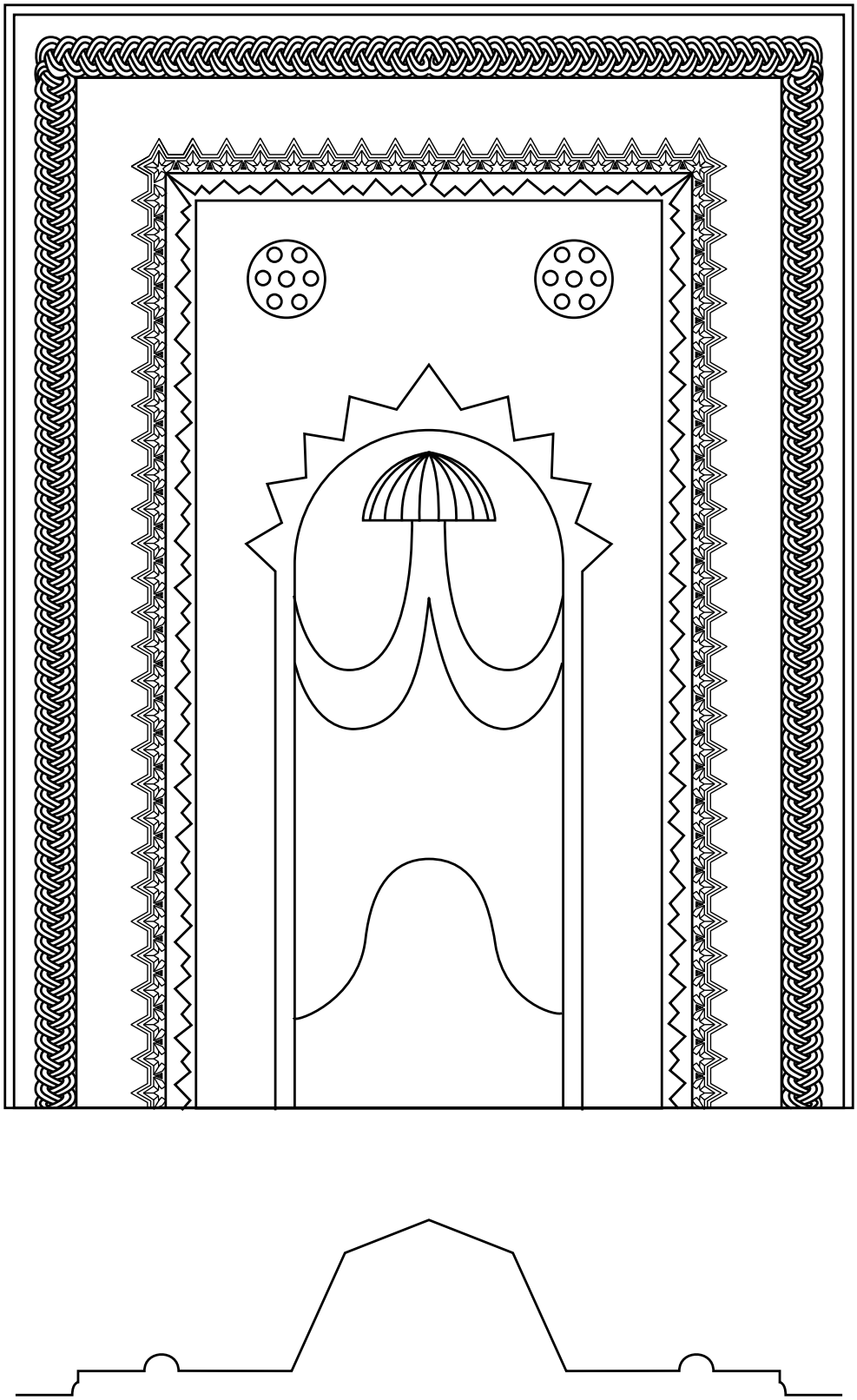

Şekil 10: Kopçullu Camii Mihrabı

Fotoğraf 30: Kopçullu Camii Mihrabı

Fotoğraf 31: Kopçullu Camii Mihrabı | Kenar Bordürü

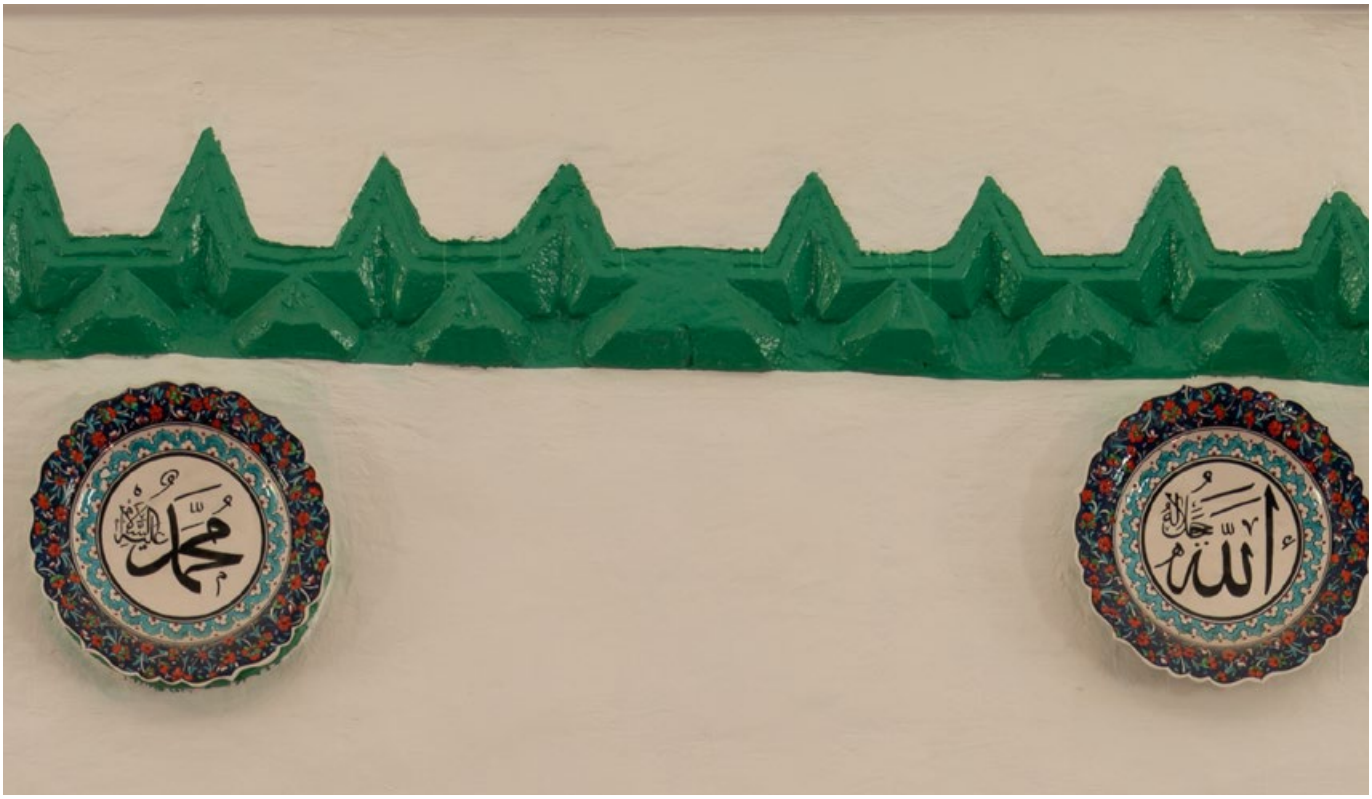

Fotoğraf 32: Kopçullu Camii Mihrabı | Kenar Bordürü

MELİK ARSLAN CAMİİ MİHRABI

Kayseri Merkezine 20 km mesafede Yeşilyurt/Mancusun Köyü'nde yer alır.

Şekil No: 11 / Fotoğraf No: 33–34

Tarih: Melik Arslan tarafından H 870 / M 1465 yılında yaptırılmıştır.[93] Camiyi yaptıranın Dulkadiroğlu Melik Arslan olduğu tahmin edilmektedir.[94]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Yapının güney duvarı ortasında yer alır.

Malzeme ve Teknik: Güney duvara kaplanan kesme taşlar derz sıraları aksamadan mihrap yüzeyinde de devam eder. Kavsaranın altındaki kuşağın süslemelerinde alçak kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal şeklini korumaktadır. Kavsaradaki süsleme kuşağı beyaz yağlı boya ile boyanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 364 cm yüksekliğinde, 236 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişliklerdeki iki bordür dolanır.

1. Bordür: 10 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

Kaval ve düz iki silme ile ikinci bordüre geçilir.

2. Bordür: 40 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

Alınlık: İkinci bordürün üst kısmında yer alır.

Süsleme: İki kartuş içerisinde Kur'an'dan iki ayet yer almaktadır.

Yazı metni: "*Küllema, dehale aleyha Zekeriyya'l mihrap ve huve gaimun yusallî fi'l mihrap sene 1343*"

Açıklaması: "*Zekeriya, onun yanına, mabete, her girdiğinde*", "*... O, kalkmış mihrapta namaz kılıyordu.*" 1924 (O yıl yapılan cami tamiri sırasında yapılmış olduğunu ortaya koymaktadır.) Al–i İmran Suresi 37–39. ayetler.

Köşelik: Kavsaranın iki yanında yekparedir.

Kemer: Kavsarayı çerçeveleyen sivri kemer iki ince silmeden ibarettir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Yarım kubbe şeklindedir. Yekpare taşa oyulmuştur. Kavsaranın altındaki kuşakta on dört tane minyatür mihrap yer alır. Mihrapların yedi tanesinin alt kısmı zikzaklı, yedi tanesininde alt kısmı boştur.

Nişin Alt Kısmı: 110 cm genişliğinde yedi kenarlıdır.

Süsleme: Yok.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok. Mihrabın önünde 27 cm yüksekliğinde ve güney duvarı boyunca devam eden tesbihlik mevcuttur.

93 A. Nazif, *a.g.e.*, s. 111.

94 M. Çayırdağ, "Kayseri'de Kitabelerinden XV. ve XVI. Yüzyıllarda Yapıldığı Anlaşılan Osmanlı Yapıları", *Vakıflar Dergisi*, S. 13, Ankara, 1981, s. 539.

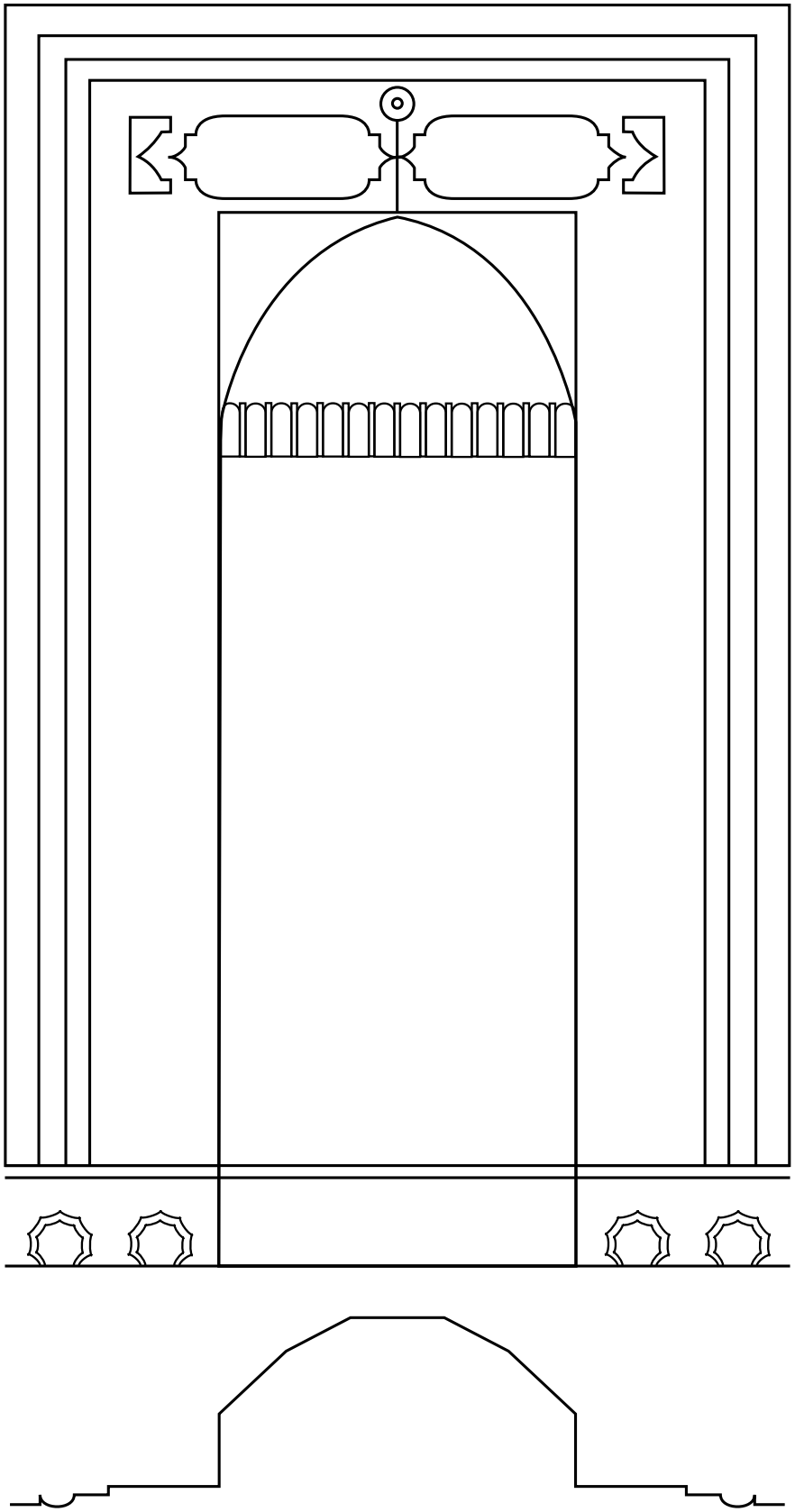

Şekil 11: Melik Arslan Camii Mihrabı

Fotoğraf 33: Melik Arslan Camii Mihrabı

Fotoğraf 34: Melik Arslan Camii Mihrabı | Kavsara

FATİH CAMİİ MİHRABI

Kayseri İç Kalesi içerisinde yer alır.

Şekil No: 12 / Fotoğraf No: 35–37

Tarih: Yapının kitabesi yoktur. Fatih Sultan Mehmet'in 883 tarihli, bu camiye ait bir vakfiyesinin bulunduğu bildirilmektedir.[95] Kayseri H 872/M 1467 tarihinde Karahanlılar tarafından Osmanlı idaresine bırakıldığında iç kaledeki Karamanoğlu mescidi harap halde bulunmasından dolayı durum Gedik Ahmet Paşa tarafından Fatih Sultan Mehmet'e bir raporla sunulmuş bunun üzerine padişah yeniden yaptırılmasını emretmiştir.[96] H 1192/M 1778 ve H 1304 (M 1886) tarihinde tamir ve tezyin edilmiştir. H 1123 (1711) yılında Hacı Mehmed Efendi oğlu Seyyid Burhaneddin tarafından genişletilmiştir. H 1201 (1786) tarihinde Saçan Hasanoğlu Hacı Ahmet Ağa tarafından tamir edilmiştir.[97]

Yapıdaki Yeri: Kare planlı caminin güney duvarı ortasında yer alır. Giriş kapısı batı duvarının kuzey tarafında olduğu için mihrap giriş aksında değildir. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, çerçevesi iç mekanı doğru 4, 5 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Mermer malzemeden yapılmıştır.[98] Sade olan mihrabın tepelik süslemesinde alçak kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır.

Boyutu: Mihrap 430 cm yüksekliğinde, 228, 5 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: 27 cm yüksekliğinde yatay dikdörtgen bir pano şeklindedir.

Süsleme: Palmetlerin alt kısmından çıkan dallar palmetlerin iki yanında yer alan lale motifleriyle birleştirilmiştir. Lale motifleri taçlandırılarak ortasına altı yapraklı çiçek motifi yerleştirilmiştir. Lale motiflerinin arasında ise küçük palmetle taçlandırılmış düğüm motifi görülmektedir.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişliklerde iki bordür dolanır.

1. Bordür: 7 cm genişliğinde düz profillidir. Kaval ve içbükey kavişli iki ince silme ile ikinci bordüre geçilir. Birinci bordür ve silmeler mihrap nişine doğru 90° lik bir dönüş yaparlar.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 44, 5 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

Alınlık: İkinci bordürün üzerinde yatay dikdörtgen panodan oluşur. Siyah zemin üzerine altın sarısı renkli boya ile Al–i İmran süresinin 37. ayeti yazılmıştır.

Köşelik: Kavsara ile ikinci bordür, arasında tek parçadır.

Süsleme: Köşelik yüzeyi sadedir. Kavsaranın iki yanında simetrik düzenlenmiş dairesel birer kabara yer alır.

[95] M., Çayırdağ, *a.g.e.*, s. 225'de Cami Vakıflar Genel Müdürlüğü Kütük Defterlerinin 2/1189 numarasında Ebulfeth Sultan Mehmet Camii şerifi vakıf olarak kayıtlıdır.

[96] Ahmet Nazif, *a.g.e.*, s. 31.

[97] Ahmet Nazif, *a.g.e.*, s. 32.

[98] İ. Özkeçeci, *a.g.e.*, s. 62.

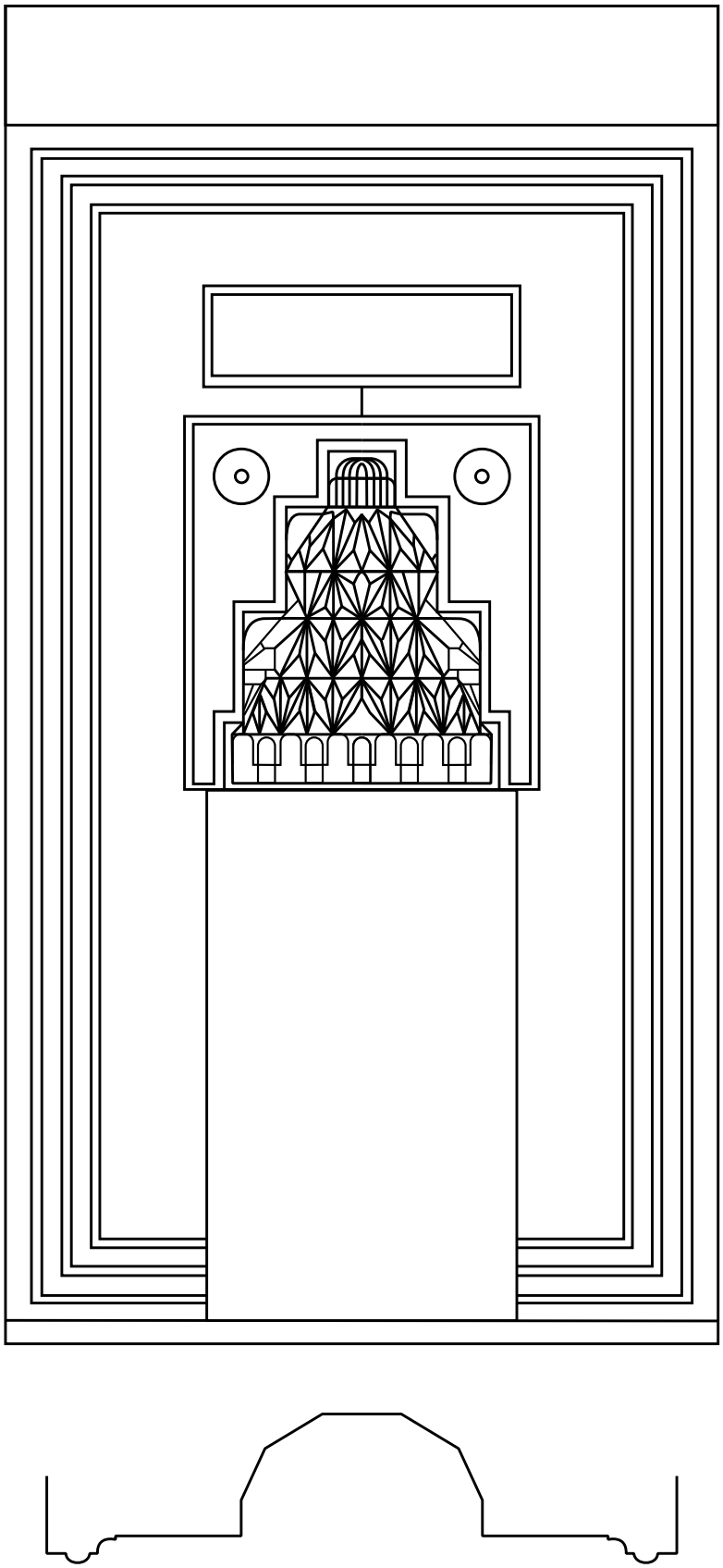

Şekil 12: Fatih Camii Mihrabı

Fotoğraf 35: Fatih Camii Mihrabı

Fotoğraf 36: Fatih Camii Mihrabı | Kavsara

Fotoğraf 37: Fatih Camii Mihrabı | Tepelik

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 126 cm yüksekliğindeki kavsarada, altı sıra mukarnas dizisi yer alır. Alttan birinci sıra, aralara yaprak biçiminde konsol ögeleri yerleştirilmiş yuvarlak kemerli sağır nişçiklerden meydana gelir. İkinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sıradaki mukarnas dizileri badem ve kanatdan oluşur. Altıncı sıradaki düz dilimli tepe nişi yatay bir silme ile ikiye ayrılıp kademelendirilmiştir. Kavsarayı kenarlardan köşeli kademelenme yapan yanda düz ortada içbükey üç silme çevrelemektedir.

Nişin Alt Kısmı: 176 cm yüksekliğinde, 95, 5 cm genişliğinde, 52 cm derinliğinde yedi kenarlıdır.

Süsleme: Yok.

Sütünceler: Yok.

Oturtmalık: Zeminde yatay iki silmenin üzerinde, birinci bordür ile kaval ve içbükey kavisli silmeler nişe doğru 90°'lik dönüş yaparak oturtmalığı meydana getirmişlerdir.

ALAÜDDEVLE CAMİİ MİHRABI

Kayseri'ye 30 km uzaklıkta bulunan Büyük Bürüngüz köyü, Mırık Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 13 / Fotoğraf No: 38–39

Tarih: Caminin kesin olarak inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak H 999/M 1590 yılında Mahmut isimli bir şahıs tarafından onartıldığını kitabeden anlamaktayız.[99] Kesin olmamakla birlikte XV. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiş olabileceğini ileri sürmek mümkündür.[100]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı caminin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçevesi duvar yüzeyinde 7 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılan mihrapta süslemeye yer verilmemiştir. Mihrabın büyük bölümü kesme taştan, ortası ise 135 cm genişliğinde ve 259 cm yüksekliğinde yekpare taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu kısmen korumaktadır. Mihrap kavsaraya kadar (201 cm) lambirle kaplanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 304 cm yüksekliğinde 235 cm genişliğindedir.

Elemanlar

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Dikdörtgen çerçevenin etrafını dolaşan bir bordür dizisi yoktur. Yalnızca köşeliğin etrafında 10 cm çapında bir kaval silme bulunur.

Alınlık: Üst üste yerleştirilmiş iki adet yatay dikdörtgen yazı panosundan oluşur. Alınlık kırmızı, siyah ve altın sarısı renklerle boyanmıştır. Üstteki kartuşta *Ya Allâh ve Ya Muhammed, alttakinde ise Lailahe İllallâh Muhammeden Resulallah* yazılıdır.

Köşelik: Kavsara ile ikinci bordür arasında tek parçadır.

Süsleme: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 47 cm yüksekliğindeki kavsarada üç sıra mukarnas dizisi yer alır. Üstten birinci ve ikinci sıradaki mukarnaslar düz dilimli, üçüncü sıradakiler yelpaze dilimlidir. Kavsara ağzı, dışbükey kavisli hatlarla yükselir. Bunlar cephede, ince silmeli köşeli basamaklarla çerçeve içine alınır.

Nişin Alt Kısmı: 201 cm yüksekliğinde, 78 cm genişliğinde dört kenarlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[99] M. Denktaş, *Kayseri Büyük* ..., s. 161.

[100] M. Denktaş, *Kayseri Büyük* ..., s. 163.

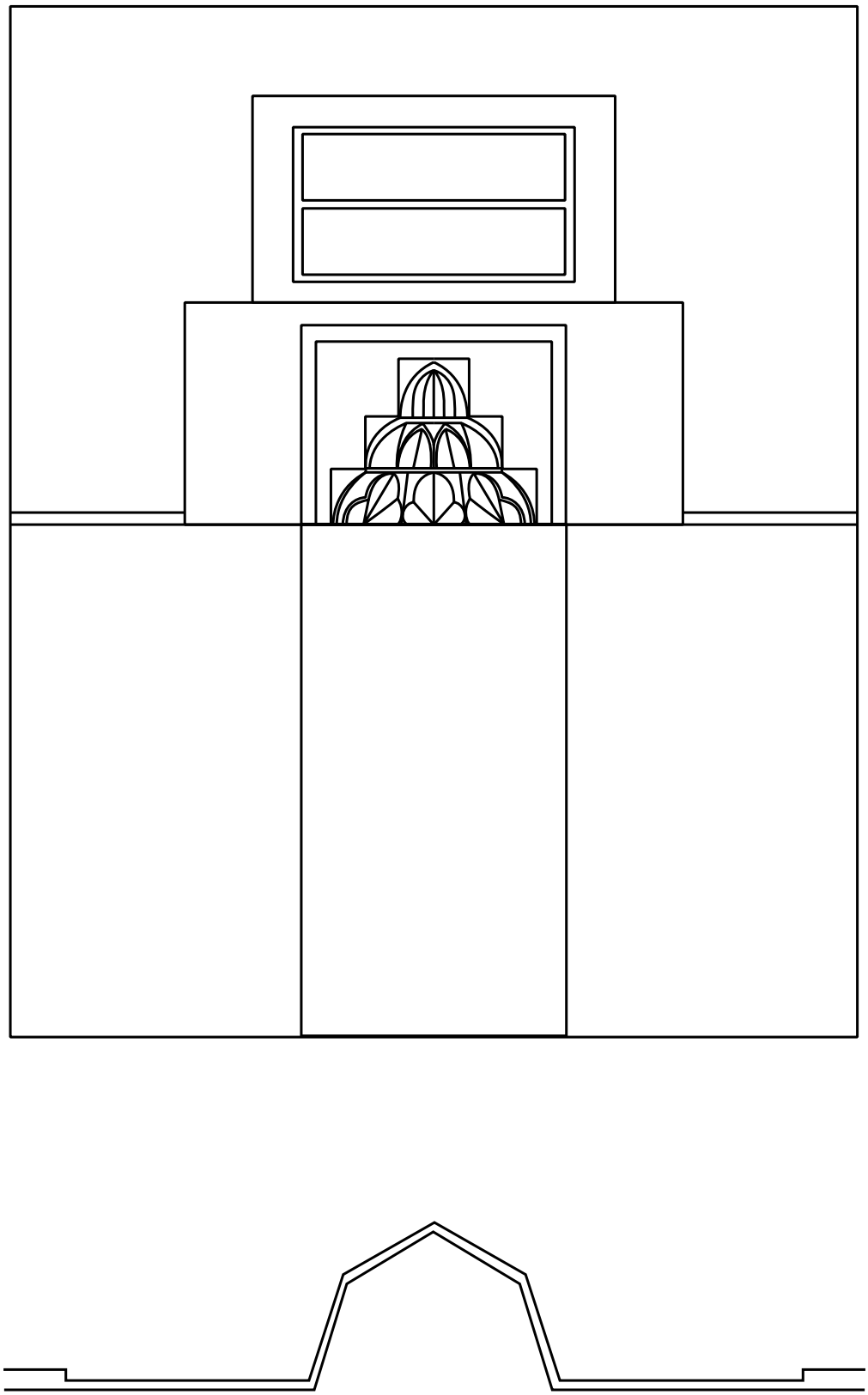

Şekil 13: Alaüddevle Camii Mihrabı

Fotoğraf 38: Alaüddevle Camii Mihrabı

Fotoğraf 39: Alaüddevle Camii Mihrabı | Alınlık - Kavsara

SALİHBAHÇE (İSA KÜMBET) CAMİİ MİHRABI

Kayseri Merkez Tahirağa Mahallesi, Göllü Çeşme Sokak'ta yer alır.

Şekil No: 14 / Fotoğraf No: 40–41

Tarih: Kitabesinde H 962/M 1554–55 tarihinde Hacı Sinanoğlu Hacı İsa tarafından yaptırıldığı bildirilmektedir.[101]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kare planlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, güney duvarın dış yüzünde çıkıntı yapmaz.

Malzeme ve Teknik: Mihrap yekpare taşa oyulmuştur. Sade olan mihrabın kabara ve köşeliklerindeki süslemeler alçak kabartmadır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Mihrap yüzeyinde kırılmalar ve bozulmalar mevcuttur.

Boyutu: Mihrap, 273 cm yüksekliğinde, 176, 5 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini genişlik ve silmeleri farklı, aralarında 1, 5–2 cm basamaklar bulunan beş bordür dolaşır. Bordürler zeminde hücreye doğru 90°'lik bir dönüş yaparak oturtmalığı meydana getirirler.

1. Bordür: 9 cm genişliğinde düz silmeli bordür.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 7 cm genişliğinde kaval silmeli bordür

Süsleme: Yok.

3. Bordür: 10 cm genişliğinde içbükey kavisli bordür.

Süsleme: Yok.

4. Bordür: 4 cm genişliğinde düz silmeli bordür.

Süsleme: Yok.

5. Bordür: 7, 5 cm genişliğinde pahlı silmeli bordür.

Süsleme: Yok.

Köşelik: Kemer ile beşinci bordür arasında olup zemine kadar inmektedir.

Süsleme: Köşelikte yüzeyleri on iki yapraklı çiçekle bezeli iki kabara mevcuttur. Kabaraların iki yanında çapraz olarak yerleştirilmiş iki yaprak mevcuttur.

Kemer: Pençi kemer kavsarayı çerçevelemiştir.

Alınlık: Kemerle kavsara ağzı arasında şekillenir. Kavsaranın iki yanında simetrik düzenlenmiş dairesel birer kabara yer alır. Kabaların yüzeyleri alçak kabartma oyulmuş, on iki yapraklı çiçekle bezenmiştir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Beş sıra mukarnas dizisi yer alır. Sıra araları enlemesine silmelerle ayrılmıştır. Yuvalar, ince, uzun ve fazla yayvan değildir. En alttaki mukarnaslar sivri kemerli sağır nişlerden ve kanatlardan oluşur. İkinci sıradaki mukarnaslar yüzeyleri yaprak biçimli konsol ögeleri ve aralarında bulunan derin yuvalardan üçüncü sıradakiler badem ve kanat formlarından oluşur. Beşinci sıradaki mukarnasın yüzeyi ise dilimlidir. Kavsara ağzı, dışbükey kavisli hatlarla yükselir. Cephede, kademeli olarak daralan ince düz bir şerit kavsarayı kuşatır.

Nişin Alt Kısmı: 74 cm genişlikte beş kenarlıdır.

Sütunceler: Silindirik gövdeli sütuncelerin başlıkları ve kaideleri kum saati biçimindedir.

Oturtmalık: Bordürler nişe doğru 90°lik bir dönüş yaparak oturtmalığı meydana getirirler.

[101] H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitabeleri*, s. 115.

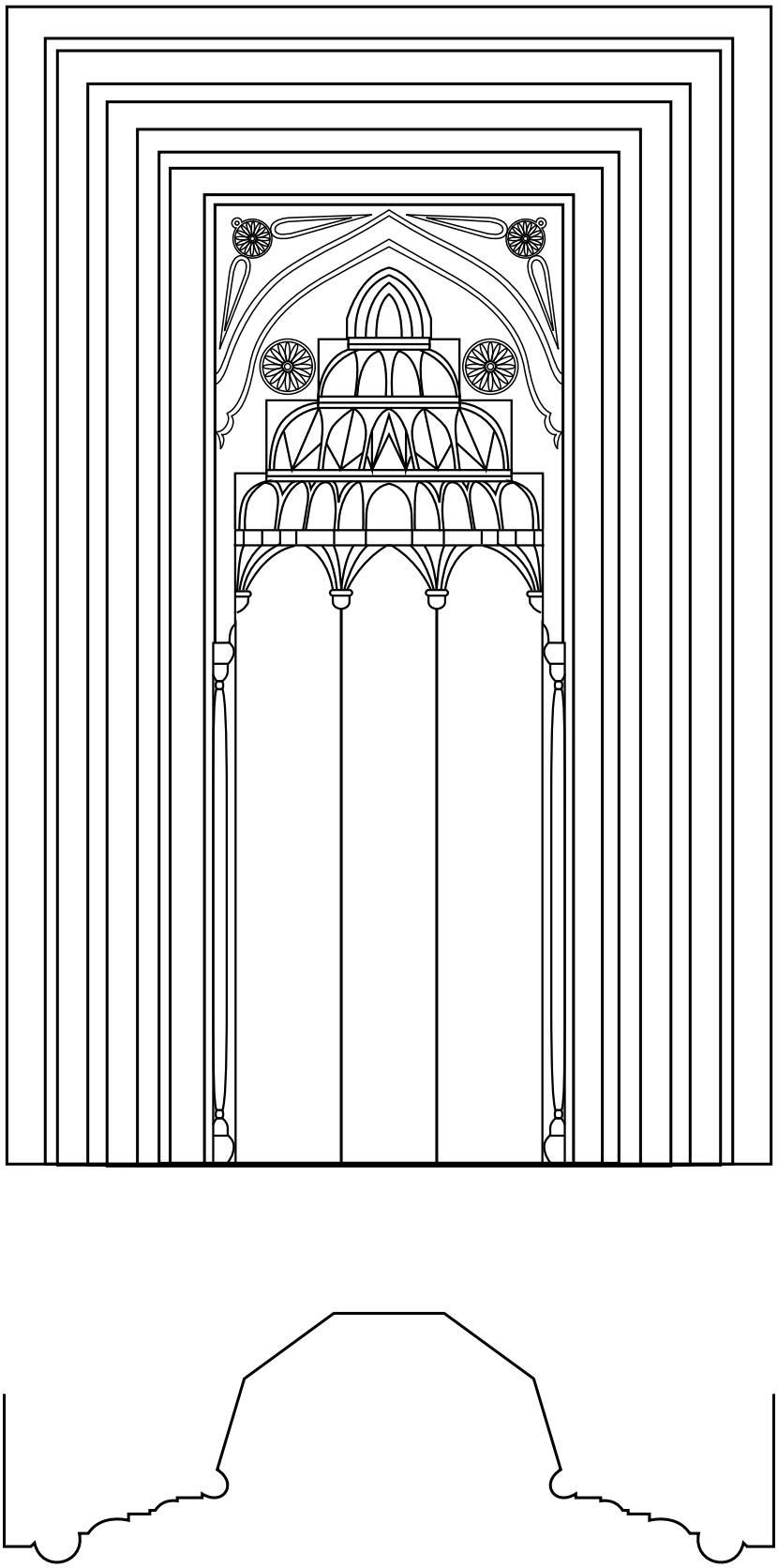

Şekil 14: İsa Kümbet Camii Mihrabı

Fotoğraf 40: Salihbahçe (İsa Kümbet) Camii Mihrabı

Fotoğraf 41: Salihbahçe (İsa Kümbet) Camii Mihrabı | Kavsara

GUBAROĞLU (YUMURTALI) MESCİDİ MİHRABI

Kayseri (merkez) Gubaroğlu Mahallesi, Kurum Sokak'ta yer alır.

Şekil No: 15 / Fotoğraf No: 42

Tarih: Kitabesinden H 902/M 1497 tarihinde Ömer Ağa'nın kızı Şah Melek tarafından inşa ettirildiğini öğrenmekteyiz.[102] Tamir kitabesinden H 968/M 1560–61 Embiya'nın oğlu Hacı Bayram'ın, önce türbe ve tek yapı olan binayı, bir son cemaat mahalli ekleyerek ve çeşitli tadilatta bulunarak mescid haline getirdiğini anlamak mümkündür.[103]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kare planlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçevesi iç mekana doğru 2, 5 cm'lik çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Mukarnasları silinen mihrap orijinalliğini kısmen korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 319 cm yüksekliğinde, 189 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok. Mihrabın üzerine sonradan mezar taşı parçası yerleştirilmiştir.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişliklerde iki bordür dolaşır.

1. Bordür: 6 cm genişliğinde düz profillidir. Kaval ve içbükey kavisli iki silme ile ikinci bordüre geçilir.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 9 cm genişliğinde düz profillidir. İçbükey ve dışbükey kavisli iki silme ikinci bordürü alt kısımdan 90°'lik dönüş yaparak çevrelemektedir.

Süsleme: Yok.

Köşelik: Silmeler ve kemer arasında şekillenir.

Süsleme: Kemerin iki yanında simetrik düzenlenmiştir. Dairesel birer kabara yer alır. Kabaraların içlerin on iki dilimli çiçekler doldurur. Kabaraların yanlarına çapraz olarak iki yaprak yerleştirilmiştir.

Kemer: Penci, kemer kavsarayı çevrelemektedir.

Alınlık: Kemerle kavsara ağzı arasında şekillenir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: En üstteki düz dilimli mukarnas dışındaki tüm mukarnaslar silinmiştir.

Nişin Alt Kısmı: 75 cm genişliğinde beş kenarlıdır.

Sütunceler: 7, 5 cm çapındaki silindirik gövdeli sütunceler nişin yanlarına yarıya kadar gömülüdür. Başlıkları ve kaideleri tepe üstü konmuş zar şeklindedir. Başlıkların altında, kaidelerin üstünde üçgen formlu tablalar yer alır.

Oturtmalık: Birinci bordür nişe doğru 90°lik bir dönüş yaparak oturtmalığı meydana getirir.

[102] H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitabeleri*, s. 109.

[103] M. Çayırdağ, *a.g.e.*, s. 237

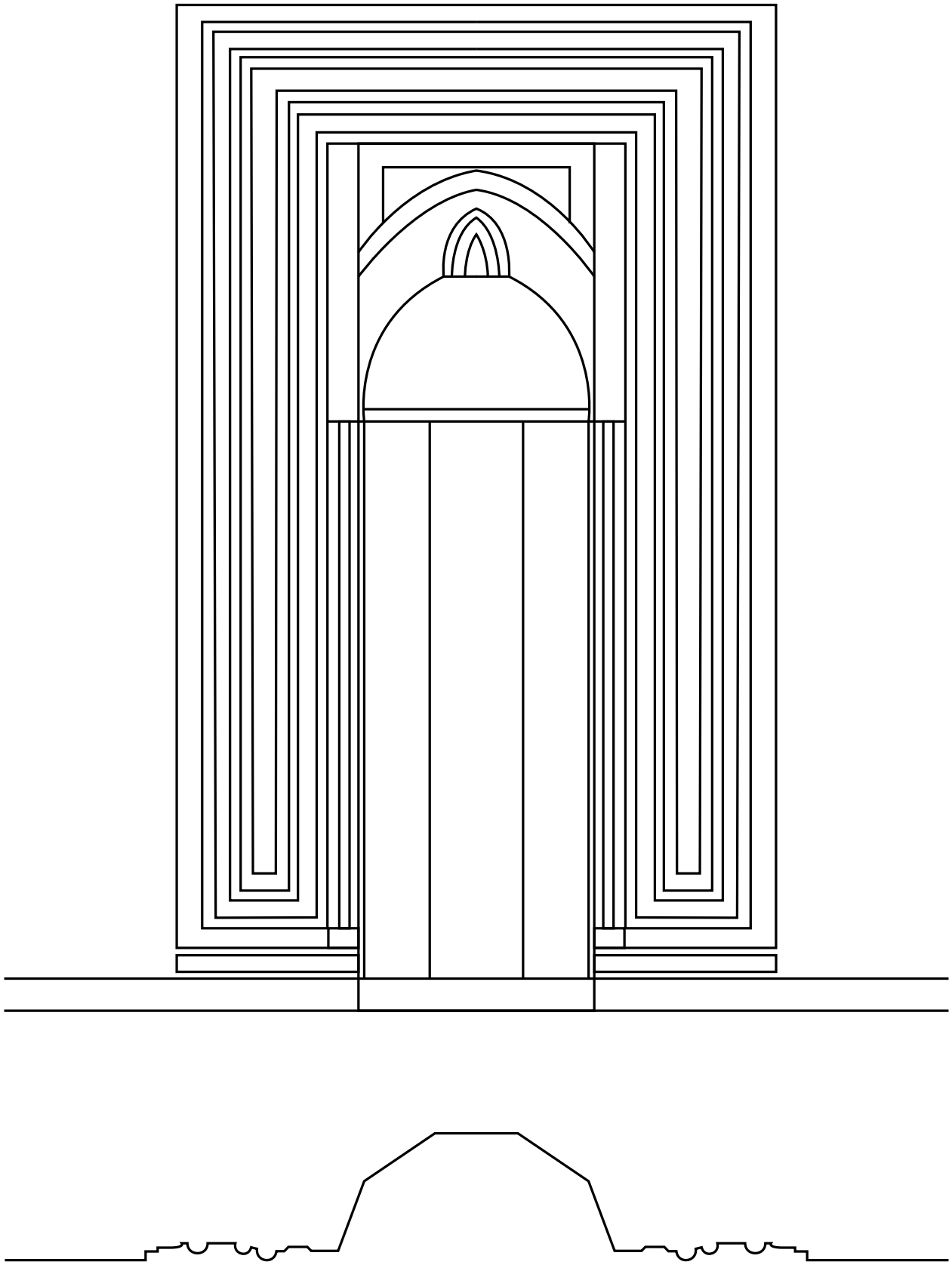

Şekil 15: Gubaroğlu Camii Mihrabı

Fotoğraf 42: Gubaroğlu Camii Mihrabı

DANIŞ ALİ CAMİİ (YAZLIK KISIM) MİHRABI

Kayseri'ye 30 km uzaklıkta bulunan Büyük Bürüngüz köyü meydanında yer alır.

Şekil No: 16 / Fotoğraf No: 43–44

Tarih: H 988–990/M 1580–1582 yılında[104] Ali Bey bin Hasan tarafından yaptırılmıştır.[105] Mihrap yapı ile çağdaştır.

Yapıda Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı harimin güney duvarı ortasında yer alır. Camiye batı duvarının kuzeyinde yer alan bir kapıdan girildiği için mihrap giriş aksında değildir. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçevesi duvar yüzeyinde çok az bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 380 cm yüksekliğinde 296 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farkı genişliklerdeki iki bordür dolaşır. Çerçeveyi oluşturan kaval ve içbükey kavisli iki silme ile birinci bordüre geçilir. Mihrap çerçevesi caminin güney duvarı boyunca devam etmektedir.

1. Bordür: 12 cm genişliğinde düz profillidir. Düz kaval ve pahlı üç silme ile ikinci bordüre geçilir.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 22 cm genişliğinde düz profillidir. Pahlı ve kaval iki silme ile köşeliğe geçilir.

Süsleme: Yok.

Alınlık: Köşelik ile kaval silme arasında yatay dikdörtgen bir panodan meydana gelir.

Süsleme: Bordo zemin üzerine altın sarısı renkli boya ile "*Sahi behu Ali Bey bin Hüseyin*" yazılmıştır. Kartuş iki yandan dilimlendirilerek uçlarına lale motifi yerleştirilmiştir.

Köşelik: Kavsara ile kaval silme arasında şekillenen köşeliğin yüzeyi silmelerle hareketlendirilmiştir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Beş sıra mukarnas dizisi yer alır. Alttan birinci sırada iki kademeli ve üçgen şeklinde sonlanan düz yüzeyli yuvalar ve aralarda yüzeysel nişçikler yer almaktadır. İki, üç ve dördüncü sıradaki mukarnas dizileri badem ve kanatlardan meydana gelir. Yüzeyi düz dilimli olan birinci sıra yatay bir silme ile ikiye ayrılarak kademelendirilmiştir. Kavsara ağzı cephede köşeli basamaklar yapan düz silme ile çerçevelenmektedir.

Nişin Alt Kısmı: 156 cm yükseklikte, 92 cm genişlikte, 60 cm derinlikte yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[104] M. Çayırdağ, "Kayseri'de Kitabelerinden XV. ve XVI. Yüzyılda Yapıldığı Anlaşılan ilk Osmanlı Yapıları" *Vakıflar Dergisi*, Sayı 13, Ankara, 1981, s. 562.

[105] M. Denktaş, "Kayseri Büyük ...,s. 164.

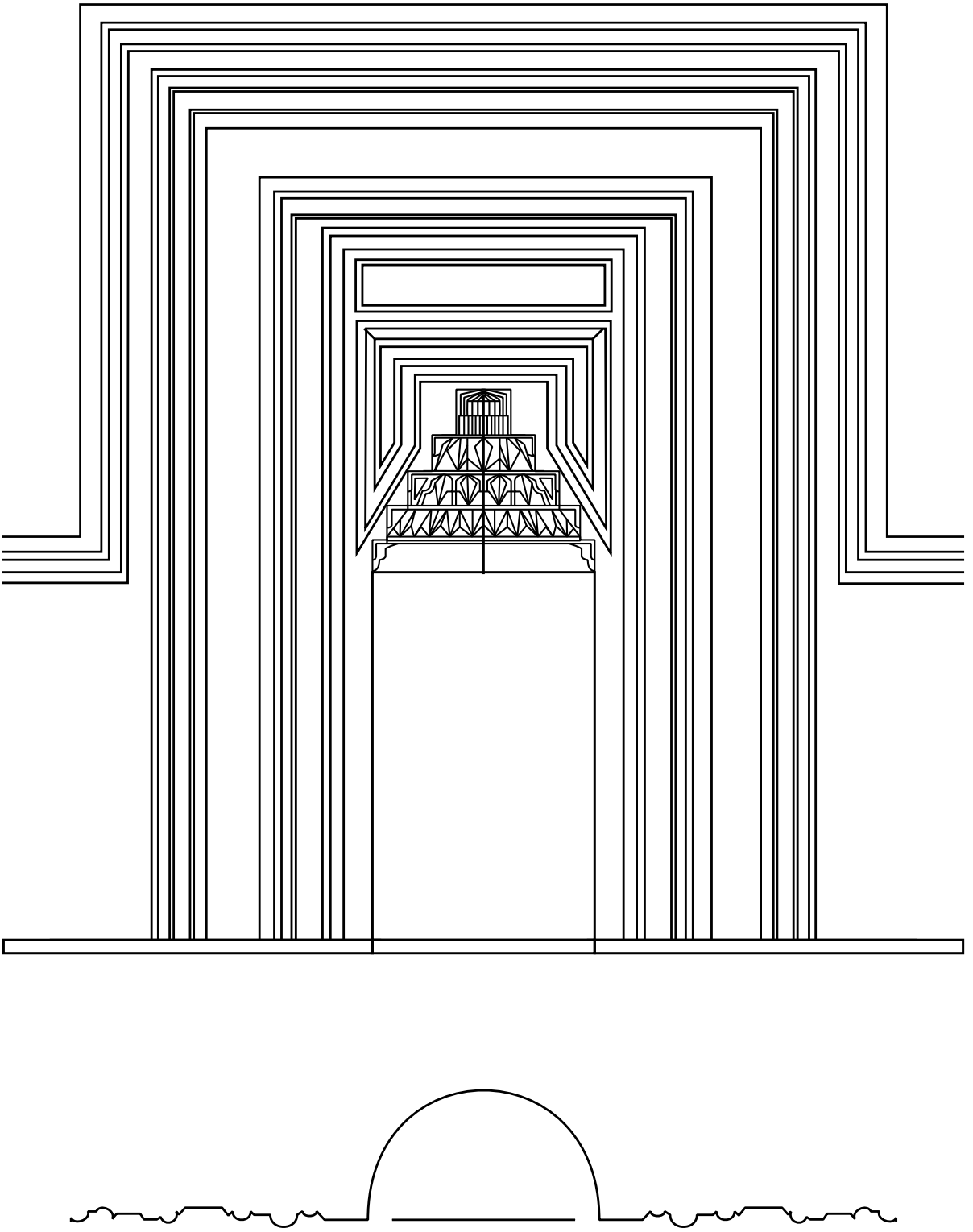

Şekil 16: Daniş Ali Camii (Yazlık Kısım) Mihrabı

Fotoğraf 43: Daniş Ali Camii (Yazlık Kısım) Mihrabı

Fotoğraf 44: Daniş Ali Camii (Yazlık Kısım) Mihrabı | Kavsara

KURŞUNLU CAMİİ MİHRABI

Şekil No: 17 / Fotoğraf No: 45–49

Tarih: Kitabesinde H 994/M 1586 tarihinde Ahmed Paşa tarafından yaptırıldığı bildirilmektedir.[106] Mihrap yapı ile çağdaştır.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kare planlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, çerçevesi duvar yüzeyinde 20 cm'lik bir çıkıntı meydana getirir.

Malzeme ve Teknik: Dikdörtgen ebatlarda kesilmiş mermer ile kaplanmıştır. Duvarlar kesme taştan yapıldığı için derz sıraları takip etmez. Sade olan mihrabın tepelik ve kabara süslemelerinde alçak kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal şeklini korumaktadır. Alınlığındaki kartuş yeşil zemin üzerine sarı boyayla boyanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 403, 5 cm yüksekliğinde, 198, 5 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

I. Tepelik: 56 cm genişliğinde yatay dikdörtgen pano şeklindedir.

Süsleme: Alçak kabartma bitkisel kompozisyondan oluşur. Dilimli rûmîlerin çerçevelediği yüzeylerce işlenmiş şakayıka benzer palmetlerden meydana gelir.

I. Çerçeve ve Kenar Bordürler: Mihrap nişini farklı genişliklerdeki iki bordür dolaşır.

1. Bordür: 8, 5 cm genişliğinde düz profillidir. Kademeli olarak ilerleyen kaval ve içbükey kavisli ince iki silme ile ikinci bordüre geçilir.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 31 cm genişliğinde düz profillidir. İçbükey kavisli bir silme zeminde 90°'lik dönüş yaparak ikinci bordürü çevreler. Kaval ve içbükey kavisli iki bordür ile alınlığa geçilir.

Alınlık: Köşelik ile silmeler arasında yatay dikdörtgen bir panodan oluşur. Panonun ortasında, kartuş içerisinde celi sülüsle Al-i İmran Sûresi'nin 37. ayeti yazılmıştır. Kartuşun dört kenarında dallarıyla beraber işlenmiş minik çiçekler yer alır.

Köşelik: Kavsara ile silmeler arasında tek parça olup, sütunceler üzerine oturur. Köşelik ve kavsara içbükey profilli bir silme ile çerçevelenmiştir.

Süsleme: Köşelik yüzeyi sadedir. Ancak kavsaranın iki yanında simetrik düzenlenmiş birer kabara yer alır. Kabaraların yüzeyleri geometrik süsleme ile bezenmiştir. Sırtları içbükey kavisli ince şeritler yatay ve çapraz yönde kesişirler. Kesişen şeritler arasında altıgenler ve altı kollu yıldızlar meydana gelir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 135 cm yüksekliğindeki kavsarada, yedi sıra mukarnas dizisi yer alır. Üstten birinci ve üçüncü sıradaki mukarnas dizileri sivri kemerli nişlerden oluşur. Yüzeyleri düz dilimli olan bu katlar enlemesine geçen yatay bir silmeyle ikiye ayrılıp kademelendirilmiştir. İki, dört, beş ve altıncı sıradaki mukarnas dizileri badem ve kanatlardan meydana gelir. Üçüncü ve beşinci katlardan aşağıya püsküller sarkmaktadır. Yedinci katta ise sivri kemerli nişlerlerle, kanatlar yan yana kullanılmış olup, bu kat diğer mukarnaslı bölümlerden farklı olarak daha yüzeysel tasarlanmıştır. Kavsara ağzı, dışbükey kavisli hatlarla yükselir. Kavsara, cephede köşeli basamaklar yapan dışta düz profilli, içte içbükey profilli iki ince silme kuşağı ile çerçevelenmektedir.

[106] H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitabeleri*, s. 122.

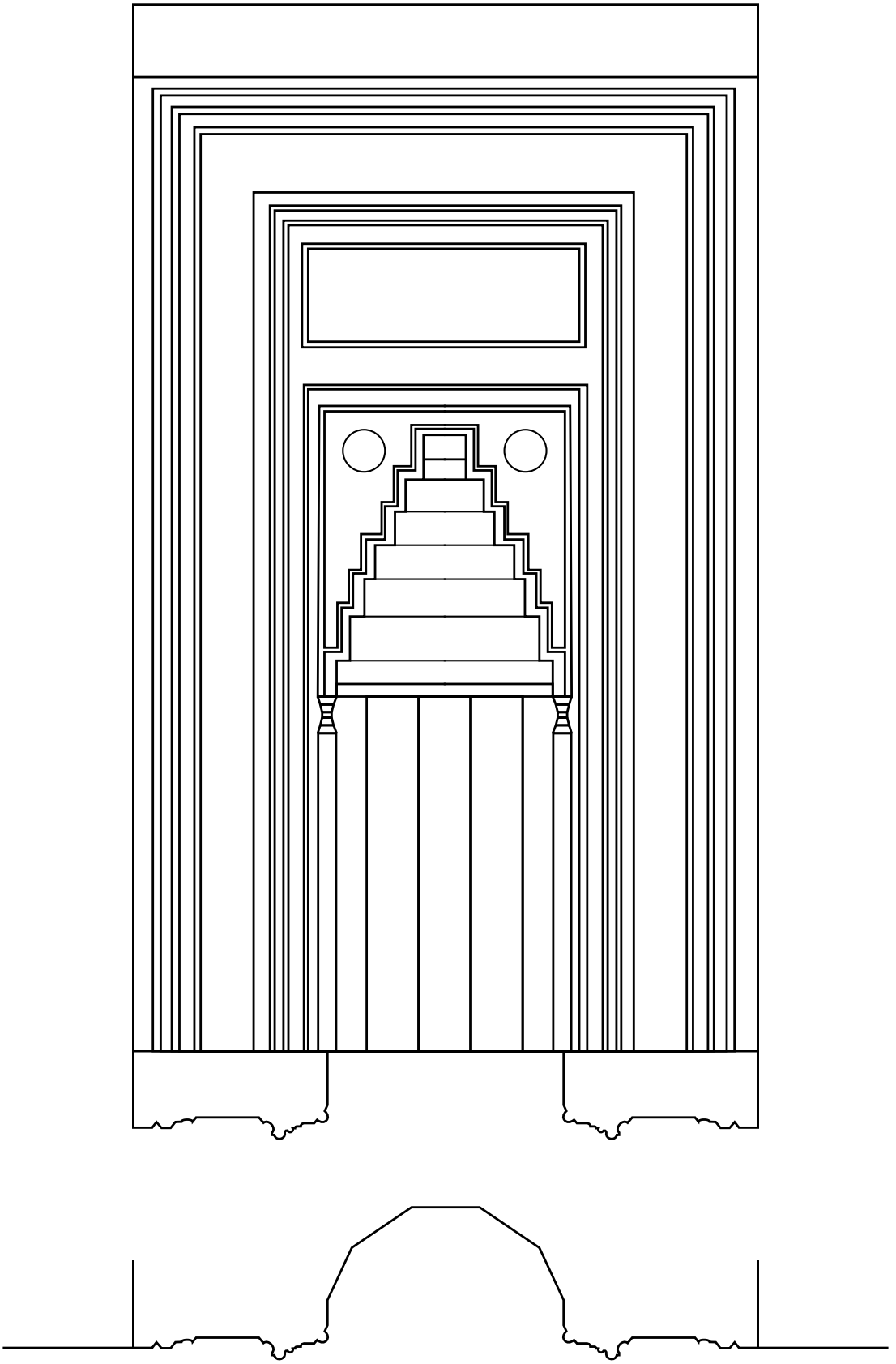

Şekil 17: Kurşunlu Camii Mihrabı

Fotoğraf 45: Kurşunlu Camii Mihrabı

Fotoğraf 46: Kurşunlu Camii Mihrabı | Tepelik

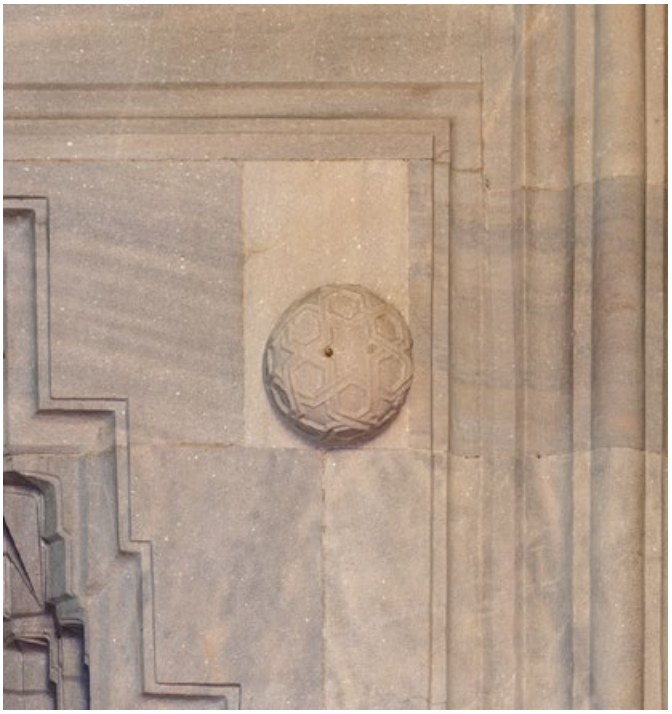

Fotoğraf 47: Kurşunlu Camii Mihrabı | Kabara

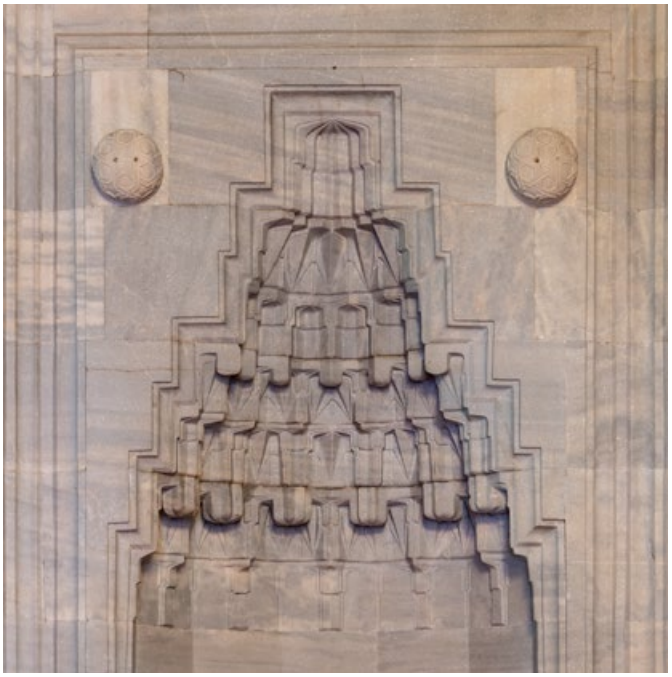

Fotoğraf 48: Kurşunlu Camii Mihrabı | Kavsara

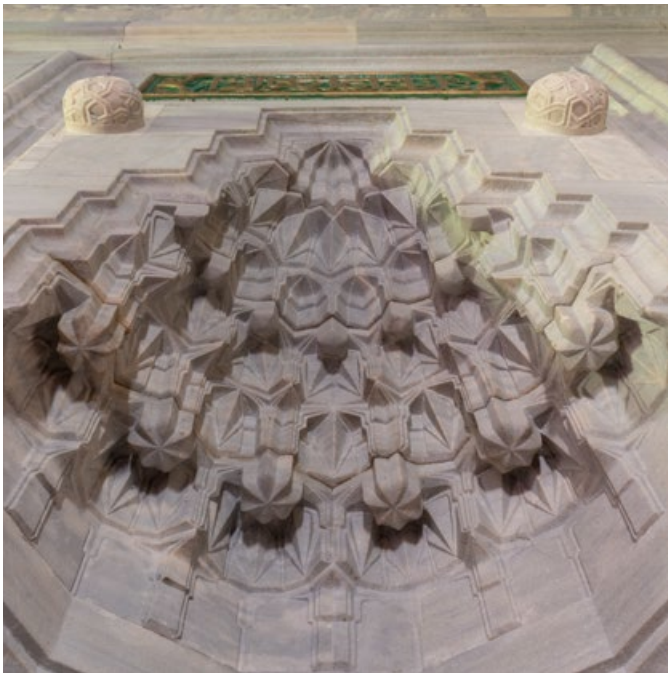

Fotoğraf 49: Kurşunlu Camii Mihrabı | Kavsara Planı

Nişin Alt Kısmı: 165 cm yüksekliğinde, 107 cm genişliğinde yedi kenarlıdır.

Süsleme: Yok.

Sütunceler: Gövdeleri köşelidir, nişin köşelerine bağlanırlar. Başlık ve kaideleri kum saati biçiminde düzenlenmiştir.

Oturtmalık: Bordürler arasındaki ince silmeler mihrap nişine doğru 90°'lik bir dönüş yaparak oturtmalığı meydana getirirler.

KURŞUNLU CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI

Şekil No: 18 / Fotoğraf No: 50–51

Tarih: Kitabesinde H 994/M 1586 tarihinde Ahmed Paşa tarafından yaptırıldığı bildirilmektedir.[107] Mihrap yapı ile çağdaştır.

Yapıdaki Yeri ve Durumu: Son cemaat yerinde harime giriş kapısının sağında ve solunda yer alır.

Malzeme ve Teknik: Kesme taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Boyutu: Mihrap, 117 cm yüksekliğinde, 81 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Yok.

Köşelik: Yok.

Alınlık: Yok.

Kemer: Kavsarayı sivri bir kemer çerçevelemektedir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 43 cm yükseklikteki kavsara yarım kubbe şeklindedir. Kemerin sivri noktasından aşağıya doğru yayılan silmeler yarım kubbeyi yedi dilime ayırır.

Nişin Alt Kısmı: 134 cm yükseklikte, 81 cm genişlikte, 36 cm derinlikte beş kenarlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[107] H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitabeleri*, s. 122.

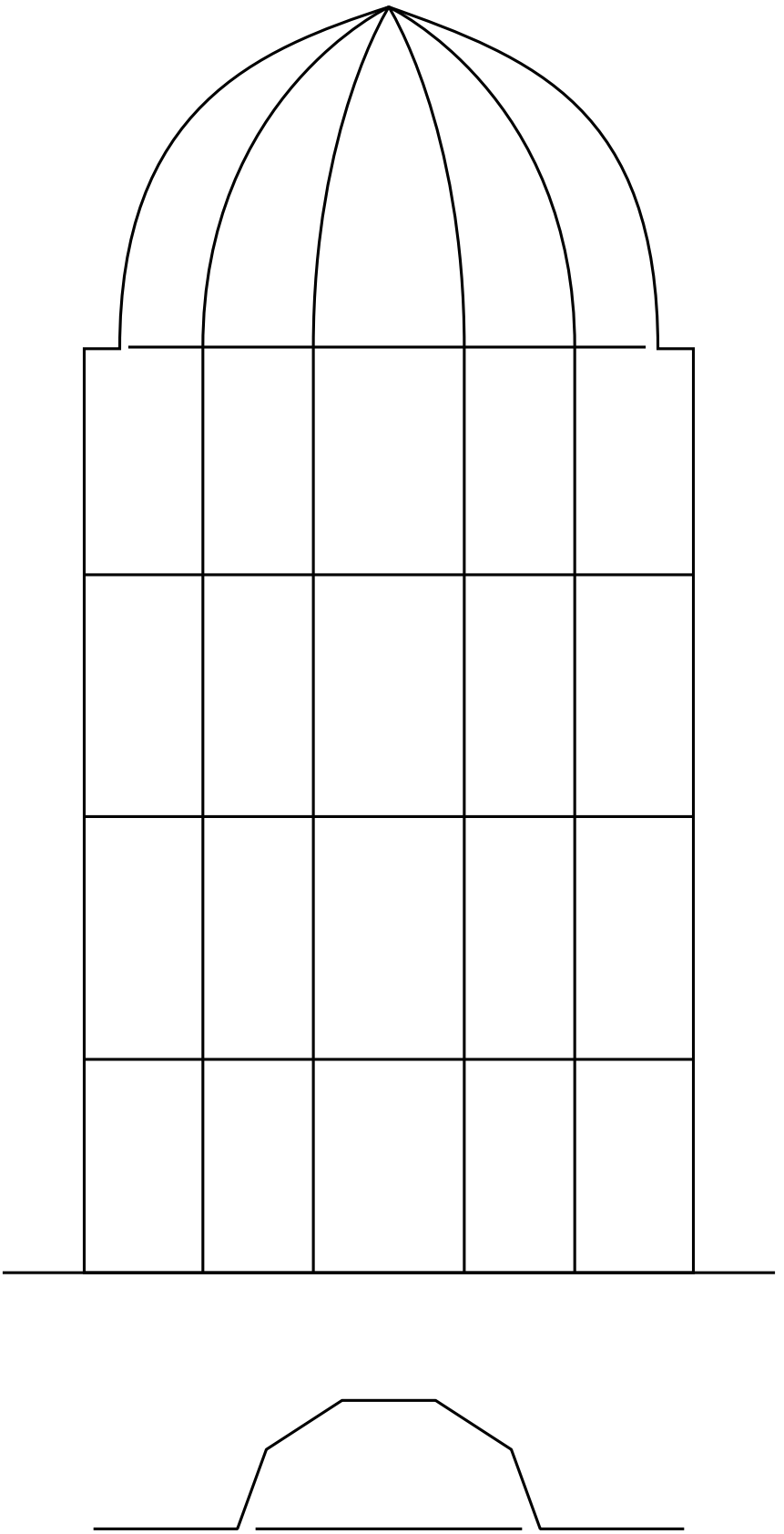

Şekil 18: Kurşunlu Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı

Fotoğraf 50: Kurşunlu Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı

Fotoğraf 51: Kurşunlu Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı

DANİŞ ALİ CAMİİ (KIŞLIK KISIM) MİHRABI

Kayseri'ye 30 km uzaklıkta bulunan Büyük Bürüngüz köyü meydanında yer alır.

Şekil No: 19 / Fotoğraf No: 52–54

Tarih: Cami H 996/M 1587 yılında inşa edilmiştir.[108] Mihrap yapı ile çağdaştır.

Yapıda Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı harimin güney duvarı ortasında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, dış yüzünde bir çıkıntı yapmaz. Çerçevesi iç mekana doğru taşmaz.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır. Sade olan mihrabın köşelik süslemelerinde alçak kabartma uygulanmıştır. Köşelikler ve nişin alt kısmı gri, sütunceler siyah, kavsara beyaz ve rozetler siyah ve altın sarısı renkli boyalar ile kaplanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Boyutu: Mihrap, 251 cm yüksekliğinde, 103 cm genişliğindedir. Elemanlar

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Yok.

Güney duvarda, duvarın alt köşesinden başlayarak merdiven basamağı ritmiyle devam eden ve mihrabı çerçeveleyerek diğer duvara bağlanan yarım daire profilli silme kuşağı dikkati çeker.[109]

Köşelik: Tek parça olarak şekillenip, sütunceler üzerine oturur.

Süsleme: Sekiz dilimli bir madalyon biçiminde düzenlenmiş rûmîli saplar üzerine yatay ve dikey eksende yerleştirilmiş lâleler ve çapraz eksenlerdeki üç dilimli palmetlerden oluşan bir kompozisyonun 1/4'ü uygulanmıştır. Üç dilimli palmetlerin sapları aşağıya doğru dönüşte çatallanmakta ve uç uca türeyen laleleri taşımaktadır. Yaprak yüzeyleri düz bırakılmayıp içbükey biçimde yaprak anatomisine uygun olarak işlenmiştir.[110] Sütüncelerin üstünde beş yapraklı stilize çiçek dikkati çeker.

Kemer: Yok.

Alınlık: Yok.

Mihrap Nişi

1. Kavsara: 102 cm yüksekliğindeki kavsara da yedi sıra mukarnas dizisi yer alır. Alttan birinci sıradaki mukarnaslar aralarına badem ve kanat formları yerleştirilmiş yüzeysel nişçiklerden meydana gelirler. İkinci, üçüncü, beşinci ve altıncı sıradaki mukarnaslar badem ve kanat formlarından oluşur. Dördüncü ve yedinci sıradaki mukarnas dizileri sivri kemerli nişlerden meydana gelir. Yüzeyleri düz dilimli olan bu katlar enlemesine geçen yatay bir silmeyle ikiye ayrılarak kademelendirilmiştir. Kavsara cephede köşeli basamaklar yapan düz profilli silmeyle çerçevelenmektedir.

Sütunceler: 133 cm yüksekliğindeki silindirik gövdeli sütuncelerin başlıkları ve kaideleri kum saati biçimindedir.

Oturtmalık: Yok.

[108] M. Denktaş, *Büyük Bürüngüz...*, s. 163.

[109] M. Denktaş, *Büyük Bürüngüz...*, s. 165.

[110] M. Denktaş, *Büyük Bürüngüz...*, s. 165.

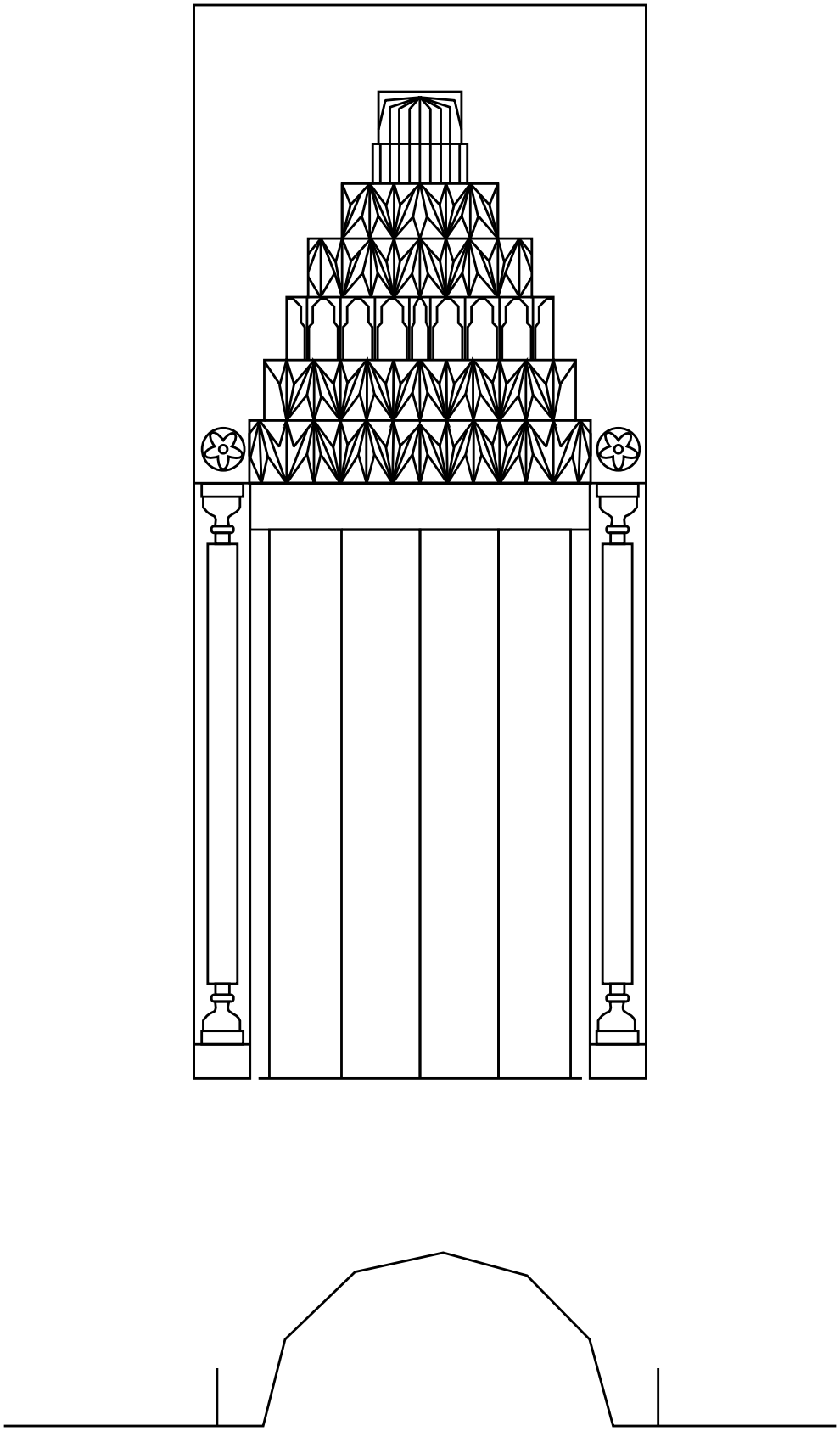

Şekil 19: Daniş Ali Camii (Kışlık Kısım) Mihrabı

Fotoğraf52: Daniş Ali Camii (Kışlık Kısım) Mihrabı

Fotoğraf 53: Daniş Ali Camii (Kışlık Kısım) Mihrabı

Fotoğraf 54: Daniş Ali Camii (Kışlık Kısım) Mihrabı | Köşelik - Kavsara

ŞEYH TENNÛRÎ CAMİİ MİHRABI

Kayseri Merkez Melikgazi İlçesi Cumhuriyet Mahallesi Tennûrî Sokağı'nda yer alır.

Şekil No: 20 / Fotoğraf No: 55–57

Tarih: Caminin inşa kitabesi yoktur. Bitişiğindeki türbe H 889/M 1484 yılında inşa edilmiştir. Camii XVI. yüzyıla tarihlendirilmektedir.[111] Şeyh İbrahim Tennûrî'nin evladından H 984 yılında vefat eden Şeyh Abdurrahim Efendinin burada cami inşa ettirdiğine dair, bunun oğlu Abdüssamed Efendinin 1014 tarihli vakfiyesindeki kayıtdan ve caminin türbeye sonradan açılan kapısından caminin türbeden sonra yapıldığını öğrenmekteyiz.[112] Şeyh Tennûrî Camii mihrabı şekil itibariyle H 962/ M 1554–55 tarihli İsa Kümbet Camii mihrabına benzemesi iki mihrabın yakın tarihte belki de aynı usta tarafından yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı caminin güney duvarının ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçevesi iç mekana doğru 2 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Mihrap yekpare taşa oyulmuştur. Sade olan mihrabın kabaralarındaki süsleme alçak kabartmadır.

Durumu: Orijinalliğini büyük ölçüde korumaktadır. Taş rutubetten beyazlamıştır.

Boyutu: Mihrap, 288 cm yüksekliğinde, 208 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişliklerdeki beş bordür dolanır.

1. Bordür: 9 cm genişlikte düz silmeli bordür. Zeminde, oturtmalık üzerinde mihrap nişine doğru 90°'lik bir dönüş yapar.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 9, 5 cm genişlikte kaval silmeli bordür. Birinci bordür üzerinde mihrap nişine doğru 90°'lik bir dönüş yapar.

Süsleme: Yok.

3. Bordür: 11, 5 cm genişlikte içbükey kavisli bordür. İkinci bordür üzerinde mihrap nişine doğru 90°lik bir dönüş yapar.

Süsleme: Yok.

4. Bordür: 6 cm genişlikte düz silmeli bordür. Üçüncü bordür üzerinde mihrap nişine doğru 90°lik bir dönüş yapar.

Süsleme: Yok.

5. Bordür: 10, 5 cm genişlikte pahlı silmeli bordür.

Süsleme: Yok.

Köşelik: Kemer ile beşinci bordür arasında olup zemine kadar inmektedir.

Kemer: Penci kemer kavsarayı çerçeveler ve sütunceler üzerine oturur.

Alınlık: Kemerle kavsara ağzında şekillenir.

Süsleme: Alınlık yüzeyi sadedir. Ancak kavsaranın iki yanında simetrik düzenlenmiş birer kabara yer alır. Kabaraların yüzeyleri on iki yapraklı çiçekle bezenmiştir.

[111] M. Çayırdağ, *a.g.e.*, s. 227.
[112] M. Çayırdağ, *a.g.e.*, s. 227.

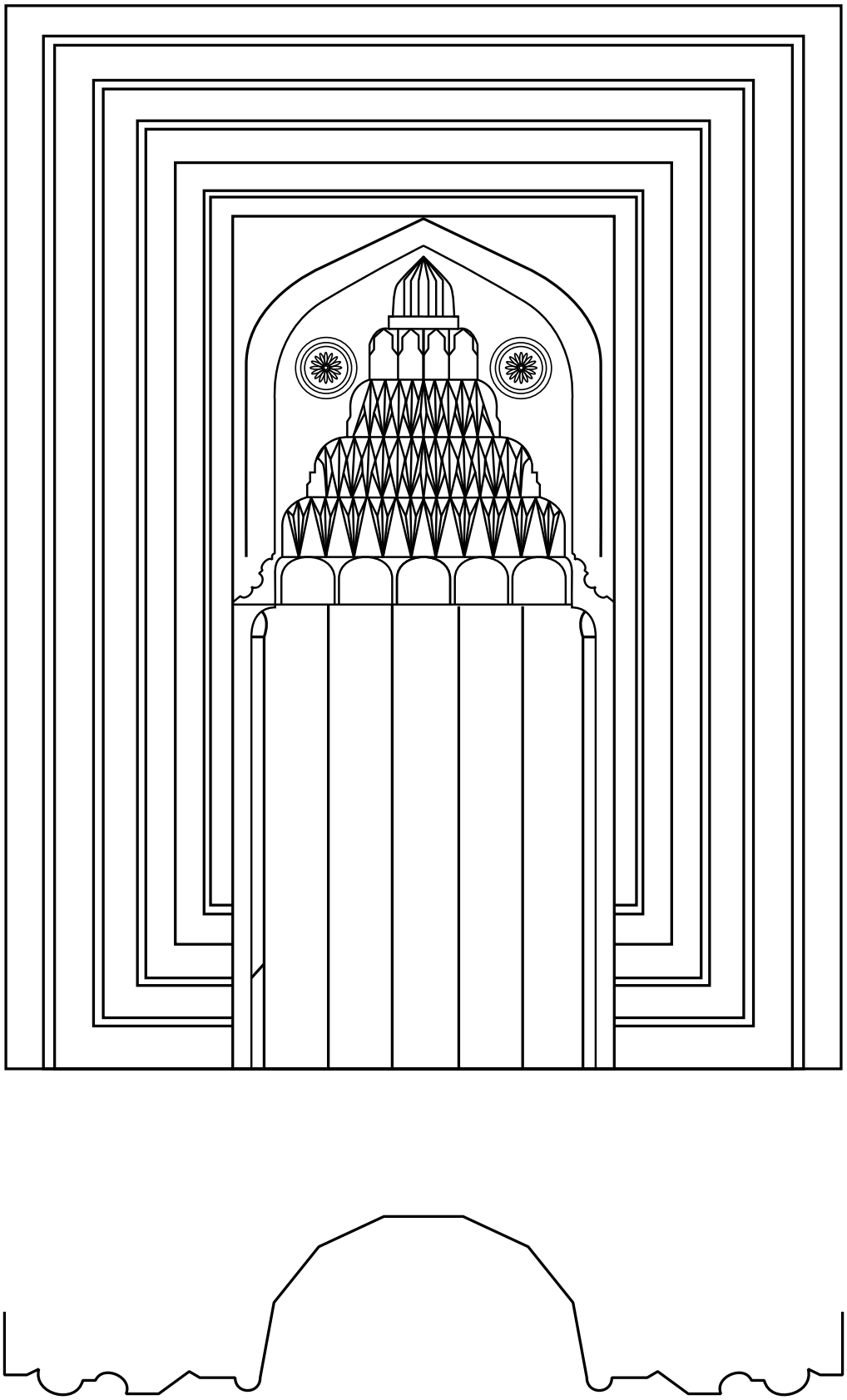

Şekil 20: Şeyh Tennûrî Camii Mihrabı

Fotoğraf 55: Şeyh Tennûrî Camii Mihrabı

Fotoğraf 56: Şeyh Tennûrî Camii Mihrabı | Kavsara

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 107 cm yükseklikteki kavsarada, altı sıra mukarnas dizisi yer alır. En alt sıradakiler hariç yuvalar ince, uzun, fazla yayvan değildir. Üstten birinci, ikinci ve beşinci sıradaki mukarnas dizilerinin yüzeyleri düz dilimli, üçüncü ve dördüncü sıradaki mukarnas dizileri badem ve kanatlardan altıncı sıradakiler ise sivri kemerli sağır nişlerden oluşur. Cephede mukarnas sıraları muntazam dışbükey basamaklarla yükselerek sivri bir üçgen meydana getirirler.

Nişin Alt Kısmı: 130 cm yükseklikte, 92 cm genişlikte, 50 cm derinliğinde yedi kenarlıdır.

Süsleme: Yok.

Sütunceler: Silindirik gövdeli sütuncelerin başlıkları ve kaideleri kum saati biçimindedir.

Oturtmalık: 10 cm genişliğinde düz bant şeklindedir. Bordürlerde oturtmalık üzerinde nişe doğru dönüş yaparak oturtmalığı meydana getirirler.

Fotoğraf 57: Şeyh Tennûrî Camii Mihrabı | Kabara

ŞEYH TENNÛRÎ CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI

Şekil No: 21 / Fotoğraf No: 58

Tarih: Caminin inşa kitabesi yoktur. Bitişiğindeki türbe H 889/M 1484 yılında inşa edilmiştir. Camii XVI. yüzyıla tarihlendirilmektedir.[113] Şeyh İbrahim Tennûrî'nin evladından H 984 yılında vefat eden Şeyh Abdurrahim Efendi'nin burada cami inşa ettirdiğine dair, bunun oğlu Abdüssamed Efendi'nin 1014 tarihli vakfiyesindeki kayıtdan ve caminin türbeye sonradan açılan kapısından caminin türbeden sonra yapıldığını öğrenmekteyiz.[114]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Harime giriş kapısının sağında ve solunda birbirinin aynı iki mihrap yer alır.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal şeklini kısmen korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 220 cm yüksekliğinde, 94 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişinin etrafını dolaşan bir bordür dizisi yoktur.

Köşelik: Çerçeve ile kaş kemer arasında tek parça olarak şekillenir.

Kemer: Kavsarayı kuşatan kaş kemer bir silmeden meydana gelir.

Alınlık: Kemerle kavsara ağzı arasında şekillenir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 42 cm yüksekliğindeki kavsarada üç sıra mukarnas yer alır. Mukarnaslar sivri kemerli yuvalardan meydana gelir. Alttan birinci ve ikinci sıradaki mukarnaslar yatay bir silmeyle ikiye ayrılıp, kademelendirilmiştir. En üstteki tepe nişi düz dilimlidir. Kavsara ağzı dışbükey hatlarla yükselir.

Nişin Alt Kısmı: 71 cm genişliğinde, 30 cm derinliğindeki nişin alt kısmı yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[113] M. Çayırdağ, *a.g.e.*, s. 227.
[114] M. Çayırdağ, *a.g.e.*, s. 227.

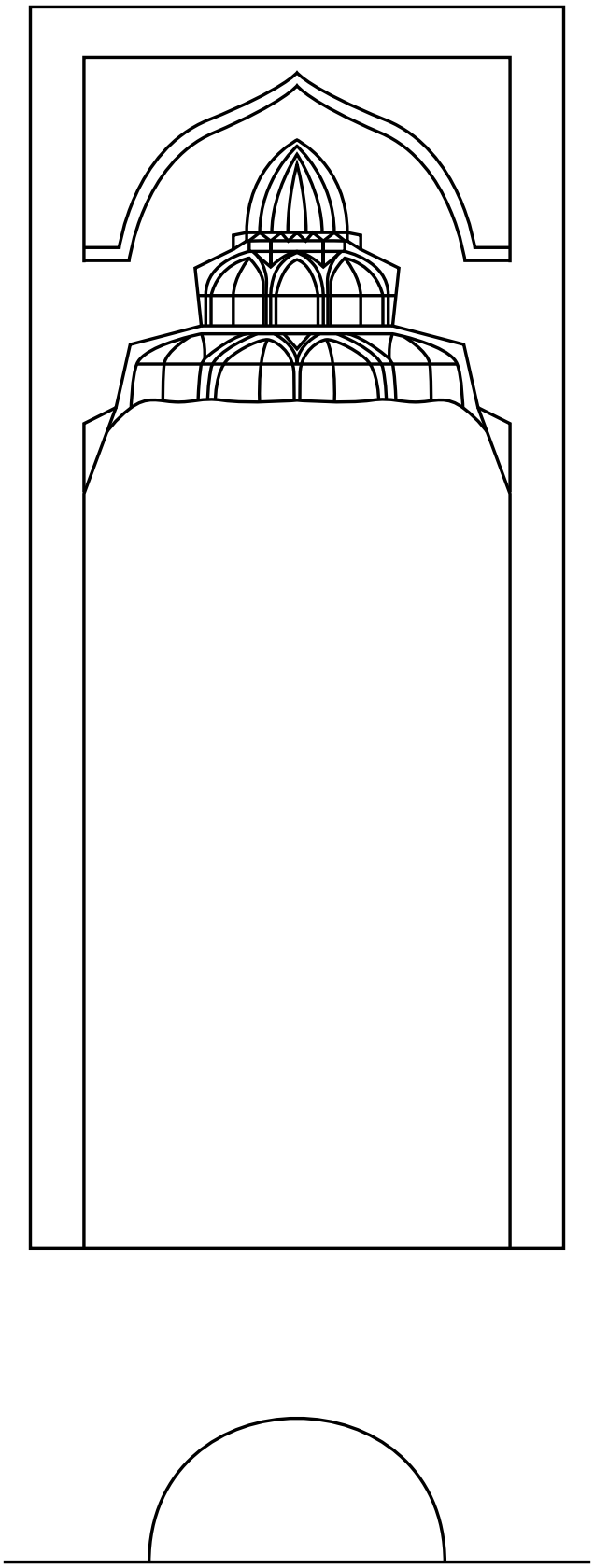

Şekil 21: Şeyh Tennûrî Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı

Fotoğraf58: Şeyh Tennûrî Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı

İNİLER CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Develi ilçesinde, Yukarı Develi, İniler Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 22 / Fotoğraf No: 59

Tarih: Caminin kitabesi yoktur. Cami ile ilgili Hurufat defterlerindeki en erken tarihli belge 1723 tarihlidir. Bu belge yapının 1723 yılından önce inşa edilmiş olduğu kesin bir şekilde ortaya koymaktadır. Yapının bulunduğu mahalle 16 yy. son çeyreğinde iskana açılmıştır. Şehrin gelişimi de dikkate alınacak olursa camii, 16. yy. son çeyreği ile 17 yy. başlarında arasındaki bir tarihte inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir.[115]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı harimin güney duvarı ortasında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır.

Malzeme ve Teknik: Moloz taşla inşa edilen mihrap açık yeşil boya ile kaplanmıştır.

Durumu: Mihrabın hiçbir özelliği kalmamıştır.

Boyutu: Mihrap, 170 cm yüksekliğinde, 63 cm genişliğindedir.

Elemanlar

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Yok.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Yok.

MİHRAP NİŞİ

1. ve 2. Kavsara ve Nişin Alt Kısmı: Birbirinden ayrılmaz. Nişin alt kısmı 63 cm genişlikte, 33 cm derinlikte yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[115] S. Topçu, *a.g.t.*, s. 48.

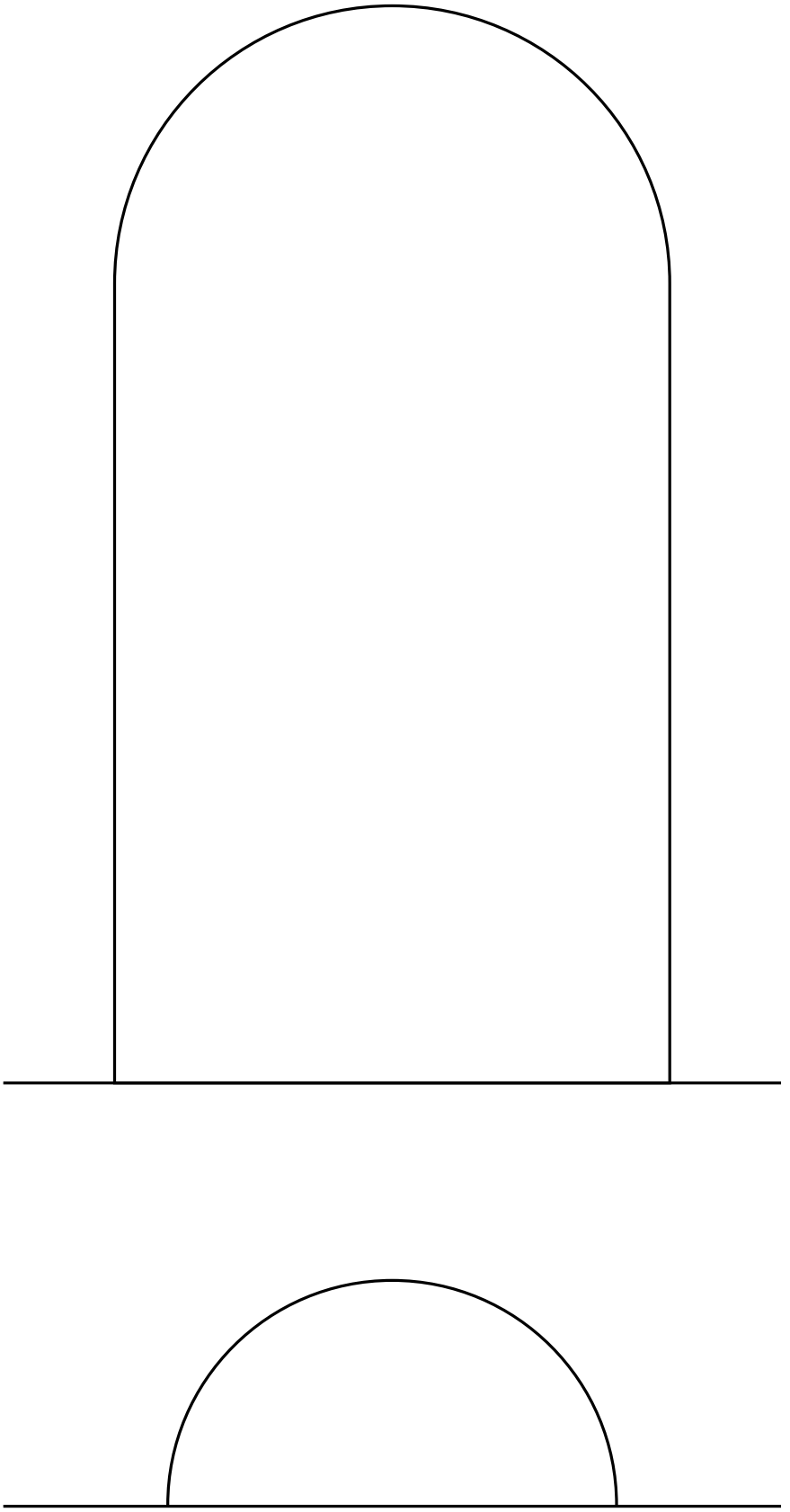

Şekil 22: İniler Camii Mihrabı

Fotoğraf 59: İniler Camii Mihrabı

MÜTEVELLİ CAMİİ MİHRABI

Kayseri'ye 30 km uzaklıkta bulunan Büyük Bürüngüz köyünde yer alır.
Şekil No: 23 / Fotoğraf No: 60–61

Tarih: Caminin inşa kitabesi yoktur. Ancak bitişiğinde bulunan çeşmenin üzerindeki kitabeden anlaşıldığına göre çeşme ile birlikte cami de H 1250/M 1834 yılında Esat, Hacı Halil Ağa tarafından onartılmıştır. Caminin XVII. yüzyılın başlarında inşa edildiği düşünülmektedir.[116]

Yapıda Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı harimin güney duvarının ortasında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, duvarın niş yüzünde bir çıkıntı yapmaz. Çerçevesi iç mekana doğru 9 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Zeminden 150 cm yüksekliğine kadar lambirle kaplanmıştır. Mihrabın üst kısmı ise beyaz, altın sarısı ve kırmızı renkli yağlı boya ile boyalıdır.

Boyutu: Mihrap, 335 cm yüksekliğinde, 118 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Simetrik olmayan üçgen bir panodan meydana gelen tepeliğin, tepe noktasına bir palmet yerleştirilmiştir. Tepeliğin yüzeyinde iki kartuş bulunmaktadır. Kırmızı zemin üzerine altın sarısı renkli boya ile "*kelime-i tevhid*" yazılmıştır.

Yazı Metni: Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed onun elçisidir.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Yok.

Bordürün yerini silindirik gövdeli sütunceler alır, 76 cm yüksekliğindeki gövdeleri kum saati şeklindeki başlıklarla nihayetlendirilmiştir.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Sütunceler ile kavsara ağzı arasındadır. Köşeliğin üst kısmında iki kartuş yer alır. Kartuşun üzerine "*Kim bu camiye giripde mihrapa bakıp namaz kılarsa dünya ve ahirette Tanrı ona rahmet etsin.*"[117] diye bir dua yazılmıştır.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 79 cm yüksekliğindeki kavsarada, yedi sıra mukarnas dizisi yer alır. Üstten birinci ve ikinci sırada mukarnas dizileri sivri kemerli sagır nişlerden oluşur. Yüzeyleri düz dilimli olan bu katlar enlemesine geçen yatay bir silmeyle ikiye ayrılarak kademelendirilmiştir. Üç, dört, beş ve altıncı sıradaki mukarnas dizileri badem ve kanatlardan meydana gelir. Beşinci katlardan aşağıya püsküllerler sarkmaktadır. Yedinci katta ise kanatların arasındaki yüzeysel nişciklerin üzerinde beş yapraklı çiçekler yer alır. İki kenardaki çiçekler yarımdır. Kavsara ağzı, dışbükey kavisli hatlarla yükselir.

Nişin Alt Kısmı: 150 cm yüksekliğinde, 69, 5 cm genişliğinde, 37 cm derinliğinde olan nişin alt kısmı beş kenarlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[116] M. Denktaş, *Büyük Bürüngüz...*, s. 168.

[117] Bu yazıt Prof. Dr. Kerim Türkmen tarafından okunmuştur.

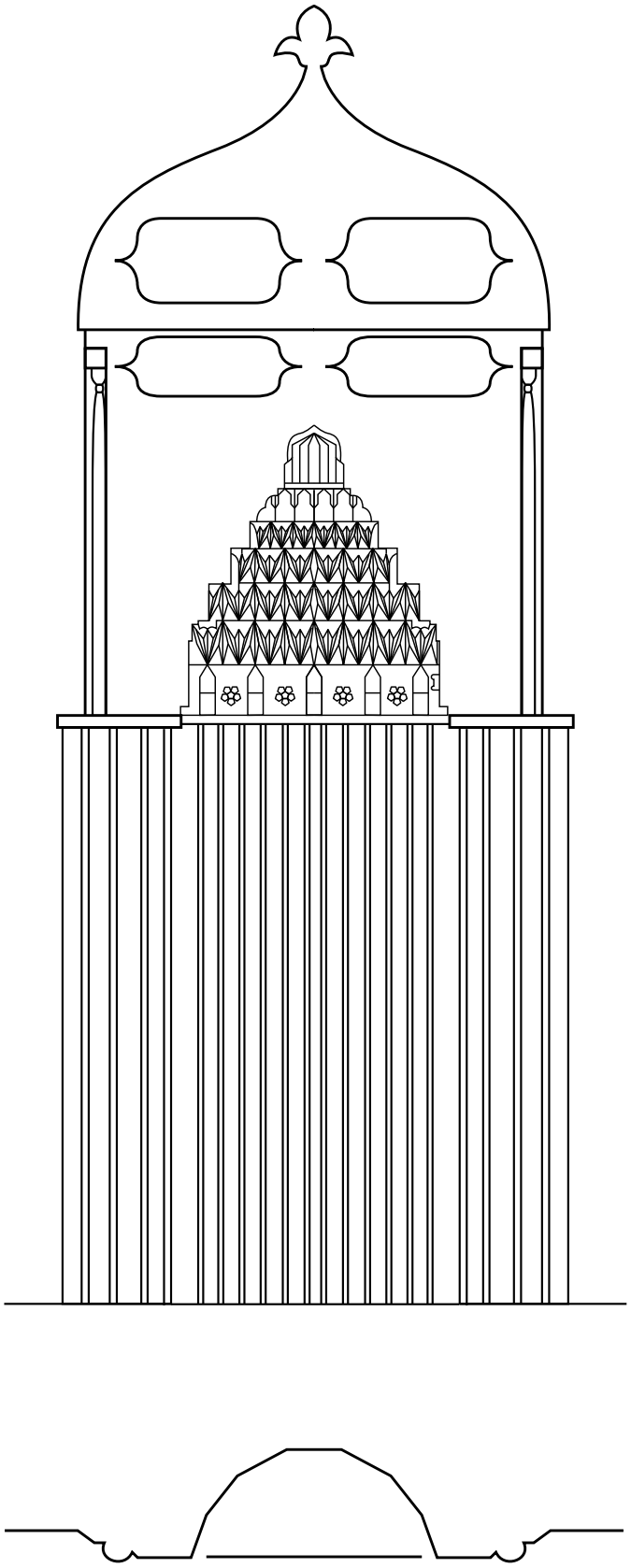

Şekil 23: Mütevelli Camii Mihrabı

Fotoğraf 60: Mütevelli Camii Mihrabı

Fotoğraf 61: Mütevelli Camii Mihrabı | Köşelik - Kavsara

YANIKOĞLU CAMİİ MİHRABI

Kayseri merkez Gavremoğlu Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 24 / Fotoğraf No: 62–63

Tarih: Caminin kitabesi yoktur. Seyit Süleyman Ağa bin Yusuf Ağa tarafından H 1068/M 1657 yılında yaptırılmıştır.[118] H 1162/M 1748 yılında Kayserili Yeniçeri Alayı Serdarı Yanık Oğlu Ömer Ağa tarafından onarılmıştır. Yanıkoğlu Ömer Ağa'nın mahallenin nüfuzlu kişisi olmasından dolayı mahalleye "Yanıkoğlu Mahallesi" adı verilmiş, cami de bu isimle anılmaya devam etmiştir.[119]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Derinlemesine dikdörtgen planlı caminin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçevesi iç mekana doğru bir çıkıntı yapmaz.

Malzeme ve Teknik: Düzgün kesme taştan yapılmıştır. Sade olan mihrabın tepelik süslemesi alçak kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Daha önce boyalı mihrap 2000'deki onarımda tıraşlanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 400 cm yüksekliğinde, 222 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yatay dikdörtgen iki panodan oluşur. Üstteki pano bezemesizdir. İkinci pano üzerine yan yana minyatür şeklinde düzenlenmiş sivri kemer dizisinden meydana gelen bir kompozisyon mevcuttur.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişliklerde beş bordür dolanır.

1. Bordür: 6 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 5, 5 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Yok.

3. Bordür: 10 cm çapında içbükey kavislidir.

Süsleme: Yok.

4. Bordür: 9, 5 cm çapında kaval silmeli bordür.

Süsleme: Yok.

5. Bordür: 5 cm genişliğinde düz silmelidir.

Alınlık: Köşelik ile beşinci bordür arasında dikdörtgen bir panadon oluşur. Siyah ile boyanmış alınlığın üzerine mermer bir kartuş yerleştirilmiştir. Üzerine Al-i İmran suresi 37. ayeti yazılıdır. Ayetin köşelerine dört yapraklı çiçekler yerleştirilmiştir. Ayet ve çiçekler altın yaldız ile kaplıdır.

Köşelik: Alınlık ile kavsara arasında tek parçadır. Köşelik yüzeyi sadedir.

Kemer: Kavsarayı çevreleyen penci kemer ince silmelerden ibarettir.

[118] A: Nazif, *a.g.e.*, s. 29.

[119] A. Nazif, *a.g.e.*, s. 29.

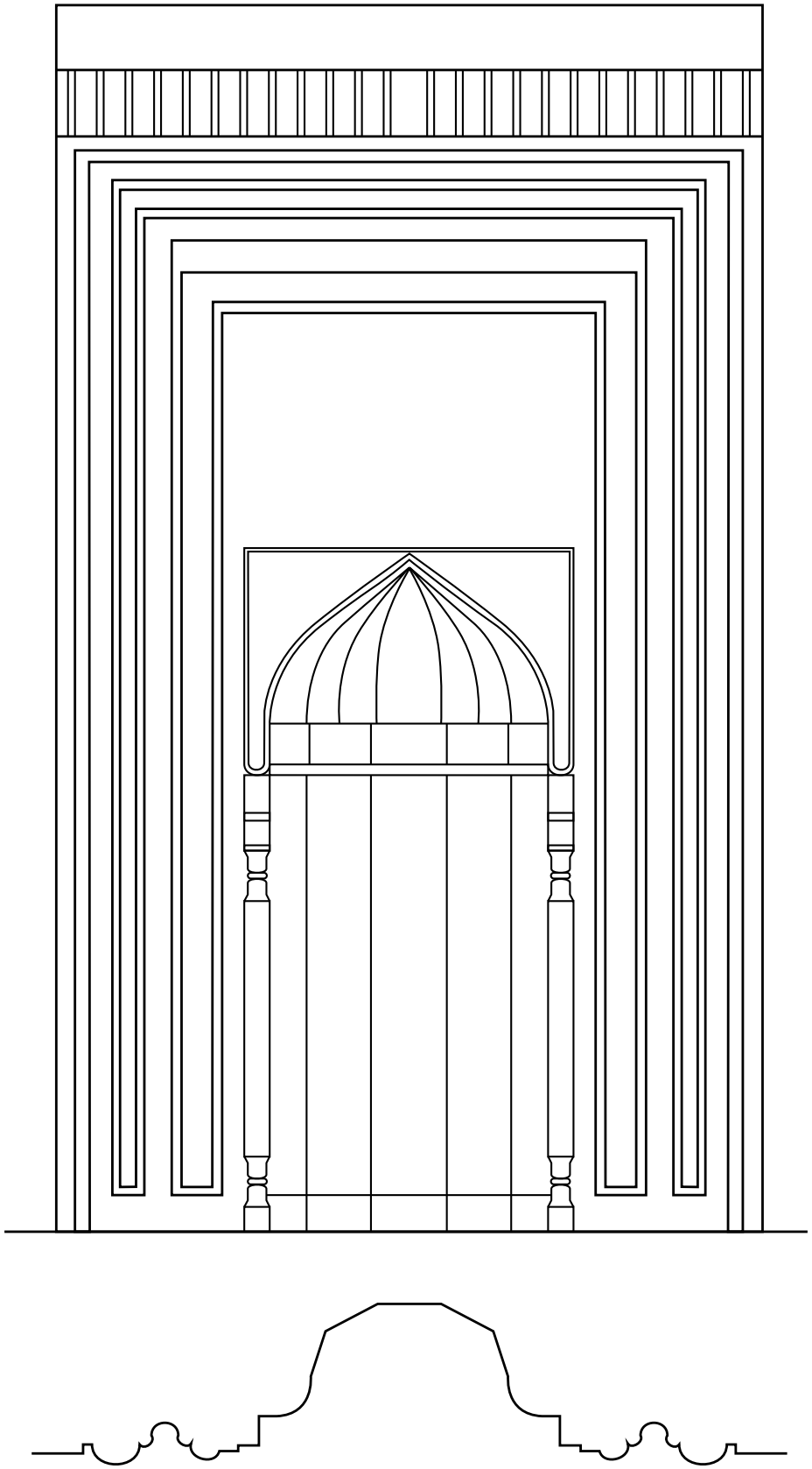

Şekil 24: Yanıkoğlu Camii Mihrabı

Fotoğraf 62: Yanıkoğlu Camii Mihrabı

Fotoğraf 63: Yanıkoğlu Camii Mihrabı | Kavsara

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 70 cm yüksekliğindeki kemerin sivri noktasından aşağıya doğru yayılan silmeler yarım kubbeyi yedi dilime ayırır. Kavsara ile nişin alt kısmı arasında yatay bir silme yer alır. Bu silme beş bölüme ayrılmıştır.

Nişin Alt Kısmı: 148 cm yüksekliğinde, 91 cm genişliğinde, 47 cm derinliğinde beş köşe planlıdır.

Sütunceler: 13, 5 cm çapında, nişin köşelerine yarı yarıya gömülü, silindirik gövdelidirler. Kum saati şekilli kaidelere oturup aynı şekilde başlıklarla nihayetlenirler.

Oturtmalık: Bordürler mihrap nişine doğru 90°'lik dönüş yaparak oturtmalığı meydana getirirler.

YANIKOĞLU CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI

Şekil No: 25 / Fotoğraf No: 64–65

Tarih: Caminin kitabesi yoktur. Seyit Süleyman Ağa bin Yusuf Ağa tarafından H 1068/M 1657 yılında yaptırılmıştır.[120] H 1162/M 1748 yılında Kayserili Yeniçeri Alayı Serdarı Yanık Oğlu Ömer Ağa tarafından onarılmıştır. Yanıkoğlu Ömer Ağa'nın mahallenin nüfuzlu kişisi olmasından dolayı mahalleye "Yanıkoğlu Mahallesi" adı verilmiş, camide bu isimle anılmaya devam etmiştir.[121]

Yapıdaki Yeri ve Durumu: Son cemaat yerinde harime giriş kapısının sağında ve solunda birbirinin aynı birer mihrap yer alır.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Boyutu: Mihrap, 231 cm yüksekliğinde, 98 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini düz, kaval ve oluk üç süslemesiz silme dolanır.

Alınlık: Köşelik ile oluk silme arasında iki kartuştan oluşur. Kartuşların yüzeyi boş bırakılmıştır.

Köşelik: Alınlık ile kavsara ağzı arasında tek parçadır.

Kemer: Kavsarayı çerçeveleyen kaşvari sivri kemer ince bir silmeden ibarettir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 35 cm yükseklikteki kavsara yarım kubbe şeklindedir.

Nişin Alt Kısmı: 135 cm yükseklikte, 54 cm genişlikte, 30 cm derinlikte beş kenarlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[120] A. Nazif, *a.g.e.*, s. 29.
[121] A. Nazif, *a.g.e.*, s. 29.

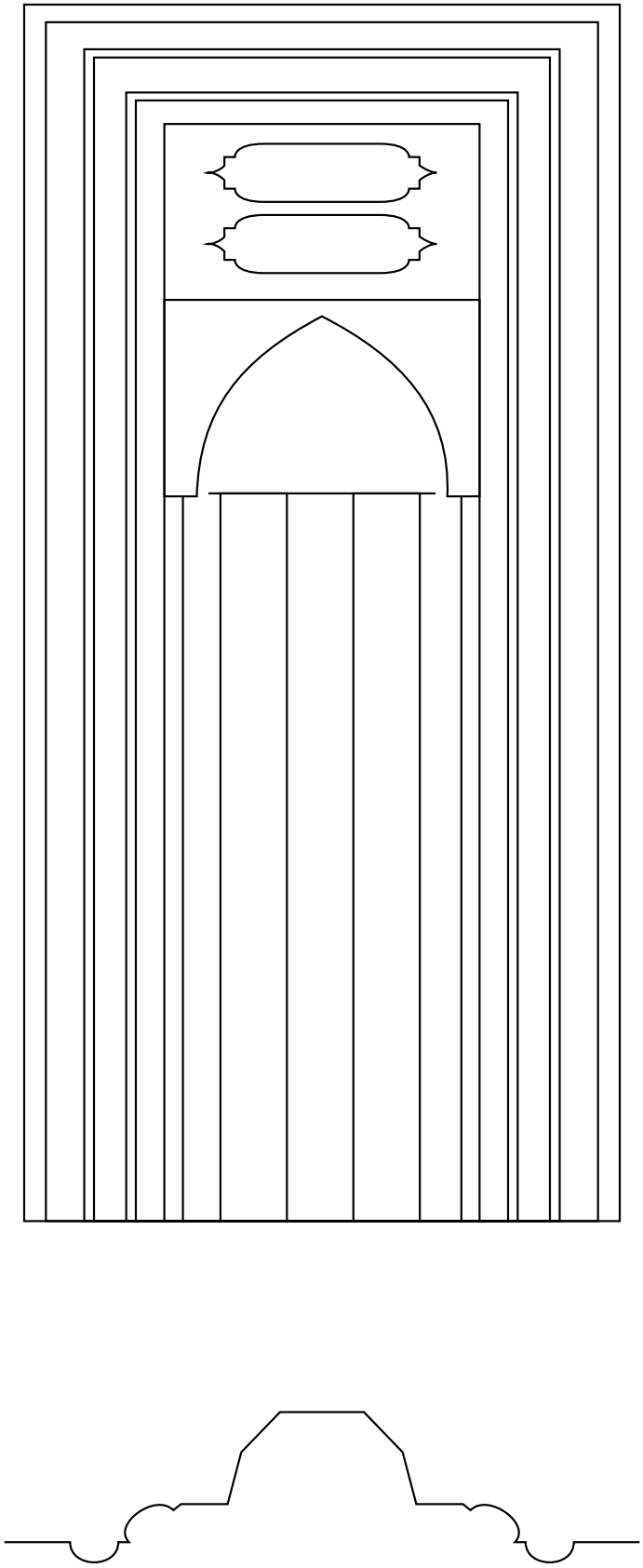

Şekil 25: Yanıkoğlu Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı

Fotoğraf 64: Yanıkoğlu Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı

Fotoğraf 65: Yanıkoğlu Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı

MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin İncesu ilçesinde yer alan külliyenin batısındaki geniş avlunun merkezindedir

Şekil No: 26 / Fotoğraf No: 66–67

Tarih: Kitabesinde H 1081/M 1670 tarihinde Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından yaptırıldığı bildirilmektedir.[122]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kare planlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçeve iç mekana doğru 30 cm'lik çıkıntı yapar.[123]

Malzeme ve Teknik: Yekpare ve kesme taş birlikte kullanılmıştır. Sade olan mihrabın tepeliğindeki süsleme de yüksek kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Yalnız kavsaraya kadar lambirle kaplanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 551 cm yüksekliğinde, 238 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: 106 cm yükseklikte tek parçadır. Üçgen biçimli tepeliğin üzerinde on üç adet lale motifi sıralanır. Lale motifleri üç dilimlidir. İki kenardaki laleler yarımdır.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: 445 cm yükseklikte, 238 cm genişlikteki dikdörtgen çerçeve duvar yüzeyinden ince bir silme ile ayrılır, mihrap nişinin etrafını dolaşan bir bordür dizisi yoktur.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Düz silme ile kavsara arasında olup, zemine kadar inmektedir.

Süsleme: Yok.

Kemer: Kavsarayı, çerçeveleyen pençi kemer ince bir kaval silmeden ibarettir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 55 cm yükseklikteki kavsara yarım kubbe şeklindedir. Yekpare taşa oyulmuştur.

Nişin Alt Kısmı: 275 cm yükseklikte, 107 cm genişlikte ve 45 cm derinlikte beş kenarlıdır.

Süsleme: Yok.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[122] M. Denktaş, *İncesu...*, s. 194.

[123] M. Denktaş, *İncesu...*, s. 195.

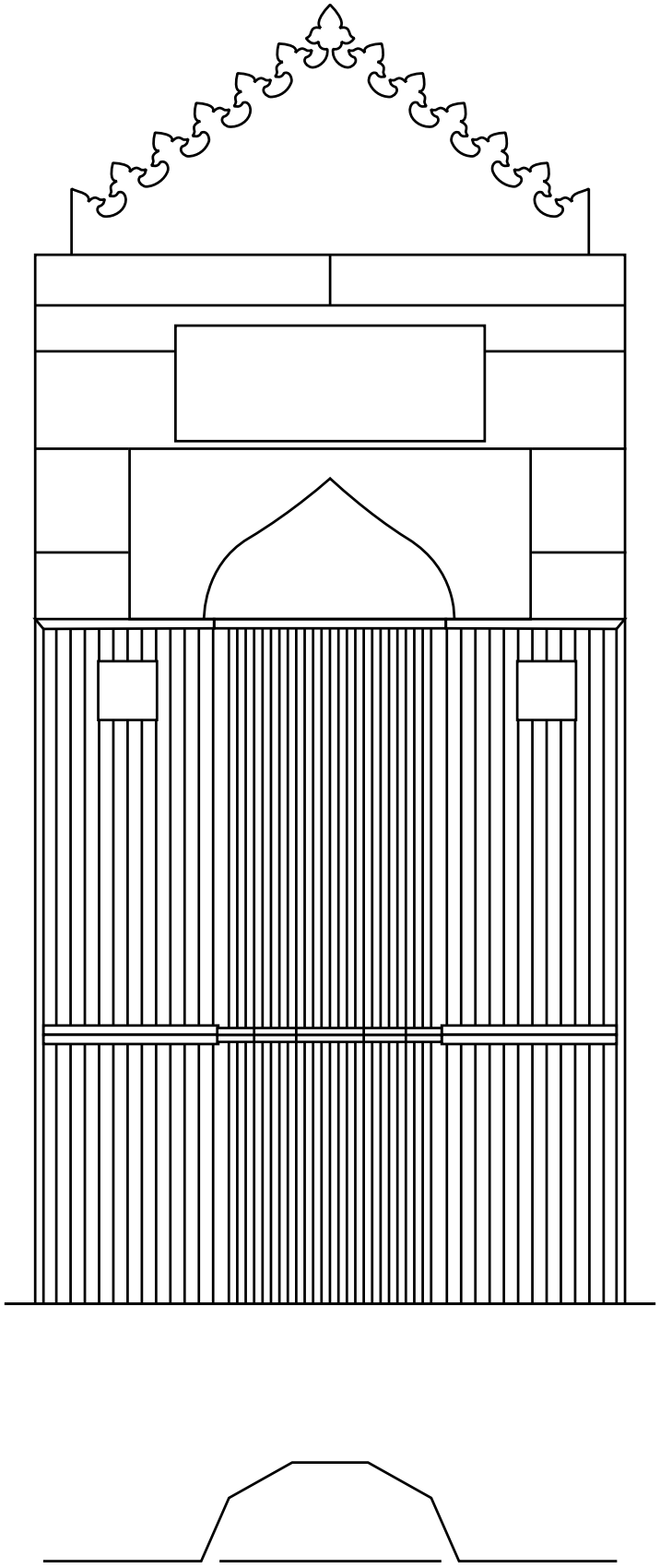

Şekil 26: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii Mihrabı

Fotoğraf 66: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii Mihrabı

Fotoğraf 67: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii Mihrabı | Tepelik

MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI

Şekil No: 27 / Fotoğraf No: 68

Tarih: Kitabesinde H 1081/M 1670 tarihinde Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından yaptırıldığı bildirilmektedir.[124]

Yapıdaki Yeri: Son cemaat yerindeki pencerelerin dış yanlarında yer alırlar.

Sade yapılan bu mihraplar birbirinin aynısıdır.

Malzeme ve Teknik: Düzgün kesme taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Mihrap nişinin alt kısmı lambirle kaplıdır.

Boyutu: Mihrap, 229 cm yüksekliğinde, 73, 5 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişinin etrafı dolaşan bir bordür dizisi yoktur.

Köşelik: Çerçeve ile kavsara ağzı arasında şekillenerek, zemine kadar devam eder.

Kemer: Kavsarayı penci kemer çerçevelemektedir.

Alınlık: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Yarım kubbe şeklindeki kavsara tepe noktasından yayılan silmelerle beş dilime ayrılmıştır.

Nişin Alt Kısmı: Beş köşe planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[124] M. Denktaş, *İncesu...*, s. 194.

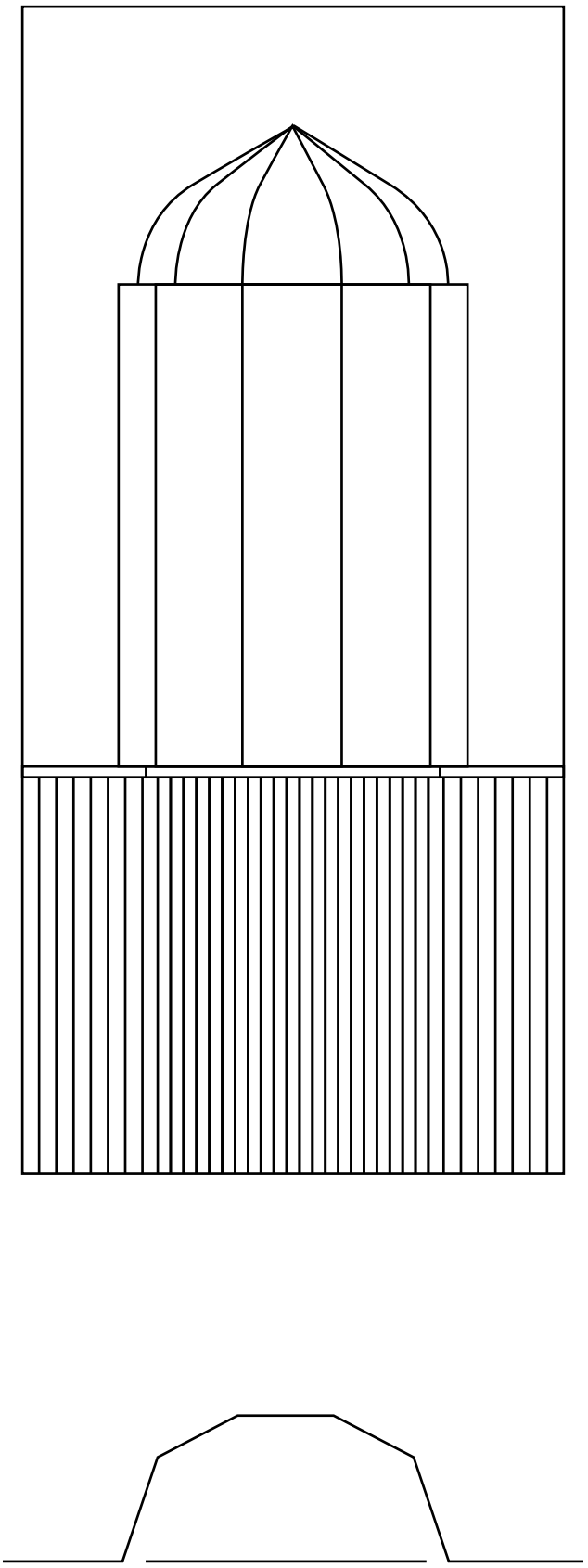

Şekil 27: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı

Fotoğraf 68: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı

KARAİMAM CAMİİ MİHRABI

Kayseri Merkez Karaimam Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 28 / Fotoğraf No: 69

Tarih: Caminin inşa kitabesi yoktur. Tamir kitabesinde Hacı Ali tarafından H 1086/M 1708 tarihinde tamir edildiğini öğrenmekteyiz.[125]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, kıble duvarının dış yüzünde çıkıntı yapmaz. Çerçevesi de iç mekana doğru taşmaz.

Malzeme ve Teknik: Moloz taştan yapılan mihrabın yüzeyi sıvalıdır.

Durumu: Beyaz yağlı boya ile boyanmış olan mihrap nişinin üst kısmı ahşapla kaplanmıştır..

Boyutu: Mihrap, 201 cm yüksekliğinde, 150 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Dikdörtgen çerçeve duvar yüzeyinden ince bir silme ile ayrılır. Mihrap nişinin etrafını dolaşan bir bordür dizisi yoktur.

Köşelik: Düz silme ve kavsara ağzı arasında şekillenir, zemine kadar devam eder.

Kemer: Yok.

Alınlık: Yok.

MİHRAP NİŞİ

1. ve 2. Kavsara ve Nişin Alt Kısmı: Birbirinden ayrılmamaktadır. 197 cm yüksekliğinde, 117 cm genişliğinde, 65 cm derinliğinde yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[125] İ. Özkeçeci, *a.g.e.*, s. 130.

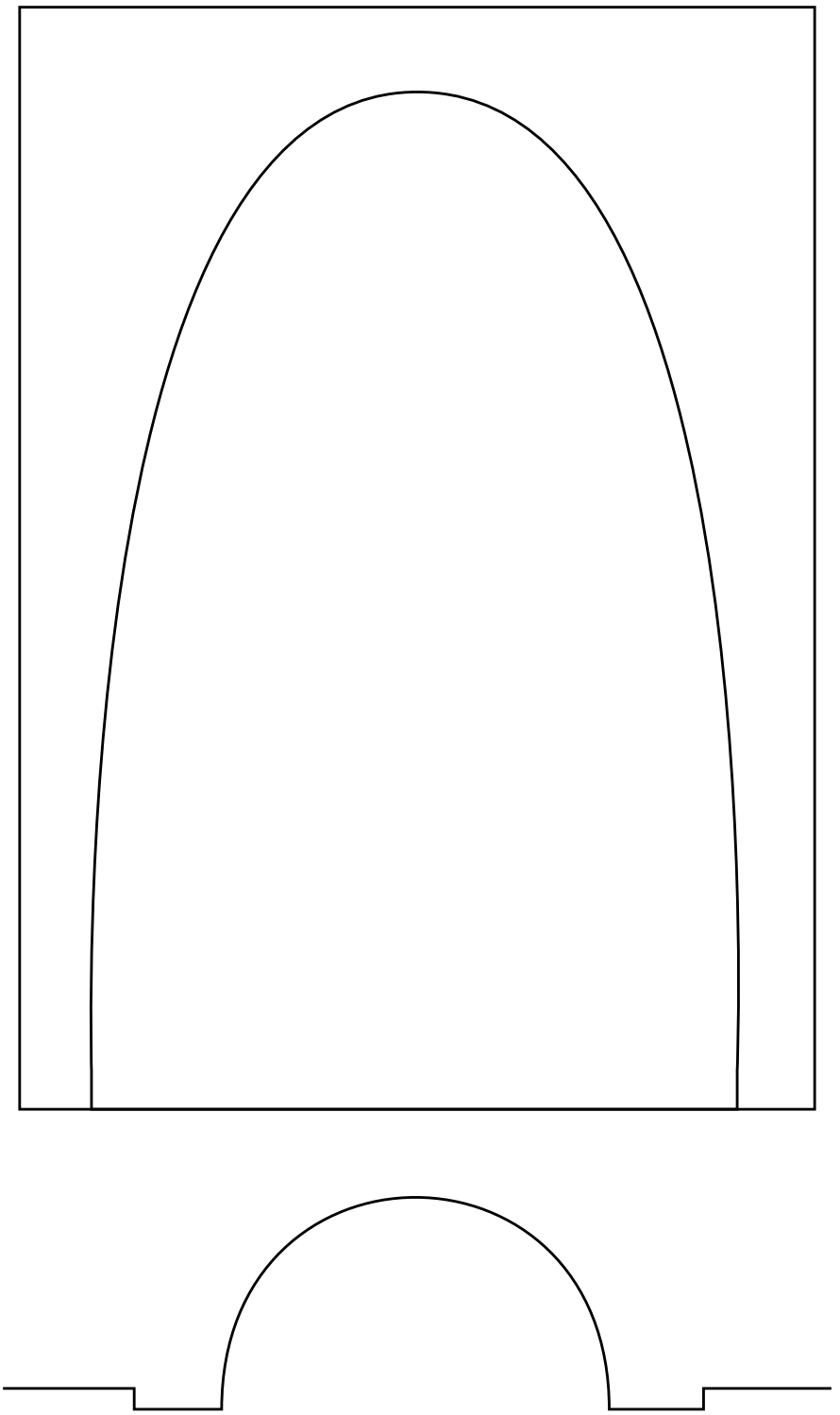

Şekil 28: Karaimam Camii Mihrabı

Fotoğraf 69: Karaimam Camii Mihrabı

MOLU KÖYÜ CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin merkez Kocasinan ilçesine bağlı 10 km uzaklıkta bulunan Molu köyünde yer alır.

Şekil No: 29 / Fotoğraf No: 70–76

Tarih: Caminin giriş kapısı üzerinde bulunan kitabesinde H 1125/M 1713 tarihinde yapıldığı bildirilmektedir.[126]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kare planlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçevesi iç mekana doğru 12 cm'lik çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Düzgün kesme taştan yapılan mihrabın yüzeyi siyah, yeşil, kahverengi, kırmızı, beyaz, mavi renkli boyalarla yapılmış kalemişi süslemeyle bezenmiştir.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Boyalar yer yer dökülmüştür.

Boyutu: Mihrap, 360 cm yüksekliğinde, 198 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Oldukça grift biçiminde tasarlanmış ince yaprak ve sapların simetrik olmayan üçgen bir pano oluşturacak şekilde yerleştirilmesiyle meydana getirilmiş bitkisel kompozisyondan meydana gelir. Bu üçgen panonun merkezinde Mevlevi serpuşuna benzer şekilde düzenlenen madalyon içine maşallah ve sene 1190 ibareleri işlenmiştir. Bu serpuşun yüzeyinde inci dizileri, en üstte de bir madalyon yer alır.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişliklerde dört bordür dolanır.

1. Bordür: 14, 5 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 9 cm çapında kaval silmelidir.

Süsleme: Yok.

3. Bordür: 8, 5 cm genişliğinde içbükey profillidir. İkinci ve üçüncü bordür mihrap nişine doğru 90°'lik bir dönüş yapar.

Süsleme: Yok.

4. Bordür: 13 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Tek hat boyunca alternatif olarak sıralanan çiçek ve yaprak motifleri ve bunları bağlayan saplardan oluşmaktadır.

Alınlık: Köşelik ile dördüncü bordür arasında yatay dikdörtgen bir panodan oluşur. Bu pano yatay bir silme ile ikiye ayrılmıştır. Her bölümde yan yana iki kartuş yer alır. Birbirine bitişik iki kartuş yanlarda lale motifiyle sonlandırılmıştır.

Süsleme: Kartuşların içi mavi zemin üzerine kırmızı renkli stilize çiçeklerle bezenmiştir.

Ayrıca üçüncü bordür ile alınlığın çerçevesi kazıma tekniğiyle yapılan üçgenlerin bir ters bir düz şekilde simetrik olarak sıralanmasıyla oluşan silme ile süslenmiştir.

Köşelik: Kavsara ile üçüncü bordür arasında iki üçgen parçadan meydana gelmektedir.

Süsleme: Köşelik yüzeyinde kırmızı zemin üzerine mavi renkli stilize çiçekler resmedilmiştir.

Kemer: Kavsarayı çevreleyen penci kemer ince bir silmeden ibarettir.

[126] H. Erkiletoğlu, *Osmanlı Zamanında Kayseri*, Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 1996 s. 139.

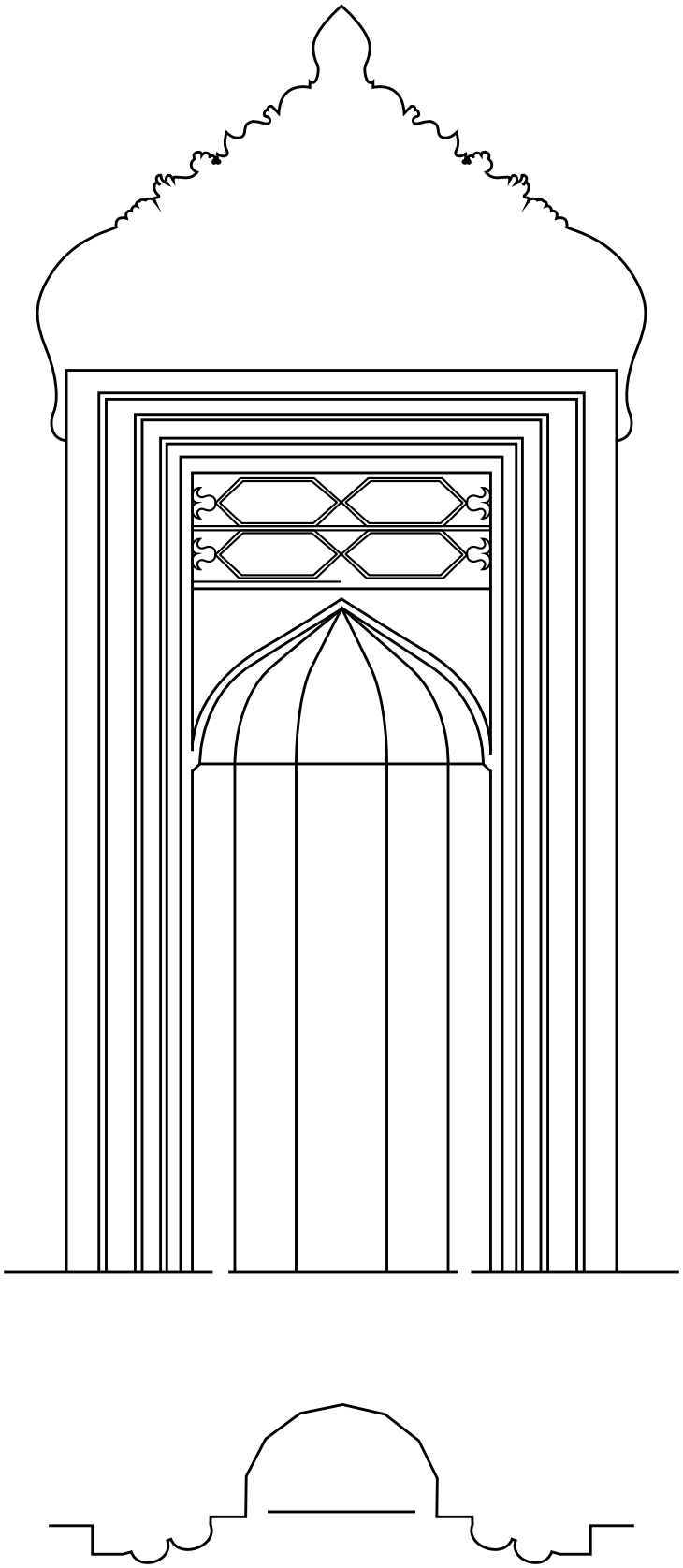

Şekil 29: Molu Köyü Camii Mihrabı

Fotoğraf 70: Molu Köyü Camii Mihrabı

Fotoğraf 71: Molu Köyü Camii Mihrabı | Köşelik - Kavsara

Fotoğraf 72: Molu Köyü Camii Mihrabı | Nişin Alt Kısmı

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 60 cm yüksekliğindeki kavsara yarım kubbe şeklindedir. Kemerin sivri noktasından aşağıya doğru yayılan silmeler yarım kubbeyi beş dilime ayırır. Bu dilimler siyah ve kırmızı renkli boya ile dönüşümlü olarak boyanmıştır.

Nişin Alt Kısmı: 200 cm yüksekliğinde, 110 cm genişliğinde, 60 cm derinliğinde beş kenarlıdır.

Süsleme: Kırmızı ve siyah renkli boya ile oluşturulmuş niş düzenlemeleri içerisinde servi motifi işlenmiştir. Bu düzenlemenin altında üçgen ve altıgenlerden oluşan geometrik süsleme yer alır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

Fotoğraf 73: Molu Köyü Camii Mihrabı | Tepelik

Fotoğraf 74: Molu Köyü Camii Mihrabı | Alınlık

Fotoğraf 75: Molu Köyü Camii Mihrabı | Kenar Bordürü

Fotoğraf 76: Molu Köyü Camii Mihrabı | Nişin Alt Kısmı Detay

SADRAZAM MEHMET PAŞA CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Erkilet ilçesinde yer alır.

Şekil No: 30 / Fotoğraf No: 77

Tarih: Kitabesinde H 1130/M 1718 yılında Hacı Ali Ağa oğlu Muhammed/Mehmet Paşa tarafından yaptırıldığı bildirilmektedir.[127]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kare planlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, çerçevesi de iç mekana doğru taşıntı yapmaz.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 337 cm yüksekliğinde, 234 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Dikdörtgen çerçeve duvar yüzeyinden ince bir silme ile ayrılır. Etrafı dolaşan bir bordür dizisi yoktur.

Köşelik: İnce silme ile mihrap nişi arasında şekillenmektedir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 74 cm yüksekliğindeki kavsara yatay silmelerle üç parçaya bölünmüştür.

Nişin Alt Kısmı: 208 cm yüksekliğinde, 95, 5 cm genişliğindeki nişin alt kısmı yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[127] M. Işık, *a.g.e.*, s. 109.

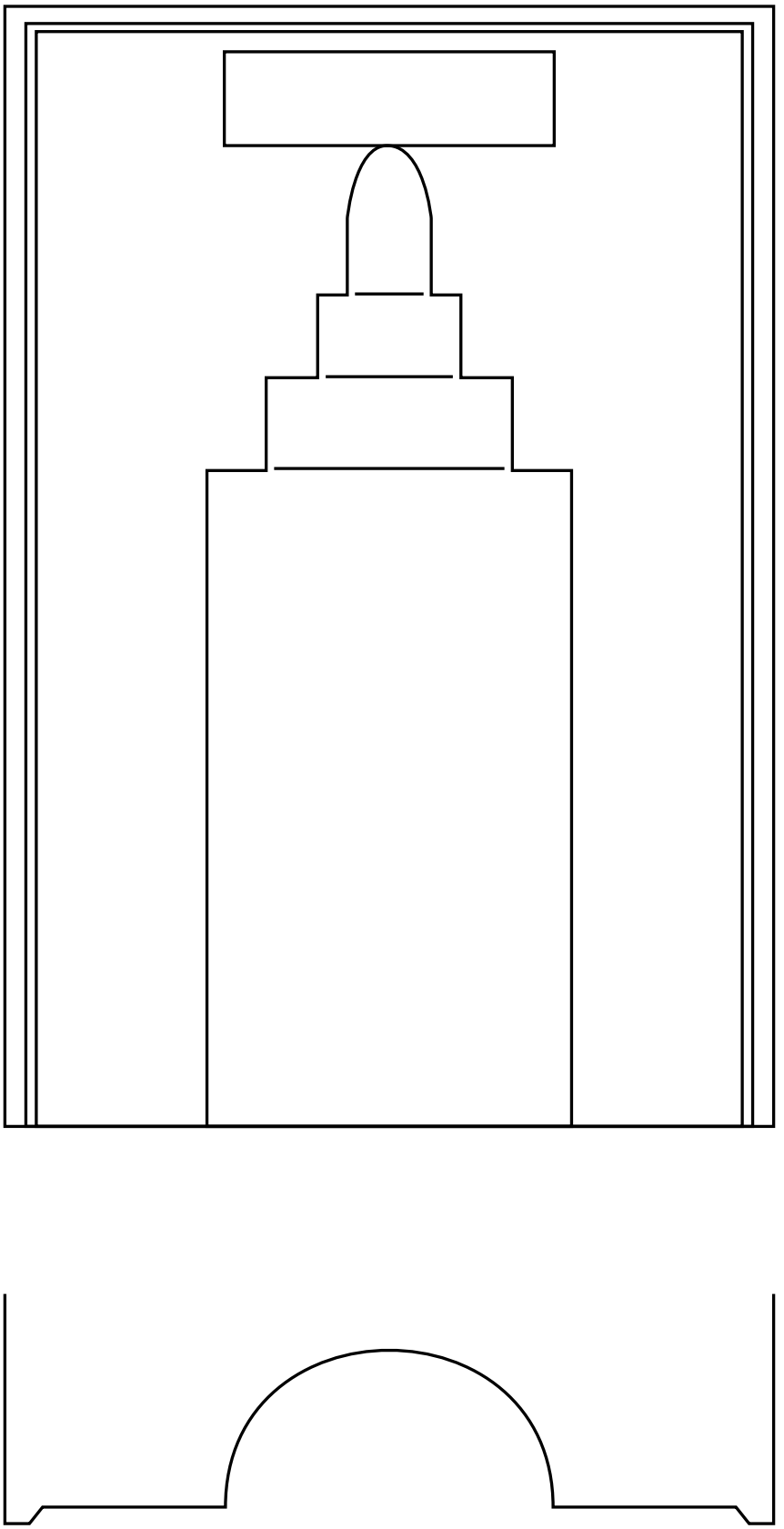

Şekil 30: Sadrazam Mehmet Paşa Camii Mihrabı

Fotoğraf 77: Sadrazam Mehmet Paşa Camii Mihrabı

HASİNLİ CAMİİ MİHRABI

Kayseri Merkez Hacıvelet Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 31 / Fotoğraf No: 78-81

Tarih: Kitabesinde H 1126 / M 1714 yılında Seyyid Hacı, Ürgüplü Derviş Muhammed tarafından yaptırıldığı bildirilmektedir.[128] Mihrap yapı ile çağdaştır.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kare planlı harimin güney duvarı ortasında yer alır ve giriş aksındadır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçevesi iç mekana doğru 4 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Kesme taşlarla kaplanmıştır. Süsleme alçak kabartma oyulmuştur.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Boyutu: Mihrap, 342 cm yüksekliğinde, 212 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Kaval bir silmeden meydana gelen çerçeveyi üç bordür dolaşır.

1. Bordür: 8 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Birbirleriyle kesişerek geçmeler yapan altıgenlerin meydana getirdiği geometrik kompozisyondan oluşur. En altta vazonun içinde lale motifi yer alır.

2. Bordür: 6 cm genişliğinde iki kaval silme ve ortasındaki 6, 5 cm genişliğinde içbükey kavisli bir silmeden meydana gelir.

Süsleme: Yok.

3. Bordür: 8, 5 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yüzeyleri yivli olan üçgenlerin ters ve düz olarak tek sıra halinde sıralanmasıyla oluşturulmuştur. En altta birer servi motifi yer alır.

Alınlık: Köşelik ile üçüncü bordür arasında yatay dikdörtgen bir panodan oluşur. Bu panonun içerisinde dört kartuş yer alır. Üstteki iki kartuşun yüzeyi balık sırtı yivlidir. Alttaki kartuşlardan sağdakinde besmele, soldakinde Al-i İmran Sûresi'nin 37. ayeti yazılıdır.

Köşelik: Kavsara ağzı ile beşinci bordür arasında olup, tek parçadır.

Süsleme: Bir vazodan çıkan uzun dallara sahip lalelerden meydana gelir. Ayrıca köşeliğin yüzeyinde simetrik yerleştirilmiş ortasında altı kollu yıldız olan iki rozet yer alır.

Kemer: Kavsarayı çerçeveleyen sivri kemer ince bir silmeden ibarettir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Yarım kubbe şeklindedir. Kemerin sivri noktasından aşağıya doğru yayılan silmeler yarım kubbeyi yedi dilime ayırır.

Nişin Alt Kısmı: 113 cm genişliğinde yedi köşe planlıdır.

Süsleme: Yok.

Sütunceler: 12 cm çapındaki köşelerine yarı yarıya gömülü ve silindirik gövdelidir. Gövdelerin yüzeyi burmalıdır. Başlıkları ve kaideleri kum saati biçimindedir.

Oturtmalık: 15 cm yükseklikteki oturtmalık bordürler ve nişin altında devam eder. Sütunlar oturtmalık üzerinde yükselir.

[128] H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitabeleri*, s. 139.

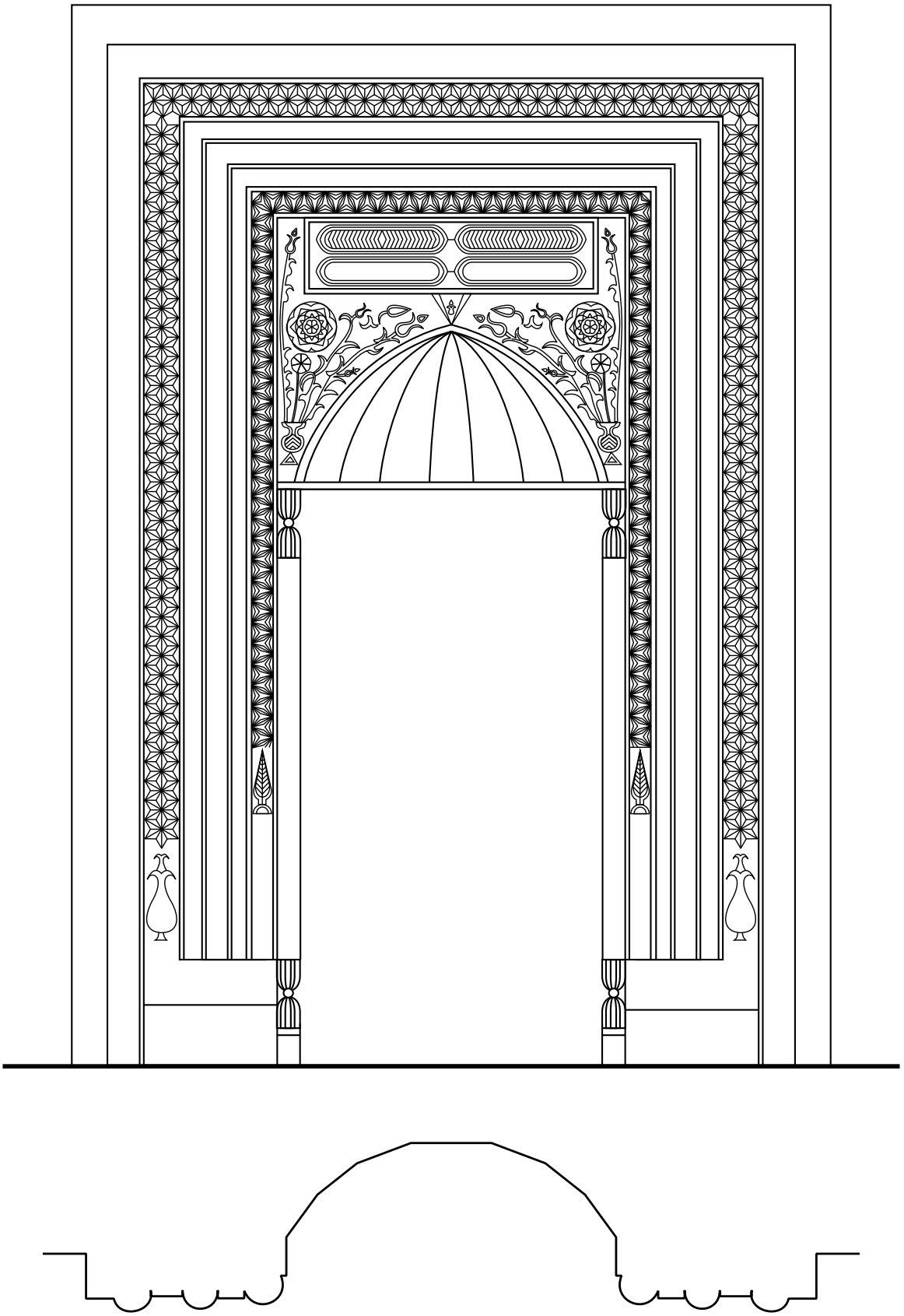

Şekil 31: Hasinli Camii Mihrabı

Fotoğraf 78: Hasinli Camii Mihrabı

Fotoğraf 79: Hasinli Camii Mihrabı | Alınlık - Köşelik - Kavsara

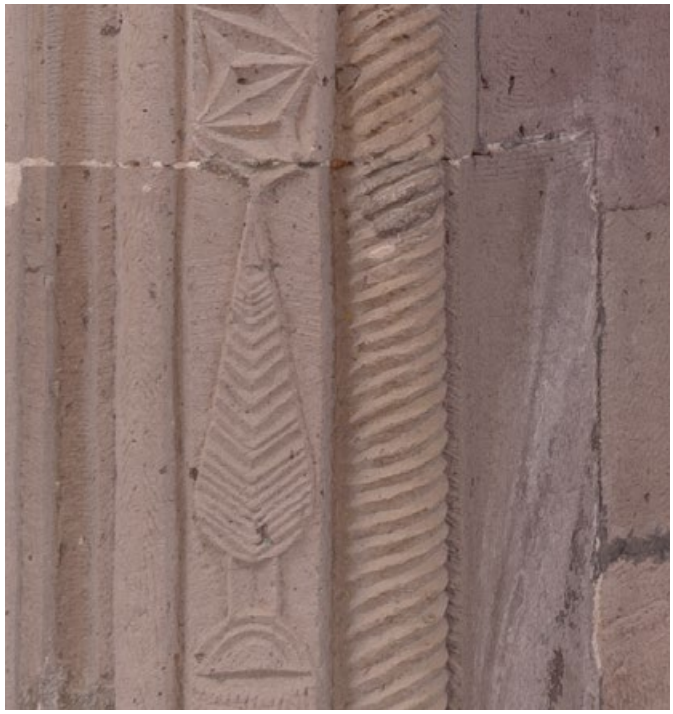

Fotoğraf 80: Hasinli Camii Mihrabı | Kenar Bordürü Detay

Fotoğraf 81: Hasinli Camii Mihrabı | Kenar Bordürü Detay

HASİNLİ CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI (DOĞU)

Şekil No: 32 / Fotoğraf No: 82

Tarih: Kitabesinde H 1126 / M 1719 yılında Seyyid Hacı, Ürgüplü Derviş Muhammed tarafından yaptırıldığı bildirilmektedir.[129] Mihrap yapı ile çağdaştır.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Harime giriş kapısının doğusunda yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçevesi duvar yüzeyinde çıkıntı yapmaz.

Malzeme Teknik: Taştan yapılmış mihrabın süslemelerinde alçak kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal şeklini korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 210 cm yüksekliğinde, 165 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişliklerdeki yedi bordür dolaşır.

1. Bordür: 6, 5 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 6 cm çapında kaval silmelidir.

Süsleme: Yok.

3. Bordür: 5 cm genişliğinde oluk silmelidir.

Süsleme: Yok.

4. Bordür: 6 cm çapında kaval silmelidir.

Süsleme: Yok.

5. Bordür: 4 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Yüzeyleri yivli olan üçgenlerin ters ve düz olarak tek sıra halinde sıralanmasıyla oluşturulmuş geometrik kompozisyonla bezenmiştir.

6. Bordür: 9 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Mukarnas püsküllerinin tek sıra halinde yan yana sıralanmasıyla meydana gelen bezemeden oluşmaktadır.

7. Bordür: 3 cm genişliğinde pahlı silmelidir.

Süsleme: Zikzaklardan oluşmuş geometrik bezemeden meydana gelir.

Köşelik: Yedinci bordür ile kavsara ağzı arasında iki parçadır.

Süsleme: Bir vazodan çıkan uzun dallara sahip lale motifinden meydana gelir.

MİHRAP NİŞİ

1. ve 2. Kavsara ve Nişin Alt Kısmı: Yatay bir silme ile birbirinden ayrılırlar. Mihrap nişi 163 cm yüksekliğinde, 59 cm genişliğindedir. Nişin alt kısmı beş köşelidir.

Sütünceler: Yüzeyleri yivli silindirik gövdeli sütuncelerin başlıkları kum saati biçimindedir. Kaideleri yoktur. Sütunceler oturtmalığın üzerine oturur.

Oturtmalık: Birinci bordür mihrap nişine doğru 90°'lik bir dönüş yaparak oturtmalığı meydana getirir.

[129] H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitabeleri*, s. 139.

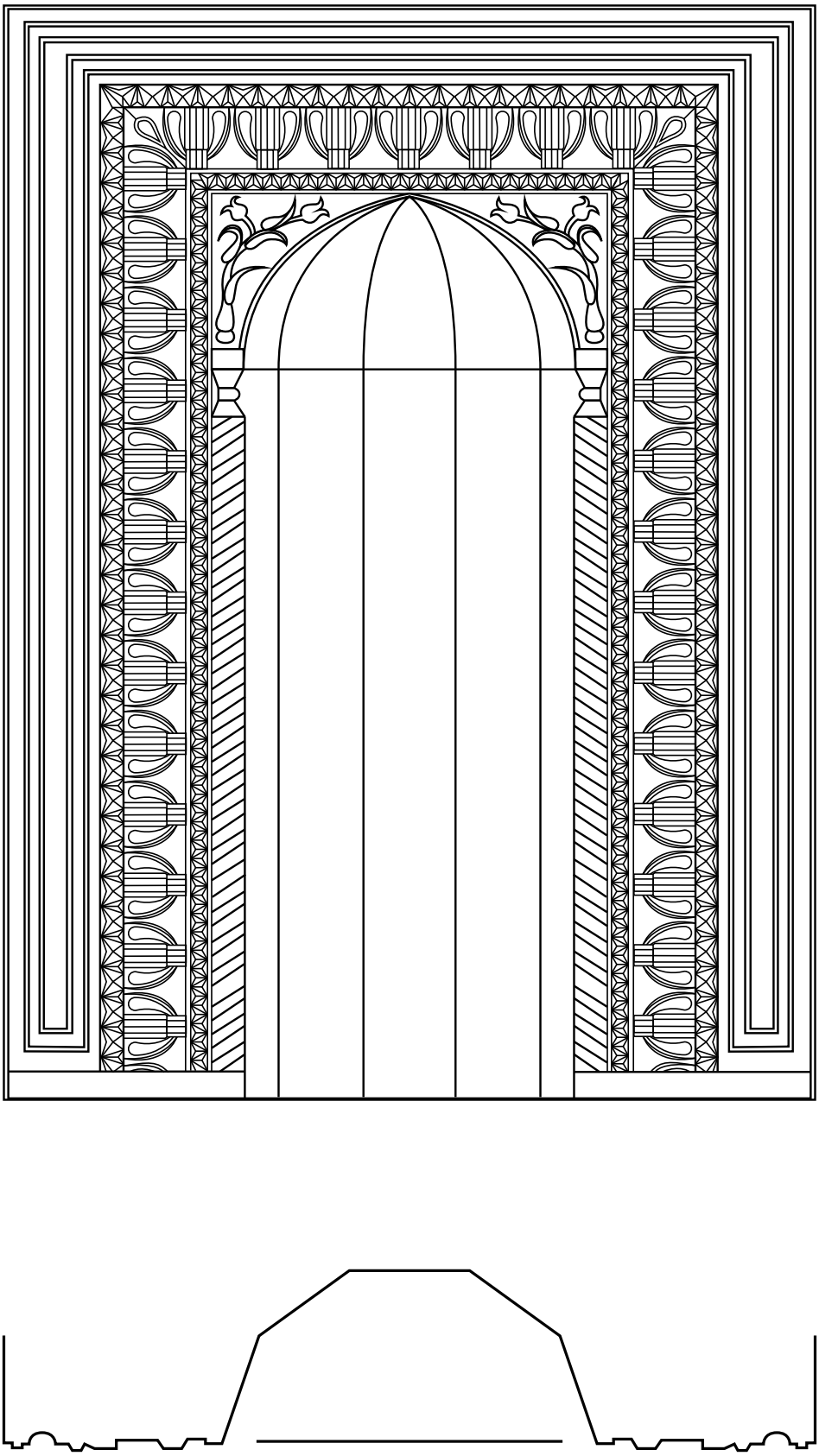

Şekil 32: Hasinli Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı (Doğu)

Fotoğraf 82: Hasinli Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı (Doğu)

HASİNLİ CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI (BATI)

Kayseri merkez Hacı Veled Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 33 / Fotoğraf No: 83

Tarih: Kitabesinde H 1126 / M 1719 yılında Seyyid Hacı, Ürgüplü Derviş Muhammed tarafından yaptırıldığı bildirilmektedir.[130] Mihrap yapı ile çağdaştır.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Harime giriş kapısının batısında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçevesi duvar yüzeyinde çıkıntı yapmaz.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmış mihrabın süslemelerinde alçak kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal şeklini korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 203 cm yüksekliğinde, 149 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişliklerdeki yedi bordür dolaşır.

1. Bordür: 6 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 6 cm çapında kaval silmelidir.

Süsleme: Yok.

3. Bordür: 5, 5 cm genişliğinde oluk silmelidir.

Süsleme: Yok.

4. Bordür: 5, 5 cm çapında kaval silmelidir.

Süsleme: Yok.

5. Bordür: 4, 5 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Yüzeyleri yivli olan üçgenlerin ters ve düz olarak tek sıra halinde sıralanmasıyla oluşturulmuş geometrik kompozisyonla bezenmiştir.

6. Bordür: 9 cm genişliğinde düz silmelidir.

Süsleme: Mukarnas püsküllerinin tek sıra halinde yan yana sıralanmasıyla meydana gelen bezemeden oluşmaktadır.

7. Bordür: 3 cm genişliğinde pahlı silmelidir.

Süsleme: Zikzaklardan oluşmuş geometrik bezemeden meydana gelir.

Köşelik: Yedinci bordür ile kavsara ağzı arasında iki parçadır.

Süsleme: Bir vazodan çıkan uzun dallara sahip karanfil motifinden meydana gelir.

MİHRAP NİŞİ

1. ve 2. Kavsara ve Nişin Alt Kısmı: Yatay bir silme ile birbirinden ayrılırlar. Mihrap nişi 168 cm yüksekliğinde 59 cm genişliğindedir. Nişin alt kısmı beş köşelidir.

Sütünceler: Yüzeyleri yivli silindirik gövdeli sütuncelerin başlıkları kum saati biçimindedir. Kaideleri olmayan sütunceler oturtmalığın üzerine oturur.

Oturtmalık: Birinci bordür mihrap nişine doğru 90°'lik bir dönüş yaparak oturtmalığı meydana getirir.

[130] H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitabeleri*, s. 139.

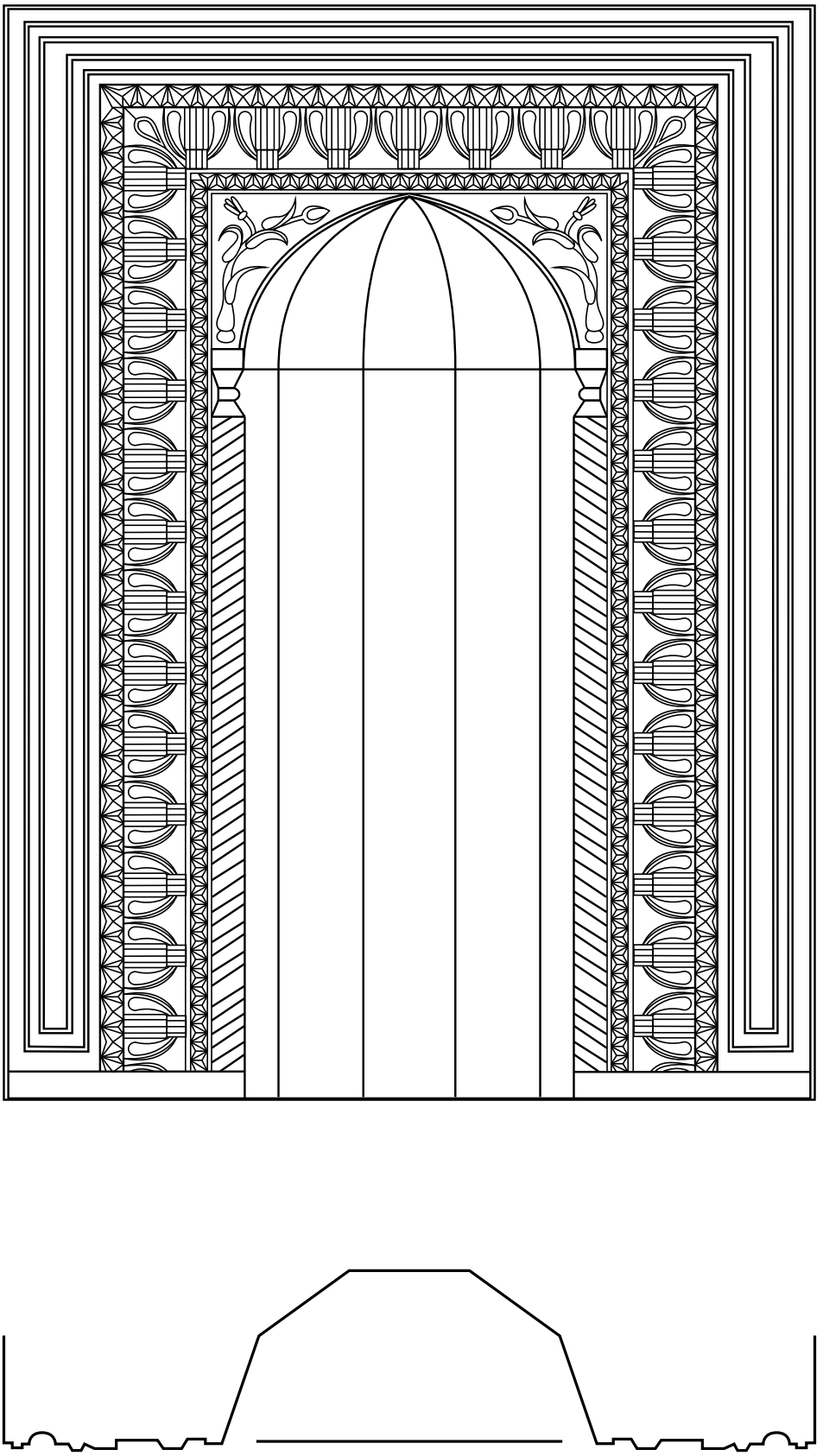

Şekil 33: Hasinli Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı (Batı)

Fotoğraf 83: Hasinli Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı (Batı)

KALEMKIRDI CAMİİ MİHRABI

Kayseri Merkez Kalpaklıoğlu Mahallesi, Kalemkırdı Sokak'ta yer alır.
Şekil No: 34 / Fotoğraf No: 84–87

Tarih: Kitabesinden H 1212/M 1797 yılında inşa edildiğini öğrenmekteyiz.[131]

Yapıdaki Yeri: Dikdörtgen planlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, güney duvarın dış yüzünde çıkıntı yapmaz.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmış mihrabın niş kısmı alçıdandır. Köşelik ve alınlık kısımlarına siyah, koyu yeşil, açık sarı ve kırmızı renkleriyle kalem işi süsleme yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu kısmen korumaktadır. Kalem işi süslemelerde yer yer bozulmalar mevcuttur.

Boyutu: Mihrap, 332 cm yüksekliğinde 254 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Çerçeveyi genişlik ve silmeleri farklı aralarında 1, 2 cm basamaklar bulunan süslemesiz dört bordür ve kalem işi süslemeli iki bordür dolaşır.

1. Bordür: 7, 5 cm genişliğinde kaval silmeli bordür.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 6, 5 cm genişliğinde içbükey kavisli bordür.

Süsleme: Yok.

3. Bordür: 11 cm genişliğinde kaval silmeli bordür.

Süsleme: Yok.

4. Bordür: 4 cm genişliğinde düz silmeli bordür.

Süsleme: Yok.

Bu dört bordür mihrap nişine doğru 90°'lik bir dönüş yapar.

5. Bordür: 19 cm genişliğinde düz silmeli bordür.

Süsleme: Koyu yeşil üzerine sarı boya ile Ayet–el Kürsî yazılıdır.

6. Bordür: 17 cm genişliğinde düz silmeli bordür.

Süsleme: Sarı, açık yeşil ve kırmızı boyayla boyanmış bordür, birbiriyle dikey eksende düğüm oluşturan ve birer palmetle sonuçlanan dilimli rûmîlerin meydana getirdiği bitkisel düzenlemenin tekrarıyla oluşmuştur. Bordürün yukarısında yedi yapraklı iki çiçeğe, yatay ve dikey eksenlerde rûmîler eklenmiştir. Aralardaki minik kırmızı çiçeklerde dikkati çeker.

Alınlık: Siyah zemin üzerine sarı renkli boya ile celi sülüs hatla Kur'an' dan bir ayet yazılmıştır.

Yazı Metni: Al-i İmran Suresi 37. ayet

Alınlığın köşelerinde de altıncı bordürün yukarısındaki gibi yedi yapraklı çiçeklere yatay ve dikey eksenlerde rûmîler eklenmiştir.

Köşelik: Kavsara ve altıncı bordür arasında şekillenir. Çapraz olarak yerleştirilmiş elips biçimli bir çiçeği oval şekilde çerçeveleyen dilimli yapraklar ve bu yaprakların ucuna yatay ve dikey eksenlerde eklenmiş çiçekle süslenmiştir.

[131] İ. Özkeçeci, *a.g.e.*, s. 124.

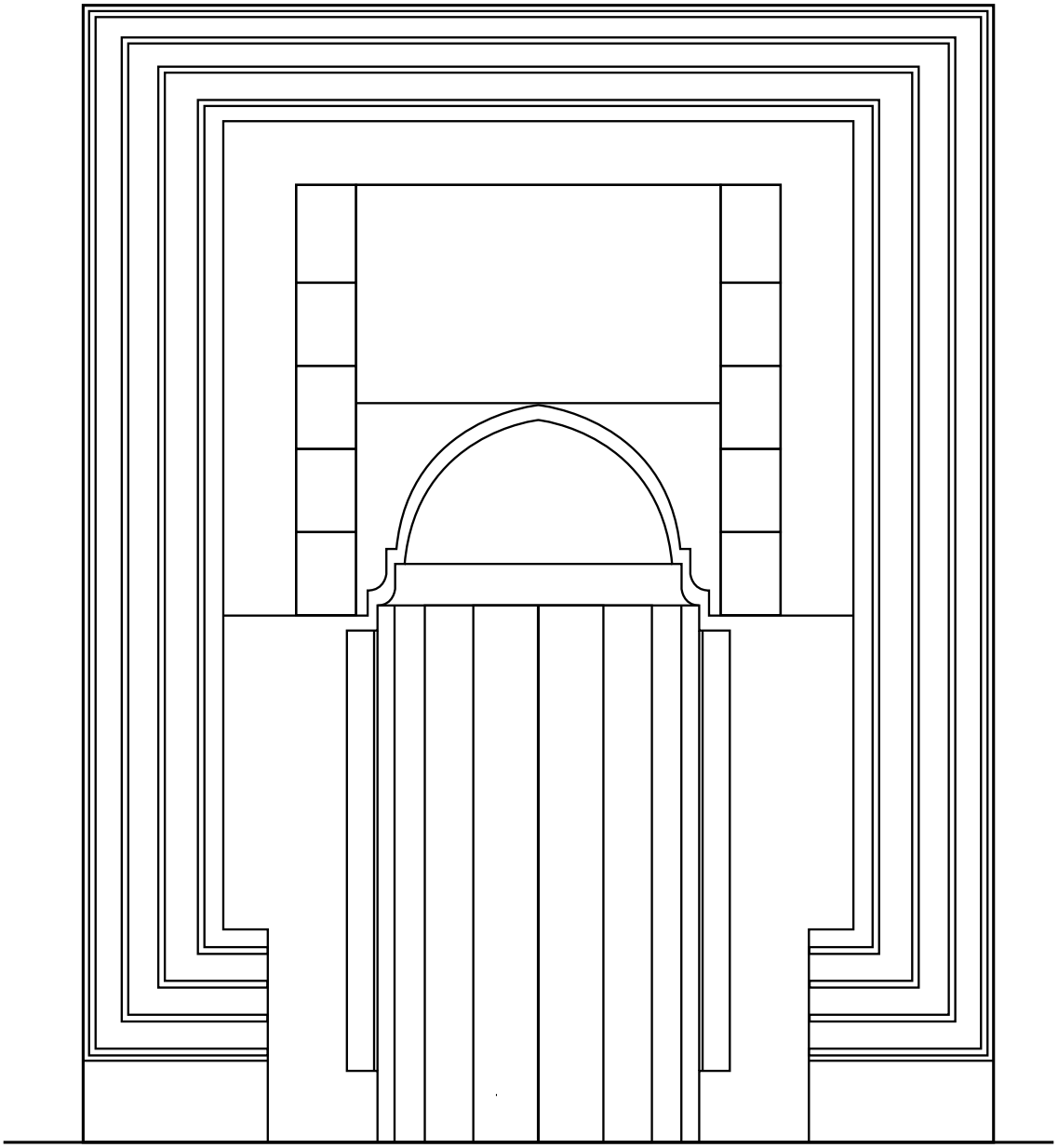

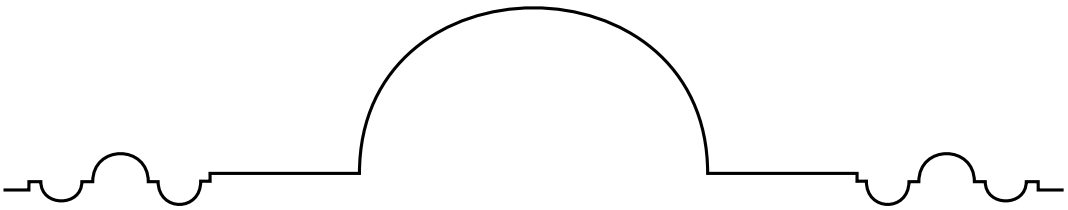

Şekil 34: Kalemkırdı Camii Mihrabı

Fotoğraf84: Kalemkırdı Camii Mihrabı

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 43 cm yükseklikte yarım kubbe şeklindedir. Kavsaranın altında 12, 5 cm genişliğinde kaval silme bulunmaktadır.

Nişin Alt Kısmı: 162 cm yükseklikte, 93 cm genişlikte, 52 cm derinlikte yarım daire planlıdır.

Süsleme: Yok.

Sütunceler: Kaval silmeler sütunce gibi düzenlenmiştir.

Oturtmalık: 29 cm yüksekliğinde, 31 cm genişliğinde dikdörtgen şeklindeki oturtmalık mihrap nişinin iki yanında yer alır.

Fotoğraf 85: Kalemkırdı Camii Mihrabı | Kenar Bordürü - Alınlık - Köşelik -Kavsara

Fotoğraf 86: Kalemkırdı Camii Mihrabı | Detay

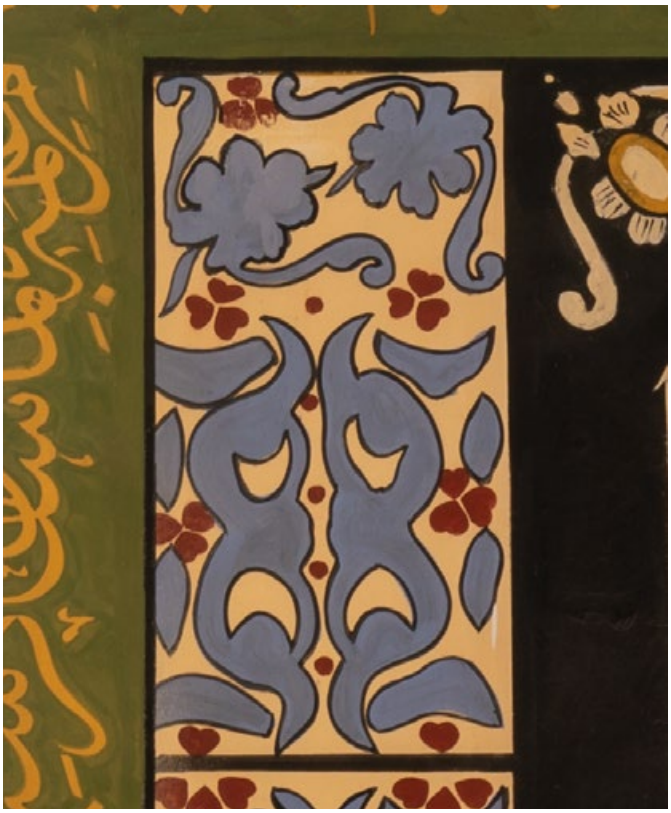

Fotoğraf 87: Kalemkırdı Camii Mihrabı | Detay

KALAYCIOĞLU MESCİDİ MİHRABI

Kayseri merkez Kocasinan ilçesi Gevher Nesibe Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 35 / Fotoğraf No: 88

Tarih: Yapının kitabesi yoktur. XVIII. yüzyıla tarihlendirilir.[132]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, güney duvarın dış yüzünde çıkıntı yapmaz. Çerçevesi de iç mekana doğru taşmaz.

Malzeme ve Teknik: Mihrap yüzeyi kesme taşla kaplanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu kısmen korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 236 cm yüksekliğinde 204 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Çerçeve duvar yüzeyinden ince bir silme ile ayrılır. Etrafı dolaşan bir bordür dizisi yoktur.

Köşelik: Düz silme ile kavsara ağzı arasında şekillenir ve zemine kadar devam eder. Tamamen badanalanmıştır.

Kemer: Yok.

Alınlık: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 105 cm yüksekliğindeki kavsarada, beş sıra mukarnas dizisi yer alır. Yuvalar ince, uzun, fazla yayvan değildir. Üstten bir, iki ve üçüncü sıradaki mukarnas dizileri sivri kemerli nişlerden oluşur. Bu katlar enlemesine geçen bir silme ile kademelendirilmişlerdir. Dördüncü kat badem ve kanatlardan meydana gelir. Beşinci sıra yuvarlak kemerli nişlerin ve kanatların dönüşümlü olarak kullanılmasıyla oluşmuştur. Sıra araları yatay silmelerle ayrılır. Kavsara ağzı dışbükey kavisli basamaklarla yükselerek cephede bir üçgen meydana getirirler.

Nişin Alt Kısmı: 116 cm yükseklikte, 77 cm genişliğinde altı kenarlıdır.

Süsleme: Yok.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[132] Y. Özbek, *Kayseri Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Kurulu Envanteri.*

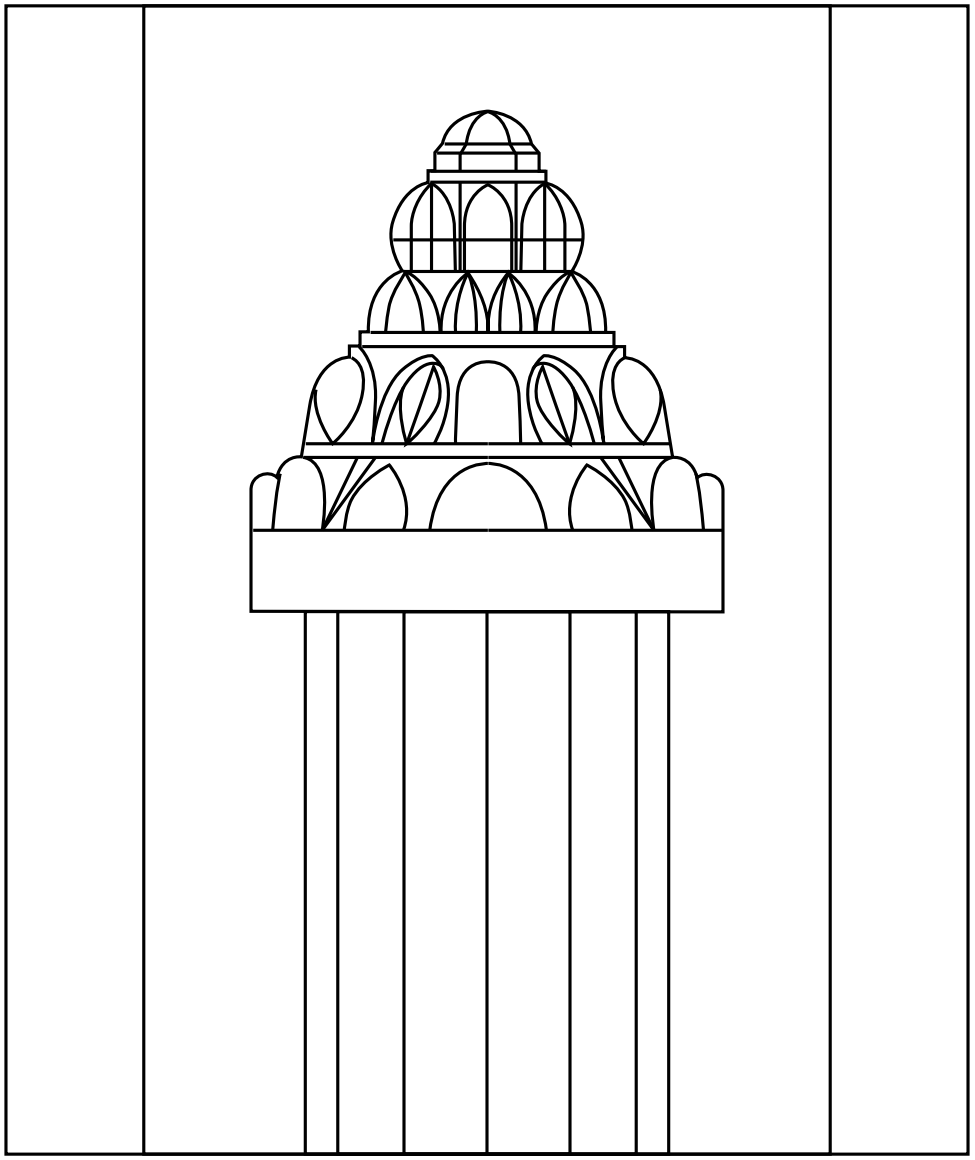

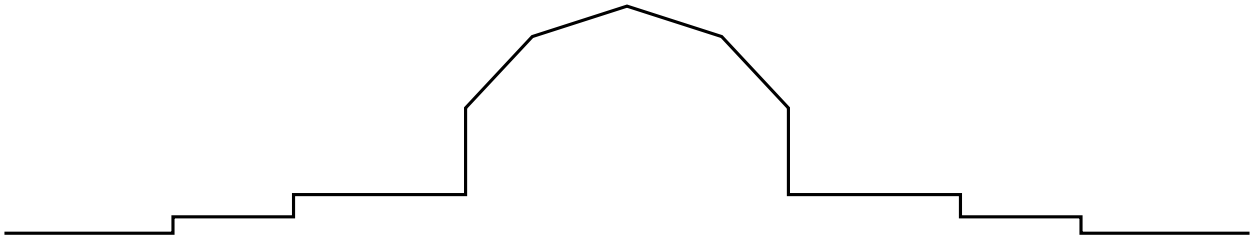

Şekil 35: Kalaycıoğlu Camii Mihrabı

Fotoğraf88: Kalaycıoğlu Mescidi Mihrabı

EFENDİ AĞA CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı, Zile kasabasında Efendi Ağa Mahallesi'nde bulunmaktadır.

Şekil No: 36 / Fotoğraf No: 89–91

Tarih: Kitabesinde H 1223/M 1808 tarihinde Şeyh Efendioğlu Hac Lütfullah Ali tarafından yaptırıldığı bildirilmektedir.[133]

Yapıda Yeri ve Konumu: Kareye yakın dikdörtgen planlı caminin güney duvarının ortasında giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Mihrap iç mekana taşıntı yapmaz.

Malzeme ve Teknik: Siyah ve çimen yeşili renkli yağlı boya ile dönüşümlü olarak boyanmıştır. Kavsaranın tepe noktasında krem, çağla yeşili, açık ve koyu kahverengi renkli kalem işi süsleme yer alır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Nişin alt kısmındaki boya yer yer dökülmüştür.

Boyutu: Mihrap, 236 cm yüksekliğinde, 101 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Mihrabın üzerinde yer alan kitabede; "*Selamün aleyküm bima sabertüm fe-nima ukme -d-dar*" yazılıdır.[134]

Anlamı: Size selam olsun sabrettiğiniz için ve cennet size müjde olsun.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Nişin alt kısmının iki yanında 12 cm genişliğinde bir bordür yer alır. Bu bordür çimen yeşili boya ile kaplıdır.

Süsleme: Yok.

Köşelik: Yok.

Kemer: Yok.

Alınlık: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 53 cm yükseklikte yarım kubbe şeklindedir. İnce bir silme ile nişin alt kısmından ayrılmaktadır.

Süsleme: Kavsaranın tepe noktasında merkezde bulunan ve dışa doğru üç yarım dairede açık yeşil krem, koyu ve açık kahverengi olmak üzere dört renk kullanılmıştır. Bu dairelerin etrafına sadece dış yaprak kontürleri belirgin olarak katmerli bir çiçeğin yarısı yapılmış alttaki yaprakların içi koyu kahverengiye boyanarak derinlik verilmeye çalışılmıştır. Üstteki yapraklarda ise açık kahverengi boya ile yapılmış fırça darbeleri izlenmektedir. Bu kompozisyonun en dışında ise açık kahverengi ve açık yeşil renkli yapraklara sahip küçük çiçekler yer almaktadır.[135] Bu çiçekten aşağıya doğru çimen yeşili ve siyah renk dönüşümlü olarak boyanarak yarım kubbe yedi dilime ayrılmıştır.

Nişin Alt Kısmı: 181 cm yükseklikte, 89 cm genişlikte, 40 cm derinlikte yarım daire planlıdır. Nişin alt kısmı üç üçgen parçaya bölünmüştür. Ortadaki büyük üçgen yeşil renkli boya ile boyalı olup zemine kadar inmektedir. Yanlardaki üçgenler ise siyah renkli boya ile boyanmıştır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[133] H. Güley, *Zile Kasabasında Bulunan Türk Devri Anıtları*, Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Kayseri, 2003, s. 7.

[134] Bu yazıt Prof. Dr. Kerim Türkmen tarafından okunmuştur.

[135] H. Güley, *a.g.t.*, s. 7.

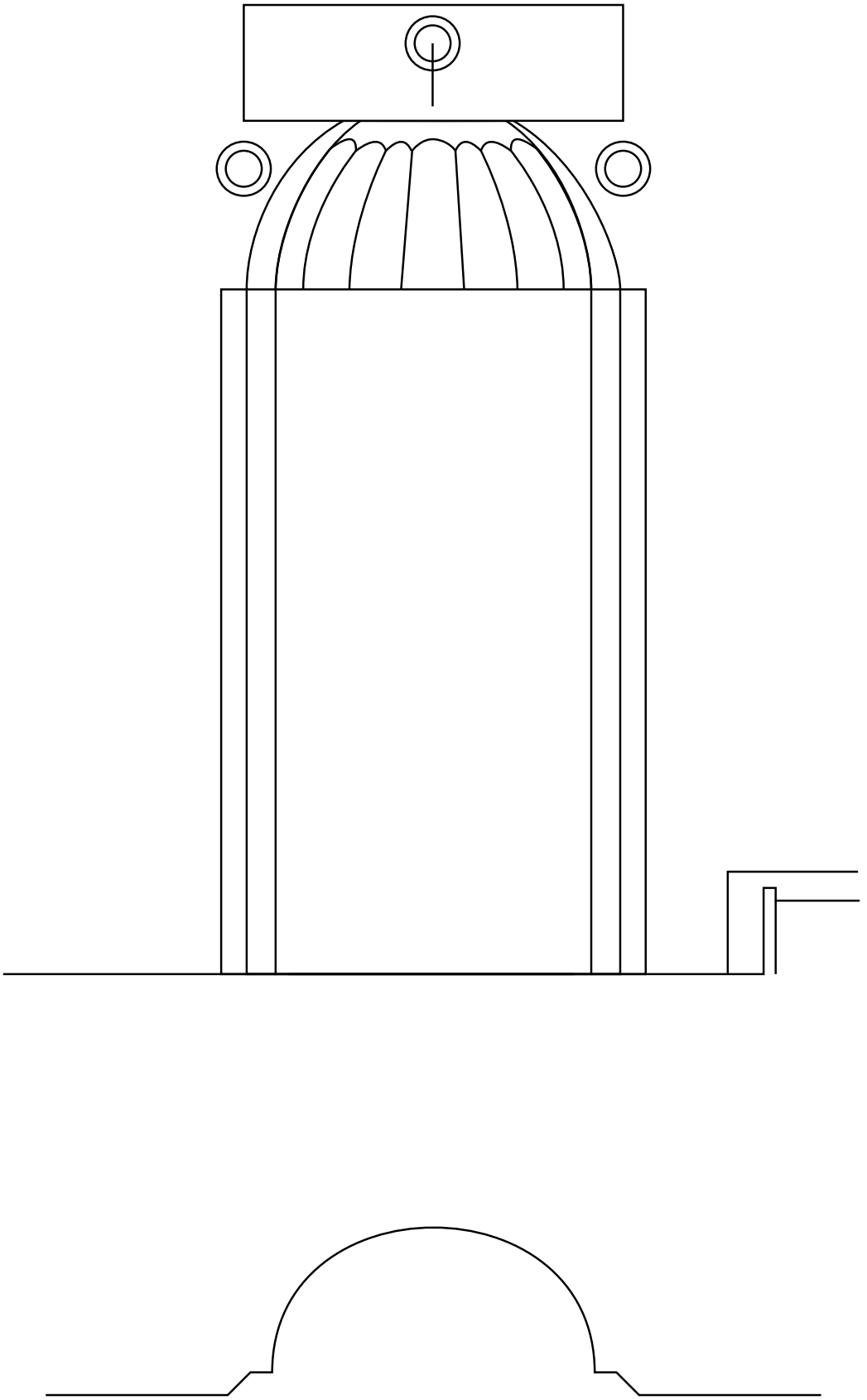

Şekil 36: Efendi Ağa Camii Mihrabı

Fotoğraf 89: Efendi Ağa Camii Mihrabı

Fotoğraf 90: Efendi Ağa Camii Mihrabı | Kavsara

Fotoğraf 91: Efendi Ağa Camii Mihrabı | Kavsara - Detay

HOCALAR CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Zile kasabasında Kaymakam Hasan Bey Sokağı'nda yer alır.

Şekil No: 37 / Fotoğraf No: 92–93

Tarih: Caminin inşa kitabesi günümüze ulaşmamıştır. Kadınlar mahvili giriş kapısı üzerinde yer alan onarım kitabesine göre H 1231/M 1816 yılında Abdülkadir Efendi oğlu Hacı Mehmet Ağa ve Hacı Abdullah Ağa tarafından onarıldığı anlaşılmaktadır.[136]

Mihrabın üzerinde iki kitabe bulunmaktadır.

Üstteki kitabede; *Ya müfetih-el ebvah iftah lena heyr-l bab*

Alttaki kitabede; *Hu el hallak el-baki. Külle-ma dahale a'leyha. Zekeriya el mihrap. Sene 1231*

Mihrabın kitabe de yer alan tarihten hareketle, onarım sırasında yapıldığı söylenebilir.[137]

Yapıda Yeri ve Konumu: Enine dikdörtgen planlı caminin mihrapı ana eksenden doğuya doğru kaydırılmış olup, giriş kapısı ile aynı eksendedir.[138] Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Mihrap iç mekana doğru çıkıntı yapmaz.

Durumu: Orijinal durumunu kısmen korumaktadır. Mihrap 132 cm yüksekliğine kadar ahşap levhalarla kaplanmıştır. Kavsara ağzı yeşil boya ile diğer kısımlar ise beyaz boya ile boyalıdır.

Boyutu: Mihrap, 252 cm yüksekliğinde, 119 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Çerçeve duvar yüzeyinden bir silme ile ayrılır.

Köşelik: Silme ile kavsara ağzı arasında şekillenir. Ahşap levhalara kadar devam eder.

Alınlık: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Yarım kubbe şeklindedir. 14 cm genişliğinde bir silme ile nişin alt kısmından ayrılmaktadır.

Nişin Alt Kısmı: 101 cm genişliğinde, 73 cm derinliğinde yarım daire planlıdır. Ahşap levhaların üst kısımları içbükey profillerle hareketlendirilmiştir.

Sütünceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[136] H. Güley, *a.g.t.*, s. 10.
[137] H. Güley, *a.g.t.*, s. 10.
[138] H. Güley, *a.g.t.*, s. 10.

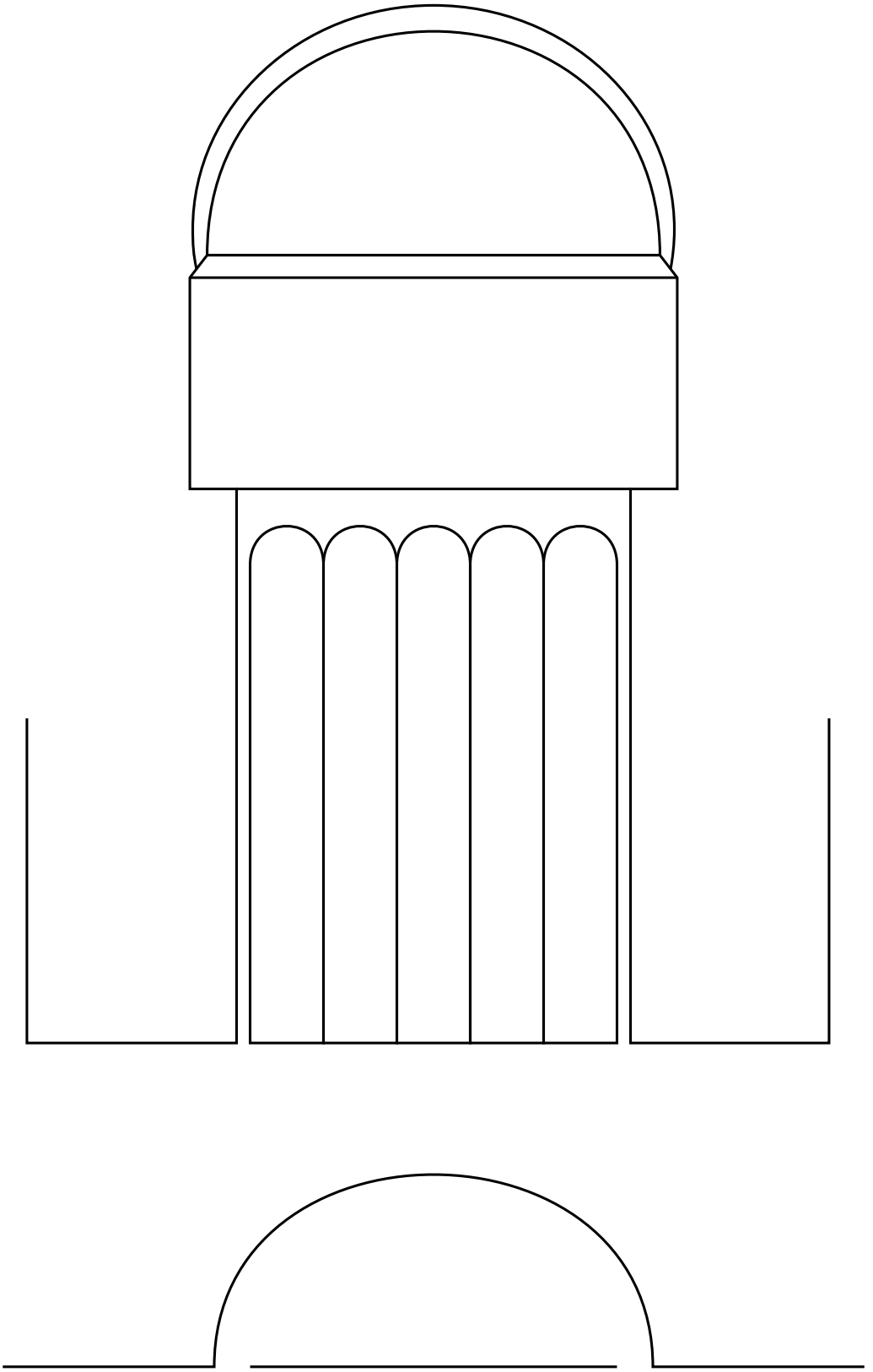

Şekil 37: Hocalar Camii Mihrabı

Fotoğraf 92: Hocalar Camii Mihrabı

Fotoğraf 93: Hocalar Camii Mihrabı | Kitabe

BATTAL GAZİ CAMİİ MİHRABI

Battal Gazi Mahallesi, Karacaoğlu Sokak, Gürpınar çıkmazında yer alır.

Şekil No: 38 / Fotoğraf No: 94–100

Tarih: Banisi ve mimarı bilinmeyen mescit XII. yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlenmektedir.[139] Mescidin kuzey kapısı üzerinde yer alan tamir kitabesinde Osman Paşa'nın H 1241/M 1824 yılında mescidi, tamir ettirdiği anlaşılmaktadır.[140] Mihrap, üzerindeki kalemişleriyle XIX. yüzyılın özelliğini taşımaktadır. Muhtemelen H 1241/M 1824'de yapılan onarım esnasında mihraptaki kalemişleri yapılmıştır.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kare planlı caminin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Mihrap duvarın dış yüzünde çıkıntı yapar, iç mekanda çıkıntı yapmaz.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmış mihrabın yüzeyi beyaz zemin üzerine kalem işi süsleme ile bezenmiştir.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Zeminden içteki nişe kadar mihrabın alt kısmı yeşil renge boyanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 382 cm yüksekliğinde, 171 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok. Al-i İmran Suresi'nin 37. ayeti yazılıdır.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Yok.

Köşelik: Yok.

Kemer: Yok.

Alınlık: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Mihrap nişine iki basamakla çıkılmaktadır.

Kavsara: Nişin ilk kademesi tepe noktası 382 cm yükseklikte tonozla örtülüdür.

Süsleme: Yeşilin tonlarında resmedilen perde motifi tonozun tepe noktasında uçları püskülü bir kurdele ile toplanıp yanlara sarkıtılmıştır. Minik siyah çiçeklerle bezeli perde motifinde, perdenin kıvrımları ışık gölge oyunlarıyla derinlik kazandırılarak başarılı bir şekilde verilmiştir. Mihrap nişinin yan duvarlarına kahverengi tonlarında kıvrık dallar resmedilmiştir. İnce ve küçük yapraklardan oluşan dal motifi ile de alınlığın kenarı bezenmiştir. Alınlıkta ise gri tonlarında bir çelenk aynı renk olan vazoyu çerçevelemiştir. Vazonun üzerinde ve çelengin iki yanından nişin kenarına doğru kumaş motifi işlenmiştir

İÇTEKİ NİŞ

İkinci kademe yerden 132 cm yüksekliğindedir. Bu niş 250 cm yükseklikte yarım kubbe kavsara ile örtülüdür. Nişin kenar bordürü kahverengi ve beyaz dikdörtgenlerin alternatif sıralanmasıyla oluşturulmuştur.

Süsleme: Kavsaranın tepe noktasına konturları belirgin yedi yapraklı yarım bir çiçek yerleştirilmiştir. Kahverengi tonlarında resmedilmiş bu çiçek siyah ve kahverengi bir çerçeve içine alınmıştır. Çerçevenin etrafı kıvrık dallarla bezelidir. Kıvrık dalların altında revak tasviri yapılmıştır. Revakın üzerine kahverengi tonlarında perde motifi resmedilmiştir.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok

[139] A. Kuru Çakmakoğlu, *a.g.e.*, s. 235.

[140] A. Kuru Çakmakoğlu, *a.g.e.*, s. 236.

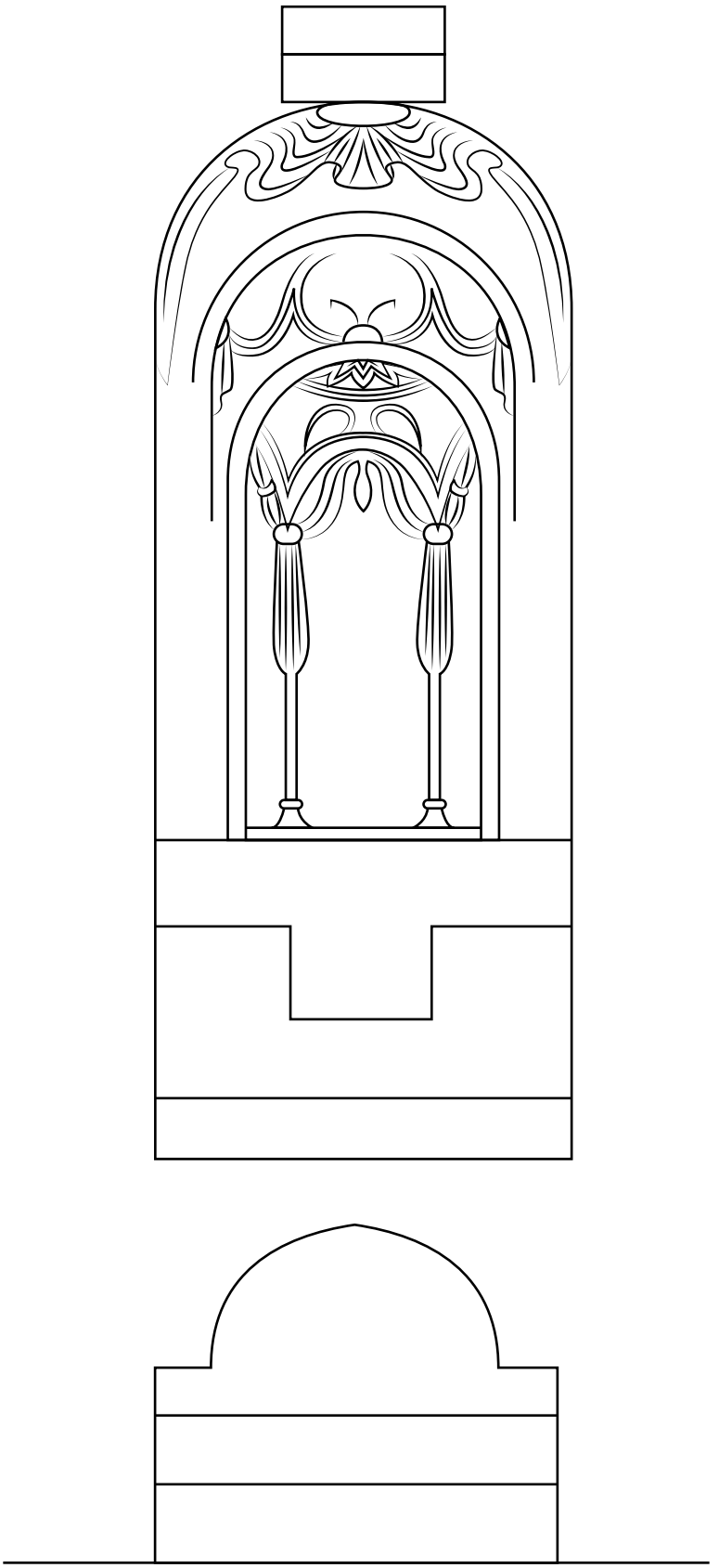

Şekil 38: Battalgazi Camii Mihrabı

Fotoğraf 94: Battal Gazi Camii Mihrabı

Fotoğraf 95: Battal Gazi Camii Mihrabı | Kavsara

Fotoğraf 96: Battal Gazi Camii Mihrabı | Detay

Fotoğraf 97: Battal Gazi Camii Mihrabı | Detay

Fotoğraf 98: Battal Gazi Camii Mihrabı | Detay

Fotoğraf 99: Battal Gazi Camii Mihrabı | Detay

Fotoğraf 100: Battal Gazi Camii Mihrabı | Detay

EVEREK CAMİİ KEBİR MİHRABI

Kayseri'nin Develi ilçesinde Camii Kebir Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 39 / Fotoğraf No: 101

Tarih: Caminin inşa kitabesi yoktur. Caminin en geç XVI. yy başlarında inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir.[141] Caminin mihrabı H 1260/M 1844 tarihindeki onarım esnasında yaptırılmıştır.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kareye yakın derinlemesine dikdörtgen planlı harimin güney duvarı ortasında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, duvarın dış yüzeyinde çıkıntı yapmaz. Kenar çerçevesi iç mekana doğru 5 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır. Süsleme yüksek ve alçak kabartmadır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Etrafı günümüzde ahşap bir pano ile çevrilmiştir.

Boyutu: Mihrap, 380 cm yüksekliğinde, 224 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Orijinal değildir.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişliklerdeki üç bordür dolaşır. Bordür aralarında 1, 5 cm'lik basamaklar bulunur.

1. Bordür: 11 cm genişliğinde düz silmeli bordür.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 14 cm genişliğinde içbükey kavisli bordür.

Süsleme: Yüksek kabartma oyulmuş bitkisel kompozisyonda yan yana dizilen palmetleri sivri uçlu yapraklar çerçeveler. Bunlardan çıkan ince saplar birbirini kesip katederek devamlılığı sağlar.[142]

3. Bordür: 8 cm genişliğinde kaval silmeli bordür.

Süsleme: Geometrik kompozisyon zikzak çizgileri balık sırtı şeklinde düzenlenmiştir.

Köşelik: Üçüncü bordür ile kemer arasında iki üçgen pano olarak şekillenmiştir. Kemer etrafını çevreleyip tepe noktasında bir ilmek atan üç ince şeritle köşelik iki ayrı üçgene ayrılır.

Süsleme: Bitkisel kompozisyon ikinci bordürdeki gibi palmet ve sivri uçlu yapraklardan meydana gelen örgü ile kaplanmıştır.

Kemer: Sivri kemer sütunceler üzerine oturur. Etrafını iki silme ile dolaşır. İlk silme 8,5 cm genişliğinde olup üzeri kıvrımdal etrafına yerleştirilen rûmîlerden oluşan bitkisel bir kompozisyonla tezyin edilmiştir.

İkinci silme 4 cm genişliğinde olup yan yana iki şeridin, aralarında boşluk kalmadan, düz bir hat üzerine uzanıp, birbirlerine örülmesinden meydana gelir. Şeritlerin sırtları düzdür, sık sık kıvrılarak birbirlerine örülmüştür.

Sivri kemerin yüzeyi kırık çizgilerin alt üst, geçmeler yapmasıyla şekillenen beş köşeli yıldızlardan oluşan geometrik süslemeyle tezyin edilmiştir.

Alınlık: Kemerle kavsara ağzı arasında iki parçadır.

[141] S. Topçu, *a.g.t.*, s. 41

[142] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 200.

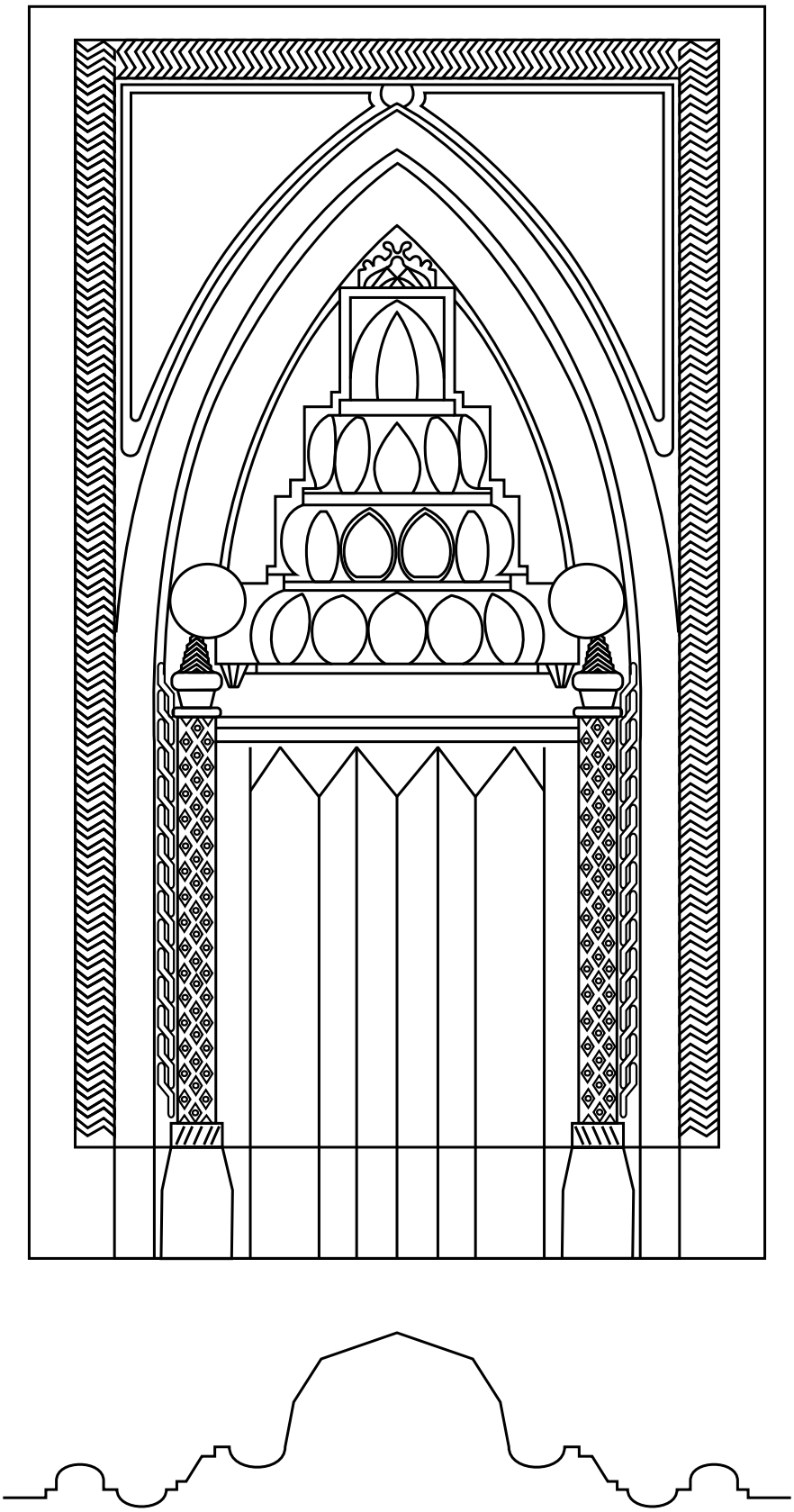

Şekil 39: Everek Camii Kebir Mihrabı

Fotoğraf 101: Everek Camii Kebir Mihrabı

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 120 cm yüksekliğindeki kavsarada dört sıra mukarnas dizisi yer alır. Oldukça yüzeysel olarak işlenen mukarnasların üstten birinci sırası düz dilimli, ikinci sıradaki yelpaze dilimlidir. Üçüncü ve dördüncü sıradaki mukarnasların üzeri rûmîli basit saplar ve palmetlerden oluşan süslemeyle bezenmiştir. Kavsara ağzında, dışbükey kavisli hatlar yükselir. Cephede, kademeli olarak daralan ince düz bir şerit kavsarayı kuşatır.

Kavsara ile nişin alt kısmı arasında yazı kuşağında Allâh'ın güzel isimleri yazılıdır.

Yazı Metni: "*Ya Rahman, Ya Rahim, Ya Kuddus, Ya Hannan, Ya Mennan, Ya Deyyan, Ya Gufran, Ya Sultan*".[143]

Nişin Alt Kısmı: 150 cm yükseklikte, 104 cm genişlikte altı köşe planlıdır.

Süsleme: Her kenar zikzaklı çizgilerin balık sırtı şeklinde düzenlendiği geometrik kompozisyonla bezenmiştir.

Sütunlar: Mihrap nişinin köşelerinde yer alan silindirik sütunların gövdeleri nişe bağlanmaz, biraz önde dururlar. Sadece kaide ve başlıkları mihrap hücresine bağlanır.

Süsleme: Sütunların gövdeleri alçak kabartma olarak işlenilen şeritlerin diogonal tarzda birbiriyle geçmeler yapmasıyla oluşan geometrik bezemeyle süslenmiştir.[144].

Oturtmalık: Yok.

[143] M. Işık, *a.g.e.*, s. 45-48, 110-111. Burada yer alan; Hannan, Mennan, Deyyan, Gufran, Sultan isimleri Esma'ül Hüsna'da bulunmaktadır. Aynı uygulamayı bu mihraptan altı asır önce yapılmış olan Hızır İlyas Türbesi'nin mihrabında da görmekteyiz. Bu da bizim yukarıda bahsettiğimiz Hızır İlyas Türbesi'nin mihrabının büyütülmüş bir kopyası olduğu hakkındaki düşüncelerimizi doğrulamaktadır. Mustafa Işık'a göre; Mennan, bağışı bol; Hannan, rahmeti bol; Deyyan, ceza verendir. Sultan ve Gufran isimleri Kur'an Kerim'de geçmemektedir.

[144] S. Topçu, *a.g.t.*, s. 41.

GÜRPINAR CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Gürpınar köyünde yer alır.

Şekil No: 40 / Fotoğraf No: 102–104

Tarih: Yapının inşa kitabesi yoktur. Mihrabın üzerinde 1855 tarihi yazılıdır.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Yapının güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Mihrabın tepelik, alınlık, köşelik ve kavsara kısımları altın sarısı, koyu yeşil ve beyaz renkli yağlı boya ile dönüşümlü olarak boyanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 448 cm yüksekliğinde, 206 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Ortasında üçgen, yanlarda ise dikdörtgen boyutlu taşlardan meydana gelen tepeliğinin alt kısmından dört silme ile mukarnas dizilerine geçilir. Üç sıra mukarnas dizisinin üstten iki sırası badem ve kanat formlarından, en alt sırası ise kanatlar arasındaki yüzeysel nişçiklerden oluşur. İkinci sıradan aşağıya püsküller sarkmaktadır.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap yan kenarlarda birer adet yarım sütüncelerle sınırlandırılmıştır. Bu sütuncelerin iç kısımlarında farklı genişliklerde iki bordür dolaşır.

1. Bordür: 5, 5 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 6, 5 cm çapında kaval silmeli bordür. Düz iki ince silme ile köşeliğe geçilir.

Süsleme: Yok.

Alınlık: Yatay dikdörtgen bir panodan meydana gelir. Beyaz zemin üzerine koyu yeşil renkle yazılmış olan Al-i İmran Suresinin 37. ayeti koyu yeşil renkli çerçeve içine alınmıştır.

Köşelik: Alınlıkta kavsara arasında tek parça olup, sütunceler üzerinde oturmaktadır.

Süsleme: Köşelik yüzeyi sadedir. Ancak kavsaranın iki yanında simetrik düzenlenmiş dairesel birer kabara yer alır. Kabaranın merkezinde küçük bir daire bulunmaktadır.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 101 cm yüksekliğindeki kavsarada yedi sıra mukarnas sırası yer alır. En üstte yer alan tepe nişinin yüzeyi yüz dilimlidir. Enlemesine geçen yatay bir silme ile kademelendirilmiştir. İki, üç, dört, beş ve altıncı sıradaki mukarnas dizileri bazen düz bazen ters olarak kullanılmış badem ve kanat formlarından oluşur. Üçüncü ve beşinci katlardan aşağıya doğru püsküller sarkmaktadır. Yedinci katta ise dilimli sağır nişlerle, kanatlar yan yana kullanılmıştır. Kavsara ağzı dışbükey kavisli hatlarla yükselir. Kavsara cephede köşeli basamaklar yapan bir silme ile çerçevelenmektedir. Dört ve beşinci sıradaki silmeler ve mukarnasların arasına birer kabara yerleştirilmiştir.

Nişin Alt Kısmı: 181, 5 cm yüksekliğinde, 110 cm genişliğinde, 60 cm derinliğinde beş kenarlıdır.

Süsleme: Yok.

Sütunceler: 135 cm uzunluğundaki çokgen gövdeli sütuncelerin başlıkları ve kaideleri kum saati biçimindedir.

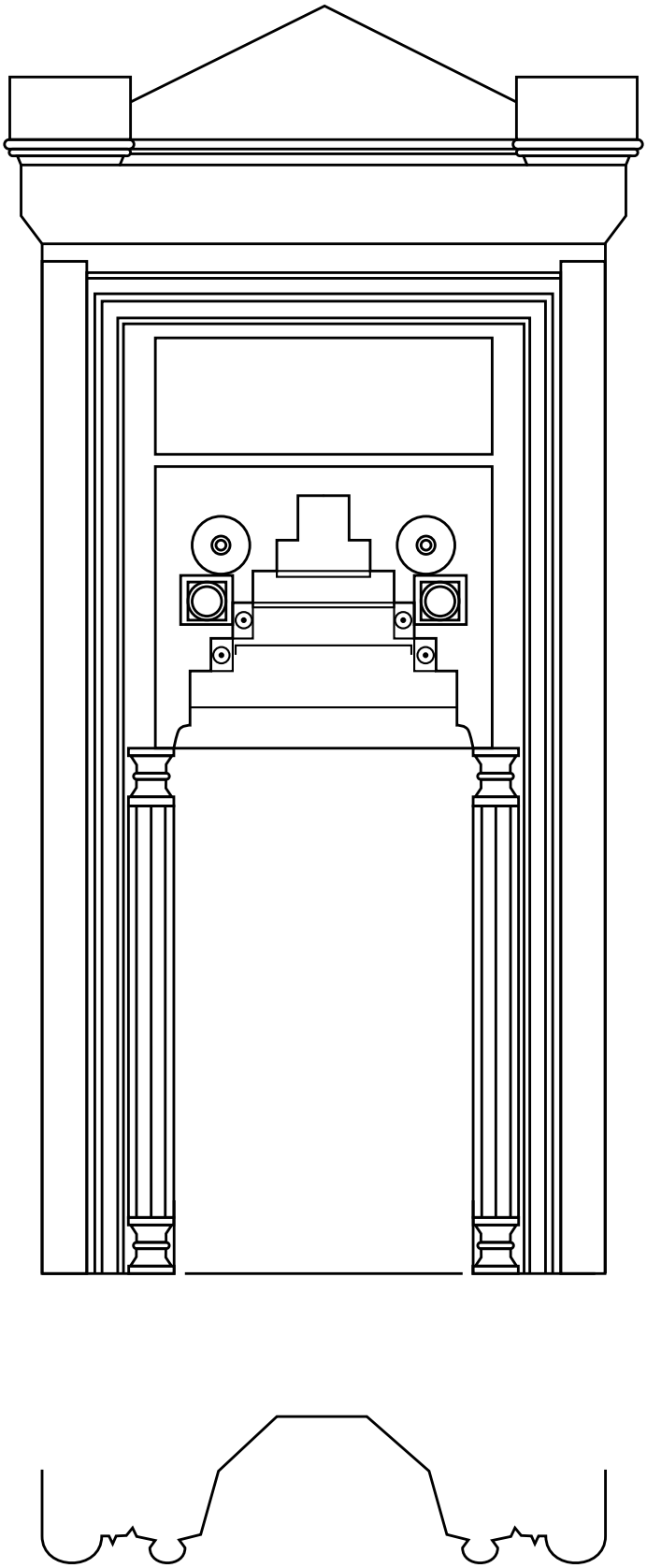

Şekil 40: Gürpınar Camii Mihrabı

Fotoğraf 102: Gürpınar Camii Mihrabı

Fotoğraf 103: Gürpınar Camii Mihrabı | Kavsara

Oturtmalık: 3, 5 cm yüksekliğinde bir oturtmalık mevcuttur.

Mihrabın üzerindeki lalelerle bezeli, dikdörtgen panoda "*Camiler ancak tanrıya aittir ona şirk koşmayınız.*"[145] "*Muhammed, lailahe illallah, Muhameden Resullulah, Allah*", "*Ebubekir, Ömer, Osman, Aliyül Murtaza*" ibareleri mevcuttur.

Fotoğraf 104: Gürpınar Camii Mihrabı | Tepelik - Kitabe

[145] Bu yazıt Prof. Dr. Kerim Türkmen tarafından okunmuştur.

TALAS KİLİSESİ (YENİ CAMİİ) MİHRABI

Kayseri'nin Talas ilçesinde Tablakaya Mahallesinde yer alır.

Şekil No: 41 / Fotoğraf No: 105–106

Tarih: Bu Rum kilisesi 1886 yılında Osmanlı İmparatorluğu zamanında inşa edilmiş, Hristiyanların gitmesinden sonra camiye çevrilmiştir.[146]

Yapıdaki Yeri: Güney duvarının ortasında yer alan mihrap giriş batı cephede olduğu için giriş aksında yer almaz.

Malzeme ve Teknik: Düzgün kesme taştan yapılmıştır. Sade olan mihrabın sütunce süslemelerinde alçak kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Kenar çerçevesi açık yeşil yağlı boya ile boyanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 305 cm yüksekliğinde, 118 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişi farklı genişliklerde üç bordür dolanır.

Alınlık: Dikdörtgen şeklindeki alınlığın ortasına konan bir pano yerleştirilmiştir. Panonun yüzeyinde besmele ve Al–i İmran Suresinin 37. ayeti yazılmıştır.

Köşelik: Kemer ile üçüncü bordür arasında tek parçadır.

Süsleme: Yok.

Kemer: Kemer ile üçüncü bordür arasında tek parçadır.

Süsleme: Yok.

MİHRAP NİŞİ

1. ve 2. Kavsara ve Nişin Alt Kısmı: Birbirinden ayrılmamaktadır.

Kavsara yarım kubbe şeklinde, 70 cm derinliğinde nişin alt kısmı ise yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Sütunce başlıkları akantus yaprakları ve volütle bezenmiştir. Başlıkların altında ve üstünde birer tabla bulunmaktadır. Alttaki tablanın yüzeyi boş bırakılmış, üstteki tablanın yüzeyi ise diş sırasıyla bezenmiştir. Gövde çift sütunce ile desteklenmektedir. Gövdeleri burmalı bu sütuncelerin başlıkları akantus yaprağı ve volütle bezelidir. İki sütunce arası yivlerle hareketlendirilmiştir. Sütunceler kare bir kaide üzerine oturmaktadır.

Oturtmalık: Yok.

[146] K. Türkmen, "Kayseri'nin Şirin İlçesi Talas" *Çekul Sanatsal Mozaik*, İstanbul, 2000, s. 30.

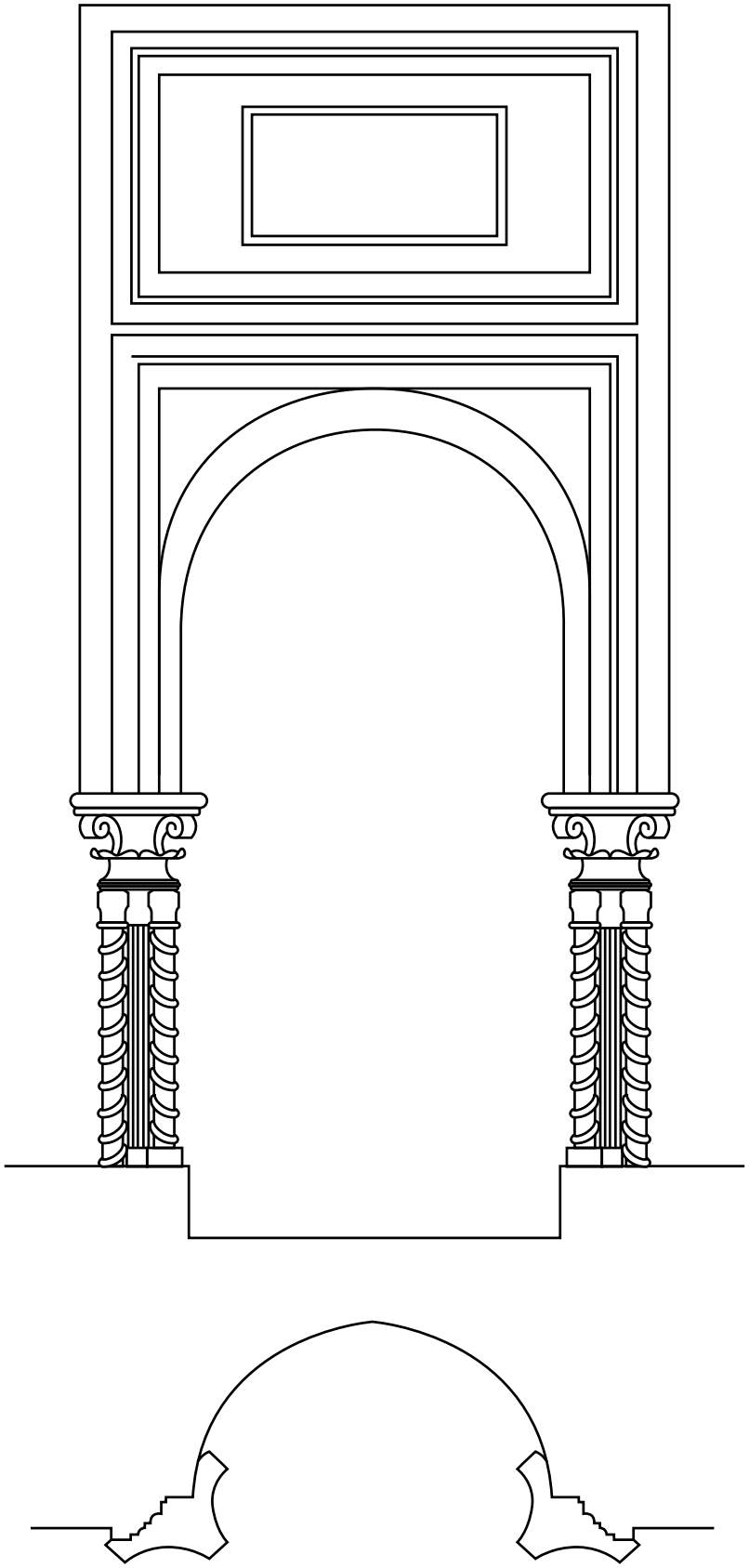

Şekil 41: Yeni Camii Mihrabı (Talas Kilisesi)

Fotoğraf 105: Talas Kilisesi (Yeni Camii) Mihrabı

Fotoğraf 106: Talas Kilisesi (Yeni Camii) Mihrabı | Sütunce

MEHMET ALİ BEY CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesinde Kayaönü Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 42 / Fotoğraf No: 107–108

Tarih: Camii, Mehmet Ali Bey tarafından H 1307/M 1889 tarihinde inşa ettirilmiştir.[147]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kare planlı harimin güney duvarı ortasında yer alır. Güney duvarının dış yüzünde bir çıkıntı yapmaz, çerçevesi de iç mekana doğru taşmaz.

Malzeme ve Teknik: Alçıdan kalıplama tekniğiyle yapılmıştır. Süslemeleri alçak kabartmadır.

Durumu: Orijinal durumun bütünüyle korumaktadır. Yüzeyi beyaz, yeşil ve altın sarısı renkli yağlı boya ile boyanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 402 cm yüksekliğinde, 161 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: 120 cm yüksekliğinde yarım daire şeklindedir.

Süsleme: Akantus yaprakları dik eksende bir rozeti çerçevelemiş, bunun üzerine de etrafı çiçeklerle kuşatılmış sekiz köşeli bir yıldız yerleştirilmiştir.[148]

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Yok.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Yok.

Kemer: Mihrap nişini çevreleyen yuvarlak kemerin yüzeyinde düz, içbükey ve dışbükey silmeler mevcuttur.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 63 cm yükseklikteki kavsara yarım kubbe şeklindedir. Kemerin tepe noktasından aşağıya doğru yayılan silmeler yarım kubbeyi on bir dilime ayırır.

Nişin Alt Kısmı: 200 cm yükseklikte, 126 cm genişlikte, 57 cm derinlikte yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[147] M. Denktaş, *Pınarbaşı'ndaki Türk...*, s. 82.

[148] M. Denktaş, *Pınarbaşı'ndaki Türk...*, s. 85.

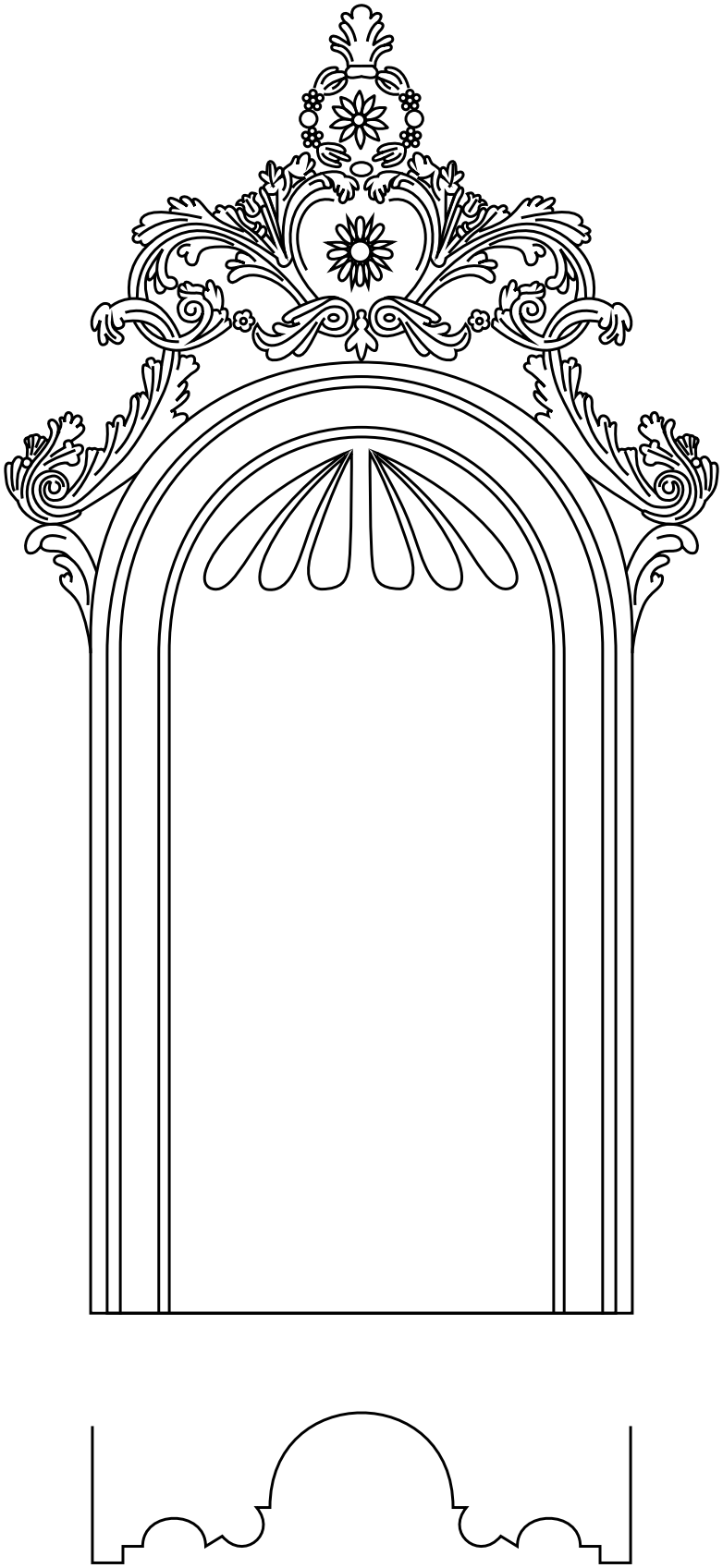

Şekil 42: Mehmet Ali Bey Camii Mihrabı

Fotoğraf 107: Mehmet Ali Bey Camii Mihrabı

Fotoğraf 108: Mehmet Ali Bey Camii Mihrabı | Tepelik

MEHMET ALİ BEY CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI

Şekil No: 43 / Fotoğraf No: 109

Tarih: Cami, Mehmet Ali Bey tarafından H 1307/M 1889 tarihinde inşa ettirilmiştir.[149]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Harime giriş kapısının sağında ve solunda birbirinin aynı iki mihrap yer alır.

Malzeme ve Teknik: Kesme taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal şeklini korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 220 cm yüksekliğinde, 94 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişinin etrafını dolaşan bir bordür dizisi yoktur.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Kavsara çevresinde tek parça olarak şekillenir.

Kemer: Yuvarlak kemerin tepe noktasında yuvarlak bir oyuntu bulunmaktadır.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Yarım kubbe şeklindedir.

Nişin Alt Kısmı: 31 cm derinliğindeki nişin alt kısmı yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[149] M. Denktaş, *Pınarbaşı'ndaki Türk...*, s. 82.

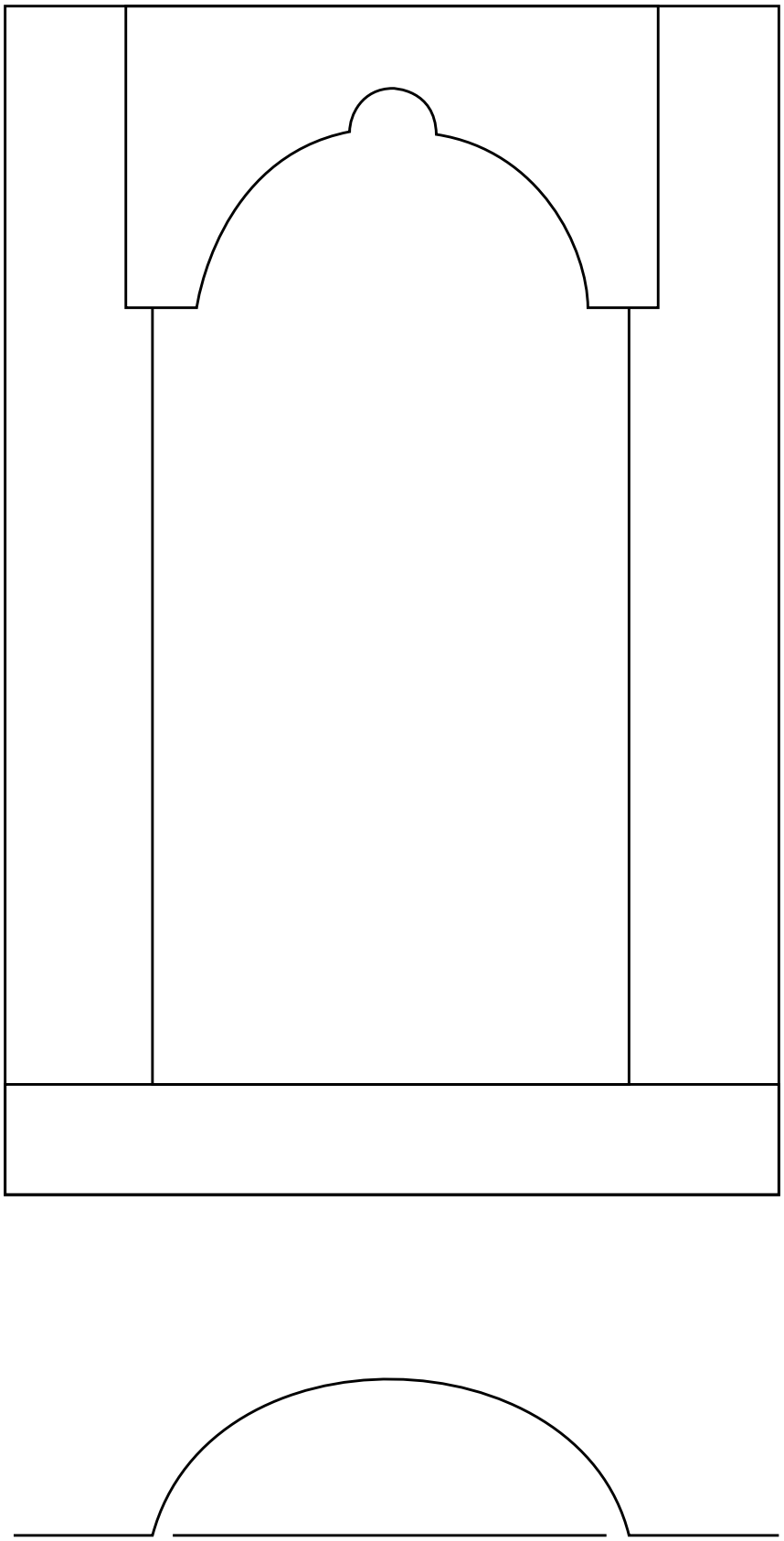

Şekil 43: Mehmet Ali Bey Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı

Fotoğraf 109: Mehmet Ali Bey Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı

KEŞLİK KÖYÜ CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Yeşilhisar ilçesine bağlı Keşlik köyünde yer alır.

Şekil No: 44 / Fotoğraf No: 110–112

Tarih: Yapının inşa kitabesi yoktur. Doğu cephede yer alan kitabede H 1307/M 1889 yılında el Hacı Yusuf Ağa tarafından ve giriş kapısı üzerindeki kitabeden de H 1322–1325/M 1904–1907 yıllarında caminin halk tarafından onarıldığını öğrenmekteyiz.[150]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kareye yakın dikdörtgen planlı harimin güney duvarı ortasında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, çerçevesi iç mekana doğru 10 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal şeklini büyük ölçüde korumaktadır. Yalnız mihrabın yüzeyi yeşil boya ile kaplanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 320 cm yüksekliğinde 236 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yatay uzanan düz ve kaval silmeli iki bordürden meydana gelir. İnce bir silme ile köşeliğe geçilmektedir.

Süsleme: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişinin etrafını dolaşan bir bordür dizisi yoktur.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Çerçeve ile kavsara ağzı arasında şekillenir, zemine kadar devam ederek profilasyonu etkiler.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Yarım kubbe şeklindedir. Yuvarlak kemerin tepe noktasından aşağıya doğru yayılan silmeler yuvarlak kubbeyi sekiz dilime ayırır.

Nişin Alt Kısmı: Yarim daire planlıdır. Nişin alt kısmı sütuncelerin üzerine kadar silmelerle çerçevelenmiştir.

Süsleme: Yok.

Sütunceler: Silindirik gövdeli sütuncelerin kaideleri ve başlıkları dört yatay profille kademelendirilmiştir.

Oturtmalık: Yok.

[150] F. Koçyiğit, *Yeşilhisar'daki Türk Devri Yapıları*, Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Kayseri, 2003, s. 24.

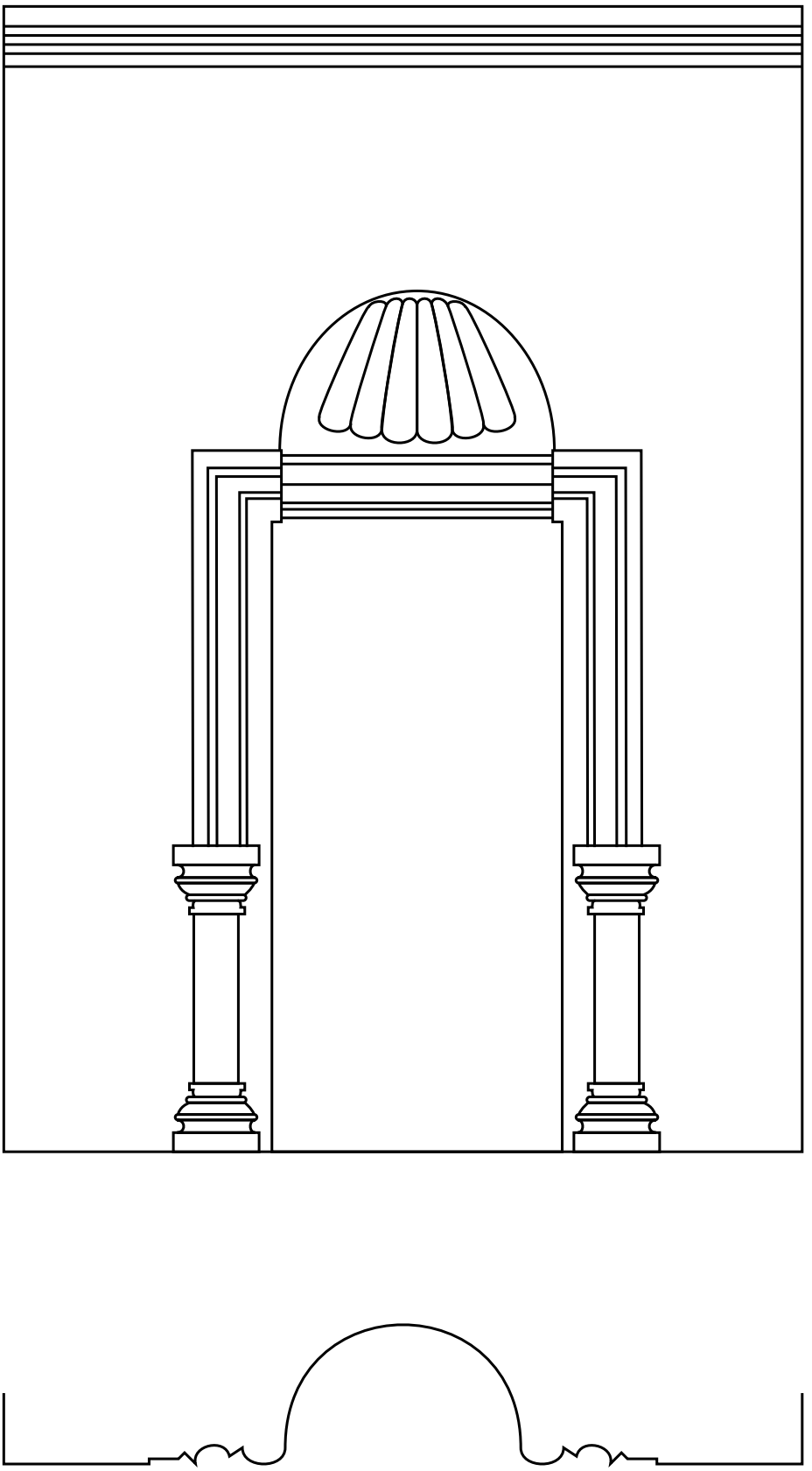

Şekil 44: Keşlik Köyü Camii Mihrabı

Fotoğraf 110: Keşlik Köyü Camii Mihrabı

Fotoğraf 111: Keşlik Köyü Camii Mihrabı | Kavsara

Fotoğraf 112: Keşlik Köyü Camii Mihrabı | Sütunce

KEŞLİK KÖYÜ CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI

Şekil No: 45 / Fotoğraf No: 113–114

Tarih: Yapının inşa kitabesi yoktur. Doğu cephede yer alan kitabede H 1307/M 1889 yılında el Hacı Yusuf Ağa tarafından ve giriş kapısı üzerindeki kitabeden de H 1322–1325/M 1904–1907 yıllarında caminin halk tarafından onarıldığını öğrenmekteyiz.[151]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Harime giriş kapısının batısında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Mihrap iç mekana taşmaz.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal şeklini büyük ölçüde korumaktadır. Son cemaat yeri duvarıyla aynı renklerde alt kısmı mavi, üst kısmı beyaz renkli boya ile boyanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 187 cm yüksekliğinde, 82 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Yok.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsaranın yüzeyi istiridye kabuğu dilimlidir.

Kavsara: Dokuz tane oluk silme merkezden kavsara ağzına doğru yayılır. Kavsara ağzı bir silme ile çerçevelenmiştir.

Nişin Alt Kısmı: 54 cm genişliğindeki nişin alt kısmı yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[151] F. Koçyiğit, *a.g.t.*, s. 24.

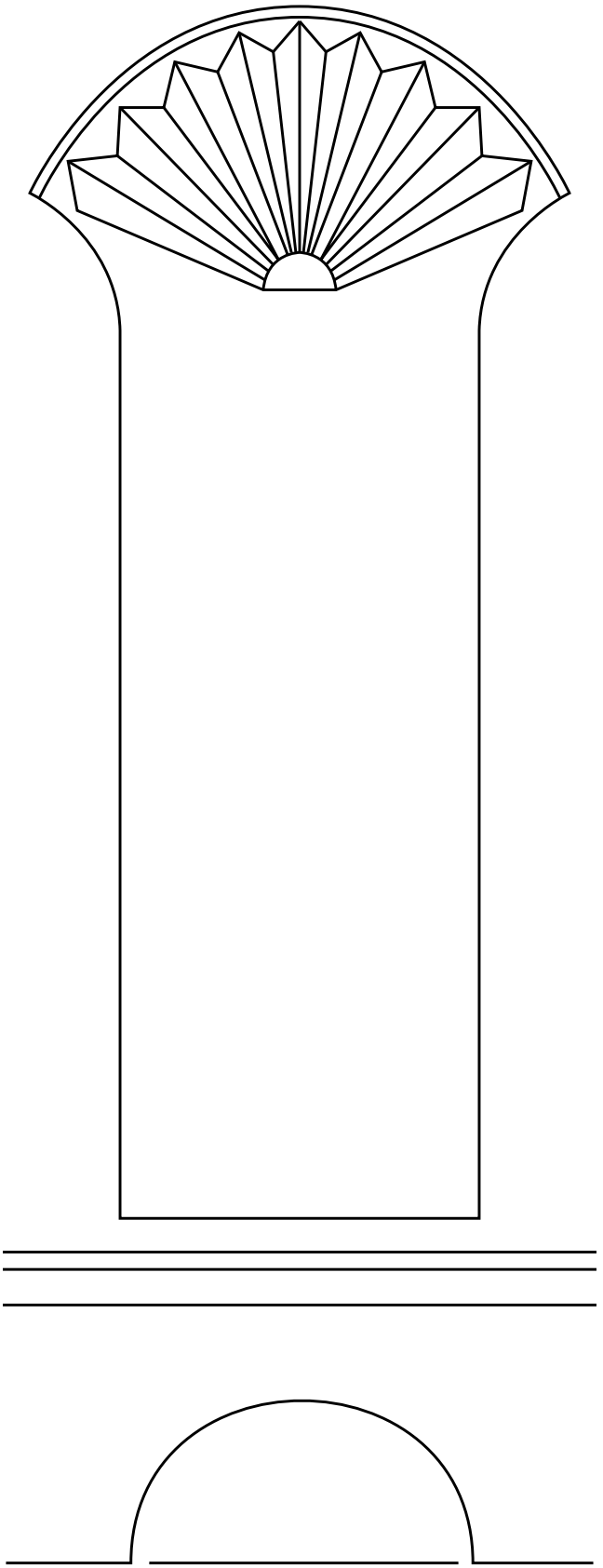

Şekil 45: Keşlik Köyü Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı

Fotoğraf 113: Keşlik Köyü Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı

Fotoğraf 114: Keşlik Köyü Camii Son Cemaat Yeri Mihrabı | Kavsara

TAVLUSUN (AYDINLAR) CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Tavlusun köyünde yer alır. Cami eski kayıtlarda Hamidiye Camii olarak isimlendirilir.

Şekil No: 46 / Fotoğraf No: 115–120

Tarih: Kitabesinde H 1311/M 1893 yılında Hacı Cafer Ağa tarafından yaptırıldığı bildirilmektedir.[152]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kare planlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, duvarın dış yüzünde çıkıntı yapmaz.

Malzeme ve Teknik: Kesme taştan yapılmış olan mihrabın yüzeyi kırmızı, beyaz, siyah, sarı ve yeşil renkli boyalarla kalemişi tekniğiyle bezenmiştir.

Durumu: Orijinal şeklini korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 230 cm yüksekliğinde, 92 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Mavi, yeşil, sarı ve kahve renkli boya ile çizilmiş, rûmîlerden oluşturulmuş madalyonun çevresi yine rûmîlerle bezenmiştir.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini bir bordür dolanır. Kenarları siyah renkli kontürle belirlenmiş krem rengi zeminli bordür siyah renkli yatay çizgilerle hareketlendirilmiştir.

Alınlık: Al-î İmran suresinin 37. Ayeti siyah renkli boya ile yazılmıştır.

Köşelik: Yok.

MİHRAP NİŞİ

1. ve 2. Kavsara ve Nişin Alt Kısmı: Bunlar birbirinde ayrılmamaktadır. 230 cm yüksekliğinde, 84,5 cm genişliğindeki nişin alt kısmı yarım daire planlıdır.

Süsleme: Yarım kubbe şeklinde kavsara yüzeyinde yeşil ve kırmızı tonlardaki perde motifi iki yana açılmış bir şekilde resmedilmiştir. Perdenin kıvrımları, ışık – gölge oyunlarıyla derinlik kazandırılarak başarılı bir şekilde verilmiştir. Perdenin iki tarafında perdeyi açıp kapamaya yarayan uçlarından püsküller olan ipler iç içe geçerek sarkıtılmıştır. Perdenin ortasından da aşağıya doğru sarkan bir kandil motifine yer verilmiştir. Nişin diğer kısımları açık tonlarda yeşile boyanmıştır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[152] A. Kaya Demir, *II. Abdülhamit Dönemi Kayseri Yapıları*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006, s. 58.

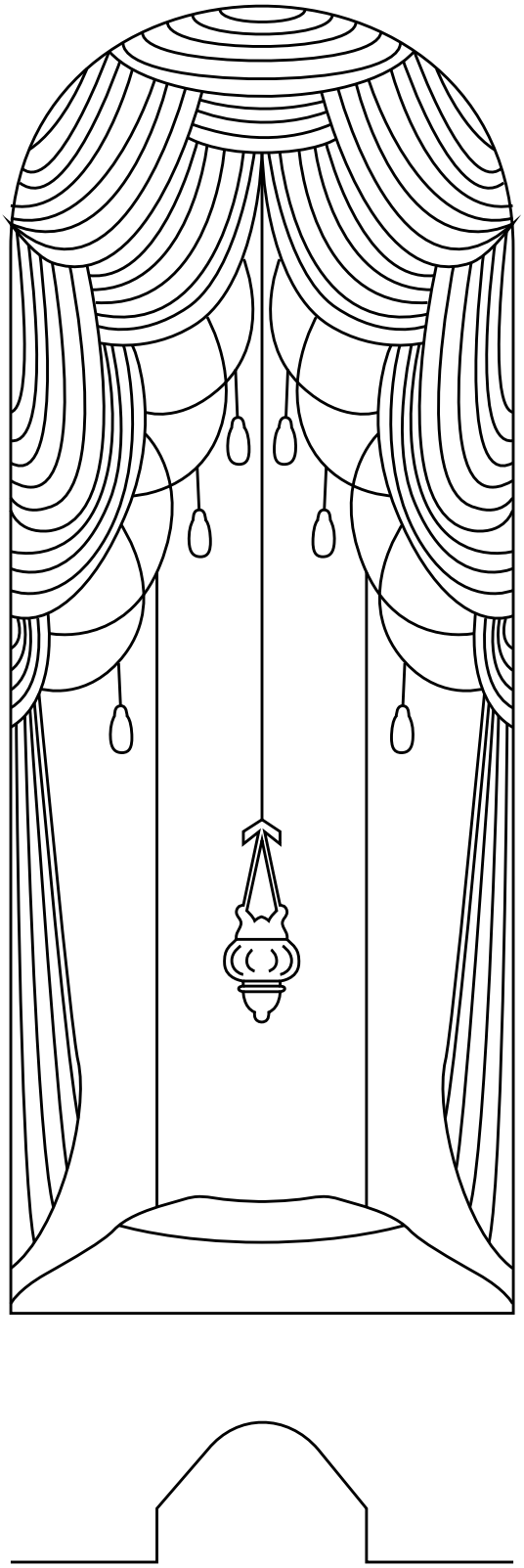

Şekil 46: Tavlusun Camii Mihrabı

Fotoğraf 115: Tavlusun Camii Mihrabı

Fotoğraf 116: Tavlusun Camii Mihrabı

Fotoğraf 117: Tavlusun Camii Mihrabı | Kavsara

Fotoğraf 118: Tavlusun Camii Mihrabı | Detay

Fotoğraf 119: Tavlusun Camii Mihrabı | Detay

Fotoğraf 120: Tavlusun Camii Mihrabı | Kenar Bordürü

TİREM CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Develi ilçesi, Merkez (Everek), Camii Cedit Mahallesi, Tirem Sokak'ta yer alır.

Şekil No: 47 / Fotoğraf No: 121

Tarih: Kitabesine göre H 1312/M 1894 tarihinde inşa edilmiştir. Vakfiyesinden banisinin Hacı Hassan Efendi İbn-i El – Hac Ali Ağa olduğu öğrenilmektedir.[153]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Harimin giriş kapısı doğu cephenin tam ortasında olduğundan mihrap giriş aksında değildir. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçevesi duvar yüzeyinde 13 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Kesme taştan yapılmıştır. Süslemelerinde alçak kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Mihrap yüzeyi yeşil, sarı ve beyaz renkli yağlı boya ile kaplanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 337 cm yüksekliğinde, 187 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: 25 cm genişliğindeki plasterla sınırlandırılmıştır. Plasterlerin pabuçluk şeklinde yapılan alt kısımların yüzeyi boş bırakılmıştır. Ayrıca plasterlerin pabuçlukları yatay bir silme ile gövdeden soyutlanmış olup gövdenin üzeri beş adet silme ile yivlendirilmiştir. Plasterlerin üst kısımları beş yatay profille kademelendirilecek bir sütun başlığı tarzında tasarlanmışlardır. Başlıkların en alt silmesinin üzeri yarım daire şeklinde yapılan geometrik bezemelerle bezenmiştir. Bu plasterlerin üzerine yatay bir beton pano yerleştirilmiştir. Yatay pano üç bölüme bölünmüş ve bu bölümler üzerinde bulunan ayet ve Arapça yazıların (Al–i İmran Suresi 37. ayet, Allah ve Muhammed) üzeri beyaz boyayla kaplanmıştır. Panonun altında yer alan silme kuşağının üzeri yarım daire şeklindeki geometrik bezemelerle tezyin edilmiştir.[154]

Alınlık: Yatay dikdörtgen bir panodan meydana gelir. Yeşil zemin üzerine beyaz renkli yağlı boya ile Al-i İmran Suresinin 37. ayeti yazılıdır.

Köşelik: Bordürle kavsara arasında şekillenir ve zemine kadar inmektedir.

Süsleme: Yok.

Kemer: Mihrap nişinin üst kısmını atnalı şeklinde kemer çerçeveler.

Süsleme: Kemerin üzeri batı tarafta küçük baklava dilimleri ile doğu tarafta ise yarım daire şeklinde yapılan oyma bezemelerle süslenmiştir.[155]

MİHRAP NİŞİ

1. ve 2. Kavsara ve Nişin Alt Kısmı: Birbirinden ayrılmamaktadır. 265 cm yüksekliğinde, 116, 5 cm genişliğinde nişin alt kısmı yarım daire planlıdır. Nişin yüzeyine yeşil ve beyaz renkli boyaların kullanılmasıyla damarlı mermer görüntüsü verilmiştir.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[153] S: Topçu, *a.g.t.*,s. 64.

[154] S. Topçu, *a.g.t.*, s. 64.

[155] S. Topçu, *a.g.t.*, s. 64.

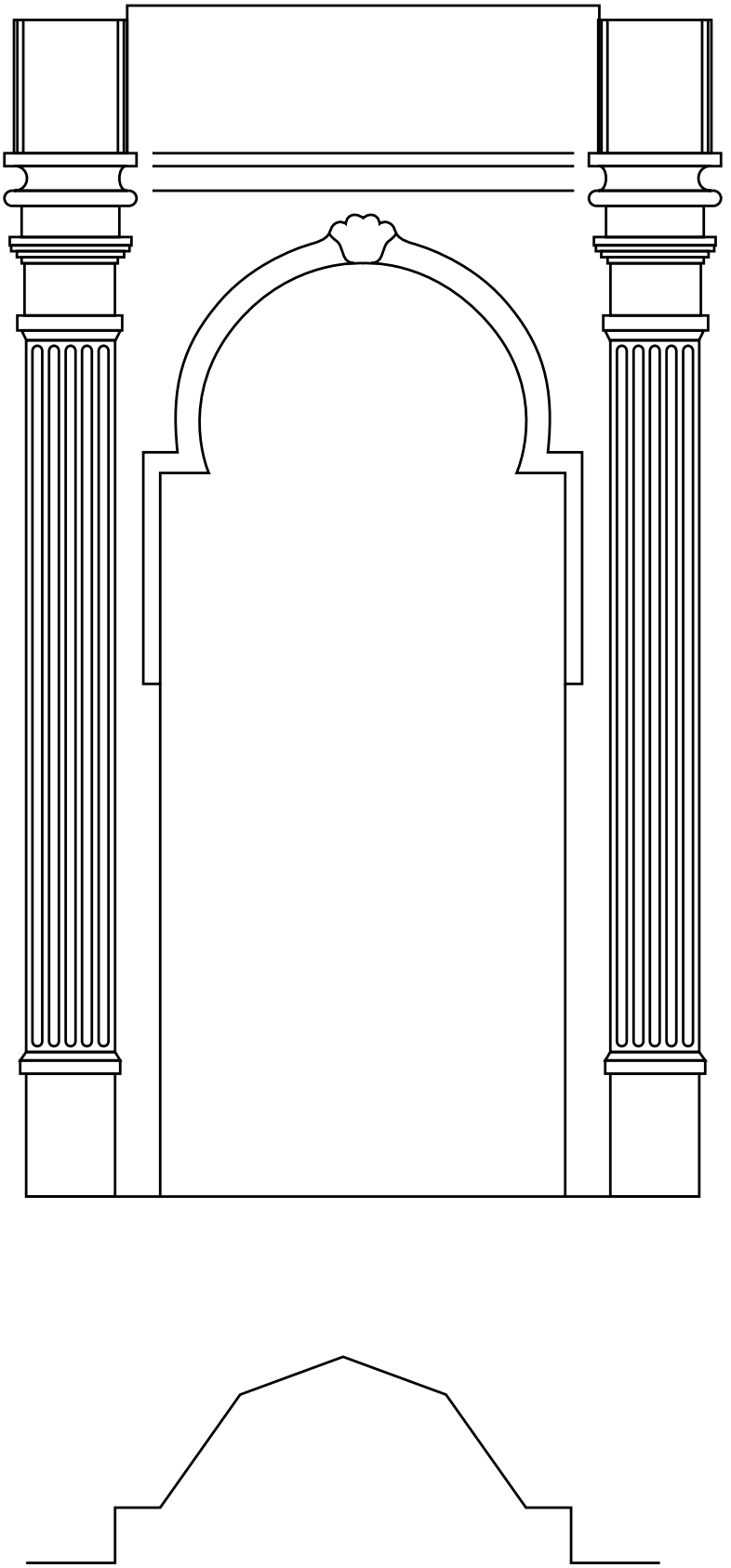

Şekil 47: Tirem Camii Mihrabı

Fotoğraf 121: Tirem Camii Mihrabı

HAN CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Talas ilçesinde Han Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 48 / Fotoğraf No: 122–127

Tarihi: Kitabesinden H 1316/M 1898/99 tarihinde Meşihat Müsteşarı Derviş Efendi'nin yaptırdığını öğrenmekteyiz.[156]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kare planlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Mihrap iç mekana taşıntı yapmaz.

Malzeme ve Teknik: Düzgün kesme taştan yapılan mihrabın yüzeyi yeşil, mavi, kahverengi renkli kalem işi tekniğiyle bezenmiştir.

Durumu: Orijinal şekline büyük ölçüde korumaktadır. 91 cm yüksekliğine kadar lambirle kaplanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 306 cm yüksekliğinde 131 cm genişliğindedir

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişlikteki üç bordür dolaşır.

1. Bordür: 7. 5 cm genişliğinde düz profilidir.

Süsleme: Mor renkli halkaların iç içe geçmesiyle oluşan geometrik süslemeyle bezenmiştir.

2. Bordür: 8 cm genişliğinde düz profilidir.

Süsleme: Gri zemin üzerine kahverengi renkli zencirek motifiyle bezenmiştir.

3. Bordür: 6 cm genişliğinde düz profilidir.

Süsleme: Siyah, kahverengi ve sarı renkli boya ile inci dizisi şeklindeki bir süsleme ile bezenmiştir. İnci dizilerinin yüzeyleri açık kahve tonundaki fırça darbeleriyle hareketlendirilmiştir.

Köşelik: Yok.

Alınlık: Yok.

MİHRAP NİŞİ

1. ve 2. Kavsara ve Nişin Alt Kısmı: Birbirinden ayrılmazlar. Yeşil tonlarında iki yana açılan perde motifi, tepede kahverengi püskürlerle tutturulmuştur. Perde motifinde kumaş kıvrımları başarılı bir şekilde verilmiş olup tepe noktası sarı ve pembe renkli stilize çiçeklerle bezenmiştir. Perdenin ortasından aşağıya doğru bir kandil motifi sarkmaktadır. Kandilin çevresi mavi, sarı ve yeşil renkli hançeri yapraklarla bezenmiştir. Mihrap nişinin zeminden bir metre kadar yukarısında malakari havası verilmiş kıvrık dal ve çengel yaprak motifi bulunmaktadır.[157] 60 cm derinliğindeki nişin alt kısmı yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[156] M. Çayırdağ, *a.g.e.*, s. 345.

[157] K. Türkmen, "Talas'ta Türk Devri Yapıları", *Vakıflar Dergisi*, S. 16, Ankara, 1997, s. 159.

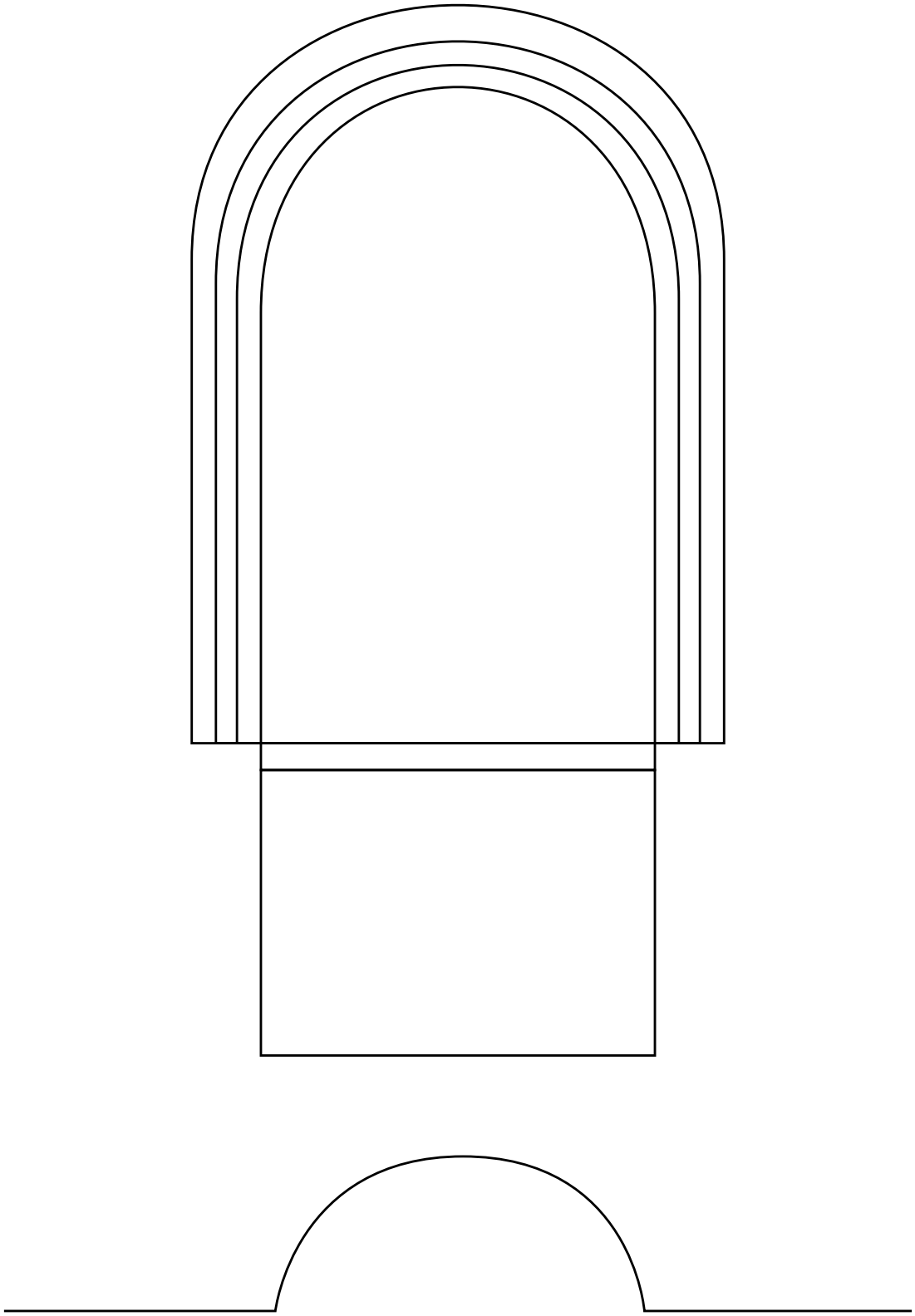

Şekil 48: Han Camii Mihrabı

Fotoğraf 122: Han Camii Mihrabı

Fotoğraf 123: Han Camii Mihrabı

Fotoğraf 124: Han Camii Mihrabı | Detay

Fotoğraf 125: Han Camii Mihrabı | Kenar Bordürleri

Fotoğraf 126: Han Camii Mihrabı | Detay

Fotoğraf 127: Han Camii Mihrabı | Detay

MELİK GAZİ MESCİDİ MİHRABI

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Melik Gazi köyündedir.

Şekil No: 49 / Fotoğraf No: 128–129

Tarih: Caminin inşa tarihini veren kitabe veya belge yoktur. Mescidin kubbesi, şekil itibariyle Kayseri, Hunat Cami orta kubbesi ve Zeynel Abidin Türbesi kubbesi ile birlikte yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu iki kubbe II. Abdülhamid tarafından yaptırıldığına göre Melik Gazi Mescidi'de Sultan II. Abdülhamid tarafından yaptırılmıştır.[158]

Yapıda Yeri ve Konumu: Kare planlı yapının güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Mihrap nişi yeşil, diğer elemanlar ise beyaz renkli boya ile boyanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 416 cm yüksekliğinde, 147, 5 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: 91 cm yüksekliğinde üçgen bir panodan meydana gelmiştir. Yatay bir silme ile köşeliğe geçilir.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Yok.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Çerçeve ve kavsara arasında tek parça olup zemine kadar inmektedir.

Süsleme: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 73 cm yüksekliğindeki kavsara yatay silmelerle üç bölüme ayrılır. Kavsara ağzı dışbükey ve içbükey hatlarla yükselir. Bu hatlar cephede dilimli bir kaş kemer meydana getirirler.

Nişin Alt Kısmı: 220 cm yüksekliğinde, 116 cm genişliğinde, 63 cm derinliğinde at nalı planlıdır.

Süsleme: Yok.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[158] M. Çayırdağ, *a.g.e.*, s. 18.

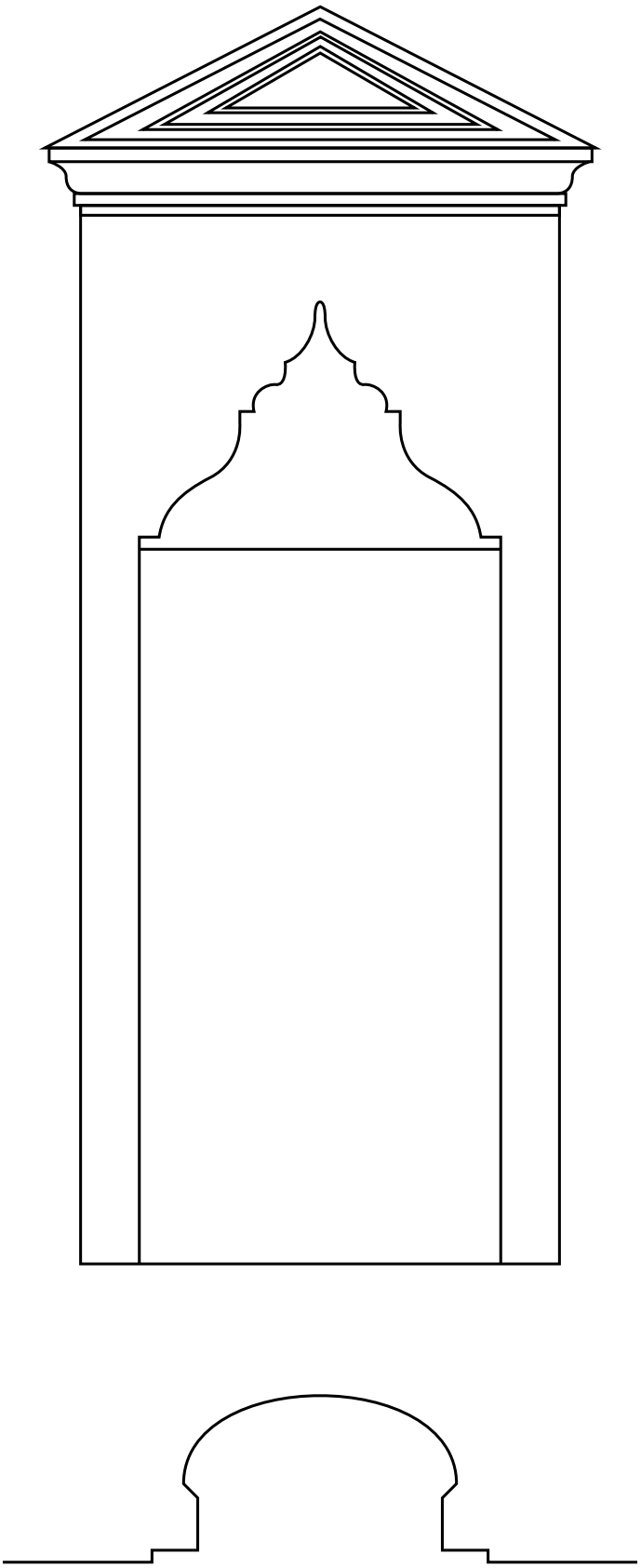

Şekil 49: Melikgazi Mescidi Mihrabı

Fotoğraf 128: Melik Gazi Mescidi Mihrabı

Fotoğraf 129: Melik Gazi Mescidi Mihrabı | Tepelik - Kavsara

GERMİR AŞAĞI MAHALLE CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Germir köyünde yer alır.

Şekil No: 50 / Fotoğraf No: 130–132

Tarih: Yapının kitabesi yoktur. Cami, mimari tarzına göre 19. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı caminin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır.

Malzeme ve Teknik: Alçıdan kalıplama tekniğiyle yapılmıştır. Süsleme alçak kabartmadır. Yeşil, mavi ve krem renkli yağlı boya ile dönüşümlü olarak boyanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 376 cm yüksekliğinde, 237 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yatay dikdörtgen pano şeklindedir.

Süsleme: Üç şeridin hasır örgü meydana getirecek şekilde alt üst geçmeler yapmasıyla oluşmuş, geometrik bezemeden meydana gelir. Ponunun alt kısmında dilimli mukarnaslar ve aralarında püsküller yer alır.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişlikte üç bordür dolanır.

1. Bordür: 11, 5 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: İki şeridin alt üst geçmeler yapıp çapraz eksenlerde oluşturduğu düğümlerden meydana gelen geometrik kompozisyonla bezenmiştir.

2. Bordür: 7, 5 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Düz ve ters olarak üçgenlerden oluşmuş geometrik kompozisyonla bezelidir.

3. Bordür: 39 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Birbiriyle alt üst geçme yapan antrolak biçimindeki dairelerle, sapların çerçevelediği taç yaprakları işlenmemiş beş dilimli palmetlerden meydana gelen bitkisel kompozisyonla bezenmiştir. Kademeli olarak ilerleyen kaval ve düz silmelerle köşeliğe geçilir.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Üçüncü bordürle kavsara ağzı arasında tek parçadır.

Süsleme: Birbiriyle saç örgüsü şeklinde geçmeler yapan ve yüzeyleri yivlenerek hareketlendirilmiş sap benzeri şeritlerin meydana getirdiği grift bezemeyle süslenmiştir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 89 cm yüksekliğindeki kavsara yatay silmelerle altı bölüme ayrılmıştır. Alttan birinci, üçüncü ve beşinci bölümler düz ve ters üçgenlerin birbirlerinin alternatifi olarak yan yana getirilmesiyle oluşan bir süslemeyle bezenmiştir. İkinci kuşakta zencirek, dördüncü kuşakta dalga kıvrımı yapan geometrik bezemeler yer alır. Altıncı kuşak ise bezemesizdir. Kavsara ağzı, dışbükey kavisli hatlarla yükselir.

Nişin Alt Kısmı: 171 cm yükseklikte, 83 cm genişlikte, 44 cm derinlikte dört köşe planlıdır. Kenarlar 6 cm genişliğinde kaval silmelerle belirtilmiştir.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

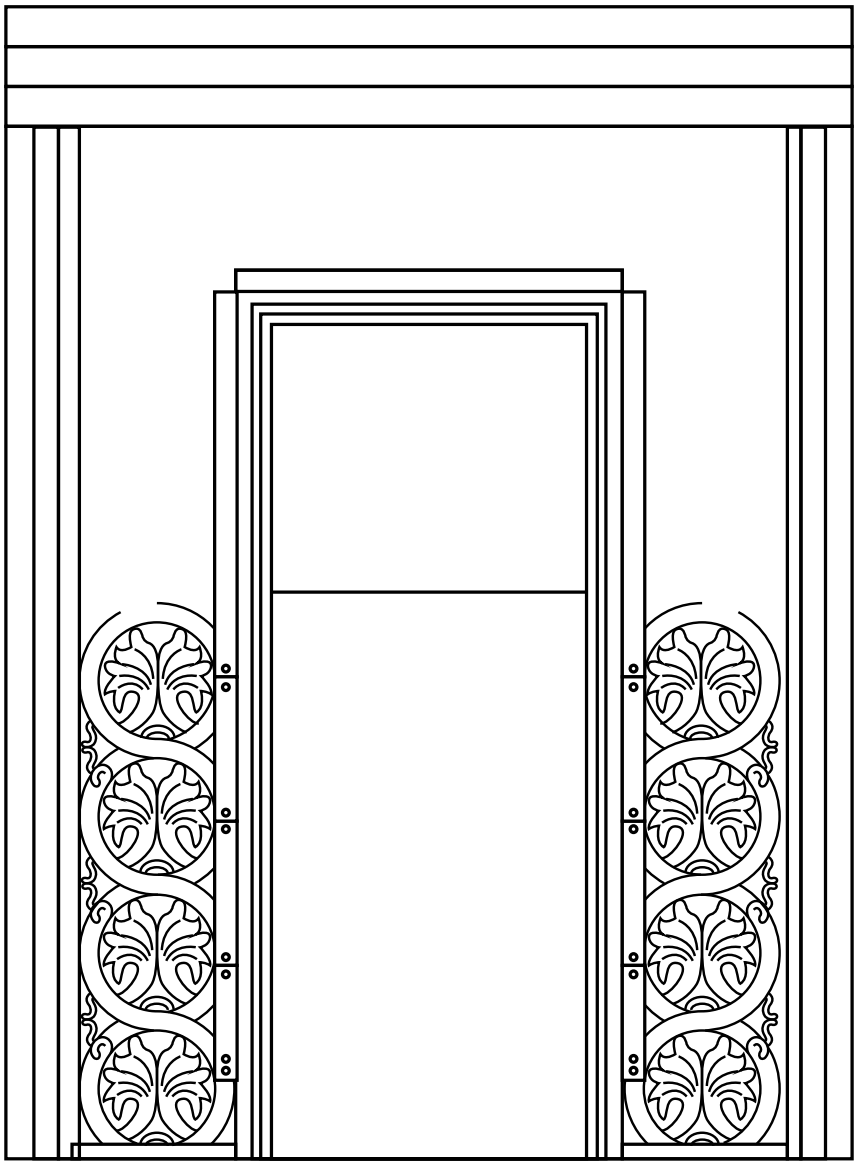

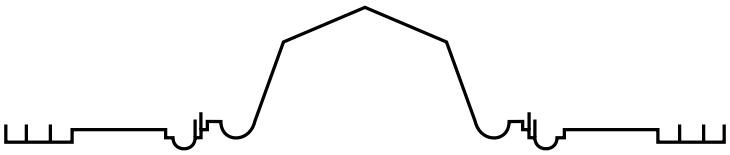

Şekil 50: Asağı Mahalle Camii Mihrabı

Fotoğraf 130: Germir Aşağı Mahalle Camii Mihrabı

Fotoğraf 131: Germir Aşağı Mahalle Camii Mihrabı | Kenar Bordürü - Köşelik - Kavsara

Fotoğraf132: Germir Aşağı Mahalle Camii Mihrabı | Detay

DEDAMAN (ÇAY) CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Develi ilçesinin Merkez (Everek) Yukarı Fenese Çay Mahallesi, Tuğra Sokak'ta yer alır.

Şekil No: 51 / Fotoğraf No: 133

Tarih: Kitabesine göre Hacı Hüseyin Şahabeddin tarafından yaptırılmıştır. En erken XIX. yüzyılın son çeyreğinde inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir.[159]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kareye yakın dikdörtgen planlı ve üç sahınlı harimin güney duvarının ortasında yer alır. Harime batı duvarının kuzeyine açılan bir kapıdan girildiği için mihrap giriş aksından değildir. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçevesi duvar yüzeyinde 5,5 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Kesme taştan yapılan mihrabın yüzeyi sıvanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Mihrap yüzeyi turkuaz mavisi, sarı ve beyaz renkli yağlı boya ile kaplanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 294 cm. yüksekliğinde, 218 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişliklerdeki iki bordür dolanır.

1. Bordür: 8 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 11, 5 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

Alınlık: Kavsara ile ikinci bordür arasında tek parça olup, zemine kadar inmektedir.

Süsleme: Yok.

Kemer: Yuvarlak kemer mihrap nişini çevreler.

MİHRAP NİŞİ

1. ve 2. Kavsara ve Nişin Alt Kısmı: Burada birbirinden ayrılmamaktadır. Nişin alt kısmı 116 cm genişliğinde yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[159] S. Topçu, *a.g.t.*, s. 54.

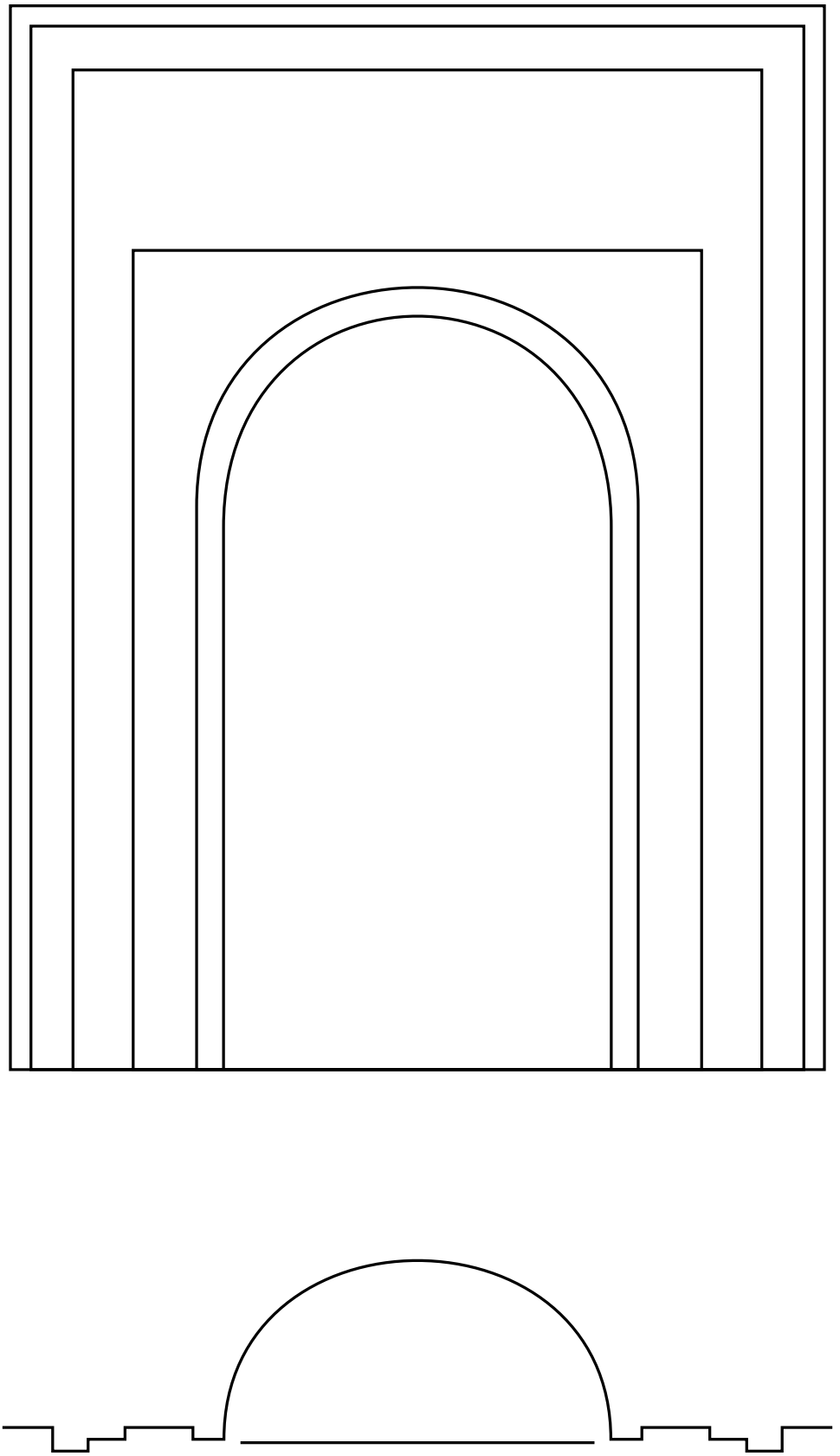

Şekil 51: Dedeman (Çay) Camii Mihrabı

Fotoğraf 133: Dedaman (Çay) Camii Mihrabı

KAYAALTI CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Develi İlçesinde Merkez (Everek) Yukarı Fenese Mahallesinde, Tuğra Sokak'ta yer alır.

Şekil No: 52 / Fotoğraf No: 134

Tarih: Caminin inşa ve onarım kitabesi yoktur. Caminin yaklaşık 200 m. güneybatısında bulunan Dedeman Çay Camii'yle (XIX. yy son çeyreği) olan mimari ve tezyini benzerliklerine dayanarak XIX yy. son çeyreğine tarihlendirilmektedir.[160]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kuzey, güney doğrultusunda dikdörtgen planlı harimin güney duvarı ortasında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır.

Malzeme ve Teknik: Kaba yonu taşla yapılan mihrabın, kavsarası sıva ile nişin alt kısmı ise ahşap levhalarla kaplanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu kısmen korumaktadır. Mihrap yüzeyinde bozulmalar mevcuttur.

Boyutu: Mihrap, 240 cm yüksekliğinde, 84 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Yok.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 84 cm yükseklikte, yarım kubbe şeklindedir.

Nişin Alt Kısmı: 149 cm yükseklikte, 84 cm genişlikte, 48 cm derinlikte yarım daire planlıdır. Yalnız ahşap levhalar nişin alt kısmının beş köşe planlı haline getirmiştir.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[160] S. Topçu, *a.g.t.*, s. 59.

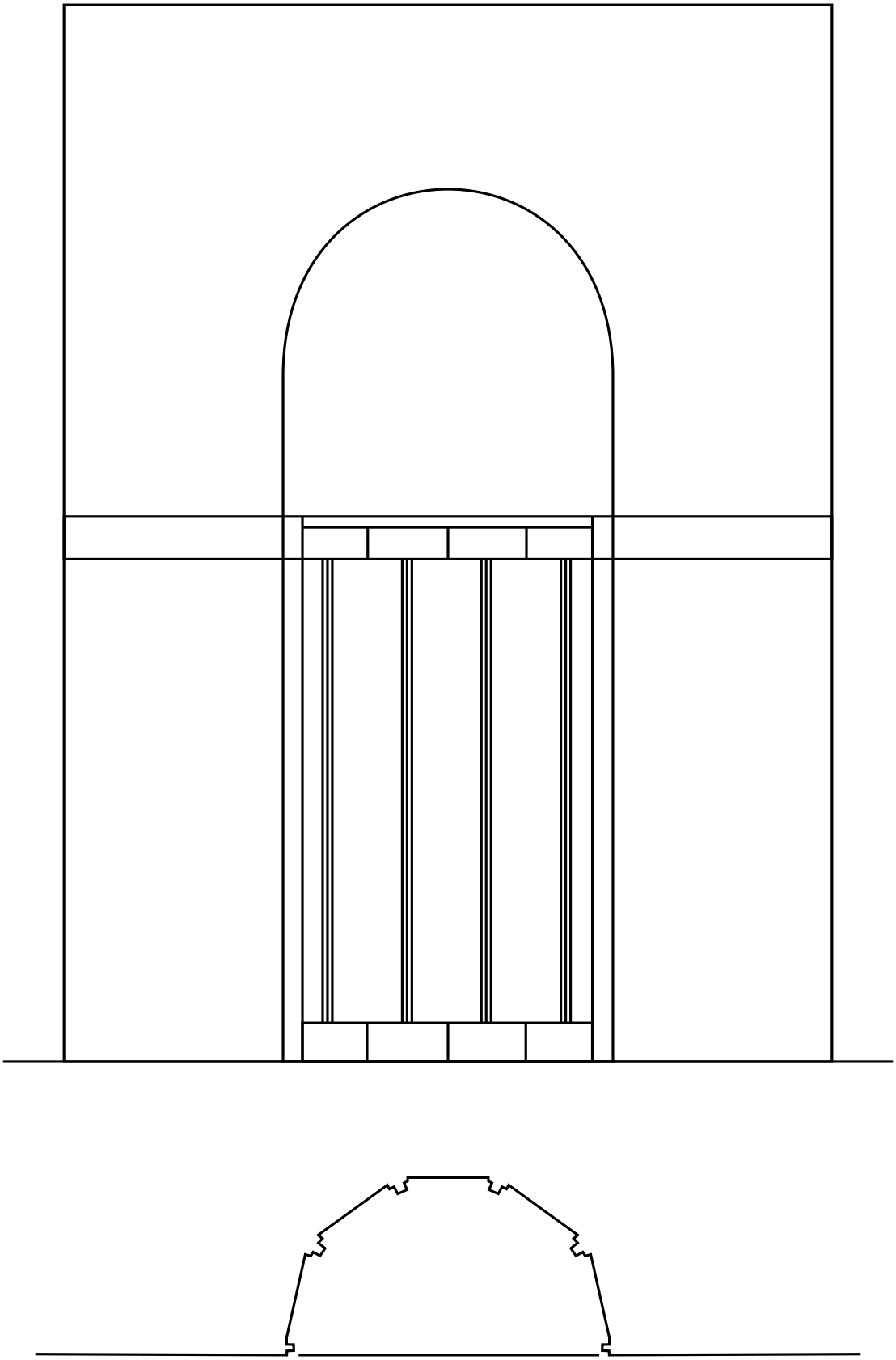

Şekil 52: Kayaaltı Camii Mihrabı

Fotoğraf 134: Kayaaltı Camii Mihrabı

YENİ CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin İncesu ilçesinde kendi adını taşıyan mahalle ve sokak üzerinde bulunmaktadır.

Şekil No: 53 / Fotoğraf No: 135–137

Tarih: Caminin inşa kitabesi yoktur. Avluya girişi sağlayan kapının üzerindeki kitabede minarenin H 1318 / M 1900 yılında inşa edildiğini bildirilmektedir.[161] 85 yaşındaki mahalle sakini Hacı Hüseyin Çelebi Bey, caminin minareden iki yıl önce inşa edildiğini ve bu inşaatta büyüklerinin çalıştığını belirtmektedir. Caminin taşıdığı mimari özellikler ve yukarıdaki bilgi dikkate alındığından bu caminin 19. yüzyılın sonları ile 20 yüzyılın başlarında inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir.[162]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kuzey güney doğrultusunda dikdörtgen planlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır.

Malzeme ve Teknik: Alçıdan kalıplama tekniğiyle levhalar halinde yapılmıştır.

Süsleme alçak kabartmadır.

Durumu: Mihrap, tepelik ve kavsara dışında bütünüyle lambirle kaplanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 385 cm yüksekliğin 201 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

1. Tepelik: Yatay bir kuşak halinde düzenlenmiştir. Bu kuşağın, iki yandan dikey dikdörtgen boyutlu taşlarla sınırlandırılmış olduğu dikkati çeker. Bu taşların yüzeyi ikiye bölünmüş olup, alt yüzey küçük birer nişle hareketlendirilmiş iken üst kısımlar dilimli kemer kabartması üzerine işlemiş daire ve hilâl motifiyle bezenmiştir. Tepeliğin yüzeyi, yan yana dizilen ve tepe noktaları hilâl şeklinde düzenlenen sivri kemerler ve sivri kemer aralarındaki yüzeylere işlenmiş lâle motifleriyle süslenmiştir.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişinin etrafını dolaşan bir bordür dizisi yoktur.

Köşelik: Lambirle kaplı olduğu için seçilemez durumdadır.

Kemer: Yok.

Alınlık: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 90 cm yüksekliğindeki kavsarada, sekiz sıra mukarnas dizisi yer alır. Alttan bir, üç ve beşinci sıradaki mukarnas dizileri sivri kemerli sağır nişlerden maydana gelir. Diğer mukarnas dizileri derin ve köşelidir.

Nişin Alt Kısmı: 218 cm yüksekliğinde 90 cm genişliğinde altı köşelidir.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[161] M. Denktaş, *İncesu'da Türk...*, s. 78.

[162] M. Denktaş, *İncesu'da Türk...*, s. 79.

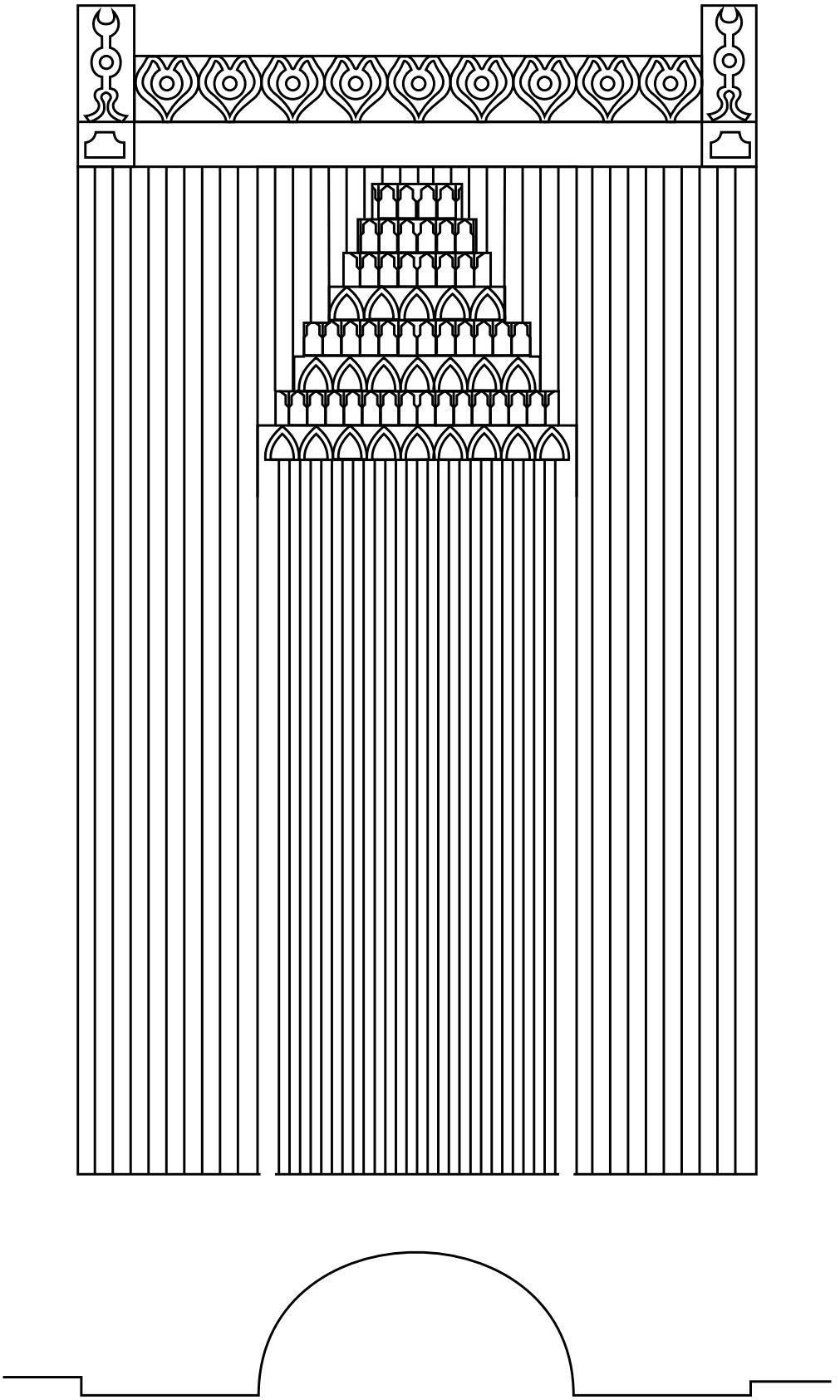

Şekil 53: Yeni Camii Mihrabı

Fotoğraf 135: Yeni Camii Mihrabı

Fotoğraf 136: Yeni Camii Mihrabı | Kavsara

Fotoğraf 137: Yeni Camii Mihrabı | Tepelik

METHİYE KÖYÜ CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Methiye köyünde yer alır.

Şekil No: 54 / Fotoğraf No: 138

Tarih: Caminin hariminde yer alan kitabelere göre eserin, H 1320/M 1902 tarihinde Hacı Ali'nin oğlu Hacı Esad tarafından Mahmud ustaya inşa ettirildiği anlaşılmaktadır.[163]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kare planlı ve üç sahınlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Kenar çerçevesi iç mekana doğru çok az çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Alçıdan kalıplama tekniğiyle yapılmıştır. Süsleme yüksek ve alçak kabartma uygulanmıştır. Yüzeyi yeşil, altın sarısı ve beyaz renkli yağlı boya ile dönüşümlü olarak boyanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 275 cm yüksekliğinde, 176 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yatay dikdörtgen pano şeklindedir. Yatay olarak düzenlenmiş düz, içbükey ve dışbükey üç silme ile tepeliğin yüzeyi hareketlendirilmiştir.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişinin etrafını dolaşan bir bordür dizisi yoktur.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Çerçeve ve kavsara ağzı arasında zemine kadar inmektedir.

Süsleme: Yanlarda birbirine bitişik olmayan gövdeleri burmalı olarak yapılmış 9 cm genişliğinde ikişer sütunce yer alır. Sütuncelerden dışarıda olanların üzerinde aşağıdan yukarıya doğru küçülen ve yüzeyleri yivlendirilmiş halkalar yer alır. Bu kompozisyon ay yıldızlı alemle tamamlanmıştır. İçteki sütuncelerin başlığından çıkan ve kıvrımlar oluşturarak üst bölümde birleşen akant yaprakları tepelik yüzeyine kadar devam eder. Yanlardaki ikişer sütunce, alt bölümde bir vazodan çıkan ve aşağı doğru volutlenen birer yaprak üzerine oturmaktadır. Bu iki yaprak arasında altı kollu yıldız kabartması işlenmiştir. Sütuncelerin aralarına kıvrım yapan bir akant yaprağı üzerine şamdanlıkların tablaları yerleştirilmiştir.[164]

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 85 cm yüksekliğindeki kavsara yatay beş silme ile bölümlere ayrılmıştır. Hilmiye köyü mihrabında olduğu gibi kavsara ağzı içbükey ve dışbükey hatlarla yükselerek cephede, stilize bir kemer meydana getirmiştir.

Nişin Alt Kısmı: 150 cm yüksekliğinde, 74 cm genişliğinde, 37 cm derinliğindeki nişin alt kısmı yarım daire planlıdır. Mihrap nişi alçıdan şeritlerle üçe bölümlenerek üst kısmı dört sivri kemer dizisiyle taçlandırılmıştır. Ortadaki iki kemere asılı olan vazo biçiminde bir kandil motifi dikkati çekmektedir.[165]

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[163] M. Denktaş, *Pınarbaşı Uzun...*, s. 54.

[164] M. Denktaş, *Pınarbaşı Uzun...*, s. 57.

[165] M. Denktaş, *Pınarbaşı Uzun...*,s. 57.

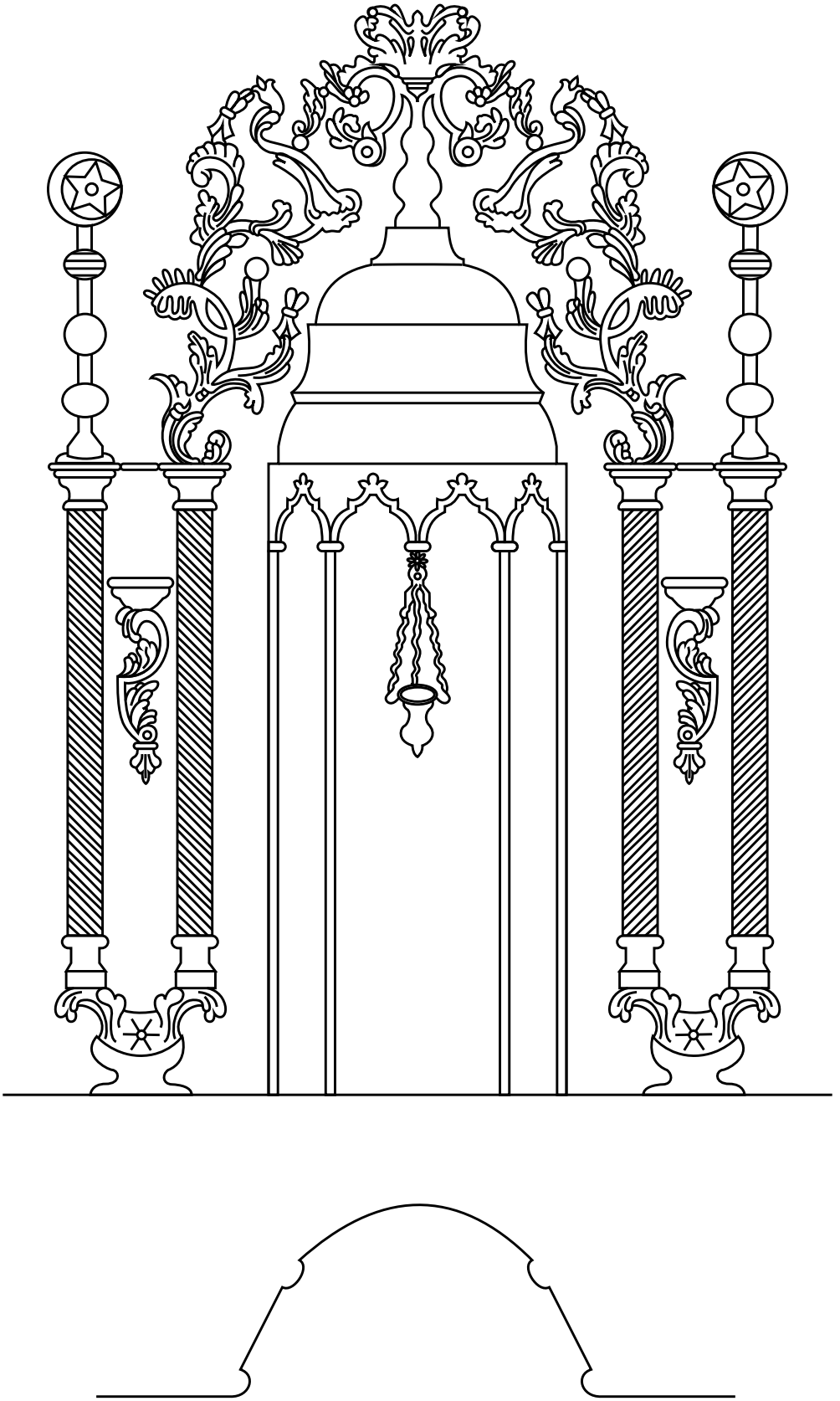

Şekil 54: Methiye Köyü Camii Mihrabı

Fotoğraf 138: Methiye Köyü Camii Mihrabı

HİLMİYE KÖYÜ CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Hilmiye köyünde yer alır.

Şekil No: 55 / Fotoğraf No: 139

Tarih: Caminin inşa kitabesi yoktur. Ancak mihrabın kemer köşeliklerinde H 1322-1324/M 1904-1906 tarihleri yazılıdır. Hilmiye Köyü Camii'nin çok yakınında bulunan Methiye Köyü Camii H 1320/M 1902 tarihlidir. Her iki caminin tavan, tavandaki dekoratif Bursa kemerleri, mihrap ve minberleri arasındaki renk, motif üslûp ve malzeme benzerliği dikkatle incelendiğinde her iki eserin birbirlerine çok yakın tarihlerde aynı usta/ustalar tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Sonuç olarak, Hilmiye Köyü Camii'nin, mihrabın kemer köşeliğinde belirtilen tarihlerde yapılmış olduğu düşünülmektedir.[166]

Yapıda Yeri ve Konumu: Kareye yakın dikdörtgen planlı caminin güney duvarının tam ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Mihrabın dikdörtgen çerçevesi iç mekana az da olsa çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Alçı kalıplama tekniğiyle yapılmıştır. Süsleme yüksek ve alçak kabartmadır.

Durumu: Orijinal durumunu bütünüyle korumaktadır. Yüzeyi yeşil, siyah, beyaz ve altın sarısı renkli yağlı boya ile dönüşümlü olarak boyanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 280 cm yüksekliğinde, 220 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini bir bordür dolanır.

14 cm genişliğindeki bordür iç ve dışbükey profiller yapan dişlerden meydana gelmektedir. Dışbükey kavisli ince iki silme ile köşeliğe geçilir.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Kavsara ile bordür arasında olup, zemine kadar inmektedir.

Süsleme: Üzeri bir rozet kabartmasıyla hareketlendirilen kaideye yerleştirilmiş, gövdesi burmalı olarak yapılmış, 10 cm genişliğindeki sütuncelerin başlıkları lâle biçiminde düzenlenmiştir. Dıştaki sütunceler ay yıldızlı bir âlemle tamamlanmıştır. İçteki sütuncelerin başlıkları üzerine yerleştirilen vazodan çıkan akant yaprakları birbirleriyle birleşip taç oluşturacak şekilde düzenlenmiştir.[167] Köşeliğin doğu tarafında H 1322/M 1904 batı tarafında ise H 1324/M 1906 tarihleri okunmaktadır.[168]

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 68 cm yüksekliğindeki kavsara yatay silmelerle beş bölüme ayrılmıştır. Kavsara ağzı içbükey ve dışbükey hatlarla yükselerek cephede stilize bir kemer meydana getirir. Kavsara ile nişin alt kısmı arasındaki yatay kuşağın içerisinde kelime-i tevhid yazılıdır. Bu yazı kuşağının ortasına zincirle asılan bir kandil motifi yerleştirilmiştir.

Nişin Alt Kısmı: 81 cm genişliğinde, 42 cm derinliğinde yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Silindirik sütuncelerin dörtte üçleri nişin köşelerine gömülüdür. Başlıkları olmayan sütuncelerin kaideleri dikdörtgen şeklindedir.

Oturtmalık: Yok.

[166] M. Denktaş, *Pınarbaşı Uzun...*, s. 62.

[167] M. Denktaş, *Pınarbaşı Uzun...*, s. 60.

[168] M. Denktaş, *Pınarbaşı Uzun...*, s. 60.

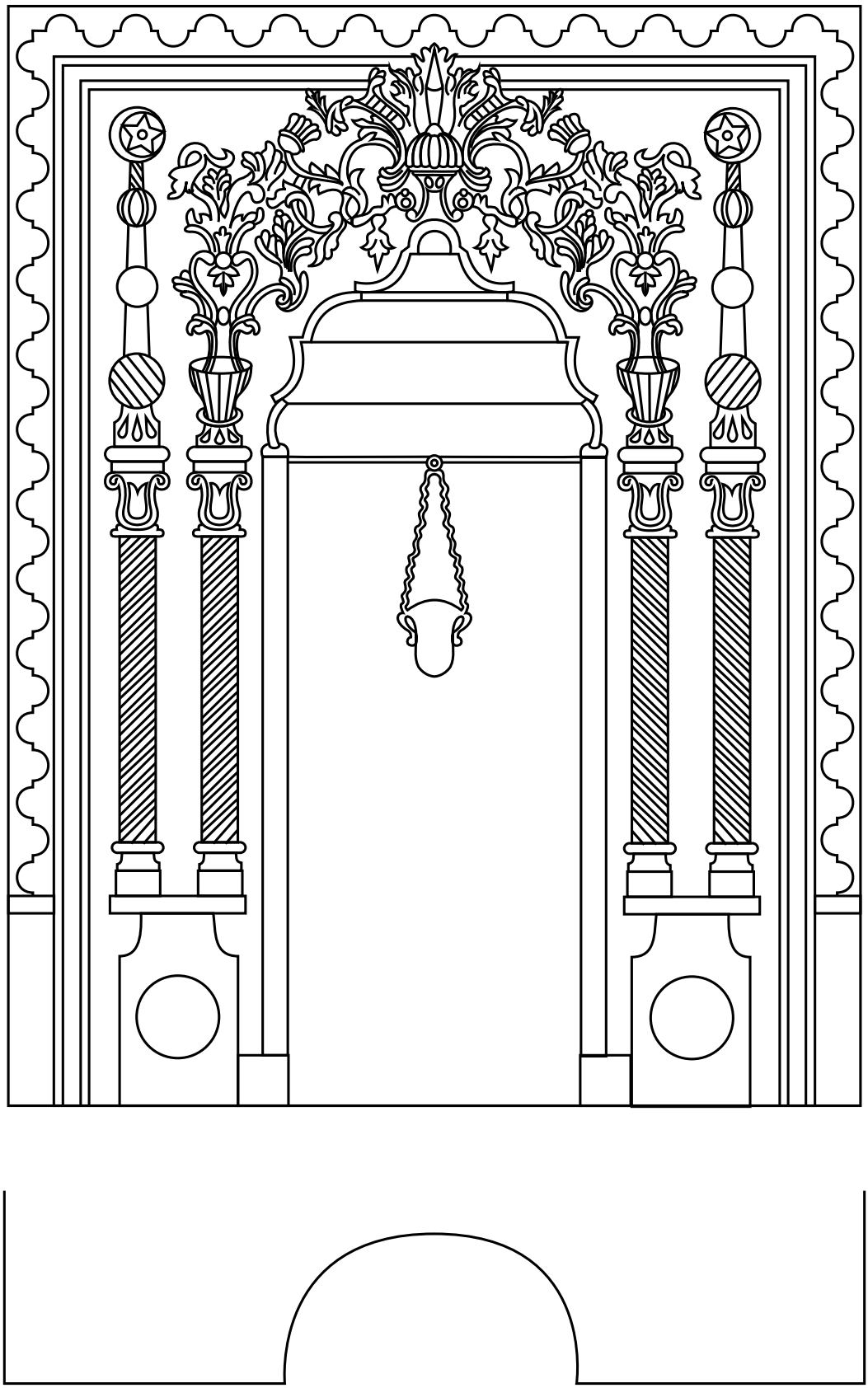

Şekil 55: Hilmiye Köyü Camii Mihrabı

Fotoğraf 139: Hilmiye Köyü Camii Mihrabı

REŞADİYE CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Develi ilçesi, merkez (Everek) Reşadiye Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 56 / Fotoğraf No: 140

Tarih: Kitabesinde H 1329 / M 1911 tarihinde inşa edildiğini anlamaktayız.[169]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kuzey – güney doğrultuda uzanan dikdörtgen planlı, üç sahınlı harimin güney duvarının tam ortasında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır. Sade olan mihrabın sütun başlığı süslemelerinde alçak kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Mihrap yeşil yağlı boya ile kaplıdır. Ayrıca mihrap nişi ve sütuncelerin yüzeyi üç yıl önce lambirle kaplanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 293 cm yüksekliğinde, 159 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Üçgen biçimli tepeliğin etrafı düz, içbükey, dışbükey profilli silmelerle hareketlendirilmiştir. Tepeliğin yüzeyine siyah boya ile Arapça "*Ya Hafiz*" yazılmıştır.

Çerçeve ve Kenar Bordürü: Tepeliğin etrafındaki profilli silmeler mihrabın kenarlarında da devam eder.

Köşelik: Yok.

Kemer: Kavsarayı çevreleyen basık yuvarlak kemer kaval ve düz profilli silmelerden meydana gelir.

Alınlık: Yok.

MİHRAP NİŞİ

1. ve 2. Kavsara ve Nişin Alt Kısmı: Lambirle kaplanmıştır. Nişin alt kısmı 84 cm genişliğinde yarım daire planlıdır.

Sütunceler:

Başlık: Tabla kısmı kenarlardan içbükey olarak kavislendirilen sütun başlığını köşelerde volütlenmiş yaprak biçimli bitkisel motifler doldurur.

2. ve 3. Gövde ve Kaide: Lambirle kaplanmıştır.

Oturtmalık: Yok.

[169] S. Topçu, *a.g.t.*, s. 68.

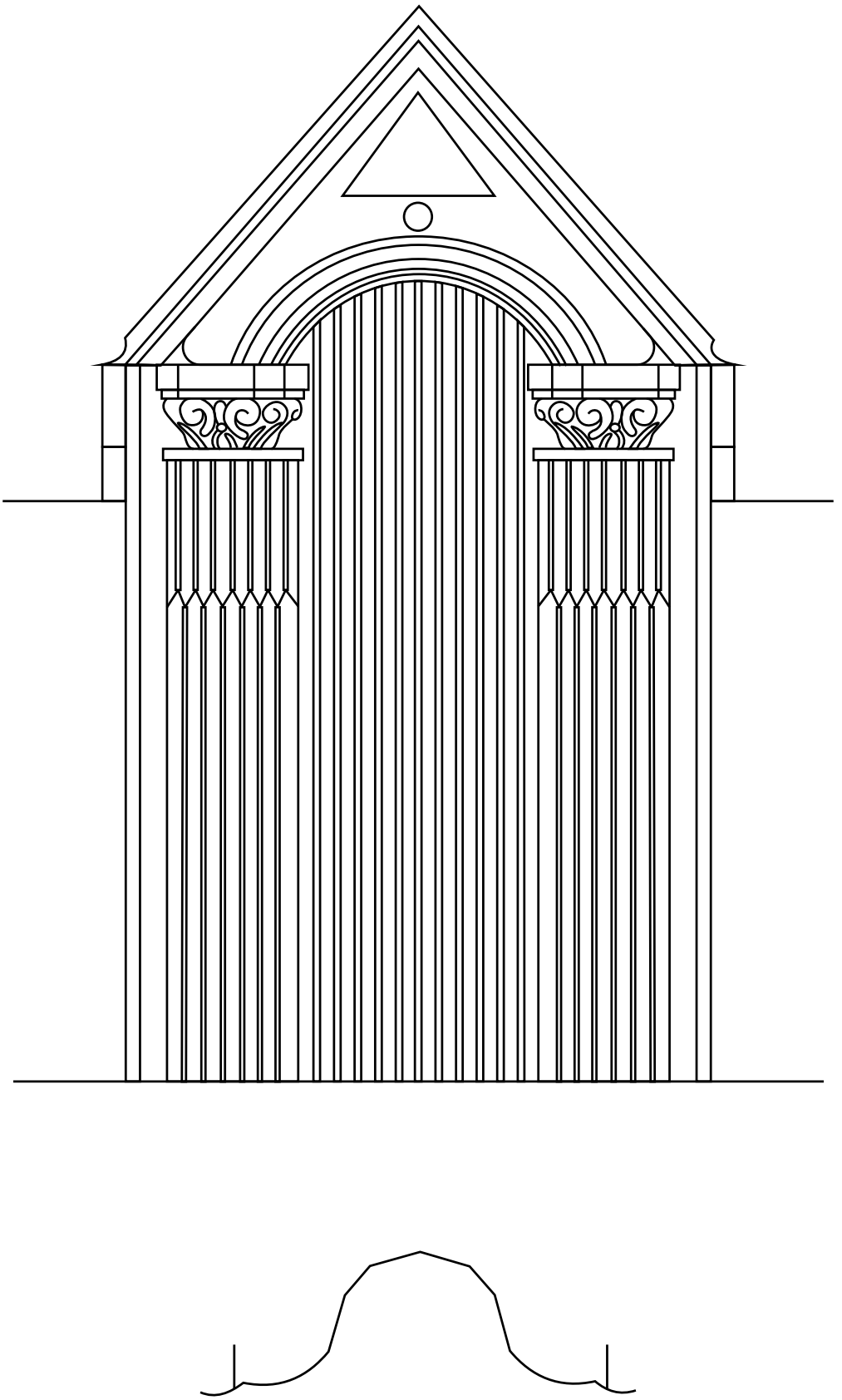

Şekil 56: Reşadiye Camii Mihrabı

Fotoğraf 140: Reşadiye Camii Mihrabı

Fotoğraf 141: Reşadiye Camii Mihrabı | Tepelik

AZİZİYE CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesinin Yeni Cami Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 57 / Fotoğraf No: 142

Tarih: Sivas valisi Ahmet Muammer Bey tarafından H 1321/M 1903 yılında başlatılan inşaat, H 1331–M 1912 yılında tamamlanmıştır.[170]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Kare planlı harimin, güney duvarı ortasında yer alır. Güney duvarının dış yüzünde bir çıkıntı yapmaz. Çerçevesi iç mekana doğru 19 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Alçıdan kalıplama tekniğiyle yapılmıştır. Süsleme yüksek ve alçak kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu bütünüyle korumaktadır. Pembe, yeşil ve altın sarısı renkli yağlı boya ile kaplıdır.

Boyutu: Mihrap, 431 cm yüksekliğinde, 214 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Alınlık biçiminde düzenlenmiş. Üçgen bir pano ve üzerindeki kubbe motifinden meydana gelir. Üçgen panonun çevresi silmelerle çerçevelenmiştir. Panonun yüzeyi akantus yapraklarıyla bezelidir. Sivri kubbenin yüzeyi ise beş yatay silme ile altı parçaya bölünmüştür. Alttan ilk iki parçanın yüzeyi düz yivlerle diğer parçalar ise dalga kıvrımlar yapan yivlerle hareketlenmiştir. Kubbenin üzerine alem yerleştirilmiştir.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Yok.

Bordürlerin yerini gövdeleri burmalı ikişer adet sütunce almıştır. Sütuncelerin başlıkları ve kaideleri çan şeklindedir.

II. Alınlık: Yatay dikdörtgen bir pano şeklindedir.

Süsleme: Panonun iki yanında iki plaster yer alır. Plasterlerin gövdelerine stilize sekiz yapraklı çiçek ve çiçeğin altında ve üstünde yaprak motifi yer alır. Plasterlerin yanlarında vazoya yerleştirilmiş akantus yaprakları alçak kabartma olarak işlenmiştir.[171]

Köşelik: Alınlık ile kavsara arasında olup, sütunceler üzerindeki tablaya kadar devam eder. Köşeliğin yüzeyleri akant yapraklarıyla bezelidir. Köşeliğin iki yanı dikey silmelerle üç bölüme ayrılmıştır. Ortadaki bölümde hokka içinde kuş tüyü kalem ve köşelerde istiridye motifi yer alır. İki yandaki bölümde ise sekiz yapraklı çiçeğin aşağısına ve yukarısına uçları kıvrılmış yaprak motifi yerleştirilmiştir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara ve Nişin Alt Kısmı: Birbirinden ayrılmamaktadır. Kavsara ağzı cephede S ve C kıvrımlarının oluşturduğu üç dilimli bir kemercik biçiminde düzenlenmiştir.[172] 96 cm genişliğinde, 48 cm derinliğinde nişin alt kısmı yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: 15 cm yükseklikteki oturtmalık sütunceler ve nişin altında devam eder.

[170] M. Denktaş, *Pınarbaşı'ndaki Türk...*, s. 85.

[171] M. Denktaş, *Pınarbaşı'ndaki Türk...*, s. 86.

[172] M. Denktaş, *Pınarbaşı'ndaki Türk...*, s. 86.

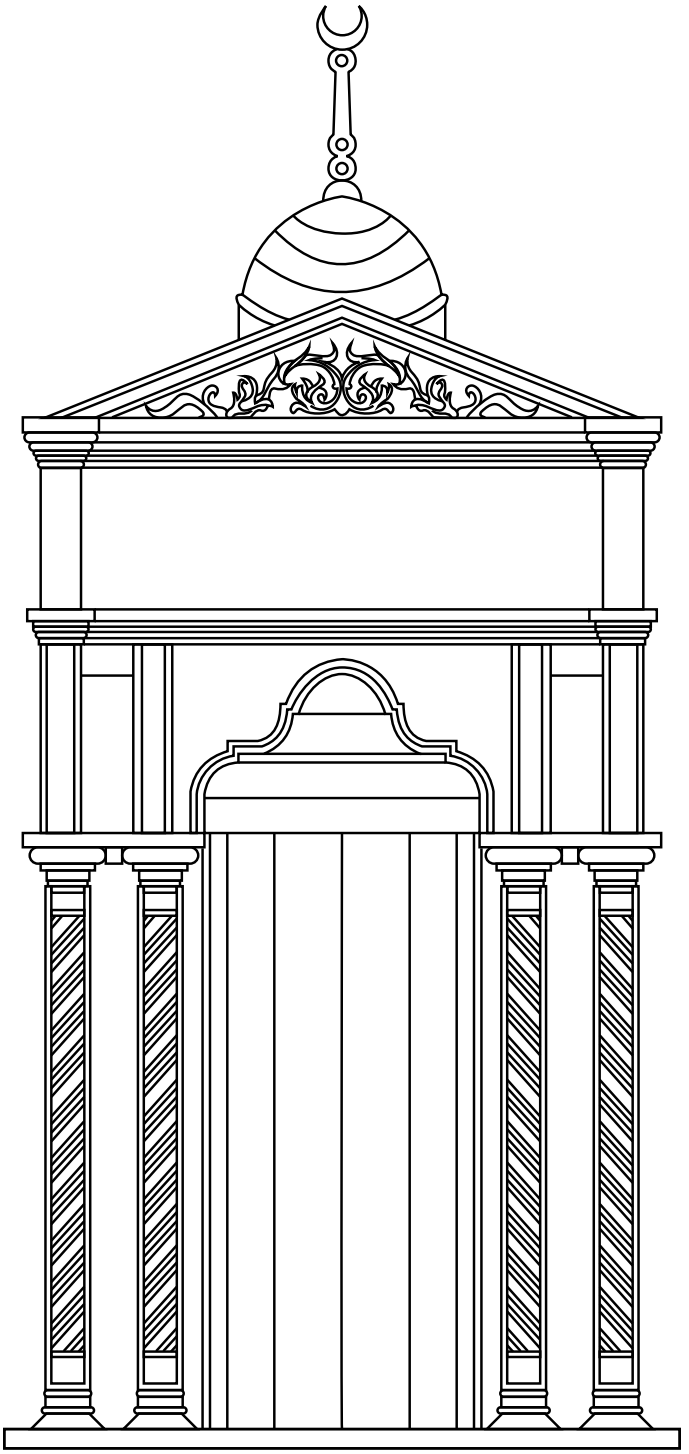

Şekil 57: Aziziye Camii Mihrabı

Fotoğraf 142: Aziziye Camii Mihrabı

SEYİDGAZİ CAMİİ MİHRABI

Kayseri merkez Seyidgazi Mahallesi, Dinçtürk Sokak'ta yer alır.

Şekil No: 58 / Fotoğraf No: 143–144

Tarih: Yapının kitabesi yoktur.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Mihrap çerçevesi iç mekana doğru 10 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Mihrap yekpare taşa oyulmuştur. Süsleme alçak kabartmadır.

Durumu: Orijinal şeklini korumaktadır. Niş kısmı yenilenmiştir.
Boyutu: Mihrap, 320 cm yüksekliğinde, 117 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Tek sıra halinde beş adet palmet ve aralarında dışbükey profiller yapan çıkıntılardan meydana gelmiştir.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişlikteki iki bordür dolaşır.

1. Bordür: 14,5 cm genişliğinde düz silmeli bordür.

Süsleme: Alçak kabartma oyulmuş inci dizisileriyle bezenmiştir.

2. Bordür: 11 cm genişliğinde kaval silmeli bordür.

Süsleme: Yok.

Alınlık: Köşeliğin içinde kavsaranın hemen üzerinde yatay dikdörtgen bir yazı panosundan oluşur.

Süsleme: Sade sülüs ile Kur'andan bir ayeti taşımaktadır. Yazı iki uçtan gemi teknesi kemerli çerçeve içine alınmıştır. Yanlarda ise üç yapraklı yarım çiçekle bezenmiştir.

Yazı Metni:[173]

Köşelik: İkinci bordür ile kavsara arasında tek parçadır.

Süsleme: Yok.

Kemer: Değişik silmeli üç ince bordürden meydana gelen yuvarlak kemer zemine kadar inerek kenar bordürlerinin profilasyonunu etkiler, tepe noktası zeminden 220 cm yüksekliktedir.

11,5 cm genişlikte içbükey kavisli silme

8 cm çapında kaval silme

8 cm genişlikte içbükey kavisli silme

MİHRAP NİŞİ

1. ve 2. Kavsara ve Nişin Alt Kısmı: Bunlar birbirinden ayrılmamaktadır. 83 cm genişliğindeki, 40 cm derinliğindeki nişin alt kısmı yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[173] Al-i İmran Suresi, 37. Ayet.

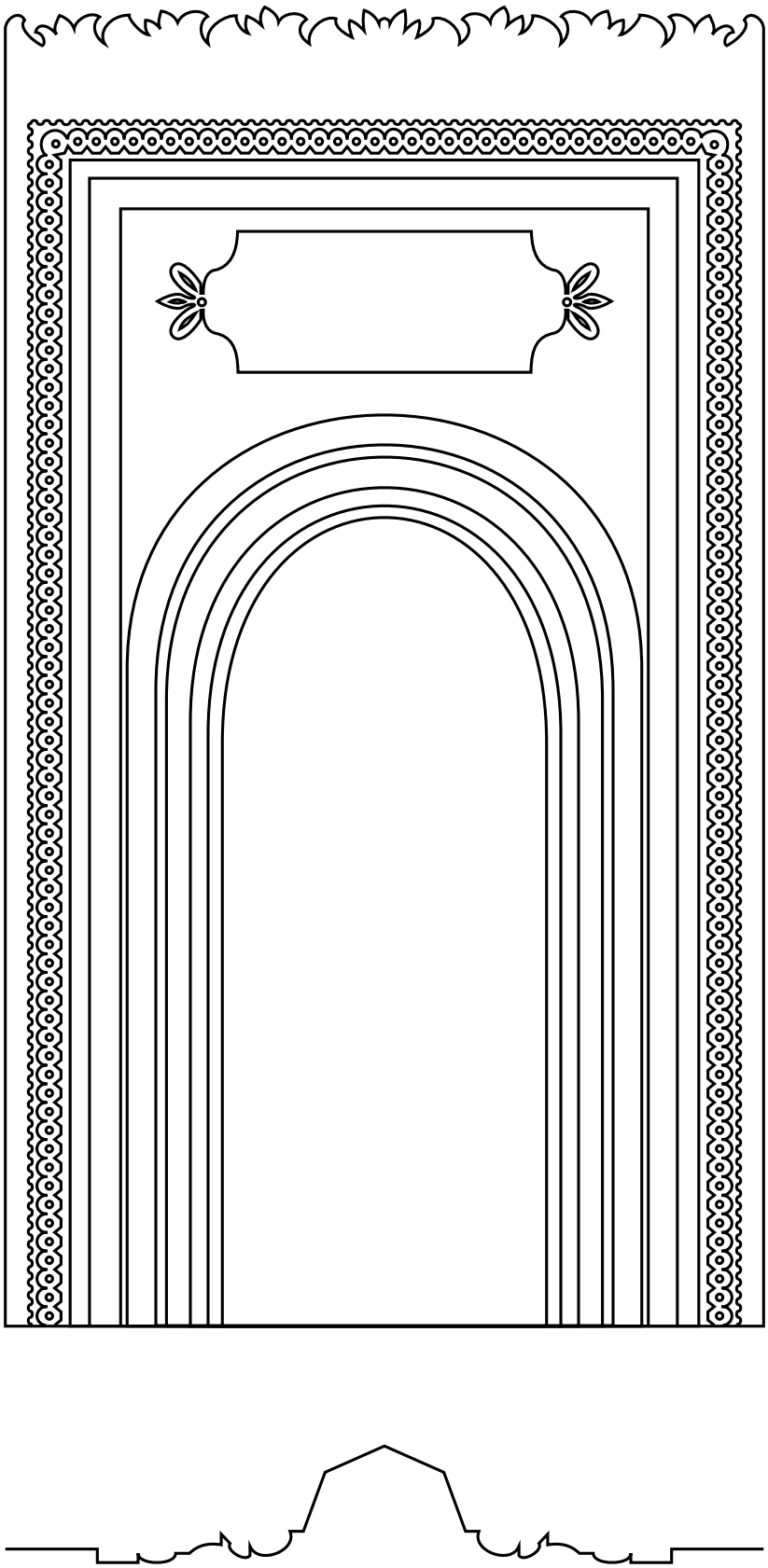

Şekil 58: Seyidgazi Camii Mihrabı

Fotoğraf 143: Seyidgazi Camii Mihrabı

Fotoğraf 144: Seyidgazi Camii Mihrabı | Kenar Bordürü

ALİ HOCA CAMİİ MİHRABI

Kayseri merkez Deliklitaş Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 59 / Fotoğraf No: 145–146

Tarih: Yapının kitabesi yoktur.

Yapıdaki Yeri: Dikdörtgen planlı caminin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, duvarın dış yüzünde çıkıntı yapmaz. Çerçevesi iç mekana doğru 7 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu kısmen korumaktadır. Süslemeleri büyük ölçüde tahrip olmuştur.

Boyutu: Mihrap, 294 cm yüksekliğinde, 237 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yatay düz bir silmeden oluşan tepeliğin altında konsollar sıralanmıştır.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişlikteki iki bordür dolanır.

1. Bordür: 22 cm genişliğinde düz profillidir. Dışa taşkın olarak yapılmıştır.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 21 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

Alınlık: İkinci bordürün yüzeyinde üst üste yerleştirilmiş iki kartuştan meydana gelir. Kartuşların uç kısımlarına laleler yerleştirilmiştir. Kartuşların iki yanındaki boşluklar stilize çiçeklerle bezenmiştir.

Köşelik: Kavsara ile ikinci bordür arasında olup zemine kadar inmektedir.

Süsleme: Köşelik yüzeyi sadedir. Ancak kavsaranın iki yanında 19 cm çapında iki kabara mevcuttur. Kabaraların yüzeyleri dilimlidir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Altı sıra mukarnas dizisi yer alır. En alttakiler dilimli kemerli sağır nişlerden ve kanatlardan oluşur. Nişlerin yüzeyine rozetler yerleştirilmiştir. Alttan iki, üç ve dördüncü sıradaki mukarnas dizeleri badem ve kanatlardan meydana gelir. Beşinci sıradaki mukarnaslar enlemesine geçen yatay bir silme ile kademelendirilmiş sivri kemerli nişlerden oluşur. En üstteki tepe nişi de yuvarlak kemerli ve düz dilimlidir.

Nişin Alt Kısmı: 81 cm genişliğinde yer alır. Yarım daire planlıdır.

Süsleme: Dikey silmelerle oluşturulan bölümler kandil ve servi motifleriyle dönüşümlü olarak bezenmiştir.

Sütunceler: Burmalı sütuncelerin kaideleri ve başlıkları yoktur.

Oturtmalık: Yok.

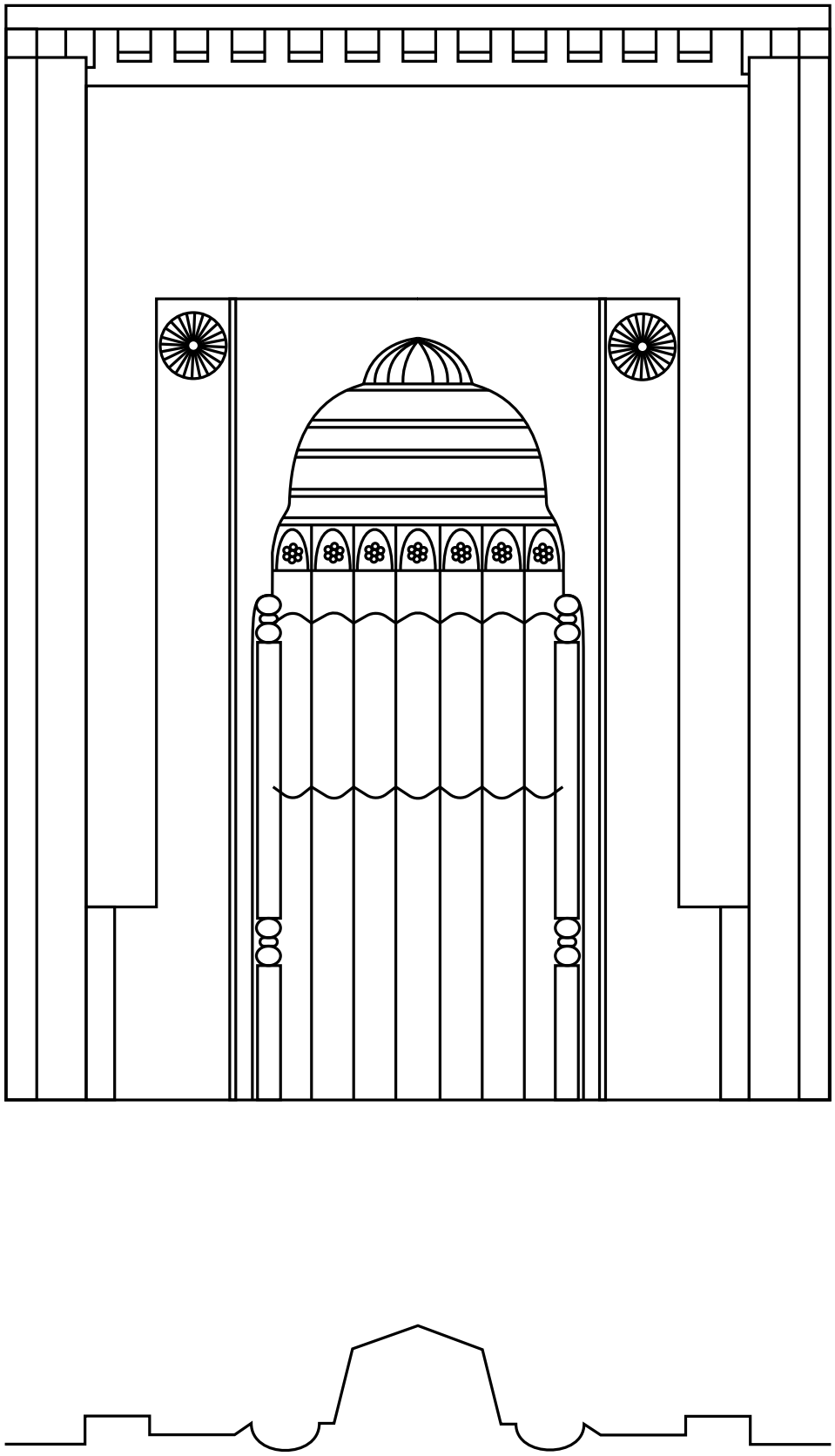

Şekil 59: Ali Hoca Camii Mihrabı

Fotoğraf 145: Ali Hoca Camii Mihrabı

Fotoğraf 146: Ali Hoca Camii Mihrabı | Kavsara

ALİ HOCA CAMİİ - KUZEY DIŞ CEPHEDEKİ MİHRAP

Şekil No: 60 / Fotoğraf No: 147

Tarih: Yapının kitabesi yoktur.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Son cemaat yeri olmayan caminin giriş kapısının sağında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Boyutu: Mihrap, 204 cm yüksekliğinde, 83 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini 8, 5 cm genişliğinde düz silmeli bir bordür dolanır.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Kavsara ile birinci bordür arasında tek parçadır.

Süsleme: Yok.

Kemer: Kavsarayı çerçeveleyen sivri kemer ince bir silmeden ibarettir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 30 cm yüksekliğindeki kavsara yarım kubbe şeklindedir. Nişin alt kısmından ince bir silme ile ayrılır.

Nişin Alt Kısmı: 148 cm yüksekliğinde, 57 cm genişliğinde yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

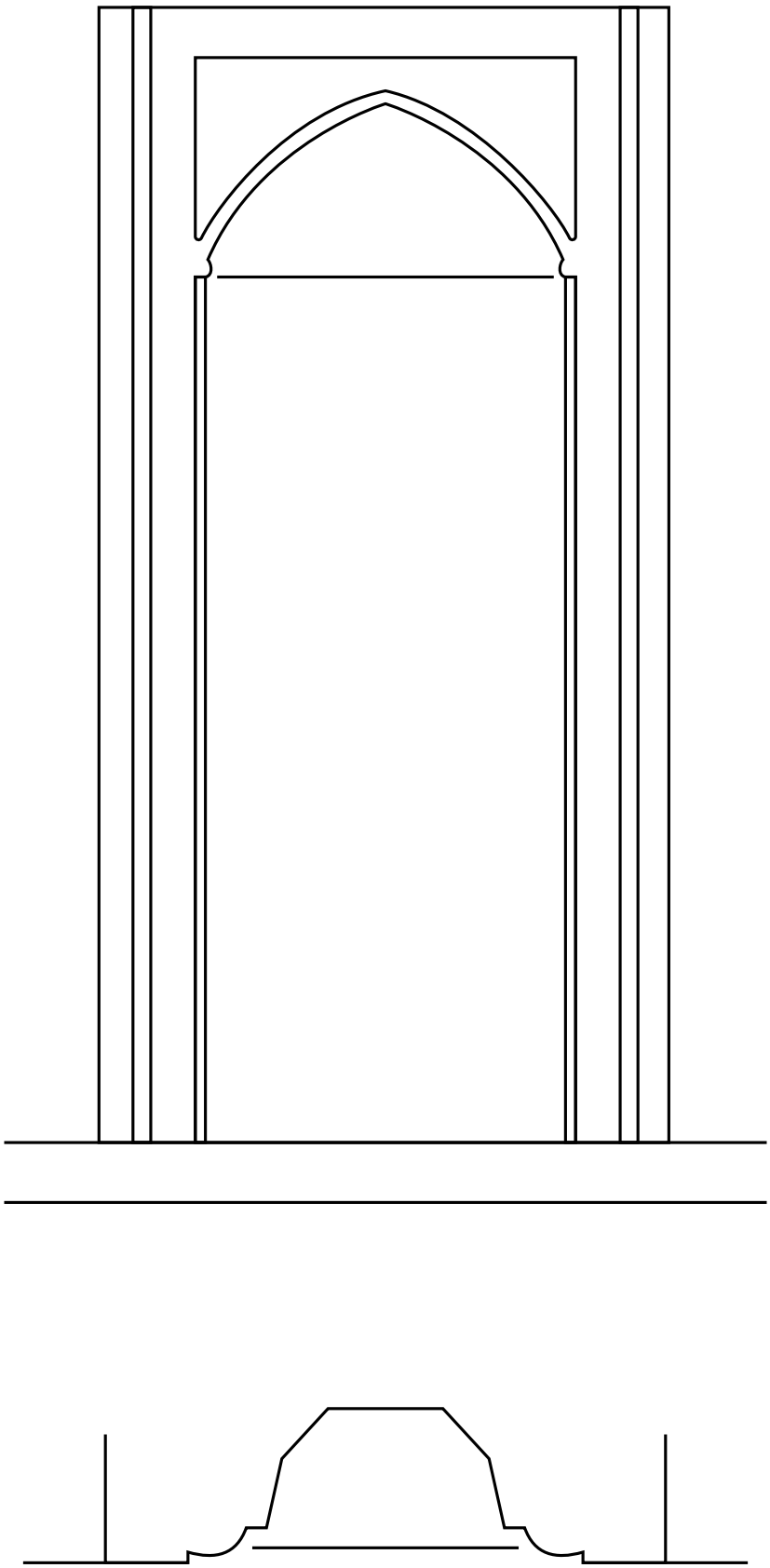

Şekil 60: Ali Hoca Camii Kuzey Dış Cephe Mihrabı

Fotoğraf 147: Ali Hoca Camii - Kuzey Dış Cephedeki Mihrap

ASMALI MESCİD MİHRABI

Kayseri merkez Hacı Veled Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 61 / Fotoğraf No: 148

Tarih: Yapının kitabesi yoktur.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı mescidin güney duvarı ortasında yer alır. Giriş kapısı kuzeydoğuda yer aldığı için mihrap giriş aksında değildir. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, duvarın dış yüzünde çıkıntı yapmaz.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu kısmen korumaktadır. Nişin alt kısmı yenilenmiştir. Kabaraları bozulmuş, mihrap yüzeyi firuze renkli yağlı boya ile kaplanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 276 cm yüksekliğinde, 144,5 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok Mihrabın üzerinde bir mezartaşı mevcuttur. Mezartaşı minyatür bir mihrap biçimindedir. Bu minyatür mihrabını kenar suyunda "*Haza Kabru'l mehrume'l mağfure's saide's şehid... Muhammed raimelluahi,*" nişin alt kısmında ise; "*Lailahe illa / Allahu Muhammed*" yazılıdır. Rasullullah'ın bulunması gereken 3. satır kırılmış izlenimi vermektedir.[174]

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişlikteki iki bordür dolaşır.

1. Bordür: 6 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 5 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

Köşelik: Kavsara ile ikinci bordür arasında tek parça olup, zemine kadar inmektedir.

Süsleme: Köşelik yüzeyi sadedir. Ancak, kavsaranın iki yanında birer kabara izi mevcuttur.

Kemer: Kavsarayı çerçeveleyen penci kemer ince bir silmeden ibarettir.

Alınlık: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Yarım kubbe şeklindedir. Kemerin sivri noktasından aşağıya doğru yayılan oluk silmeler yarım kubbeyi dokuz dilime ayırır.

Nişin Alt Kısmı: 83 cm genişliğinde yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[174] M. Işık, *a.g.e.*, s. 118.

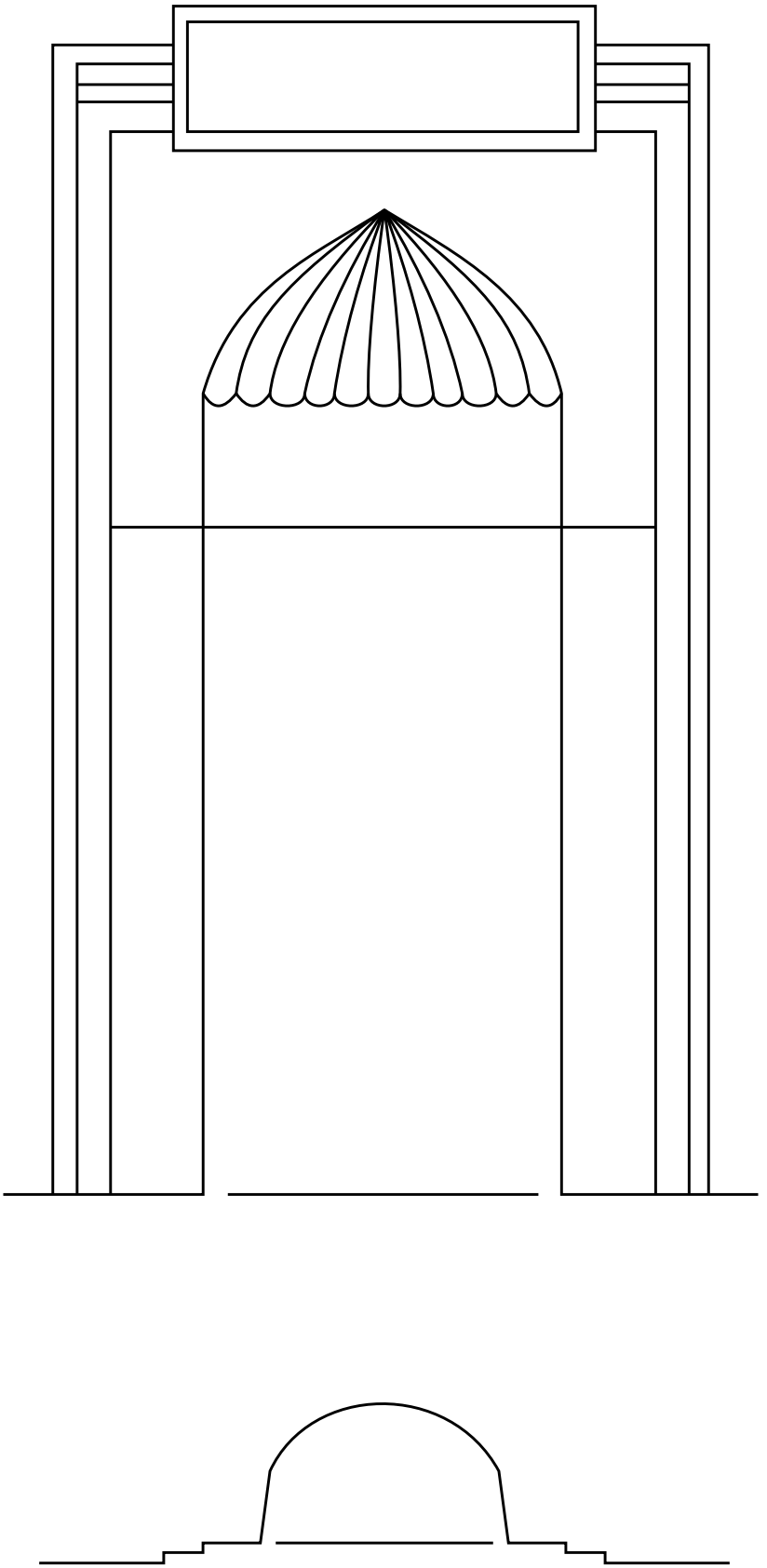

Şekil 61: Asmalı Mescid Mihrabı

Fotoğraf 148: Asmalı Mescid Mihrabı

KONUKBOĞAN MESCİDİ MİHRABI

Kayseri merkez Hacı Veled Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 62 / Fotoğraf No: 149

Tarih: Caminin kitabesi yoktur.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı mescidin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, kıble duvarının dış yüzünde çıkıntı yapmaz. Çerçevesi de iç mekana doğru taşmaz.

Malzeme ve Teknik: Mihrap yüzeyi ahşapla kaplanmıştır. Koyu yeşil yağlı boya ile boyanmıştır.

Durumu: Orijinal şeklini korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 176 cm yüksekliğinde, 140 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Yok.

Köşelik: Kavsara ile çerçeve arasında şekillenir.

Kemer: Kavsarayı yayvan yuvarlak bir kemer çerçeveler.

Alınlık: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Yarım kubbe şeklindedir.

Nişin Alt Kısmı: 93 cm genişliğinde yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

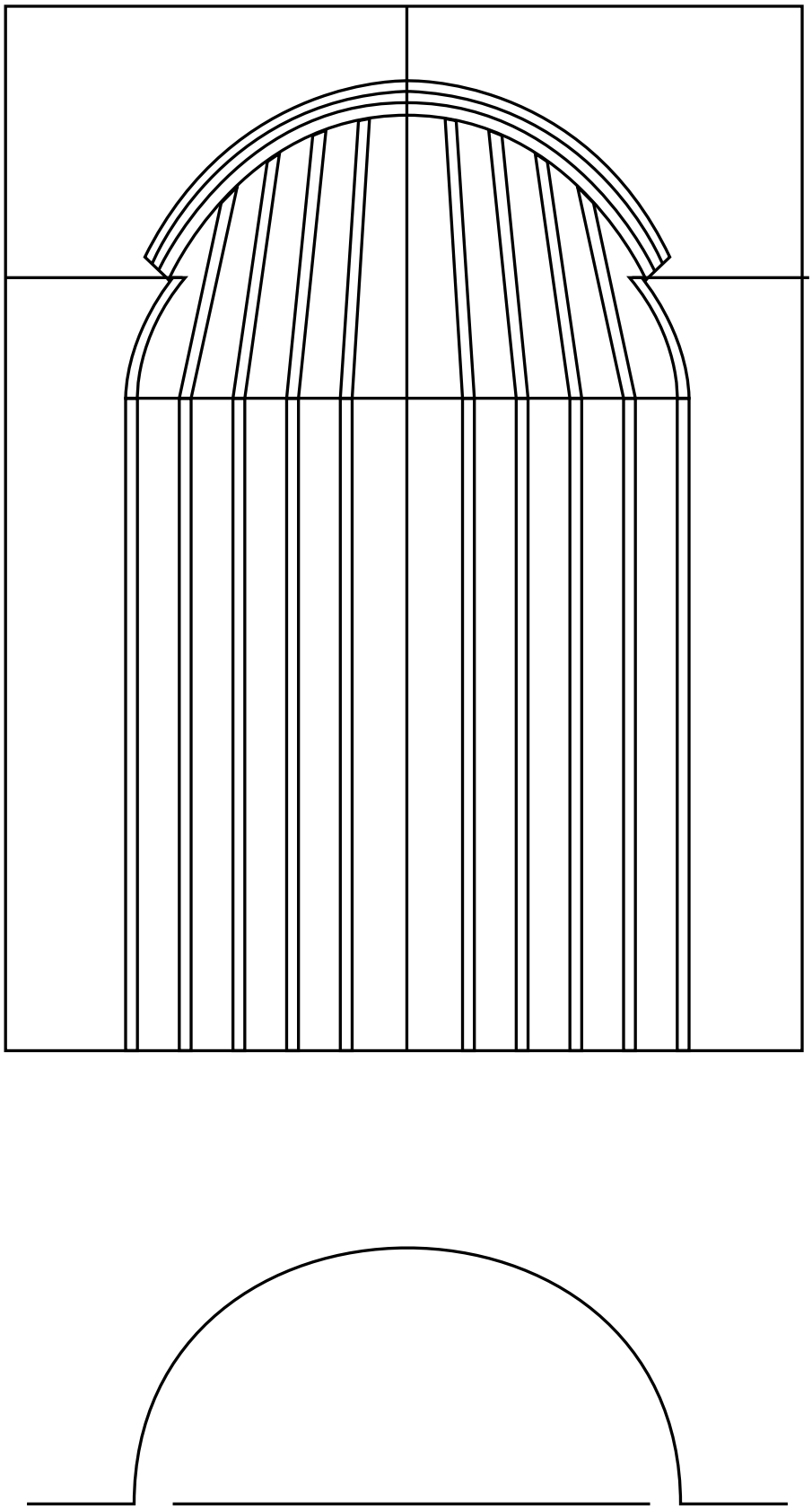

Şekil 62: Konuk Boğan Mescidi Mihrabı

Fotoğraf 149: Konukboğan Mescidi Mihrabı

HACI SAKİ CAMİİ MİHRABI

Kayseri merkez Hastane Caddesi üzerinde yer alır.

Şekil No: 63 / Fotoğraf No: 150–151

Tarih: Yapının kitabesi yoktur.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı mescidin güney duvarı ortasındadır. Giriş kapısı kuzey doğuda olduğundan mihrap giriş aksında değildir.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Nemden dolayı mihrapta yer yer bozulmalar mevcuttur.

Boyutu: Mihrap, 273 cm yüksekliğinde 150 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini düz profilli bir bordür dolaşır.

Süsleme: Yok.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Kavsara ile bordür arasında olup, zemine kadar inmektedir.

Süsleme: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Yarım kubbe şeklindedir.

Nişin Alt Kısmı: 78 cm genişliğinde altı kenarlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Bordür mihrap nişine doğru 90°'lik bir dönüş yaparak oturtmalığı meydana getirir.

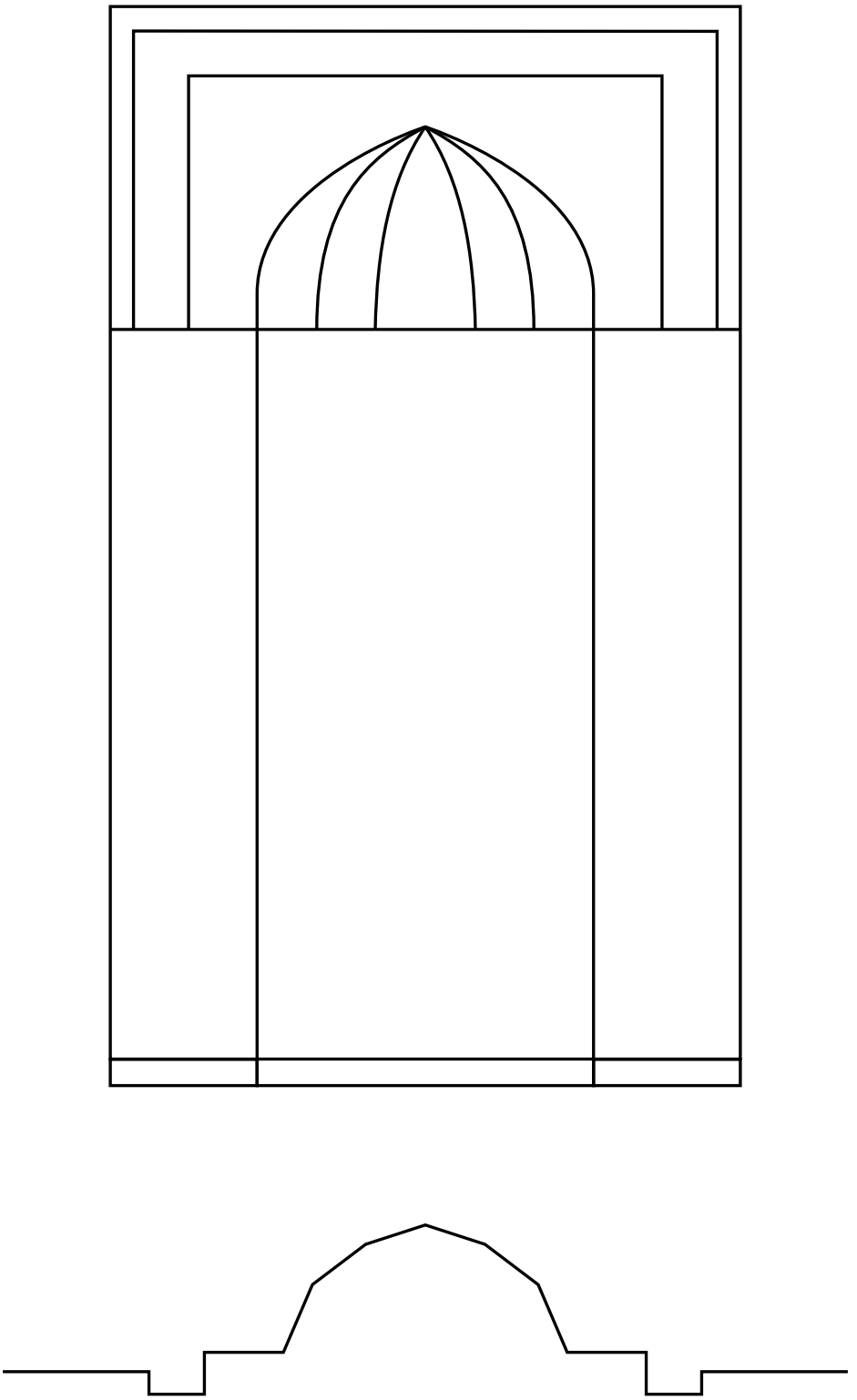

Şekil 63: Hacı Saki Camii Mihrabı

Fotoğraf 150: Hacı Saki Camii Mihrabı

Fotoğraf 151: Hacı Saki Camii Mihrabı | Kenar Bordürü

HASBEK KÜMBET CAMİİ MİHRABI

Kayseri merkez Hastane Caddesi üzerinde yer alır.

Şekil No: 64 / Fotoğraf No: 152

Tarih: Yapının kitabesi yoktur.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Derinlemesine dikdörtgen planlı harimin güney duvarı ortasında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal şeklini korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 215 cm yüksekliğinde, 106 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini düz bir profil dolaşır.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Kavsara ile bordür arasında olup zemine kadar inmektedir.

Süsleme: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Yarım kubbe şeklindedir.

Nişin Alt Kısmı: 91, 5 cm genişliğinde yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

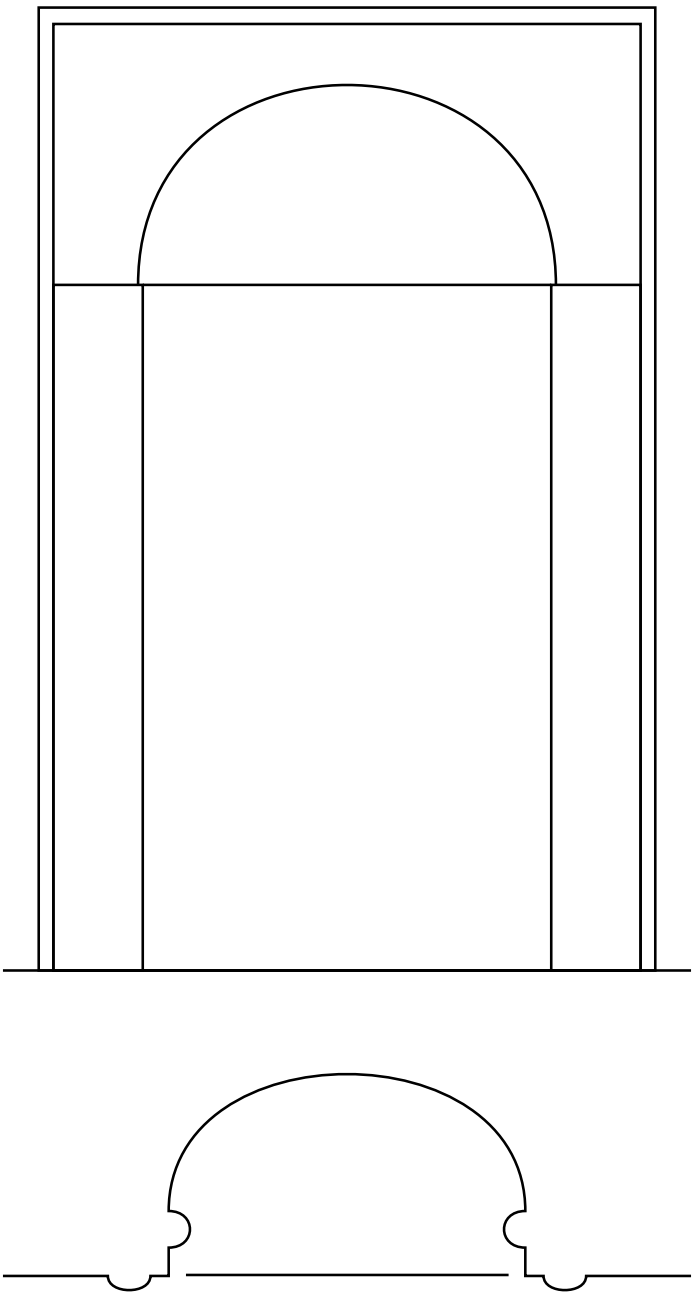

Şekil 64: Hasbek Kümbet Camii Mihrabı

Fotoğraf 152: Hasbek Kümbet Camii Mihrabı

HELVACI DEDE ŞIH MESCİDİ MİHRABI

Kayseri merkez Serçeönü Mahallesi'nde yer alır.

Şekil No: 65 / Fotoğraf No: 153

Tarih: Yapının kitabesi yoktur.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Bu mihrap bugün mescidin depo olarak kullanılan bölümünde yer almaktadır. Bu mihrabın burada bulunması ve özenli bir şekilde yapılmış olması Helvacı Dede Şıh Mescidi'nin daha önce burası olduğunu zamanla eski mescit yıkılmayarak, bitişiğine yeni mescidin yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır. Süslemelerinde alçak kabartma uygulanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu kısmen korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 160 cm yüksekliğinde, 71 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişinin etrafını 5 cm genişliğinde düz profilli bir bordür dolaşır.

Köşelik: Bordür ile kemer arasında tek parça olarak şekillenmektedir.

Kemer: Sivri kemer kavsarayı çerçeveler ve zemine kadar devam eder.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 30 cm yüksekliğindeki kavsara yarım kubbe şeklindedir.

Nişin Alt Kısmı: 84 cm yüksekliğinde, 55 cm genişliğinde beş kenarlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

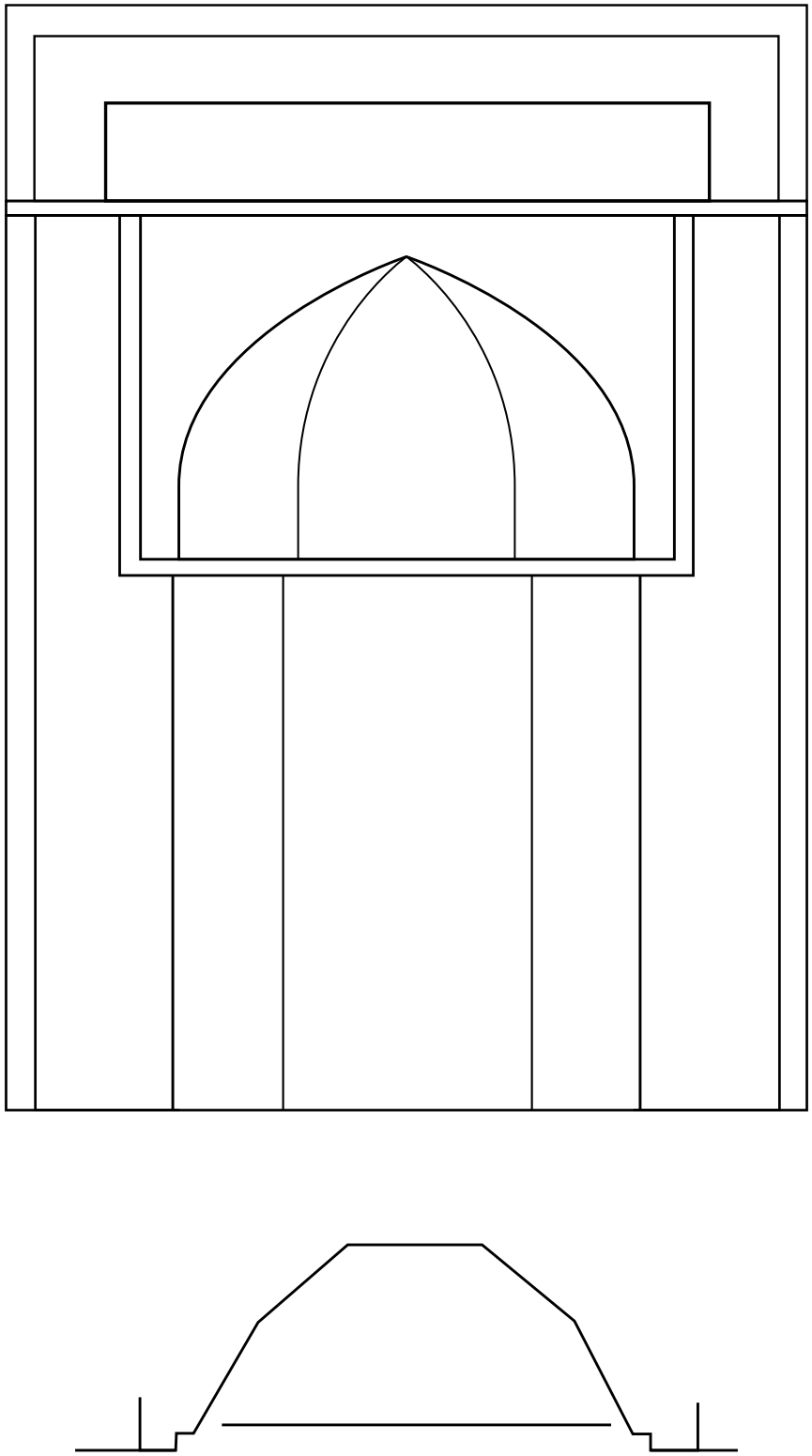

Şekil 65: Helvacı Dede Şıh Mescidi Mihrabı

Fotoğraf 153: Helvacı Dede Şıh Mescidi Mihrabı

TAŞCIOĞLU (TEPECİK) MESCİDİ MİHRABI

Kayseri merkez Hacılar yolu üzerinde yer alır.

Şekil No: 66 / Fotoğraf No: 154

Tarih: Yapının kitabesi yoktur.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı mescidin güney duvarı ortasında yer alır. Giriş kapısı kuzey doğu köşede yer aldığı için mihrap giriş aksında değildir. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır, güney duvarın dış yüzünde çıkıntı yapmaz.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır. Mihrap yeşil yağlı boya ile kaplanmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 251 cm yüksekliğinde, 158 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Çerçeveyi genişlik ve silmeleri farklı üç bordür dolaşır.

1. Bordür: 6,5 cm genişliğinde düz silmeli bordür.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 11 cm genişliğinde kaval silmeli bordür.

Süsleme: Yok.

3. Bordür: 6 cm genişliğinde kaval silmeli bordür.

Süsleme: Yok.

Köşelik: Kavsara ile ikinci bordür arasında olup, zemine kadar inmektedir.

Süsleme: Yok.

Kemer: Kavsarayı basık sivri bir kemer çerçeveler.

Alınlık: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Yarım kubbe şeklindedir.

Nişin Alt Kısmı: 86,5 cm genişliğinde dört kenarlıdır.

Sütünceler: Gövdeleri köşeli sütüncelerin başlıkları ve kaideleri kum saati biçimindedir.

Oturtmalık: Yok.

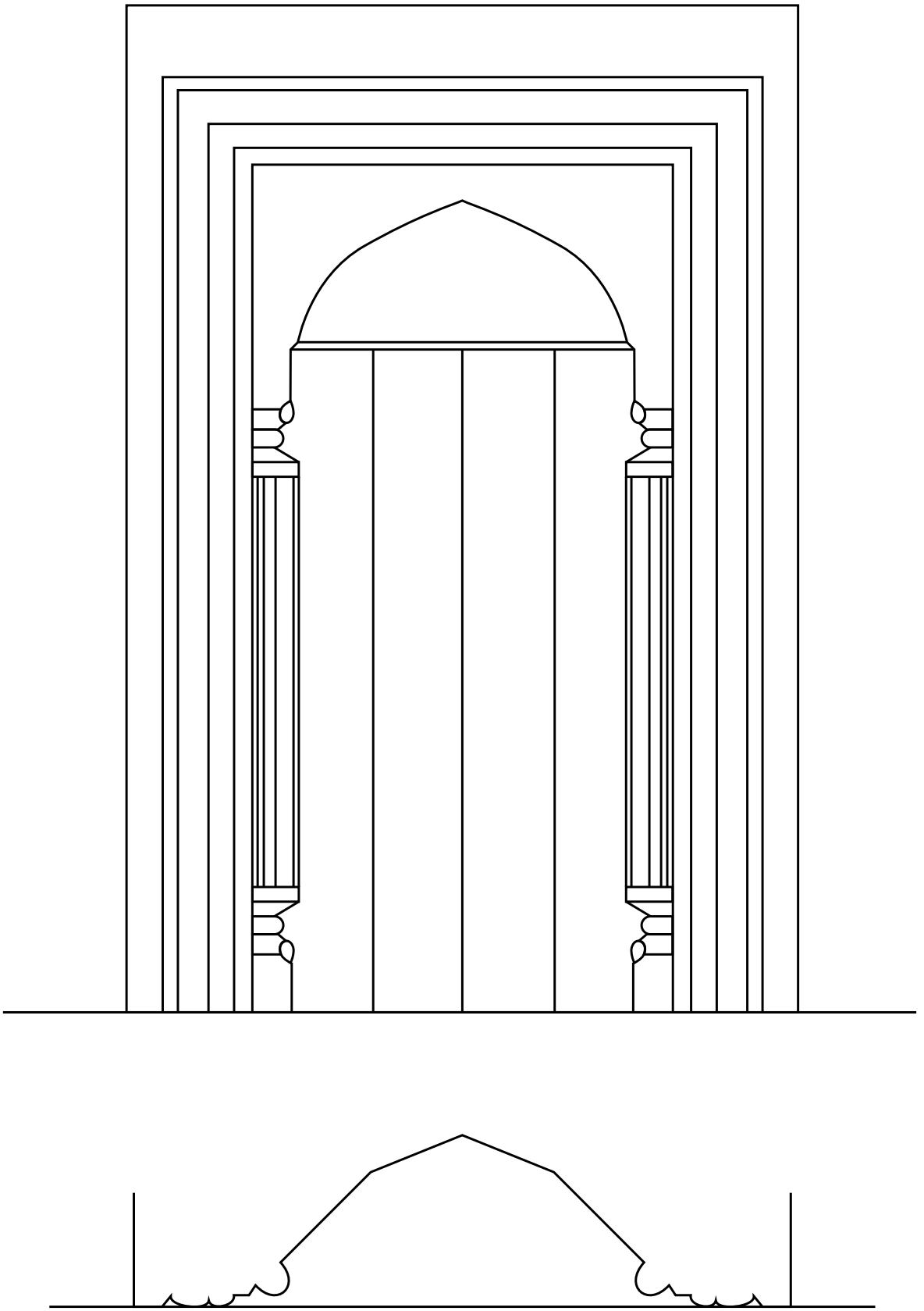

Şekil 66: Taşçıoğlu (Tepecik) Mescidi Mihrabı

Fotoğraf 154: Taşcıoğlu (Tepecik) Mescidi Mihrabı

EMİR SULTAN MESCİDİ MİHRABI

Kayseri merkez Cumhuriyet Mahallesi, Tennûrî Geçidi'nde yer alır.

Şekil No: 67 / Fotoğraf No: 155–156

Tarih: Yapının kitabesi yoktur. XIV. yüzyıla tarihlenmektedir.[175]

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Dikdörtgen planlı harimin güney duvarı ortasında ve giriş aksında yer alır. Niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Çerçevesi iç mekana taşıntı yapmaz.

Malzeme ve Teknik: Kesme taştan yapılmış mihrapta süslemeye yer verilmemiştir.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Üstteki taşlarla alttakiler arasında renk farklılığı mevcuttur, koyu renk taşlar bir onarım esnasında değiştirilmiş olmalıdır. Bazı bölümlerde sıvanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 250 cm yüksekliğinde 139 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini faklı genişliklerde iki bordür dolaşır.

1. Bordür: 12 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 13 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

Köşelik: Kavsara ile ikinci bordür arasında tek parça olup, zemine kadar inmektedir.

Süsleme: Yok.

Kemer: Yok.

Alınlık: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 74 cm yüksekliğindeki kavsarada beş mukarnas sırası yer alır. Mukarnas sıraları iri ve yayvandır. Üstten birinci ve dördüncü sıradaki mukarnas yuvaları düz dilimlidir. İki, üç ve beşinci sıradaki mukarnaslar sivri kemerli sağır nişçikler ve kanatların bir arada kullanılmasıyla oluşmuştur. Sıra araları enlemesine yivlerle belirtilmiştir. Cephede mukarnas sıraları, dışbükey kavisli, intizamsız basamaklarla yükselerek bir üçgen meydana getirirler.

Nişin Alt Kısmı: 135 cm yüksekliğinde, 35 cm derinliğinde üç kenarlıdır.

Süsleme: Yok.

Sütunceler: Silindirik gövdeli sütunceler nişin köşelerine yarı yarıya gömülüdür. Kaideleri ve başlıkları yoktur.

Oturtmalık: Yok.

[175] İ. Özkeçeci, *a.g.e.*, s. 60.

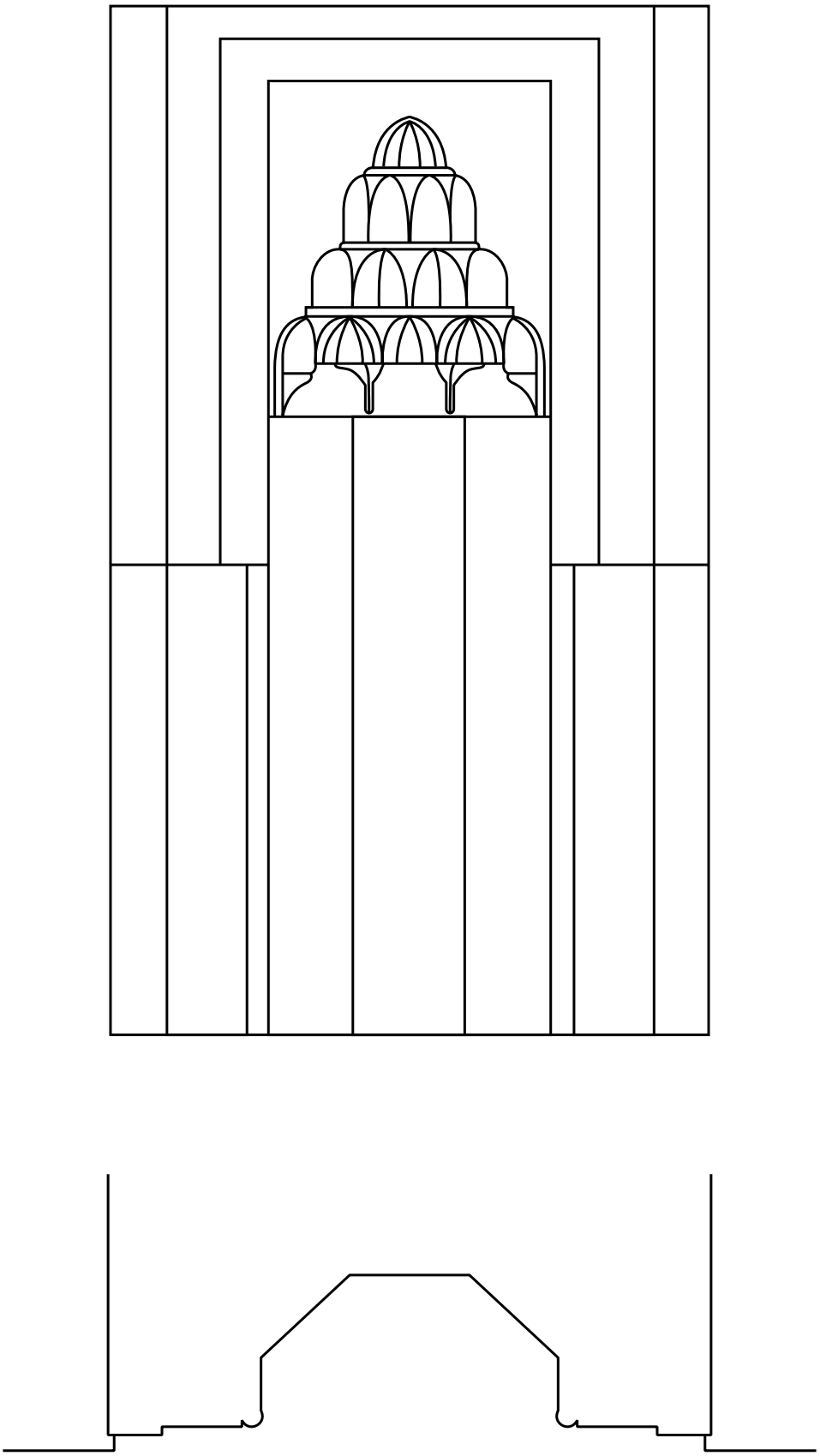

Şekil 67: Emir Sultan Mescidi Mihrabı

Fotoğraf 155: Emir Sultan Mescidi Mihrabı

Fotoğraf 156: Emir Sultan Mescidi Mihrabı | Kavsara

AŞAĞI MAHALLE CAMİİ MİHRABI

Kayseri merkeze 20 km mesafede Yeşilyurt/Mancusun köyünde yer alır.

Şekil No: 68 / Fotoğraf No: 157

Tarih: Yapının kitabesi yoktur.

Yapıdaki Yeri: Harimin güney duvarı ortasında yer alır. Giriş kapısı kuzeydoğuda olduğu için mihrap giriş aksında değildir.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmış mihrabın, çerçevelerinde damarlı mermer kullanılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır.

Boyutu: Mihrap, 271 cm yüksekliğinde, 203,5 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yarım daire şeklindedir. 16 cm genişliğinde siyah ve kahverengi damarlı mermer beraber kullanılarak tepelik çerçevelendirilmiştir.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişlikteki dört bordür dolanır.

1. Bordür: 16, 5 cm genişliğinde düz profillidir. İçbükey kavisli bir silme ile ikinci bordüre geçilir.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 18, 5 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

3. Bordür: 11, 5 cm genişliğinde, düz profillidir. İçbükey kavisli bir silme ile dördüncü bordüre geçilir.

Süsleme: Yok.

4. Bordür: 8 cm genişliğinde düz profillidir.

Süsleme: Yok.

Alınlık: İkinci bordürün yüzeyinde bir kartuştan oluşur. Kartuşun yüzeyi boş bırakılmıştır.

Köşelik: Kavsara ile dördüncü arasında tek parçadır.

Süsleme: Köşelik yüzeyi sadedir. Ancak, kavsaranın iki yanında simetrik düzenlenmiş dairesel birer kabara yer alır. Kabaraların içlerini sekiz dilimli çiçekler doldurur.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Yarım kubbe şeklindedir. Bir silme ile nişin alt kısmından ayrılmaktadır.

Nişin Alt Kısmı: 68 cm genişliğinde yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

Güney duvarı boyunca devam eden tesbihlik mihrabın önünde de devam eder.

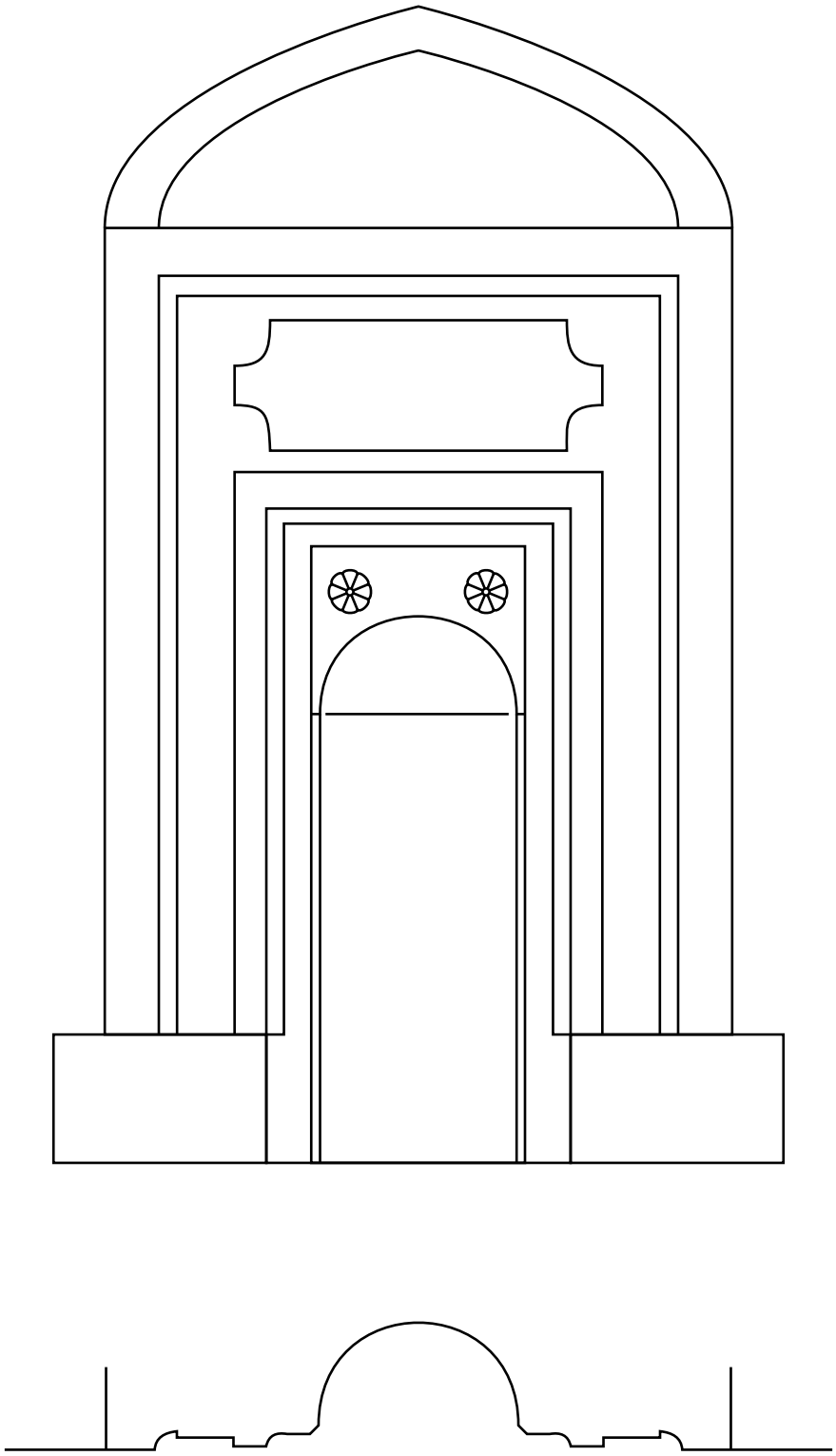

Şekil 68: Aşağı Mahalle Camii Mihrabı (Yeşilyurt)

Fotoğraf 157: Aşağı Mahalle Camii Mihrabı (Yeşilyurt)

HACI HAYDAR CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Gesi köyünde yer alır.

Şekil No: 69 / Fotoğraf No: 158

Tarih: Yapının kitabesi yoktur.

Yapıdaki Yeri ve Konumu: Yapının güney duvarı ortasında yer alır. Harime giriş kapısı kuzeydoğuda yer aldığı için mihrap giriş arkasında değildir.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Yüzeyi yeşil ve altın sarısı renkli yağlı boya ile dönüşümlü olarak boyanmıştır.

Boyutu: Mihrap, 218 cm yüksekliğinde 96, cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yüzeyi dilimlendirilmiş madalyon şeklindedir.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap çerçevesi güney duvardan düz bir silme ile ayrılmıştır. Mihrap nişinin etrafını dolaşan bir bordür dizisi yoktur.

Alınlık: Yok.

Köşelik: Düz silme ile kavsara arasında tek parçadır.

Süsleme: Yok.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: Yarım kubbe şeklindedir. Nişin alt kısmından bir silme ile ayrılmaktadır.

Süsleme: Kavsaranın alt kısmında merkezden başlayarak yukarıya doğru yayılan silmeler kavsarayı yedi dilime ayırır. Nişin alt kısmı ile kavsarayı ayıran silmenin yüzeyi inci dizileriyle bezelidir.

Nişin Alt Kısmı: 90 cm genişliğindeki nişin alt kısmı yarım daire planlıdır.

Süsleme: Üçgenlerin yan yana tek sıra halinde dizilmesiyle oluşan dilimli bir kemer motifine bir kandil motifi asılmıştır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

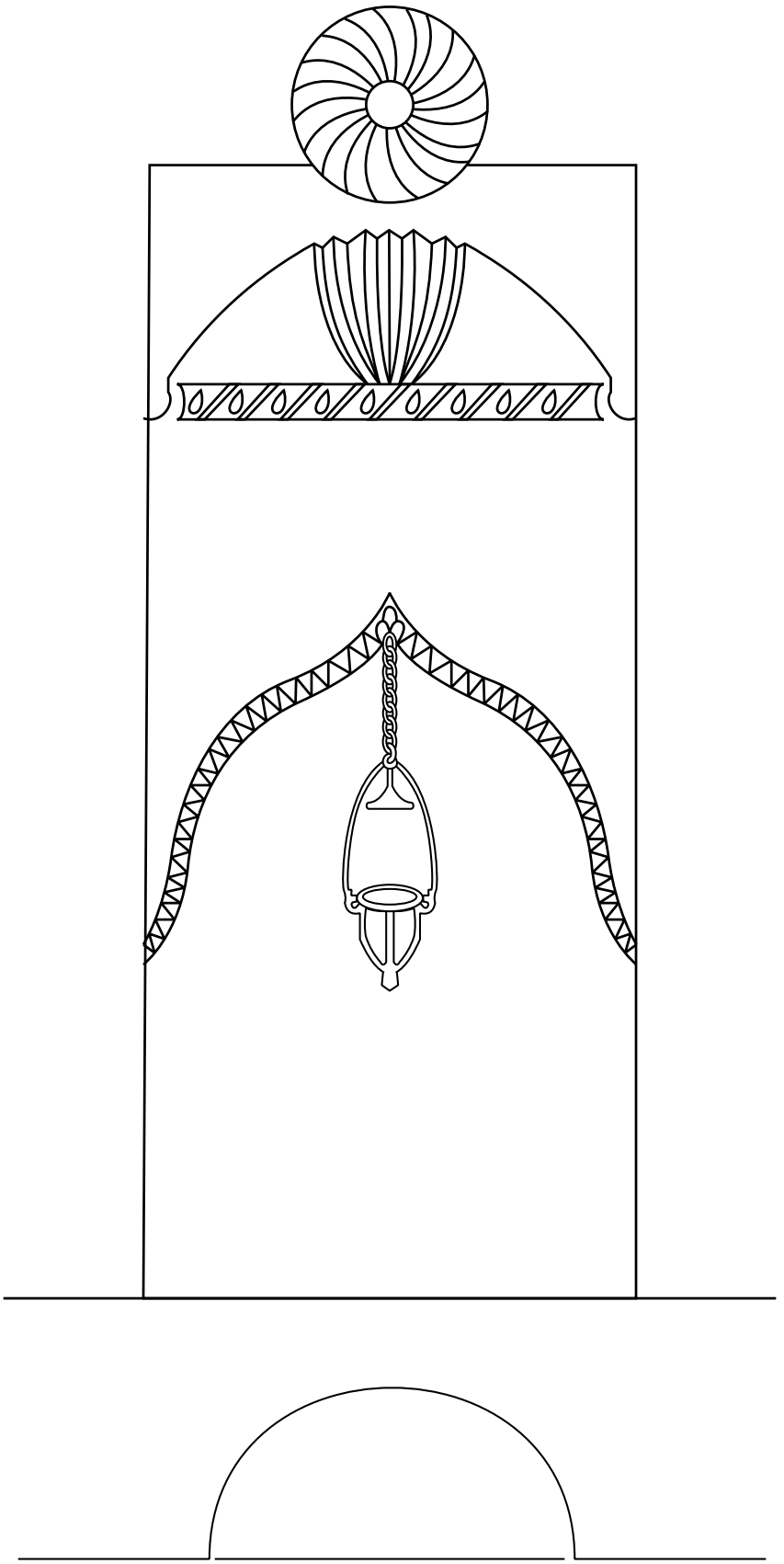

Şekil 69: Hacı Haydar Camii Mihrabı

Fotoğraf158: Hacı Haydar Camii Mihrabı

DERVİŞ AĞA CAMİİ MİHRABI

Kayseri'nin Bünyan ilçesinde yer alır.

Şekil No: 70 / Fotoğraf No: 159–160

Tarih: Yapının inşa kitabesi yoktur. Tamir kitabesinde H 1283 / M 1867 yılında Abdülbaki Ağa'nın torununun yapıyı tamir ettirdiği bildirilmektedir.[176]

Yapıdaki Yeri ve Durumu: Harimin güney duvarı ortasında yer alır. Çerçevesi iç mekana doğru 4,5 cm'lik bir çıkıntı yapar.

Malzeme ve Teknik: Taştan yapılmıştır.

Durumu: Orijinal durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Beyaz ve kırmızımsı kahverengi yağlı boya ile dönüşümlü olarak boyanmıştır. Nişin alt kısmı lambirle kaplıdır.

Boyutu: Mihrap, 300 cm yüksekliğinde, 194 cm genişliğindedir.

ELEMANLAR

Tepelik: Yok.

Çerçeve ve Kenar Bordürleri: Mihrap nişini farklı genişlikte iki bordür dolaşır.

1. Bordür: 8 cm genişliğinde içbükey kavislidir. Kaval ve düz beş adet silme ile köşeliğe geçilir.

Süsleme: Yok.

2. Bordür: 12, 5 cm çapında içbükey kavislidir. Kaval ve düz beş adet silme ile köşeliğe geçilir.

Süsleme: Yok.

Köşelik: Kaval silme ve kavsara ağzı arasında tek parça olup, zemine kadar devam etmektedir.

Alınlık: Köşelik yüzeyinde bulunan bir kartuştan meydana gelmektedir. Siyah zemin üzerine beyaz renkli boya ile Âl-i İmran Suresi'nin 37. ayeti yazılıdır.

Kemer: Kavsarayı çerçeveleyen sivri kemer ince bir silmeden ibarettir.

MİHRAP NİŞİ

Kavsara: 55 cm yükseklikteki kavsara yarım kubbe şeklindedir. Yekpare taşa oyulmuştur. Kemerin sivri noktasından aşağıya doğru yayılan oluk silmeler yarım kubbeyi on altı dilime ayırır.

Nişin Alt Kısmı: 176 cm yükseklikte, 90 cm genişlikte, 49 cm derinlikte yarım daire planlıdır.

Sütunceler: Yok.

Oturtmalık: Yok.

[176] Bu yazıt Prof. Dr. Kerim Türkmen tarafından okunmuştur.

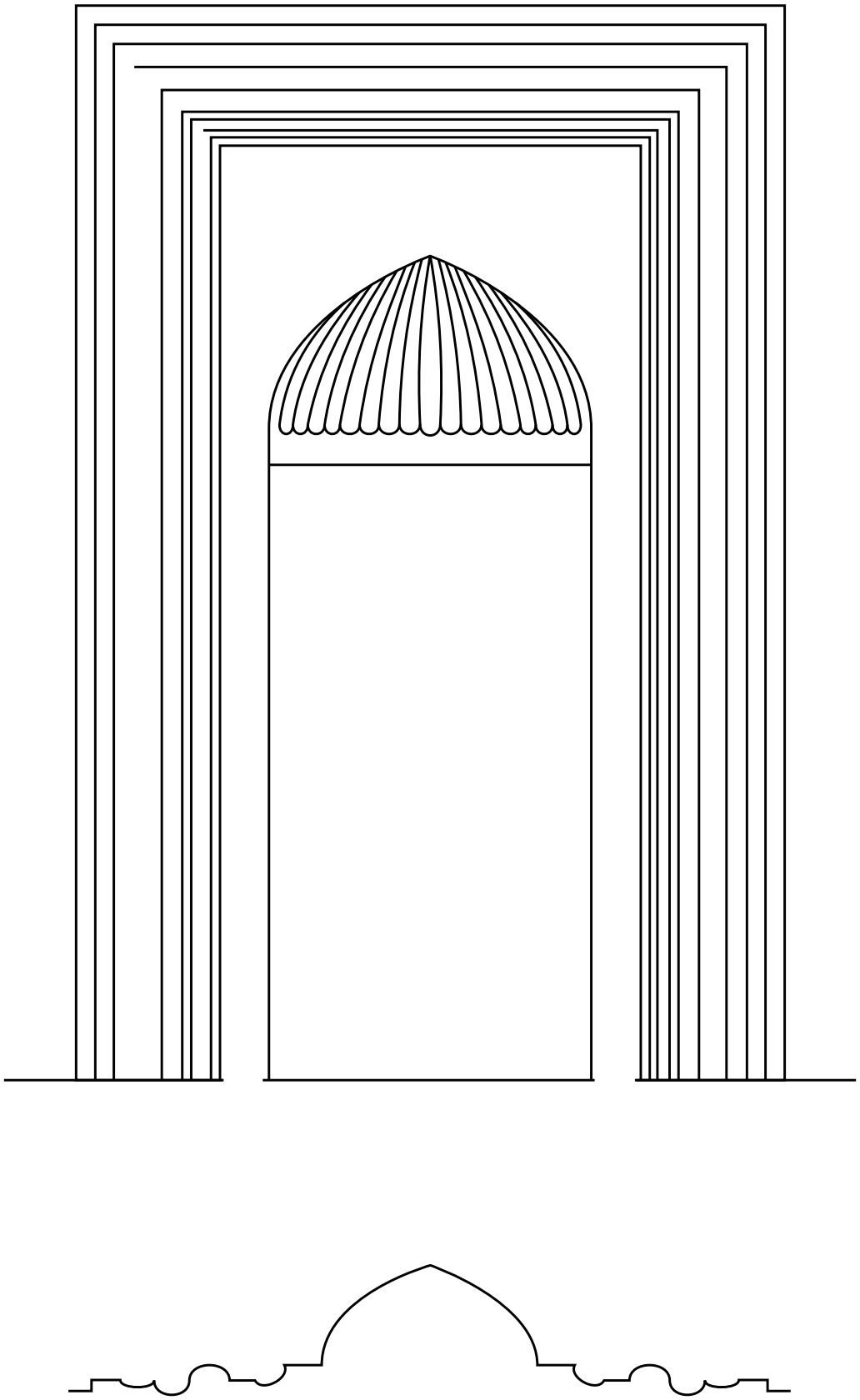

Şekil 70: Derviş Ağa Camii Mihrabı

Fotoğraf 159: Derviş Ağa Camii Mihrabı

Fotoğraf 160: Derviş Ağa Camii Mihrabı | Kavsara

DEĞERLENDİRMELER

Kayseri'deki mihraplar yapıdaki yeri ve konumu, malzeme ve teknik, mihrap elemanları, süsleme ve tarihlendirme başlıkları altında değerlendirilecektir.

MİHRABIN YAPIDAKİ YERİ VE KONUMU

Tezde ele alınan 70 adet mihraptan 64 adedi cami, 6 adedi ise mescitlere aittir. Mescitlerden Sultan Hanı Köşk Mescidi (Fotoğraf 1) ve Karatay Hanı Mescidi (Fotoğraf 13) hanlara ait mescitler olması bakımından diğer bireysel mescitlerden ayrılır.

Kayseri'de kıble doğudan 17° sağa veya pusulanın üzerinde ibre 320° ye gelecek şekilde tespit edilmektedir.[1]

Cami ve mescitlerde giriş kapısının kuzey duvarda yer aldığı durumlarda mihrap giriş eksenindedir ve yapıya girince ilk göze çarpan elamandır. Girişin mihrap ekseni üzerinde olmadığı, doğu ve batı duvarında yer aldığı yapılarda mihrap giriş ekseninde yer almaz ki bu örneklere birinci gruba göre daha az rastlamaktayız.[2]

İncelenen 70 mihrapta 62 adedi harim kısmında bulunurken; 7 adedi son cemaat yerinde 1 adedi de kuzey yönünde ve dış cephede yer almaktadır.

İç mekanın küçük veya büyük oluşu mihrabın boyutlarında belirleyici unsuru oluşturmaktadır. Kayseri mihraplarında; geniş mekana sahip camilerde mihrabında güney duvarı ile orantılı olarak büyüdüğü ya da iç ölçüleri küçük olan yapılarda iç mekana orantılı olarak küçüldüğü görülür.

Kayseri mihraplarında yapının güney duvarının dış yüzünde çıkıntı meydana getiren dört örnek mevcuttur. Bunlardan Hunat Hatun Camii mihrabı beş köşeli (Şekil 2), Sivasi Hatun Camii mihrabı kare planlı (Şekil 8), Hacı Kılıç Camii mihrabı (Şekil 4) ve Battal Gazi Camii mihrabı (Şekil 38) dikdörtgen planlı bir çıkıntı meydana getirirler.

Mihraplarımızın çoğunda mihrap çerçevesi iç mekana doğru çıkıntı meydana getirmektedir. Çerçevenin çıkıntı meydana getirmesinin nedeni malzemedir. İç beden duvarları gibi mihrabında tamamen kesme taşla kaplandığı yapılarda, mihrap çerçevesi ya duvarla hem yüz ya da sadece 2–13 cm arasında bir çıkıntı yapar.[3] Kurşunlu (Şekil 17) ve Merzifonlu

[1] Kayseri müftülüğünden 15 Kasım 2006 tarihinde bu bilgi alınmıştır.

[2] Hunat Hatun Camii, Hacı Kılıç Camii, Yazır Köyü Camii, Fatih Camii, Danış Ali Camii (Yazlık ve Kışlık), İniler Camii, Talas Kilisesi (Yeni Camii), Dedeman Camii, Yeşilyurt Aşağı Mahalle Camii, Hacı Haydar Camii ve Asmalı Mescidinde giriş kapısı doğu veya batı duvarında yer aldığı için mihraplar giriş ekseninde değildir.

[3] Hatıroğlu Camii mihrabı 4 cm, Sivasi Hatun Camii mihrabı 5 cm.., Kopçullu Camii mihrabı 7. 5 cm.., Fatih Camii mihrabı 4. 5 cm, Alaüddevle Camii mihrabı 7 cm Gubaroğlu Camii mihrabı 2. 5 cm, Şeyh

Kara Mustafa Paşa Camileri (Şekil 26) mihraplarında çıkıntı 20– 30 cm çıkmıştır.

Kendisi ile birlikte yapılmış taş minberin bulunduğu durumlarda mihrap doğuya kaydırılarak minbere yer açılmıştır. Bunu Sivasi Hatun Camii ve Kölük Camii'nde izlemek mümkündür.

MALZEME VE TEKNİK

İncelenen mihraplardan 1 adedi çini, 3 adedi ahşap kaplama, 6 adedi alçı ve geri kalan 60 adedi ise taş malzemeden yapılmıştır.

ÇİNİ

Kayseri de çini mozaik tekniğinde yapılmış tek örnek XIII. yüzyılın sonlarına tarihlenen Kölük Camii (Fotoğraf 26) mihrabıdır. Çini mozaikten yapılan mihraplarda kullanılan küçük çini parçaları, tek renkli olarak sırlanıp, pişirilen büyük levhalardan kesilerek elde edilmiştir.[4] Çini mihraplarda kompozisyonlar firuze ve patlıcan moru renkli çinilerin biri yüzeyi diğeri deseni meydana getirmek üzere yan yana konmasıyla şekillenir.[5]

AHŞAP

Konukboğan Mescidi mihrabı (Fotoğraf 149) ahşapla kaplanarak yapılmıştır. Geç dönemde yapılan bu mihrapta süslemeye yer verilmemiştir.

ALÇI

Mehmet Ali Bey Camii (Fotoğraf 107), Germir Aşağı Mahalle Camii (Fotoğraf 130), Yeni Camii (Fotoğraf 135), Methiye Köyü Camii (Fotoğraf 138), Hilmiye Köyü Camii (Fotoğraf 139) ve Aziziye Camii (Fotoğraf 142) mihrapları alçıdandır.

XIX. yy. sonu XX. yy. başında taşradaki bu camilerde alçı mihrap yapma modası oluşmuştur.

Batılılaşma döneminde özellikle Batı Anadolu Bölgesinde, mihrap örneklerinde de görülen iri plastik etkili alçı işçiliği Kayseri'de de uygulanmıştır. Bağımsız plastik unsurlar gibi işlenen "S ve C" kıvrımlı dallar ve motifler üzeri alçı sıvanmış tellerden oluşmaktadır.[6] Yine Batılılaşma döneminde yapılmış bazı mihrap örneklerinde ahşap üzerine alçı kaplama ile iri ve bağımsız işlenmiş, plastik görünüşlü uygulamalar görülmektedir.[7]

Ayrıca alçı mihraplarda oyma ve kalıplama olmak üzere iki ayrı teknik uygulanır. Oyma tekniğinde; duvar yüzeyinde veya plakalar halinde hazırlanan alçı harcı sertleştikten sonra, süsleme kesici aletlerle oyularak elde edilir. Kalıplama tekniğinde; yüzeyi oyulmuş olan değişik boyutlardaki kalıplara alçı sıvı halde dökülür ve sertleştikten sonra levhalar halinde kalıplardan çıkarılarak kullanıma hazır hale getirilir.[8]

TAŞ

Kayseri'de yukarıdaki örneklerin dışında kalan gerek erken dönem, gerekse geç dönem mihraplarının tamamı taştandır. Kayseri taş işçiliğinin yoğun olduğu bir şehirdir. Mihraplarda en çok kesme taş kaplama olarak kullanılmıştır. Güney duvarı da kesme taşla kaplı yapılılarda, dikdörtgen boyutlarda kesilmiş, taş blokları derz sıraları aksamadan mihrap yüzeyinde de devam eder. Bunlara örnek olarak: Hunat Hatun Camii (Fotoğraf 10), Karatay Kervansarayı Mescidi (Fotoğraf 13), Hacı Kılıç Camii (Fotoğraf 16) ve Bünyan Ulu Camii (Fotoğraf 17) mihrapları verilebilir. Bazen de dikdörtgen boyutlu taşların yalnız kenar bordürlerine kaplandığı ve mihrap hücresinin üst üste konmuş, iki veya üç büyük blok taşa oyulduğu görülür. Bu uygulama Sultan Hanı Köşk Mescidi mihrabında (Fotoğraf 1-Fotoğraf 2) görülmektedir.[9] Mihrapların üst bölümlerinin yekpare taşla yapılmış oluşu bu mihrapların boyutlarının küçük olmasıyla açıklanabilir.

Kesme taşın mihraplarda en başta gelen malzeme olarak kullanılışı Anadolu'ya özgü bir gelişmedir.[10] Kayseri'de kesme

Camii Mihrabı 2 cm, Mutevelli Camii Mihrabı 9 cm, Molu Köyü Camii Mihrabı 12 cm,Everek Camii Kebir mihrabı 5cm., Keşlik Köyü Camii mihrabı 10 cm, Tirem Camii mihrabı 13 cm, Dedeman Camii mihrabı 5. 5cm., Seyidgazi Cami mihrabı 10 cm ve Derviş Ağa Camii mihrabı 4. 5 cm çıkıntı yapmaktadır.

4 O. Aslanapa, *Anadolu'da Türk Çini ve Keramik Sanatı*, İstanbul, 1965, s. 12.

5 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 35.

6 B. Eskici, *Ankara Mihrapları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s. 226'dan, L. Bulut, "İzmir Camilerinde Alçı Süsleme" *Sanat Tarihi Dergisi*, C. VIII, İzmir, 1996, s. 1-9.

7 R. Arık, Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı, Ankara, 1988, s. 46.

8 B. Eskici, a. g, e., s. 226.

9 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 30.

10 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 31.

taşla yapılan mihraplarda mihrap güney duvarının ayrılmaz bir parçasıdır, ikisi arasında bir bütünlük mevcuttur.

Kayseri'de Kurşunlu (Fotoğraf 45) ve Hatıroğlu (Fotoğraf 23) Camii mihraplarında mermer malzeme kullanılmıştır.

Taş mihraplarda kenar bordürleri, köşelikler ve alınlık yüzeylerinde süsleme olarak işlenen geometrik ve bitkisel kompozisyonlarla yazı şeritleri alçak ve yüksek kabartma oyulmuştur. Kesme taş mihraplarda yapının portali ile aynı paralelde bir gelişmeden ve portalle mihrap arasında malzeme, işçilik ve süsleme yönlerinde bir birliktelikten söz etmek mümkündür. Hunat (Fotoğraf 9) ve Hacı Kılıç (Fotoğraf 16) camilerinde bu ilişki görülmektedir.[11]

MİHRAP ELEMANLARI

TEPELİK

Tepelik, mihrap çerçevesinin üst kısmında ve kenar bordürlerinden ayrı olarak yükselen bir elemandır.[12] Kayseri mihraplarında üç şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Yatay Dikdörtgen Pano Şeklinde Tepelik

Kayseri mihraplarında oldukça fazla kullanılan bu tepeliği araştırmacılar "Yekpare bir bant olarak uzanan tepelik" diye de tanımlamaktadırlar. Fatih Camii (Fotoğraf 35), Kurşunlu Camii -Harim (Fotoğraf 45), Yanıkoğlu Camii (Fotoğraf 62), Keşlik Köyü Camii (Fotoğraf 110), Germir Aşağı Mahalle Camii (Fotoğraf 1 30), Yeni Camii (Fotoğraf 137), Methiye Köyü Camii (Fotoğraf 1 38) ve Seyidgazi Camii (Fotoğraf 143) mihraplarında bulunan tepelik yatay dikdörtgen pano şeklindedir.

Tepeliğin bu şekilde en erken örnekleri Harput Ulu Camii her iki mihrabında bulunmaktadır.[13] Ayrıca Selçuklu döneminde alçıdan yapılan Ankara Aslanhane Camii, Konya İç Karaaslan Camii, Kemah Halil Bey Camii, Ayaş Ulu Camii, Akçaşehir Ulu Camii ve Yollarbaşı Ulu Camii'nin her iki mihrabında da yatay dikdörtgen pano şeklinde yapılmış tepelikler görülmektedir.[14] Erken dönem Osmanlı mihraplarından Bursa Şahadet Camii, Bursa Yiğit Köhne Camii, Merzifon II. Murat Camii, Edirne İmareti Mezit Bey Camii, Bursa veledi Yaniç Camii, Bursa Bedreddin (Hafsa Sultan) Camii, Bursa Huma Hatun (Hatuniye) Türbesi, Bursa Selçuk Hatun Camii, Bursa Azeb Bey Camii, Bursa Sitti Hatun Camii, İnegöl İshak Paşa Camii, ve Bursa Tuz Pazarı Camii mihraplarında tepelik, dikdörtgen pano şeklinde uzanmaktadır.[15]

Tek Tek Parçalardan Meydana Gelen Tepelik

Bu tip tepelikler, "dendan" olarak da adlandırılmaktadır. Kölük Camii'nin (Fotoğraf 27) çini mihrabında beş adet dendan çerçeve üzerinde yer alır. Ortada bulunan uçları sivri üç adet dendan altıgen şeklinde düzenlenmiştir. Köşelerde bulunan iki adet dendan da aynı şeklin yarısı olarak tasarlanmıştır. Harput Arap Baba Mescidi'nin çini mihrabında da aynı şekilde yapılmış dendanlar görülmektedir.[16] Develi Seyyid Şerif Türbesi mihrabında kare ve dikdörtgen elemanlar tepeliği oluşturmaktadır.[17]

Gesi Hacı Haydar Camii (Fotoğraf 1 58) mihrabında çerçevenin üzerinde madalyon şeklinde bir dendan mevcuttur. Ermenek Sipas Camii'nde de çerçevenin sol üst köşesinde lale şekilli bir dendan görülmektedir.[18]

Üçgen Pano Şeklinde Tepelik

Üçgen pano şeklinde tepelik, Mütevelli Camii (Fotoğraf 60), Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii (Fotoğraf 67), Molu köyü Camii (Fotoğraf 73), Gürpınar Camii (Fotoğraf 104) ve Melikgazi Mescidi (Fotoğraf 129) mihraplarında görülür.

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii mihrabı tepeliğinin üzerinde on üç adet lale motifi sıralanır.

Mütevelli Camii mihrap tepeliği bir palmetle ve Molu Köyü Camii mihrap tepeliği ise bir madalyonla taçlandırılmıştır. Kütahya Ulu Camii mihrap tepeliği de bir adet palmetle taşlandırılmıştır.

[11] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 30.
[12] B. Eskici, *a.g.e.*, s. 227.
[13] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 36.
[14] Ö. Bakırer *a.g.e.*, s. 36.
[15] M. Top, *a.g.t.*, s. 286.
[16] Ö. Bakırer a. g e., s. 37.
[17] Ö. Bakırer *a.g.e.*, s. 37.
[18] Ö. Bakırer *a.g.e.*, s. 37.

ÇERÇEVE VE KENAR BORDÜRLERİ

Kayseri mihraplarında İniler (Fotoğraf 59), Kayaaltı (Fotoğraf 134), Keşlik Köyü Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 113), Kurşunlu Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 50 - Fotoğrafoğraf.51), Battalgazi (Fotoğraf 94) ve Zile Efendi Ağa Cami'lerinin (Fotoğraf 90) mihrapları dışında kalan mihraplarda mihrap elemanları bir çerçeve içine alınmıştır.

Kalaycıoğlu (Fotoğraf 88), Hacı Haydar (Fotoğraf 158), Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Harim ve Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 66 - Fotoğrafoğraf.68), Konukboğan (Fotoğraf 1 49), Keşlik Köyü Harim (Fotoğraf 110), Danışali Kışlık (Fotoğraf 52), Hocalar (Fotoğraf 92), Melikgazi (Fotoğraf 1 28), Yeni (Fotoğraf 135), Mütevelli (Fotoğraf 60), Mehmet Ali Bey Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 109) ve Şeyh Tennûrî Camii Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 58), mihrapları dikdörtgen çerçeve içine alınmıştır fakat çerçeveyi dolaşan bir bordür dizisi bulunmamaktadır.

İstisnai olarak Gürpınar (Fotoğraf 102) ve Mütevelli (Fotoğraf 121) Cami mihraplarında çerçeveyi meydana getiren sütunceler bulunmaktadır.

Kayseri mihraplarında görülen değişik sayılardaki bordür dizilişlerini sayılarına göre değerlendirmek mümkündür.

Tek Bordürlü Tip

Kayseri'de nişi kuşatan düz profilli tek bordürden oluşan mihraplar beş adettir. Bunlar Tavlusun (Şekil 46), Hilmiye (Şekil 55), Ali Hoca Kuzey Dış Cephe (Şekil 60), Hacı Saki Camii (Şekil 63) ve Helvacı Dede Şıh Mescidi (Şekil 65) mihraplarıdır.

İki Bordürlü Tip

Kayseri mihraplarında en çok uygulanan tipdir. On üç adet mihrapta iki bordür kullanılmıştır. Sultan Hanı Köşk Mescidi (Şekil 1) mihrabında birinci bordür içbükey, ikinci bordür düzdür. Kopçullu Camii (Şekil 10) mihrabında ise tam tersi bir sıra izlenmektedir. Gürpınar Camii (Şekil 40) mihrabında da düz ve kaval olmak üzere iki bordür bulunmaktadır.

İki bordüründe düz olduğu örnekler ise Melik Arslan (Şekil 11), Fatih (Şekil 12), Gubaroğlu (Şekil 15), Danış Ali (Yazlık) (Şekil 16), Derviş Ağa (Şekil 70), Dedeman (Şekil 51), Seyidgazi (Şekil 58), Ali Hoca (Şekil 59), Asmalı Mescit (Şekil 61) ve Emir Sultan Camii (Şekil 67) mihrabıdır. Bordürler arasında ince silmeler bulunmaktadır.

Üç Bordürlü Tip

Kayseri mihraplarında en çok kullanılan tiplerden biri üç bordürlü tipdir. Hunat (Şekil 2) ve Hacı Kılıç Camii (Şekil 4) mihraplarında içbükey, düz ve pahlı bordürler görülmektedir. İlk iki bordür geniş, üçüncü bordür incedir. Yazır Köyü Camii (Şekil 6); düz, pahlı, düz, Hatıroğlu Camii (Şekil 7); düz, içbükey, düz, Kölük Camii (Şekil 9); kaval, düz, içbükey, Hasinli Camii (Şekil 31); düz, kaval, düz, Everek Camii Kebir (Şekil 39); düz, içbükey, kaval, Talas Kilisesi (Yeni Camii) (Şekil 41) düz, kaval, içbükey, Tepecik Camii (Şekil 66); düz, kaval, kaval, Han Camii (Şekil 48) ve Germir Aşağı Mahalle Camii (Şekil 50) mihrabında da bordürler düz, düz, düz olarak sıralanırlar.

Dört Bordürlü Tip

Dört bordürlü tip Kayseri'de az sayıda mihrap örneğinde kullanılmıştır. Sivasi Hatun Camii (Şekil 8), Molu Köyü Camii (Şekil 29) ve Yeşilyurt Aşağı Mahalle Camii (Şekil 68) mihrabında görülmektedir. Sivasi Hatun Camii mihrabında düz, içbükey, düz ve pahlı, Molu Köyü Camii mihrabında düz, kaval, içbükey ve düz, Yeşilyurt Aşağı Mahalle Camii mihrabında düz, düz, düz, düz olarak sıralanan bordürler bulunmaktadır.

Beş Bordürlü Tip

Beş bordürlü tip Kayseri'de sadece dört mihrapta uygulanmıştır. Bünyan Ulu (Şekil 5), Şeyh Tennûrî (Şekil 20) ve Salihbahçe (İsa Kümbet) Camii (Şekil 14) mihraplarında dıştaki çerçeve bordürü düz profillidir. Bu bordürü kaval, içbükey, düz ve pahlı bordürler takip eder. Yanıkoğlu Camii (Şekil 24) mihrabında ise düz, düz, içbükey, kaval ve düz bordürler sıralanır.

Altı ve Yedi Bordürlü Tip

Kalemkırdı Camii mihrabında altı bordürlü tip, Hasinli Camii (Son Cemaat Yeri) (Şekil 32-33) mihraplarında yedi bordürlü tip görülmektedir. Kalemkırdı Camii mihrabının (Şekil 34); kaval, içbükey, kaval ve düz olarak sıralanan ilk dört bordürü ince, düz, düz olarak devam eden son iki bordürü geniştir. Düz, kaval, oluk, kaval, düz, düz ve pahlı olarak sıralanan

Hasinli Camii (Son Cemaat Yeri) mihrabında bordürler ince olarak düzenlenmiştir.

ALINLIK

Mihraplarda köşeliğin üst kenarı üzerine ilave edilen dikdörtgen pano veya panoların oluşturduğu alana alınlık denir.[19] Ayrıca kemerle kavsara ağzı arasında kalan ve üstte kemerin şekli ve altta kavsara ağzının şekliyle etkilenen alınlık sadece kemerin bulunduğu mihraplarda yer alır.[20] Hacı Kılıç (Fotoğraf 16), Sivasi Hatun (Fotoğraf 24), Everek Camii Kebir (Fotoğraf 101), Şeyh Tennûrî (Fotoğraf 55), Kölük (Fotoğraf 26), Hunat (Fotoğraf 10), Gubaroğlu (Fotoğraf 42), Yazır (Fotoğraf 19) ve Salihbahçe (Fotoğraf 40) camileri mihraplarında bu şekilde alınlık mevcuttur. Kemeri olmayan köşelik doğrudan doğruya kavsara ağzı ile birleştiği için böyle bir eleman yoktur.

Kayseri mihraplarında alınlık genelde yatay olarak yerleştirilmiş kartuşlardan oluşmaktadır. Bu alınlıklara sahip mihrapları kartuş sayılarına göre gruplandırabiliriz.

Tek Kartuştan Oluşan Alınlık

Bünyan Ulu (Fotoğraf 17), Kölük (Fotoğraf 26), Gürpınar (Fotoğraf 104), Talas Kilisesi (Yeni Camii) (Fotoğraf 105), Yanıkoğlu-Harim (Fotoğraf 62), Seyidgazi (Fotoğraf 143), Kurşunlu (Fotoğraf 45), Kalemkırdı (Fotoğraf 85), Fatih (Fotoğraf 35), Hatıroğlu (Fotoğraf 23), Danışali-Yazlık (Fotoğraf 43), Tirem (Fotoğraf 121) ve Derviş Ağa (Fotoğraf 159) camilerinin mihraplarında alınlık tek kartuştan oluşmaktadır.

İki Kartuştan Oluşan Alınlık

Melik Arslan (Fotoğraf 33), Yeşilyurt Aşağı Mahalle (Fotoğraf 157), Alaüddevle (Fotoğraf 39), Ali Hoca-Harim (Fotoğraf 146), Yanıkoğlu Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 62) camilerinin mihraplarında iki kartuş yer almaktadır.

Melik Arslan ve Alaüddevle camilerinin mihraplarındaki kartuşlarda yazı mevcutken; diğer mihraplarda kartuşlar boş bırakılmıştır.

Dört Kartuştan Oluşan Alınlık

Dört kartuştan oluşan alınlık sadece üç mihrapta kullanılmıştır. Mütevelli Camii (Fotoğraf 60 - Fotoğraf 61) mihrabında dört kartuşta yazı görülürken, Hasinli Camii-Harim (Fotoğraf 79) mihrabında sadece iki kartuşta yazı mevcuttur. Hasinli Camii'nin mihrabının üstteki iki kartuşunun yüzeyi balık sırtı yivle, Molu Köyü Camii (Fotoğraf 74) mihrabındaki kartuşların yüzeyleri ise stilize çiçeklerle bezenmiştir.

KÖŞELİK

Mihraplarda en içteki kenar bordürü ile kavsara ağzı arasında kalan kısım köşelik olarak adlandırılır.[21] Alınlığa sahip olan mihraplarda, köşelik yanlarda iki kenar bordürü, üstte ise alınlık ile sınırlanır.[22]

Kayseri mihraplarında, köşelik olarak adlandırılan bu elemanların diğer Anadolu mihraplarında olduğu gibi tek parça ve iki parçalı köşelik olmak üzere iki gruba ayrıldığı görülmektedir.[23]

Köşelik bazı örneklerde sütunceler üzerine oturmakta, bazılarında da zemine kadar inmektedir.

Tek Parça (Yekpare) Köşelik

Kavsara ağzının tepe noktasının, içteki bordürün üst kenarına veya varsa alınlık seviyesine kadar yükselmediği mihraplarda, köşelik ortadan bölünmeden tek parça olarak uzanır.[24]

Sultan Hanı Köşk Mescidi (Fotoğraf 2 - Fotoğraf 3), Karatay Hanı Mescidi (Fotoğraf 15), Bünyan Ulu (Fotoğraf 18), Hatıroğlu (Fotoğraf 23), Kopçullu (Fotoğraf 30), Melik Arslan (Fotoğraf 34), Fatih (Fotoğraf 36), Alaüddevle (Fotoğraf 39), Salihbahçe (Fotoğraf 41), Kurşunlu (Fotoğraf 48), Gubaroğlu (Fotoğraf 42), Danışali-Kışlık (Fotoğraf 54), Şeyh Tennûrî Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 58), Mütevelli (Fotoğraf 61), Yanıkoğlu Harim ve Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 63 - Fotoğra 65), Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Harim ve Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 66 - Fotoğraf 68), Erkilet Sadrazam Mehmet Paşa (Fotoğraf 77), Hasinli Harim ve Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 79 - Fotoğraf 83), Kalemkırdı (Fotoğraf 85), Kalaycıoğlu

[19] B. Eskici, *a.g.e.*, s. 236.
[20] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 63.
[21] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 55.
[22] B. Eskici, *a.g.e.*, s. 242.
[23] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 55.
[24] B. Eskici, *a.g.e.*, s. 243.

(Fotoğraf 88), Hocalar (Fotoğraf 92), Gürpınar (Fotoğraf 103), Talas Kilisesi (Yeni Camii) (Fotoğraf 105), Mehmet Ali Bey Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 108), Keşlik Köyü-Harim (Fotoğraf 111), Tavlusun (Fotoğraf 115), Tirem (Fotoğraf 121), Melik Gazi Mescidi (Fotoğraf 129), Germir Aşağı Mahalle (Fotoğraf 131), Dedeman (Çay) (Fotoğraf 133), Yeni (Fotoğraf 136), Methiye Köyü (Fotoğraf 138), Hilmiye Köyü (Fotoğraf 139), Reşadiye (Fotoğraf 141), Aziziye (Fotoğraf 142), Ali Hoca-Harim ve Kuzey Dış Cephe (Fotoğraf 145 - Fotoğraf 146), Asmalı Mescit (Fotoğraf 148), Konukboğan (Fotoğraf 149), Hacı Saki (Fotoğraf 151), Hasbek Kümbet (Fotoğraf 152), Helvacı Dede Şıh Mescidi (Fotoğraf 153), Tepecik (Fotoğraf 154), Emir Sultan (Fotoğraf 156), Yeşilyurt Aşağı Mahalle (Fotoğraf 157), Hacı Haydar (Fotoğraf 158) ve Derviş Ağa (Fotoğraf 159) camilerinin mihrapları bu tip köşeliğe sahip mihrap örneklerindendir.

İki Üçgen Parçadan Meydana Gelen Köşelik

Kavsara ağzının tepe noktası en üstteki bordürün üst kenarına veya varsa alınlığa kadar yükselerek köşeliği ortadan iki parçaya bölmektedir.[25] Bu tip köşelik tek parça köşeliğe oranla Kayseri mihraplarında daha az sayıdaki örnekte uygulanmıştır.

Hunat Hatun Camii (Fotoğraf 11), Hacı Kılıç Camii (Fotoğraf 16), Yazır Köyü Camii (Fotoğraf 20), Sivasi Hatun Camii (Fotoğraf 25), Kölük Camii (Fotoğraf 28), Şeyh Tennûrî Camii-Harim (Fotoğraf 56), Molu Köyü Camii (Fotoğraf 71) ve Everek Camii Kebir (Fotoğraf 101) mihrapları bu tip köşeliğe sahip örneklerdir.

KABARA VE ROZET

Kayserideki on üç adet camii ve mescidin mihrap köşeliklerinde de rozetler yer alırken; sadece Kurşunlu Camii (Fotoğraf 47) mihrabın da kabara ile karşılaştırılmaktadır. Hasinli (Fotoğraf 79), Bünyan Ulu (Fotoğraf 18), Şeyh Tennûrî (Fotoğraf 57), Hacı Kılıç (Fotoğraf 16), Kopçullu (Fotoğraf 30), Kölük - Kabara (Fotoğraf 27), Ali Hoca - Harim (Fotoğraf 146), Salihbahçe (Fotoğraf 41), Yeşilyurt Aşağı Mahalle (Fotoğraf 157) camileri mihrabında rozetler on ve on iki yapraklı çiçek şeklinde dilimlendirilmiştir. Fatih Camii ve Gürpınar Camilerinin rozetlerinin yüzeyi sade bırakılmışken; Kurşunlu Camiindeki kabaraların yüzeyi geometrik süsleme ile bezenmiştir.

KEMER

Mihraplarda inşai bir zorunluluk olmamasına karşın bir kemer mevcuttur.[26] Kemerler; çerçeveyi meydana getiren, zemine kadar inen ve sütunceler üzerine oturan kemerler olmak üzere üç grupta incelenir.[27] Gubaroğlu (Fotoğraf 42), Hacı Kılıç (Fotoğraf 16), Sivasi Hatun (Fotoğraf 24), Şeyh Tennûrî (Fotoğraf 55), Everek Camii Kebir (Fotoğraf 101) ve Hunat Hatun Camii (Fotoğraf 11) mihraplarında kemer sütuncelerin başlıkları üzerine oturmaktadır. Yazır Köyü (Fotoğraf 21), Seyidgazi (Fotoğraf 143), Kölük (Fotoğraf 27) ve Salihbahçe Camii (Fotoğraf 40) mihrabında kemer zemine kadar inmektedir. Çerçeveyi meydana getiren kemer Kayseri mihrapları içerisinde mevcut değildir.

MİHRAP NİŞİ

Mihrabın duvar içine oyulan kısmı olan mihrap nişi, üstte kavsara, altta nişin alt kısmı olmak üzere iki bölümden oluşur.

Kavsara

Kavsara mihrap nişinin üst kısmında içbükey bir kavis teşkil ederek, nişin iç kalınlığını meydana getirir ve böylece nişi cepheye bağlar.[28] Kayseri mihraplarında görülen kavsara tipleri yarım kubbe, dilimli yarım kubbe ve mukarnaslı kavsara olmak üzere üç grupta değerlendirilebilinir.

Yarım Kubbe Şeklindeki Kavsara

Kopçullu (Fotoğraf 30), Melik Arslan (Fotoğraf 34), Merzifonlu Kara Mustafa Paşa (Fotoğraf 66), Karaimam (Fotoğraf 69), Kalemkırdı (Fotoğraf 85), Hocalar (Fotoğraf 92), Battal Gazi (Fotoğraf 95), Talas Kilisesi (Yeni Camii) (Fotoğraf 105), Mehmet Ali Bey (Son Cemaat Yeri) (Fotoğraf 109), Tavlusun (Fotoğraf 117), Tirem (Fotoğraf 121), Han (Fotoğraf 122), Dedeman (Fotoğraf 133), Kayaaltı (Fotoğraf 134), Reşadiye (Fotoğraf 140), Aziziye (Fotoğraf 142), Seyidgazi

[25] B. Eskici, *a.g.e.*, s. 244.

[26] Ö. Bakırer, *a.g.e.*,s. 60.

[27] Ö. Bakırer, *a.g.e.*,s. 60.

[28] Ö. Bakırer, *a.g.e.*,s. 63.

(Fotoğraf 143), Ali Hoca (Kuzey Dış Cephe) (Fotoğraf 147), Konukboğan (Fotoğraf 149), Hacı Saki (Fotoğraf 150), Hasbek Kümbet (Fotoğraf 152), Tepecik (Fotoğraf 154) ve Yeşilyurt Aşağı Mahalle (Fotoğraf 157) camilerinin mihrabında kavrasa yarım kubbe şeklindedir.

Anadolu'da Harput Ulu Camii esas mihrabında, Diyarbakır Mesudiye Medresesi Mescit mihrabında, Divriği Ulu Camii mihrabında, Mardin Sultan İsa Medresesi hem mescit hem türbe mihrabı, Diyarbakır Kale Camii ayak üzerindeki mihrapda, Çemişkezek Yelmaniye Camii[29] mihrabında, Ahi Tura mescidi ve Karacabey İmareti mihrabı da[30] yarım kubbe şeklinde kavsara örnekleri görülmektedir.

Dilimli Kavsara

Dilimli kavrasa yarım kubbe kavsaraların oluk ve kaval silmelerle dilimlendirilmesiyle meydana gelir. Kayseri'de Bünyan Ulu (Fotoğraf 18), Kurşunlu Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 51), Yanıkoğlu - Harim ve Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 63 - Fotoğraf 64), Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 66 - Fotoğraf 68), Molu Köyü (Fotoğraf 71), Erkilet Sadrazam Mehmet Paşa (Fotoğraf 77), Hasinli - Harim ve Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 79 - Fotoğraf 83), Efendi Ağa (Fotoğraf 91), Mehmet Ali Bey - Harim (Fotoğraf 107), Keşlik Köyü - Harim ve Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 111 - Fotoğraf 114), Melik Gazi Mescidi (Fotoğraf 129), Germir Aşağı Mahalle (Fotoğraf 131), Methiye Köyü (Fotoğraf 138), Hilmiye Köyü (Fotoğraf 139), Asmalı Mescit (Fotoğraf 148), Hacı Haydar (Fotoğraf 158) ve Derviş Ağa (Fotoğraf 160) camilerinin mihraplarında kavsara dilimlendirilmiştir.

Anadolu'da dilimli kavsara Harput Ulu Camii avlu mihrabı, Kızılören Hanı Mescidi mihrabı, Dunaysır Ulu Camii mihrabı, Diyarbakır Mesudiye Medresesi Avlu mihrabı[31] ve Boğazkesen Türbesi[32] mihrabının ikinci nişinde görülür.

Mukarnaslı Kavsara

Anadolu Türk sanatında, mukarnaslı kavsara mihrap ve portal kuruluşlarında en sık rastlanan kavsara şeklidir.[33] Kavsara aslında yarım koni prizma şeklindedir. Bu tip kavsaralar, genellikle nişin iki kenarındaki köşe sütuncelerinden başlayıp, tepe noktasına doğru daralarak cephede bir üçgen görünümü almaktadır. Kavsara ağzı denilen bu üçgenin iki kenarı, genellikle mukarnas yuvalarına bağlı olarak içbükey kavisli hatlarla yükselmektedir.[34]

Kavsaranın dar veya geniş oluşu niş genişliğine, yüksekliği de mukarnas sıralarının sayısına bağlıdır. Kayseri mihraplarında, kavsara içini dolduran mukarnas sıraları en az üç, en fazla sekiz olmak üzere mihraptan mihraba değişmektedir.

Üç sıra mukarnas dizisinden oluşan kavsara Kayseri'de Alaüddevle Camii (Fotoğraf 39) mihrabında, Sultan Hanı Köşk Mescidi (Fotoğraf 3) mihrabındaki içteki nişte ve

Şeyh Tennûrî Camii Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 58) mihrabında üç sıra mukarnas dizisi görülür. Kavsara ağzında yuvalar dışbükey kavisli hatlarla yükselmektedir.

Kayseri'de incelenen mevcut örnekler içinde Everek Camii Kebir (Fotoğraf 101) ve Karatay Hanı Mescidi (Fotoğraf 15) mihrabında dört sıra mukarnas dizisi görülmektedir. İki mihrapda oldukça yüzeysel işlenen mukarnasların üstten birinci sıraları düz dilimlidir. Everek Camii Kebir mihrabında ikinci sıradaki mukarnaslar yelpaze, üç ve dördüncü sıradaki mukarnasların yüzeyi basit saplar ve palmetlerden oluşan süslemeyle bezenmiştir. Karatay Hanı Mescidi mihrabında iki ve üçüncü sıradaki mukarnaslar düz dilimli, dördüncü sıradaki mukarnaslar ise sivri kemerli sağır nişlerden oluşur.

Beş sıra mukarnas dizisinden oluşan kavsara Kayseri mihraplarından yaygın olarak kullanılan kavsara şeklidir. Hunat Hatun (Fotoğraf 11), Kölük (Fotoğraf 28), Sultan Hanı Köşk Mescidi (Fotoğraf 1) mihrabında dıştaki nişde, Yazır Köyü (Fotoğraf 20), Emir Sultan (Fotoğraf 155) mihrabında, Danış Ali - Yazlık (Fotoğraf 44) ve Kalaycıoğlu (Fotoğraf 88) mihrabında beş sıra mukarnas dizisinden oluşan kavsara görülmektedir.

[29] Ö. Bakırer, *a.g.e.*,s. 64.
[30] B. Eskici, *a.g.e.*, s. 246.
[31] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 64.
[32] B. Eskici, *a.g.e.*, s. 246.
[33] B. Eskici, *a.g.e.*, s. 247.
[34] B. Eskici, *a.g.e.*, s. 247.

Kayseri mihraplarından dört örnekte de altı sıra mukarnas dizisi bulunmaktadır. Şeyh Tennûrî - Harim (Fotoğraf 56), Fatih (Fotoğraf 36), Salihbahçe (Fotoğraf 41) ve Ali Hoca Camii - Harim (Fotoğraf 149) mihrabında kavsara altı sıra mukarnas dizisinden oluşmaktadır.

Hacı Kılıç (Fotoğraf 16), Kurşunlu - Harim (Fotoğraf 48), Sivasi Hatun (Fotoğraf 25), Hatıroğlu (Fotoğraf 23), Danış Ali - Kışlık (Fotoğraf 54), Gürpınar Camii (Fotoğraf 103) ve Mütevelli (Fotoğraf 61) camilerinin mihraplarında yedi sıra mukarnas dizisi bulunmaktadır.

Kayseri mihrapları içinde sadece tek örnekte Yeni Camii (Fotoğraf 136) mihrabında sekiz sıra mukarnas dizisinden oluşan kavsara görülmektedir.

Kayseri'de Selçuklu Dönemi mihrap kavsaralarında kullanılan mukarnaslar düz, en çok da yelpaze dilimlidir. Osmanlı Dönemi'nde mihrap kavsaralarında düz ve yelpaze dilimli mukarnasların yanında, badem ve kanatlardan oluşan mukarnas dizileri kullanılmıştır. Osmanlı Dönemi'nde mihrap kavsaralarında bulunan mukarnas dizilerinden aşağıya püsküller sarkmaktadır.

Nişin Alt Kısmı

Mihrap hücresinin zeminden kavsara başlangıcına kadar uzanan ve cephede köşe sütünceleri veya sütünce yoksa en içteki kenar bordürü ile sınırlanan kısmı nişin alt kısmı olarak tanımlanmaktadır.[35]

Kayseri mihraplarında çift nişli, yarım daire, dikdörtgen, üç kenarlı, dört kenarlı, beş kenarlı, altı kenarlı, yedi kenarlı olmak üzere sekiz ayrı niş tipi görülmektedir.

Çift Nişli Mihraplar

Kayseri'de Sultan Hanı Köşk Mescidi (Şekil 1), Sivas Hatun (Şekil 8), Kölük (Şekil 9) ve Battalgazi Camii (Şekil 38) mihrapları çift nişlidir. Bütün mihraplarda birinci niş dikdörtgen planlıdır. Sultan Hanı Köşk Mescidi, Sivasi Hatun Camii ve Kölük Camii mihraplarında ikinci niş üç kenarlı, Battalgazi Camii mihrabında ise yarım daire planlıdır.

Çift nişli mihraplara İslam sanatında IX. yüzyıldan itibaren Samarra ve İran örneklerinde rastlanmaktadır.[36]

Anadolu'daki çift nişli mihraplara Konya Hacı Ferruh Mescidi, Niğde Alaaddin Camii, Aksaray Sultan Hanı, Sinop Ulu Camii, Konya Hacı Hasan Mescidi, Afyon Mısri Camii,[37] Ankara Alaaddin Camii avlusundaki mihrap ve Beypazarı Boğazkesen Türbesi mihrabı[38] örnek olarak verilebilir.

Yarım Daire Planlı Niş

Yarım daire planlı niş Kayseri'de en çok görülen niş şeklidir. Kopçullu (Şekil 10), Melik Arslan (Şekil 11), Danış Ali (Şekil 16) (Yazlık, Kışlık), Kalemkırdı (Şekil 34), Karaimam (Şekil 28), Şeyh Tennûrî (Son Cemaat Yeri) (Şekil 20), İniler (Şekil 22), Sadrazam Mehmet Paşa (Şekil 30), Efendi Ağa (Şekil 36), Hocalar (Şekil 37), Battalgazi (İçteki Niş) (Şekil 38), Talas Kilisesi (Yeni Camii) (Şekil 41), Mehmet Ali Bey (Harim ve Son Cemaat Yeri) (Şekil 42-43), Methiye Köyü (Şekil 54), Hilmiye Köyü (Şekil 55), Reşadiye (Şekil 56), Aziziye (Şekil 57), Keşlik Köyü (Harim ve Son Cemaat Yeri) (Şekil 44-45), Tavlusun (Şekil 46), Tirem (Şekil 47), Asmalı Mescit (Şekil 61), Han (Şekil 48), Melik Gazi (Şekil 49), Dedeman (Şekil 51), Kayaaltı (Şekil 52), Seyidgazi (Şekil 58), Ali Hoca (Harim ve Son Cemaat Yeri) (Şekil 59-60), Konukboğan (Şekil 62), Hasbek Kümbet (Şekil 64), Yeşilyurt Aşağı Mahalle (Şekil 68), Hacı Haydar (Şekil 69) ve Derviş Ağa (Şekil 70) camilerinin mihraplarında nişin alt kısmı yarım daire planlıdır.

Yarım daire planlı nişin Anadolu'da en fazla Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde görülmesine dayanılarak bu bölgeye ait bir özellik olduğu söylenmektedir.[39] Ankara'da ise Ahi Tura Mescidi ve Karacabey İmareti mihraplarında yarım daire planlı niş görülmektedir.[40]

Dikdörtgen Planlı Niş

Dikdörtgen planlı niş Kayseri'de sadece dört örnekte görülmektedir. Bunlar çift nişli olan Sultan Hanı Köşk Mescidi

[35] B. Eskici, *a.g.e.*,s. 252.

[36] Ö. Bakırer *a.g.e.*, s. 78.

[37] Ö. Bakırer *a.g.e.*, s. 78.

[38] B. Eskici, *a.g.e.*,s. 253.

[39] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 74.

[40] B. Eskici, *a.g.e.*, s. 254.

(Şekil 1), Sivasi Hatun (Şekil 8), Kölük (Şekil 9) ve Battal Gazi (Şekil 38) camileri mihraplarının birinci nişleridir.

Üç Kenarlı Niş

Üç kenarlı niş Kayseri'de Hunat Hatun (Şekil 2), Karatay Hanı Mescidi (Şekil 3), Alaüddevle (Şekil 13) ve Yazır (Şekil 6) Köyü mihraplarının yanında, Sultan Hanı Köşk Mescidi, Sivasi Hatun, Kölük Camii mihraplarının ikinci nişleri de üç kenarlı olarak düzenlenmiştir.

Üç kenarlı nişlere en erken örnek XII. yüzyılın son çeyreğinde Erzurum Ulu Camii esas mihrabında, kıble duvarının doğu kanadındaki ikinci mihrapta ve Erzurum Kale Mescidi'nde ayak üzerindeki mihrapda rastlanır.[41] İshaklı Han Mescidi, Kayseri Çifte Kümbet, Develi Hızır İlyas Türbesi, Develi Seyit Şerif Türbesi, Kayseri Döner Kümbet, Harput Arap Baba Mescidi, Ermenek Akçe Mescidi,[42] Ankara Kurşunlu Camii,[43] İznik Yeşil Camii Gelibolu Azebler Namazgahi ve Edirne Muradiye Camii mihrapları da üç kenarlı niş şeklinin görüldüğü örneklerdir.

Dört Kenarlı Niş

Dört kenarlı niş Kayseri'de sadece iki örnekte görülmektedir. Germir Aşağı Mahalle Camii (Şekil 50) ve Tepecik Mescidi (Şekil 66) mihraplarında niş dört kenarlı olarak şekillendirilmiştir. Anadolu'da Antalya Karatay Medresesi ile Kasabaköy Mahmut Bey ve Ayaş Ulu Camii'nin alçı mihrapları dört kenarlıdır. Ankara'da erken dönem alçı mihraplarında en çok kullanılan niş şeklidir.[44]

Beş Kenarlı Niş

Beş kenarlı niş Kayseri'de yarım daire planlı niş şeklinden sonra en çok uygulanan niş şeklidir. Bünyan Ulu (Şekil 5), Hatıroğlu (Şekil 7), Salihbahçe (Şekil 14), Gubaroğlu (Şekil 15), Emir Sultan (Şekil 67), Mütevelli (Şekil 23), Yanıkoğlu (Harim ve Son Cemaat Yeri) (Şekil 26), Kurşunlu (Son Cemaat Yeri) (Şekil 18), Merzifonlu Kara Mustafa (Harim ve Son Cemaat Yeri) (Şekil 26-27) ve Molu Köyü (Şekil 29) camii mihraplarında beş kenarlı niş tercih edilmiştir.

Hunat Hatun Türbesi, Karaman Celebi, Niğde Sungurbey,[45] Ankara Resul Efendi, Ankara Gecik Mescidi, Ankara Cenabı Ahmet Paşa Camii, Ankara Hacı Bayram Camii, Bergama Ulu Camii, Milas Firuz Bey Camii, Edirne İkinci Beyazıt ve İstanbul Cemberlitaş, Atik Ali Paşa Camii, Süleymaniye ve Kadırga Sokullu Camilerinde de beş kenarlı niş şekli kullanılmıştır.[46]

Yedi Kenarlı Niş

Yedi kenarlı niş Kayseri'de dört örnekte görülür. Fatih (Şekil 12), Kurşunlu Camii (Harim) (Şekil 17) Hasinli Camii (Harim) (Şekil 31) ve Şeyh Tennûrî Camii (Harim) (Şekil 20) mihrabında niş yedi kenarlı olarak şekillenmiştir. Konya Hasbey Dar-ül Hüffazı da yedi kenarlı nişe sahiptir.

SÜTUN VE SÜTUNCELER

İncelenen mihraplar içerisinde bir adet mihrapta sütun, on dokuz adet mihrapta sütunce bulunur.

Sütun

Yalnızca Hunat Hatun Camii (Şekil 2) mihrabında sütun bulunmaktadır.

Gövdeleri serbest olan sütunun, başlıkları ve kaideleri mihrap cephesine bağlanmıştır.

Sütunceler

Sütunceler mihrap nişinin köşelerine bağlanarak, nişle kenar bordürleri arasındaki bağlantıyı meydana getirirler.

Kayseri mihraplarında bulunan sütunceler gövde şekillerine göre üç gruba ayrılmaktadır.

41 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 76.

42 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 76.

43 B. Eskici, *a.g.e.*, s. 255.

44 B. Eskici, *a.g.e.*, s. 256'dan Ahi Elvan Camii, İlyakut Köyü Camii, Geneği Mescidi, Hacettepe Camii, Poyracı Mescidi, Hacı İvaz Mescidi, Direkli Mescidi, Molla Büyük Mescidi, Hacı Doğan Mescidi, Rüştem Halil Mescidi, Hacı Seyid Mescidi, Eyüp Mescidi, Başayaş Köyü, Kalecik Saray ve Ayaş Kilik Camii mihrapları da niş dört kenarlı olarak şekillendirilmiştir.

45 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 77.

46 E. H. Ayverdi, *Çelebi ve II. Sultan Murat Devri*, İstanbul, 1989, (2. Baskı) s. 376.

Silindirik Gövdeli Sütunceler

Hacı Kılıç (Şekil 4), Keşlik Köyü (Harim) (Şekil 44), Bünyan Ulu (Şekil 5), Salihbahçe (Şekil 14), Gubaroğlu (Şekil 15), Şeyh Tennûrî (Harim) (Şekil 20), Everek Camii Kebir (Şekil 39), Sivasi Hatun (Şekil 8), Danış Ali (Kışlık) (Şekil 19), Talas Kilisesi (Yeni Camii) (Şekil 41) ve Yanıkoğlu (Harim) (Şekil 24) camilerinin mihrapları silindirik gövdeli sütuncelere sahip örneklerdir.

Bünyan Ulu ve Gubaroğlu Camii mihraplarında silindirik gövdeli sütuncelerin başlıkları ve kaideleri tepe üzerine konmuş zar şeklindedir. Kum saati biçiminde başlık ve kaidelere ise Danış Ali (Kışlık), Yanıkoğlu (Harim), Şeyh Tennûrî ve Salihbahçe camileri mihraplarında rastlamaktayız. Talas Kilisesi (Yeni Camii) sütunce başlıkları ise volütle bezenmiştir.

Gövdeleri Burmalı Silindirik Sütunceler

Hasinli (Harim ve Son Cemaat Yeri) (Şekil 31-33) mihrapları ile Yazır Köyü (Şekil 6) ve Ali Hoca Camii (Harim) (Şekil 59) mihraplarında sütunce gövdeleri burmalıdır. Hasinli Camii (Harim ve Son Cemaat Yeri) mihrabındaki sütuncelerin kaideleri ve başlıkları kum saati, Ali Hoca Camii (Harim) ve Yazır Köyü Camii mihrabında sütunce başlıkları tepe üzeri konmuş zar şeklindedir.

Gövdeleri Çokgen Sütunceler

Hatıroğlu (Şekil 7), Kurşunlu (Harim) (Şekil 17) ve Tepecik (Şekil 66) Cami mihraplarında sütunceler çokgen gövdelidir. Bu gövdelerin başlıkları ve kaideleri kum saati biçimindedir.

OTURTMALIK

Mihraplarda kenar bordürlerinin başlangıç hizası ile yapının zemini arasında kalan kısımdır.[47] Kayseri mihraplarında iki değişik tipte oturtmalık kullanılmaktadır.[48]

Kenar Bordürlerinden Ayrı Düz Yatay Bir Silme Olarak Yer Alan Oturtmalık

İncelenen mihraplar içerisinde sadece Hunat Hatun (Şekil 2) Camiinde düz yatay bir bant olarak uzanan oturtmalık mevcuttur. Kenar bordürleri de bu oturtmalığın üzerinden başlamaktadır.

Kenar Bordürlerinin Dıştan İçe Sırayla Mihrap Nişine Doğru 90°'lik Bir Dönüş Yaparak Devam Etmesi ve Sütunceler Hizasında Nihayetlenmesi veya Sütunceler Altında da Devam Etmesi ile Meydana Gelen Oturtmalık

Bu şekilde oturtmalık Gubaroğlu (Şekil 15), Fatih (Şekil 12), Kalemkırdı (Şekil 34), Salihbahçe (Şekil 14), Yanıkoğlu (Harim) (Şekil 24), Molu Köyü (Şekil 29), Hasinli (Harim) (Şekil 31) Şeyh Tennûrî (Harim) (Şekil 20) ve Kurşunlu (Harim) (Şekil 17) camilerinin mihraplarında görülmektedir. Yaygın olarak kullanılan bu tip oturtmalık Kayseri mihraplarının genel özelliğidir.

SÜSLEME

Kayseri mihraplarındaki süslemeyi geometrik süsleme, bitkisel süsleme, yazı ve diğer motifler olmak üzere dört grupta değerlendirilebilir. Ayrıca Kayseri'de mihrap tepeliklerinde ve sütunce başlıklarında mukarnaslar da kullanılmıştır.

GEOMETRİK SÜSLEME

Geometrik süslemeler genellikle kenar bordürlerinde, köşeliklerde ve nişin alt kısmında en çok kullanılan süslemedir. Geometrik süslemeler iki şeritli basit geçmeler, yıldız örnekleri ve düzenli veya düzensiz çokgenleri meydana getirdiği çeşitli kompozisyonlardan oluşmaktadır.[49]

Yan yana iki şeridin aralarında boşluk kalmadan düz bir hat üzerine uzanıp, birbirlerine örülmesinden meydana gelen iki şeritli geçmeler Develi Hızır İlyas Türbesi mihrabının kopyası olan Everek Camii Kebir'in (Fotoğraf 101) mihrabında kemeri meydana getiren silmelerden ortadaki silmede yer alır.

Kölük Camii (Fotoğraf 27) mihrabının kenar bordüründe de iki şeritli geçmeye rastlamaktadır. Anadolu mihraplarından

[47] Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 85.

[48] Zamanla cami ve mescitlerde harim zemininin ihtiyaçdan dolayı yükseltilmesiyle oturtmalık kısmı zeminin altında kalabilmektedir. Tezde mihraplar mevcut halleri göz önüne alınarak değerlendirildiğinden oturtmalık kısımları olmayanlar "Oturtmalık: Yok" şeklinde belirtilmiştir.

[49] B. Eskici, *a.g.e.*, s. 275.

Ayaş Ulu Camii, Ermenek Ulu Camii, Konya Sahip Ata Hanikahı, Akçaşehir Ulu Camii ve Yollarbaşı Ulu Camiinin her iki mihrabında da birbirine örülen ince şeritlerden meydana gelen süsleme görülür.[50]

Kesişen ve ilmeklenen ince şeritler köşelerinden birbirine ilmeklenen küçük yıldızları şekillendirir. Her yıldızın ortasında, zeminde altıgen şekiller oluşur. Sultan Han Köşk Mescidi (Fotoğraf 4) mihrabında görülen bu geçmeye Sivasi Hatun Camii (Fotoğraf 24) mihrabında da rastlanır. Her ikisinde de şeritlerin yüzeyi içbükey kavislidir.[51]

Kayseri Hunat Hatun Camii (Fotoğraf 12) ve Hacı Kılıç Camii (Fotoğraf 16) mihrabının kenar bordürlerinde ince şeritler intizamsız aralıklarla kesişip, ilmeklenir ve belirli bir düzen göstermeden dağılırlar. Aralarında çeşitli çok kenarlı şekiller ve yıldızlar meydana gelir.[52]

Üç şeridin alt üst geçmeler yapıp, çapraz eksenlerde oluşturduğu düğümlerden meydana gelen geometrik kompozisyon Germir Aşağı Mahalle Camii (Fotoğraf 132) mihrabının birinci bordüründe görülmektedir. Aynı mihrabın ikinci bordüründe düz ve ters olarak üçgenlerden oluşmuş bezeme yer almaktadır. Germir Aşağı Mahalle Camii mihrabının köşeliği birbiriyle saç örgüsü şeklinde geçmeler yapan ve yüzeyleri yivlenerek hareketlendirilmiş sap benzeri şekillerin meydana getirdiği grift bezemeyle süslenmiştir.

Kopçullu Camii (Fotoğraf 31 - Fotoğraf 32) mihrabı birinci bordüründe ince şeritlerin alttan üsten birbirinin içine geçmesiyle oluşan grift bir örgü, ikinci bordüründe yarım yıldızların tek sıra halinde uzanmasıyla oluşan geometrik süsleme bulunur. Yarım yıldızların üç köşesi de sivridir. Aynı bezeme kavsaranın çevresinde de görülmektedir. Yarım yıldızlardan oluşan geometrik bezeme Yazır Köyü Camii (Fotoğraf 19) mihrabının birinci bordüründe de uygulanmıştır.

Hasinli Camii - Harim (Fotoğraf 78) mihrabının birinci bordüründe birbiriyle kesişerek geçmeler yapan altıgenlerin meydana getirdiği geometrik kompozisyon, üçüncü bordüründe yüzeyleri yivli olan üçgenlerin ters ve düz olarak tek sıra halinde sıralanmasıyla oluşmuş geometrik bezeme yer alır. Üçüncü bordürdeki bezeme Hasinli Camii Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 82 - Fotoğraf 83) mihrabında da uygulanmıştır. Ayrıca son cemaat yeri mihrabında zikzaklardan oluşmuş geometrik bezemede bulunmaktadır.

Han Caminin (Fotoğraf 123) birinci bordüründe iç içe geçmiş halkalardan oluşan geometrik bezeme, ikinci bordüründe zencirek, üçüncü bordüründe inci dizisi şeklinde süsleme yer alır. Molu Köyü Camii (Fotoğraf 72) mihrabında nişin alt kısmı kırmızı ve siyah renkli boya ile yapılmış üçgen ve altıgenlerden oluşan geometrik süslemeyle bezelidir.

Kesişen hatlarla, değişik merkezlerde şekillenen yıldızlar halka halka genişleyerek birbirine ilmeklenir ve yüzeyi hiç boş yer bırakmaksızın kaplar. Hacı Kılıç Camii (Fotoğraf 16) mihrabında on kollu yıldızlardan meydana gelen bu yıldızlı örgü görülmektedir. Sultan Hanı (Fotoğraf 4) Köşk mescidi mihrabında biraz farklı bir kompozisyon görülmektedir. Esasını kaydırılmış eksenlerdeki yıldızlar teşkil ederse de bordürün iki kenarındaki ince şeritler bunları ortalarından keserek kenarlara doğru yayılmalarına engel olurlar.[53]

Yıldız örgülere bitkisel elemanların ilavesiyle oluşan süsleme mihraplarda göze çarpmaktadır. Sultan Hanı (Fotoğraf 6) Köşk Mescidi mihrabında yarım dizilen yıldızların her koluna birer tam palmet eklenir. Kölük Camii (Fotoğraf 27) mihrabının bordüründen on kollu yıldızlar bordürün ortasına birer tam yıldız gelecek şekilde sıralanır ve her yıldızın sivri kolu birer tam palmetle nihayetlenir.[54]

Yıldızların üst üste sıralamasından meydana gelen örgü, bugün mevcut olmayan ama Bünyan Ulu Camii mihrabının eski Fotoğrafoğraflarında nişin alt kısmında görülür.[55]

Ayrıca Yazır Köyü Camii (Fotoğraf 22) mihrabındaki sekiz ve dört kollu yıldız bileşimli bordür gerek Kayseri'de gerekse diğer merkezlerdeki Selçuklu yapılarında bire bir örneğinin bulunmamasıyla ünik bir süslemedir.[56]

Seyidgazi Camii'nin (Fotoğraf 144) birinci bordüründe inci dizileri, Han Camii (Fotoğraf 125) Mihrabının birinci bordüründe halkaların iç içe geçmesiyle oluşan bezeme, ikinci bordüründe ise zencirekten oluşan süsleme yer almaktadır.

50 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 88.
51 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 91.
52 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 91.
53 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 93.
54 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 94.
55 Ö. Bakırer, *a.g.e.*, s. 92.
56 Y. Özbek. *a.g.m.*, s. 151.

Kurşunlu Camii (Fotoğraf 47) mihrabında kabara yüzeylerinde sırtları içbükey kavisli ince şeritlerin yatay ve çapraz yönde kesişmesiyle, aralarda oluşan altıgenler ve altı kollu yıldızlardan meydana gelen süsleme yer alır.

Gürpınar Camii (Fotoğraf 104) mihrap tepeliğinde mukarnas dizisi bulunmaktadır. Üstten iki sırası bademle kanat formlarından, en alt sıra ise kanatlar arasındaki yüzeysel nişciklerden oluşur. İkinci sıradan aşağıya püsküller sarkmaktadır. Hasinli Camii Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 82 - Fotoğraf 83) mihraplarında kenar bordürleri mukarnas püsküllerinin tek sıra halinde yer almasıyla meydana gelen bezemeden oluşmaktadır. Ayrıca Hacı Kılıç Camii (Fotoğraf 16) sütunce başlıklarında da mukarnaslar kullanılmıştır.

BİTKİSEL SÜSLEME

Bitkisel süslemeler Kayseri mihraplarında hakim olan ana unsurdur. Kenar bordürü, tepelik, kemer, alınlık, kabara, sütunce başlık ve kaideleri bitkisel süsleme ile bezenmiştir.

Bitkisel süslemeler rûmîli veya palmetli kıvrımdallar, akantus, lotus, servi, karanfil, lale, kenger ve stilize edilmiş çiçek motiflerinden oluşur. Zaman zaman tek bir motifin kullanıldığı örneklere de rastlanır.

Zikzak hatlarla uzayan ince bir kıvrımdalla dilimli yarım palmetlerin, ince saplarla, eklenmesiyle meydana gelen süsleme[57] Sivasi Hatun Camii (Fotoğraf 24) ve Everek Camii Kebir (Fotoğraf 101) mihraplarında görülür.

Hacı Kılıç Camii (Fotoğraf 16) mihrabında penci kemeri meydana getiren düz silme üzerinde palmetli iki kıvrımdal da palmet uçlarının uzayıp incelerek; birbiriyle kesişme ve yahut da birbirine dolanan iki kıvrımdala dilimli yarım palmetlerin eklenmesiyle meydana gelen süsleme yer alır.[58] Bu süslemenin en erken örneğine Dunaysır Ulu Camii mihrabında, yarım daire planlı mihrap hücresi içindeki ince şerite ve kenar bordüründeki dar oluk silmede görmekteyiz.[59]

Everek Camii Kebir (Fotoğraf 101) mihrabında palmet ve lotus dizisi arasına ayrıca kıvrımdal ve yarım palmetlerin ilavesiyle oluşan kompozisyona rastlanır. Aynı kompozisyon Sivasi Hatun Camii (Fotoğraf 25) mihrabın kemer silmesinin üst kısmında ajur tekniği ile oyularak, zeminde tamamen ayrılan ayakta duran bir friz meydana getirilmiştir. Sultan Hanı Köşk Mescidi (Fotoğraf 2) mihrabında zemine kadar devam eden alınlık üzerinde palmet ve kıvrım dallar yer alır.

Sivasi Hatun Camii (Fotoğraf 25) ve Everek Camii Kebir (Fotoğraf 101) mihrabında mukarnas yuvalarının yüzeyinde ve mukarnasların en alt sırasında sağır nişlerin içinde bitkisel örgüler yer alır.

Fatih Camiinin (Fotoğraf 37) tepeliğinde palmet, lale ve dallardan oluşan bezemenin içerisinde düğüm motifi yerleştirilmiştir.

Molu Köyü Camii'nin (Fotoğraf 73) mihrap tepeliğinde ince yaprak ve saplardan oluşan grift bir kompozisyon uygulanmıştır.

Seyidgazi Camii mihrap tepeliğinde mazgal şeklinde tek tek palmetlerden oluşan ve Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii (Fotoğraf 67) tepeliğinde mazgal şeklinde tek tek sıralanan lale motifleri kullanılmıştır. Ankara mihraplarından Ahi Elvan Camii, Hacı İvaz Mescidi, Örtmeli Mescit ve Karanlık Mescidi mihrap tepeliklerinde mazgal şeklinde tek tek palmet dizisinden meydana gelen tepelik görülmektedir.

Kurşunlu Camii'nin (Fotoğraf 46) mihrap tepeliğinde dilimli rûmîlerin çerçevelediği yüzeylere işlenmiş şakayıka benzer palmetlerden meydana gelen bitkisel bezeme bulunmaktadır. Yeni Camiinin tepeliğinin yüzeyi de sivri kemerlerle ve kemerlerin aralarına yerleştirilmiş lale motifiyle bezenmiştir.

Kalemkırdı Camii (Fotoğraf 85) mihrabında kalem işi süsleme tekniği ile yapılmış bordürde birbiriyle dikey eksende düğüm oluşturan ve birer palmetle sonuçlanan dilimli rûmîlerin meydana getirdiği süsleme yer alır. Bordürün yukarısında yedi yapraklı iki çiçeğe, yatay ve dikey eksenlerde rûmîler eklenmiştir. Aralarda minik kırmızı çiçeklerde yer almaktadır.

Hasinli Camii - Harim (Fotoğraf 79) mihrabının köşeliği bir vazodan çıkan uzun dallara sahip lalelerle bezenmiştir. Hasinli Camii Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 82 - Fotoğraf 83) mihrabının köşeliklerinde vazodan çıkan uzun dallara sahip lale ve karanfil motifleri bulunmaktadır. Lalenin soğandan

[57] Ö. Bakırer *a.g.e.*, s. 96.
[58] Ö. Bakırer *a.g.e.*, s. 96.
[59] Ö. Bakırer *a.g.e.*, s. 96.

bir çiçek oluşu, vahdet-i vucudun simgesi olarak mihraplarda işlenmiş olabileceğini düşündürmektedir.[60]

Kalemkırdı Camii (Fotoğraf 86) mihrabının köşeliği çapraz olarak yerleştirilmiştir elips biçimli bir çiçeği oval şekilde çerçeveleyin dilimli yapraklar ve bu yaprakların ucuna yatay ve dikey eksende eklenmiş çiçekle süslenmiştir.

Molu Köyü Cami (Fotoğraf 70) mihrabının kenar bordüründe tek hat boyunca alternatif olarak sıralanan çiçek ve yaprak motifleri ve bunları bağlayan saplardan oluşan bitkisel bezeme, köşeliğinde ise kırmızı renkli stilize çiçekler, alınlıktaki kartuşta da lale motifi yer almaktadır.

Germir Aşağı Mahalle Camii (Fotoğraf 131) mihrabı kenar bordüründe birbiriyle alt üst geçme yapan antrolak biçimindeki dairelerle, sapların çerçevelediği taç yaprakları işlenmemiş beş dilimli palmetlerden gelen bitkisel kompozisyonda bezemiştir.

Mehmet Ali Bey Camii mihrap tepeliğinde (Fotoğraf 108), Aziziye Camii mihrap tepeliğinde (Fotoğraf 142), Methiye Köyü Camii mihrabının köşeliğinde (Fotoğraf 138) ve Hilmiye Köyü Camii mihrabının köşeliğinde (Fotoğraf 139) akantüs yapraklarından oluşan bezeme yer alır. Ayrıca Hunat Hatun Camii mihrabının (Fotoğraf 10) ve Sivasi Hatun Camii mihrabının sutünce başlıkları (Fotoğraf 24) akantüs yapraklarıyla bezenmiştir.

Han Caminin (Fotoğraf 126) kavsara zemininde hançeri yapraklar, nişin alt kısmında kıvrık dal, kenger yaprağı motifi ve Efendi Ağa Camiinde (Fotoğraf 91) kavsaranın tepe noktasında stilize bir çiçek bulunmaktadır.

Danış Ali Camii (Fotoğraf 54) mihrabının (kışlık) köşeliğini rûmîli saplar, laleler ve palmetlerden oluşan bitkisel bezeme süslemektedir.

Hasinli Camii (Fotoğraf 80) mihrabında bordürlerin altında, Ali Hoca Camii (Fotoğraf 145) mihrabının ve Molu Köyü Camii (Fotoğraf 76) mihrabının nişin alt kısmında servi motifi yer alır. Servi; dikey durumda yükselen dalların birbiri üzerine kapanması suretiyle aşağıya doğru genişçe tepede sivri olmak üzere konik bir şekilde göstermekte olup, şekli sayesinde bütün gövdesiyle ışıktan bolca faydalanır. Devamlı yeşil renk, uzun ömürlülük, dayanıklılık, güzel şekil ve boyluluk gibi nitelikler serviyi bir hayat ve güzellik sembolü haline getirmiştir.[61] Servi yaşam ve ölüm sembolüdür. Servi ağacının dallarının ışığa doğru yükselişi bir ideal noktaya ulaşma isteğini gösterir. Işık, bilgi demektir. Bilgiye yönelme ve birlik sağlamayı işaret eder.[62] Servinin uzun, dik şekli doğruluğun ve dürüstlüğün simgesidir. Servi uzun dik şeklinin "elif" harfine benzemesiyle Allah sözcüğünün ilk harfi oluşuyla, İslam inancı ile kurulan sembolik anlamı sonucunda mihraplarda işlenmiştir.

İsa Kümbet Camii (Fotoğraf 41) mihrabı ve Gubaroğlu Camii (Fotoğraf 42) mihrabının köşeliğinde birbirinin aynı olan bezeme dikkati çeker. Her iki mihrabın köşeliğinde de on iki yapraklı çiçekle bezeli iki kabara ve kabaraların iki yanında çapraz olarak yerleştirilmiş yaprak motifi mevcuttur.

YAZI

Kayseri mihraplarında yazı, kartuşlarda, kenar bordürlerinde ve kavsara ile nişin alt kısmının birleştiği yerde bulunmaktadır. İncelenen mihraplarda yazının kitabe olarak kullanıldığı örnekler azdır. Hilmiye Köyü Camii Mihrabı (Fotoğraf 139), Melik Arslan Camii Mihrabı (Fotoğraf 33) ve Molu Köyü Camii (Fotoğraf 73) mihrabında tarih mevcuttur. Hocalar Camii mihrabının üzerinde kitabe ve tarih, Efendi Ağa Camii (Fotoğraf 90) ve Gürpınar Camii (Fotoğraf 104) mihrabının üzerinde kitabe vardır.

Bunların dışında mihrapların kenar bordürlerinde de kartuşların içinde Kuran-ı Kerim'den alınmış bir ayet ya da mihrapla ilgili bir hadis yer almaktadır. Mihraplarda en çok Al–i İmran suresinin 37. ayeti, Bakara Suresi'nin 255. ayeti, Tevbe Suresi'nin 18. ayeti ve Hac suresinin 77. ayetine rastlamaktayız.

Sivasi Hatun Camii (Hacc 77) (Fotoğraf 24), Everek Camii Kebir (Allah'ın Güzel İsimleri) (Fotoğraf 101), Hilmiye Köyü Camii (Kelime–i Tevhid) (Fotoğraf 139) ve Yazır Köyü Camii (Fotoğraf 20) mihrabında kavsara ile nişin alt kısmının birleştiği yerde bant içinde düz zemin üzerinde nesih yazı görülür.

Sivasi Hatun Camii (Bakara 255) (Fotoğraf 24) mihrabının ikinci bordüründe yer alan nesih yazının uçlarına rûmî ve palmetler eklenmiştir. Aynı mihrapta kavsara altında nesih yazı bordürü hücrenin içini dolaşır.

[60] A. Ersoy, "Eyüp'teki Mezar Taşlarında Mezar Kültü", *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla V. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler (11-13 Mayıs 2001)*, İstanbul, 2002, s. 94, 95.

[61] C. Çulpan, *Serviler*, C. II, İstanbul, 1961, s. 16.

[62] A. Ersoy, *a.g.m.*, s. 95.

Kölük Camii (Fotoğraf 27) mihrabının ikinci bordüründe bitkisel kompozisyon ile birlikte kullanılmış sülüs yazının yanında (Bakara 255 ve Tevbe 18), köşelik tablasında grift düğümlü küfi yazı şeridi (Besmele) yer alır.

Derviş Ağa Camii (Al–i İmran 37) (Fotoğraf 159), Bünyan Ulu Camii (Al–i İmran 37) (Fotoğraf 18), Melik Arslan Camii (Al–i İmran 37–39) (Fotoğraf 34), Alaüddevle Camii (Ya Allah Ya Muhammed ve Kelime–i Tevhid) (Fotoğraf 39), Yanıkoğlu Camii (Al–i İmran 37) (Fotoğraf 62), Seyidgazi Camii (Al–i İmran 37) (Fotoğraf 143), Hasinli Camii (Besmele ve Al–i İmran 37) (Fotoğraf 79), Kurşunlu Camii (Al–i İmran 37) (Fotoğraf 48), Kalemkırdı Camii (Al–i İmran 37) (Fotoğraf 85), Fatih Camii (Al–i İmran 37) (Fotoğraf 35), Hatıroğlu Camii (Al–i İmran 37) (Fotoğraf 23), Danış Ali Camii Yazlık kısım (Sahi behu Ali Bey bin Hüseyin) (Fotoğraf 44) ve Mütevelli Camii (Kelime–i Tevhid ve Dua) (Fotoğraf 61) mihrabında kartuşların içerisinde sülüs yazı yer alır.

DİĞER MOTİFLER

Perde, vazo, kandil gibi motiflerden oluşan diğer motifler genellikle mihrap nişinde görülmektedir.

Kayseri mihraplarında diğer motifler içinde en çok kullanılan İlahi Nur'un simgeleri olan kandil motifleridir.[63] Kandiller zincirlere asılmış pozisyondadır.

Hacı Haydar Camii mihrabı (Fotoğraf 158), Methiye Köyü Camii mihrabı (Fotoğraf 138), Hilmiye Köyü Camii mihrabı (Fotoğraf 139), Tavlusun Camii mihrabı (Fotoğraf 119), Han Camii mihrabı (Fotoğraf 126) ve Ali Hoca Camii (Fotoğraf 145) mihrabında nişin alt kısmında zincirlere asılmış kandil motifine rastlanmaktadır.

Ayrıca Kayseri mihraplarında perde ve vazo motifleri kullanılmaktadır. Tavlusun Camii (Fotoğraf 117), Battal Gazi Camii (Fotoğraf 94) ve Han Camii (Fotoğraf 123) mihrabının kavsaralarından aşağıya doğru sarkan perde motifi görülmektedir. Kalem işi tekniğinde yapılan bu mihraplarda Batı etkileri görülmektedir.

Vazo motifine de Battal Gazi Camii (Fotoğraf 94), Hasinli Camii - Harim ve Son Cemaat Yeri (Fotoğraf 78) mihraplarında rastlanır. Su bir hayat kaynağı ve temizlik vasıtası olarak eski çağlardan beri nasıl kutsal sayılmış ise, vazoda suyu barındıran kap olarak, aynı şekilde, aynı inancın sembolü halini almıştır.[64] Bu suretle namaz kılarak günahlardan arınılabileceği ima edilmek istenmektedir.

TARİHLENDİRME

Katalogda incelenen 70 adet mihraptan sadece 6 adet mihrapta kitabe ve tarih mevcuttur. Diğer 62 adet mihrabın üzerinde kitabeye rastlanmamaktadır. Kayseri'deki 29 adet mihrap yapının inşa, 11 adet mihrap yapının onarım kitabesiyle tarihlendirilmiştir. 25 adet mihrabın inşa ve onarım kitabesi bulunmamaktadır. Bu yapılardan 12 adeti araştırmacıların benzer yapılarıyla yaptığı mukayeselerle tarihlendirilmektedir.[65]

13 adet mihrap da bütün bilimsel kriterlerin kullanılmasına rağmen tarihlendirilememiştir.

[63] Y. Özbek, Osmanlı Beyliği Mimarisinde Taş Süsleme, s. 568'den S. Kalfazade, Ö. Ertuğrul, "Kandil ve Kandilin Motif Olarak Anadolu Türk Sanatında Kullanımı Üzerine" *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1989, s. 23-34.

[64] A. Sağıroğlu Arslan, *Kayseri Zamantı Çevresindeki Bezemeli Mezar Taşları*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri, 2005.

[65] Bu konuda yapı adları ile ilgili detaylı bilgiler 3. 4. 3. Yazı bölümünde verildiği için tekrara düşmemek adına yeniden verilmemiştir.

SONUÇ

Tez konumuzu oluşturan Kayseri merkez, ilçe, kasaba ve köylerinde cami ve mescitlerde bulunan mihrapların bir bölümü bu çalışma içerisinde ilk kez tanıtılmıştır. Mihrapların çoğu ait oldukları dönemlerin özelliklerini taşımakta, bazı mihraplar ise Battalgazi Camii mihrabında olduğu gibi planını korumakta, süsleme özellikleriyle geç dönem özellikleri taşımaktadır.

İncelediğimiz mihraplar 13. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar geniş bir zaman dilimi kapsamaktadır. Bu mihrapların 60 adedi taş, 6 adedi alçı, 3'ü ahşap kaplama ve 1 adedi çini malzemeden yapılmıştır. Sayılarından da anlaşılacağı üzere Kayseri mihraplarında yaygın olarak kullanılan geleneksel malzeme taştır. 62 adet mihrap cami ve mescitlerin harim kısmında bulunurken, 7 adedi son cemaat yerinde 1 adedi de kuzey dış cephede yer almaktadır.

İncelediğimiz Selçuklu mihraplarından Kölük Camii mihrabındaki dendanlar hariç tepelik görülmemektedir. Anadolu Selçuklu mihraplarında bordür sayılarında da bir standart yoktur. Ayrıca bu dönemde çift nişli mihraplar moda haline gelmiştir. Kayseri'de Selçuklu döneminde inşa edilmiş dört adet çift nişli mihrabla karşılaşılmaktadır.

Kölük Cami'nin çini mihrabı dışında 13. ve 14. yüzyıllarda yapılan mihrapların kenar bordürlerinde geometrik süsleme tercih edilmiştir. Selçuklu mihraplarının köşeliklerinde ise yaygın olarak bitkisel bezeme uygulanmaktadır.

Kayseri' de Selçuklu mihrapları tasarım ve bezeme açısından Osmanlı dönem mihraplarında örnek alınmamıştır. Erken ve klasik dönem Osmanlı mihrapları anıtsal ve sadedir. Bu mihraplarda yekpare bant olarak uzanan tepelikler bitkisel bezemeyle süslenmiştir. Aynı dönemde kenar bordürleri sade olarak düzenlenirken bordürler birbirlerinden ince silmelerle ayrılmaktadır.

Selçuklu, Erken ve Klasik Osmanlı mihraplarında çokgen planlı nişlerin üzeri mukarnaslı kavsara ile örtülmüştür. 18. yüzyıldan itibaren mihraplarda nişin alt kısmı yarım daire şeklinde, kavrasa yarım kubbe şeklinde düzenlenmiştir. Geç dönemde yalnızca İncesu Yeni Cami mihrabında kavsara mukarnaslarla bezelidir. Kayseri'de 18 adet mihrapta sütunce bulunurken sadece Hunat Hatun Camii mihrabında sütuna rastlanmaktadır.

Barok, Rokoko ve Ampir üslupların klasik motifleri olan istiridye kabuğu, "S" ve "C" kıvrımları, perde motifleri, iri akantus yaprakları, burmalı sütunce 318 gövdesi, kompozit sütun başlıkları gibi batı kökenli motifler daha çok 19. ve 20. yüzyılda yapılmış alçı ve kalem işi mihraplarda görülmektedir. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu döneminde 19. ve 20. yüzyılda görülen batı etkilerinin Kayseri'nin taşrasına kadar yayıldığını göstermektedir.

Geç dönemde Kayseri merkez ve diğer ilçelerinde mahalle mescitlerinde mihraplar basit bir niş halinde düzenlenirken Pınarbaşı merkez ve köylerinde özenle yapılmış alçı mihraplar dikkati çekmektedir. Bu durum hem dönemin modası hem de malzemenin kolay işlenmesi ve maliyetinin düşük olması gibi nedenlerle açıklanabilir.

Kayseri'de 13 adet mihrap alındığında besmele ve Al–i İmran suresinin 37. ayeti görülmektedir. Ayrıca iki adet kenar bordüründe Bakara Suresi'nin 255. ayeti ve Tevbe Suresi'nin 18. ayetine rastlamaktayız. Kavsara ile nişin alt kısmının birleştiği yerde Hac suresinin 77. ayeti, Esma–ül Hüsna ve Kelime–i Tevhid yer almaktadır.

Kayseri mihrapları incelendiğinde her döneme ait örneklerle karşılaşılması ve bunun neticesinde bir il ölçeğinde mihrapların değişimi, gelişimi ve yeniliklerini takip edebilmemiz bu tezin en önemli sonuçlarından bir diğeridir.

KAYNAKÇA

Ahmet Nazif,
- Mirat-ı Kayseriyye, (Çev. Mehmet Palamutoğlu), Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Belediyesi Yayınları, Kayseri, 1987.

AKOK, Mahmut,
- "XIII-XVII. Yüzyıllarda Yapılmış Türk Camilerinin Mimarisi", Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi, Ankara 19- 24 Ekim 1959, Kongre ve Sunulan Tebliğler, Ankara, 1962, s. 12-16.

AKSU, Mustafa,
- Kayseri'deki Tarihi Vakıf Eserleri, Kayseri, 1990.

AKŞİT, Ahmet,
- "Türkiye Selçukluları Devrinde Kayseri Şehri" Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri, 1996.

ALPTEKİN, Coşkun,
- "Selçuklular Döneminde Kayseri" I. Kayseri ve Yöresi Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğler (7-13 Nisan 1987), Kayseri, 1987, s. 16-18.,
- "Türkiye Selçukluları"Doğuştan Günümüze İslam Tarihi, C. VIII, İstanbul, 1989, s. 207-406.

ANONİM,
- "Kayseri" Türk Ansiklopedisi, C. XXI, Ankara, 1971, s. 429-439.

ANONİM,
- Kuran-ı Kerim ve Türkçe Anlamı, Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 1961.

ARIK, Alper,
- "Kayseri'de Kültür ve Sanat", Gevher Nesibe Dergisi, S. 1, (Kasım 1992), s. 12-13.

ARIK, Rüçhan,
- Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı, Ankara, 1988.

ARSEVEN, Celal Esat,
- "Karnas", Sanat Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1985.

ASLANAPA, Oktay,
- "Mihrab", İslam Ansiklopedisi, VIII, İstanbul, 1960, s. 301-304.,
- Anadolu'da Türk Çini ve Seramik Sanatı, İstanbul, 1965,
- Türk Sanatı I-II Anadolu Selçuklularından Beylikler Devrinin Sonuna Kadar, Kervan Yayınları, İstanbul, 1984.

AYDIN, İclal,
- Anadolu Selçuklu Devri Çini Mozaik Mihrapları, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Bölümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1988.

AYDIN, Remzi,
- Kayseri Mihrapları, Selçuk Üniversitesi İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı Türk İslam Sanatları Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2006.

AYVERDİ, E. H.,
- Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri 755-886 (1453-1481), III-IV, İstanbul, 1973-74.,
- Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri 806-855 (1403-1451),II, (2. Baskı), İstanbul, 1989.

BAER, Eva,
- "The Mihrab in the Cave of the Dome of the Rock", Muqarnas, Leiden-E. J. Brill-1985.

BAKIRER, Ömür,
- "Mihrabs In Anadolia Note 12th to Dated 14th Centuries", Fifth International Congress Of Turkish Art 22 – 26 sept. 1975, Budapest, 1978, s. 125 – 146.,
- "Aspects Generout De Mihrab Du XIII Eme au XV leme Siecles Dans I Architecture Religievse D – Anatoie", Colloque International, Paris Mail 1980, actes. Le mihrab Dans l'archi tecture, Et La Religion Musulmanes (Ed. A. Padougula), Leiden, 1988, s. 99 – 144.,
- "Anadolu Mimarisinde Taş ve Tuğla İşçiliği" Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı, (Koor. M. Önder), Ankara, 1993, s. 257-268.,
- XIII ve XIV. Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları, T. T. K. B., Ankara, 2000.

BAYSAL, Ali Fuat,
- Konya'da Bulunan Anadolu Selçuklu Sanatlarında Kullanılan Rumi Motifler, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1988.

COŞKUN, Güzin,
- "Kayseri'deki Selçuklu Devri Taş Tezyinatı", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk İslam Sanatı Kürsüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1973.

ÇAKMAKOĞLU KURU, Alev,
- Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Kayseri'deki Türk Devri Mimarisi, Ankara, 1988.

ÇAYIRDAĞ, Mehmet,
- "Kayseri'nin Cami, Mescid ve Namazgahları", Erciyes, S. 41, TY, 1981, s. 13-17.,
- "Kayseri'nin Yazır Köyünde Bir Selçuklu Mescidi: Yazır Camii", Belleten, C. LXIV, s. 239, Ankara, 2000, s. 59-61,
- Kayseri Tarihi Araştırmaları, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 2001.,
- "Kayseri'de Kitabelerinden XV. ve XVI. Yüzyıllarda Yapıldığı Anlaşılan Osmanlı Yapıları", Vakıflar Dergisi, S. 13, Ankara, 1981, s. 311-381.

ÇORUHLU, Yaşar,
- "Anadolu Selçuklu Taş Süsleme Sanatında Yıldız Süslemeler", Antika, C. III, S. 34, İstanbul, 1988, s. 47-53.,
- "Anadolu Selçuklularında Taş Tezyinatında Orta Asya ile Bağlantılar", Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1988.

ÇULPAN, Cevdet,
- Serviler, C. II., İstanbul, 1961.

DEMİR KAYA, Ayşe Nur,
- II. Abdülhamid Dönemi Kayseri Yapıları, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006.

DEMİRİZ, Yıldız,
- Osmanlı Mimarisinde Süsleme I Erken Devir (1300- 1453), İstanbul, 1979.,
- İslam Sanatında Geometrik Süsleme, İstanbul, 2000.

DENKTAŞ, Mustafa,
- "İncesu Merzifonlu Mustafa Paşa Külliyesi" Vakıflar Dergisi, S. 26, Ankara, 1997 s. 193-224.,
- "Kayseri Büyük Bürüngüz Köyü Türk Eserleri" Vakıflar Dergisi, S. 27, Ankara, 1998 s. 161-190.,
- "İncesu'daki Türk Devri Anıtları" Sanatsal Mozaik (Nisan Özel Sayısı), 2000, s. 72-81.,
- Pınarbaşı'daki Türk Eserleri" Sanatsal Mozaik (Nisan Özel Sayısı), 2000, s. 82-89.,
- "Şıhlı Kasabası Yusuf Ağa Camii" Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yazıları, (Ed. M. Denktaş, Y. Özbek), Kayseri, 2001, s. 201-206.,
- "Pınarbaşı Uzun Yayladaki Ahşap Direkli Camiler", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Kayseri, 2004/1, S. 16, s. 53-89.

DİLAVER, Sadi,
- "Bünyan Ulu Camii – Erbaa/Akçaköy (Fidi) Silahdar Ömer Paşa Camii", Sanat Tarihi Yıllığı, C. II. 1966-68, s. 184- 199.

DİEZ, E.,
- "Mihrab" İslam Ansiklopedisi, C. VIII, İstanbul, 1960, s. 295- 301.

ELDEM Halil, Edhem,
- Kayseri Şehri, (Sadeleştiren K. Göde), Ankara, 1939., "Anadolu Selçuklu Devrinde Mimari ve Tezyini Sanatlar", Halil Edhem Hatıra Kitabı, C. I. Ankara,. 1947, s. 279- 297.

ERKİLETLİOĞLU, Halit,
- Kayseri Tarihi, Kayseri, 1993.,
- Osmanlılar Zamanında Kayseri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 1996.,
- Kayseri Kitabeleri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 2001.

ERSOY, Ayla,
- "Eyüp'teki Mezar Taşlarında Servi Kültü", Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla V. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler (11- 13 Mayıs 2001), İstanbul, 2002, s. 92-97.

ERZİNCAN, Tuğba
- "Mihrap", Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 30, İstanbul, 2005, s. 30-37.

ESKİCİ, Bekir, o Ankara Mihrabları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

GABRİEL, Albert, o "Kayseri Türk Anıtları (Çev. M. A. Tütenk), Ankara, 1954.

GÖDE, Kemal, o "Mısır- Suriye Türk Memlûk Sultanı Baybars'ın Anadolu Seferi", Erciyes Dergisi, Sayı: 84, Kayseri, Aralık 1985, s. 21-28.,

o Tarih İçinde Kayseri, Kayseri, 1991.

GÜLER, M. İzzet, o "Kayseri Hunat Hatun Camii" İller Bankası Dergisi, S. 3 No: 24, 1969, s. 19-30.

GÜLEY, Hülya, o Zile Kasabasında Bulunan Türk Devri Anıtları, Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Lisans Tezi, Kayseri, 2003.

GÜN, Recep, o "Anadolu Selçuklu Mimarisinde Yazı Kullanımı" On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun, 1999.

HANCIOĞLU, Tahsin, o "Selçuklu Çini Dekorasyonunda Yazı Sanatı", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1986.

IŞIK, Mustafa, o Kayseri'de Mimari Eserlerde Geçen Ayet ve Hadisler, Ankara, 2003.

İNBAŞI, Mehmet, o XVI. Yüzyıl Başlarında Kayseri, İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Kayseri, 1992.

İPŞİRLİ, Mehmet, o "Kayseri" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi" C. XXV, Ankara, 2002, s. 96-101.

KERAMETE, K., o "Develi Ulu Camii", Erciyes, s. 18, 1949, s. 18-19.

KAYA DEMİR, A., o II. Abdülhamit Dönemi Kayseri Yapilari, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006.

KERAMETLİ, Can, o "Asya'dan Anadolu'ya Türk Çini ve Seramik Sanatı", Türkiyemiz, No: 9, İstanbul, 1975, s. 12-19.

KINAL, Firûzan, o Eski Anadolu Tarihi, Ankara, 1962.

KOÇYİĞİT, Fazilet, o Yeşilhisar'daki Türk Devri Yapıları, Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Kayseri, 2003.

MARÇAIS, Georges, o "Le mihrap Maghrebin De Tozeur", Memorial Henri Basset, Nouvelles Etudes North Africaines Et Orientales, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, Paris, 1928.

MILES, George C., o "Mihrab and Anazah: A Study in Early Islamic Iconography", Archaeologica Orientalia in Memorian Ernst Herzfeld, J. J. Augustin Publisher, Locust Valley, New York, 1952.

MÜLAYİM, Selçuk,
- "Selçuklu Geometrik Süslemeleri", Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, C. III, S. 9, İstanbul, 1970, s. 47 – 53.,
- Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler – Selçuklu Çağı, Ankara, 1982.,
- "Selçuklu Süsleme Sanatı", Selçuklular Devrinde Kültür ve Medeniyet, (Ed. A. H. Köker), Kayseri, 1992, s. 81-136.,
- "Selçuklu Sanatında Geometrik Kompozisyonlar", II. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri (1-2 Haziran 1992), Konya 1993, s. 153-156.,
- Değişimin Kanıtları Ortaçağ Türk Sanatında Süsleme ve İkonografi, İstanbul, 1999.

ÖDEKAN, Ayla,
- "Mihrap" Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, C. 2, İstanbul, 1997, s. 1244.

ÖGEL, Semra,
- Anadolu Selçukluları'nın Taş Tezyinatı, Ankara, 1967, "Anadolu Selçuklu Mimarisinde Taş Süsleme", Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı (Ed. D. Kuban), Ankara, 2002, s. 311-328.

ÖNEY, Gönül,
- "Kayseri Hacı Kılıç Camii ve Medresesi", Belleten, C. XXX, S. 119, Ankara, 1966, s. 377-390.,
- Anadolu Selçuklu Mimarisinde Süsleme ve El Sanatları, Ankara, 1978.,
- Türk Çini Sanatı, İstanbul, 1988.,
- Ankara Aslanhane Camii, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.

ÖZAYDIN, Abdulkerim,
- "Danişmendliler", Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, C. VIII, İstanbul, 1989, s. 121–140.

ÖZBEK, Yıldıray,
- "Develi'de Türk Mimarlık Eserleri", Sanatsal Mozaik Nisan Özel Sayısı, 2000, s. 54-63.,
- "Kayseri'de Bilinmeyen Bir Selçuklu Yapısı: Yazır Köyü Camii", I Uluslar arası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi, Bildiriler,(11-13 Ekim 2000), C. II, Konya, 2001, s. 147-152.,
- "Ortaçağ Anadolu Türk Mimarisinde Süsleme" Türkler, (H. C. Güzel-K. Çiçek-S. Koca) C. VII, Ankara, 2002, s. 891 – 908.,
- Osmanlı Beyliği Mimarisinde Taş Süsleme (1300-1453), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.

ÖZDOĞAN, Kazım,
- Kayseri Tarihi ve Kültür ve Sanat Eserleri, Kayseri, 1948.

ÖZGÜÇ, T.,-Akok, M.,
- "Develi Abideleri" Belleten, C. XIX, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1955.

ÖZGÜÇ, Tahsin, o Kültepe Kazısı, 1948, Ankara, 1953.

ÖZKEÇECİ, İlhan, o Tarihi Kayseri Camii ve Mescitleri, Kayseri, 1997.

ÖZTÜRK, Mürsel, o "Rumi (Tarihi, Çeşitleri ve Gelişimi)", Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1988.

PAPADOPOULO, Alexandre, o Le Mihrap Dans L'architecture et la religion musulmanes, Actes du collogue international Tenu a Paris en mai 1980, E. J. Brill, Leiden, New York, Kobenhaun, Köln, 1988.

ROSEN- AYALON, Myriam, o "A Neglected Group of Mihrabs in Palestine", Studies in Islamic History and Civilization, Cana, Jerusalem– E. J. Brill, Leiden

SAĞIROĞLU ARSLAN, Aslı, o Kayseri Zamantı Irmağı Çevresindeki Bezemeli Mezar Taşları, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri, 2005.

SÖNMEZ, Zeki, o Selçuklu Döneminde Anadolu'da Çalışan Sanatçılar, Ankara, 1989.

ŞAMAN DOĞAN, Nermin, o "Anadolu Selçuklu Dönemi Geometrik Süslemelerine (Yıldız Kompozisyonlarına) Yüklenen Anlamlar", Ortaçağda Anadolu Prof. Dr. Aynur Durukan'a Armağan, Ankara, 2002, s. 397-414.

ŞANLI, Nazım, o Kayseri'deki Mescidler, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 1999.

ŞENER, Yaşar Selçuk, o "Kayseri Selçuklu Yapılarında Korunma Problemleri" I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildirileri, C. II, Konya, 2001, s. 283-310.

STRECH, M., o "Kayseri", İslam Ansiklopedisi, C. VI, İstanbul, 1967, s. 484-492.

TOLGA, Pelin, o Türk Mimarisinde Süsleme, İstanbul, 1996.

TOP, Mehmet, o Erken Dönem Osmanlı Mihrapları (XIV. – XV. Yüzyıl), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sanat Tarihi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Van, 1997.,
o "Orta Çağ Türk Mimarisinde Mihrap", Türkler, C. 6, Ankara, 2002, s. 87-98.

TOPÇU, Sultan, o Develi'de Türk Anıtları, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2005.

TUNCAY, Rauf, o "XIII. ve XVI. Asırlar Arasında Türk Süsleme Sanatları", Türk Kültürü, S. 2/5, 1964, s. 30-37.

TURAN, Osman, o Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi, İstanbul, 1984.

TÜRKMEN, Kerim,
- "Talasta'ki Türk Devri Yapıları" Vakıflar Dergisi, C. XXVI, Ankara, 1997, s. 153-192.,
- "Kayseri Selçuklu Dönemi Yapılarında Yer Alan Ayet ve Hadisler", Prof. Dr. Zafer Bayburtoğlu Armağanı Sanat Yazıları, (Ed. M. Denktaş – Y. Özbek) Kayseri, 2001, s. 573-582.,
- "Kayseri'nin Şirin İlçesi Talas" Çekul Sanatsal Mozaik, İstanbul, 2000, s. 24-37

ÜLKÜ, Candan,
- "Anadolu Selçuklu Mimarisi ve Süslemesi", Türkoloji ve Türk Tarihi Araştırmaları Özel Sayısı, S. 4. Ankara, 2002, s. 646-650.

ÜNAL, Hüseyin Rahmi,
- Osmanlı Öncesi Anadolu Türk Mimarisinde Taç Kapılar, İzmir, 1982

VARLIK, M. Çetin,
- "Akkoyunlular", Doğuştan Günümüze İslam Tarihi, C. VIII, İstanbul, 1989, s. 407-435.

YETKİN, Şerare,
- "Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi, İstanbul, 1972.

YURDAKUL, Erol,
- Kayseri Kölük Camii ve Medresesi, Ankara, 1996.

ZÜBER, Hüsnü,
- Türk Süsleme Sanatı, Ankara, 1971.

TABLO

KATALOG NO	ADI	TARİHİ	MALZEME				TEPELİK					ALINLIK			KÖŞELİK			KAVSARA			NİŞİN ALT KISMI								SÜTUNCELER			
			TAŞ	ALÇI	ÇİNİ	AHŞAP	YATAY DİK. PANO ŞEK.	TEK PARÇ. MEY. GEL.	ÜÇGEN PANO	YOK	KENAR BORDÜRLERİ	KABARA	KARTUŞLAR	YOK	TEK PARÇA	İKİ PARÇA	YOK	YARIM KUBBE	MUKARNAS	DİLİMLİ	ÇİFT NİŞ	TEK NİŞ	YARIM DAİRE	DİKDÖRTGEN	ÜÇ KENARLI	DÖRT KENARLI	BEŞ KENARLI	YEDİ KENARLI	SİLİNDİRİK	SİLİNDİRİK BURMALI	ÇOKGEN	YOK
1	SULTAN HANI KÖŞK MESCİD MİHRABI	1232-36	X							X	2				X				X		X			X1	X2							X
2	Hunat HATUN CAMİİ MİHRABI	1237-38	X							X	3					X			X			X			X					X		
3	KARATAY HANI MESCİD MİHRABI	1240	X							X				X	X				X			X			X							X
4	HACI KILIÇ CAMİİ MİHRABI	1249	X							X	3	2				X			X			X			X				X			
5	BÜNYAN ULU CAMİİ MİHRABI	1256	X							X	5		1		X					X		X					X		X			
6	YAZIR KÖYÜ CAMİİ MİHRABI	1269-70	X							X	3			X		X			X			X			X					X		
7	HATIROĞLU CAMİİ MİHRABI	1271	X							X	3	2	1		X				X			X					X				X	
8	SİVASİ HATUN CAMİİ MİHRABI	1281-82	X							X	4			X		X			X		X			X1	X2					X		
9	KÖLÜK CAMİİ MİHRABI	13. yy. sonu			X			X			3	2	1			X			X		X			X1	X2							X
10	KOPÇULLU CAMİİ MİHRABI	15. yy. öncesi	X								2	2			X			X				X	X									X
11	MELİK ARSLAN CAMİİ MİHRABI	1465	X								2		2		X			X				X	X									X
12	FATİH CAMİİ MİHRABI	15. yy	X				X				2	2	1		X				X			X						X				X
13	ALAÜDDEVLE CAMİİ MİHRABI	15. yy 2. yarı	X										2		X				X						X							X
14	SALİHBAHÇE CAMİİ MİHRABI	1554-55	X								5	2			X				X			X					X		X			
15	GUBAROĞLU CAMİİ MİHRABI	1560-61	X							X	2			X	X				X			X					X		X			
16	DANIŞALİ YAZLIK CAMİİ MİHRABI	1580-82	X								2		1						X			X	X									X
17	KURŞUNLU CAMİİ HARİM MİHRABI	1586	X				X				2	2	1		X				X			X						X			X	

KATALOG NO	ADI	TARİHİ	MALZEME				TEPELİK					ALINLIK			KÖŞELİK			KAVSARA			NİŞİN ALT KISMI								SÜTUNCELER			
			TAŞ	ALÇI	ÇİNİ	AHŞAP	YATAY DİK. PANO ŞEK.	TEK PARÇ. MEY. GEL.	ÜÇGEN PANO	YOK	KENAR BORDÜRLERİ	KABARA	KARTUŞLAR	YOK	TEK PARÇA	İKİ PARÇA	YOK	YARIM KUBBE	MUKARNAS	DİLİMLİ	ÇİFT NİŞ	TEK NİŞ	YARIM DAİRE	DİKDÖRTGEN	ÜÇ KENARLI	DÖRT KENARLI	BEŞ KENARLI	YEDİ KENARLI	SİLİNDİRİK	SİLİNDİRİK BURMALI	ÇOKGEN	YOK
18	KURŞUNLU CAMİİ SON CEMAAT YERİ M.	1586	X											X			X			X		X					X					X
19	DANIŞALİ KIŞLIK CAMİİ MİHRABI	1587	X											X	X				X			X	X						X			
20	ŞEYH TENNÛRÎ CAMİİ HARİM MİHRABI	16. yy	X							X	5	2				X			X			X						X	X			
21	ŞEYH TENNÛRÎ CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI	16. yy	X							X				X	X				X				X									X
22	İNİLER CAMİİ MİHRABI	16. yy son çey. 17. yy başı	X							X				X			X	X				X	X									X
23	MÜTEVELLİ CAMİİ MİHRABI	17. yy başı	X						X				4		X				X			X					X		X			
24	YANIKOĞLU CAMİİ HARİM MİHRABI	1657	X				X				5		1		X					X		X					X		X			
25	YANIKOĞLU CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI	1657	X										2		X					X		X					X					X
26	MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA CAMİİ HARİM MİHRABI	1670	X						X					X	X			X				X					X					X
27	MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI	1670	X											X	X					X		X					X					X
28	KARA İMAM CAMİİ MİHRABI	1708	X							X				X			X	X				X	X									X
29	MOLU KÖYÜ CAMİİ HARİM MİHRABI	1713	X						X		4		4			X				X		X					X					X
30	ERKİLET SADRAZAM MEHMET PAŞA CAMİİ MİHRABI	1718	X							X				X	X					X		X	X									X
31	HASİNLİ CAMİİ HARİM MİHRABI	1719	X							X	3	2	4		X					X		X						X		X		
32	HASİNLİ CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI (DOĞU)	1719	X							X	7			X	X					X		X					X			X		
33	HASİNLİ CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI (BATI)	1719	X							X	7			X	X					X		X					X			X		
34	KALEMKIRDI CAMİİ MİHRABI	1797	X							X	6		1		X			X				X	X									X

KATALOG NO	ADI	TARİHİ	MALZEME				TEPELİK					ALINLIK			KÖŞELİK			KAVSARA			NİŞİN ALT KISMI								SÜTUNCELER			
			TAŞ	ALÇI	ÇİNİ	AHŞAP	YATAY DİK. PANO ŞEK.	TEK PARÇ. MEY. GEL.	ÜÇGEN PANO	YOK	KENAR BORDÜRLERİ	KABARA	KARTUŞLAR	YOK	TEK PARÇA	İKİ PARÇA	YOK	YARIM KUBBE	MUKARNAS	DİLİMLİ	ÇİFT NİŞ	TEK NİŞ	YARIM DAİRE	DİKDÖRTGEN	DÖRT KENARLI	BEŞ KENARLI	ALTI KENARLI	YEDİ KENARLI	SİLİNDİRİK	SİLİNDİRİK BURMALI	ÇOKGEN	YOK
35	KALAYCIOĞLU CAMİİ MİHRABI	18. yy	X											X	X				X			X					X					X
36	EFENDİ AĞA CAMİİ MİHRABI	1808	X							X	1			X			X			X		X	X									X
37	HOCALAR CAMİİ MİHRABI	1816	X							X				X	X			X				X	X									X
38	BATTAL GAZİ CAMİİ MİHRABI	1824	X							X				X			X	X			X		X2	X1								X
39	EVEREK CAMİİ KEBİR MİHRABI	1844	X							X	3			X		X			X			X					X		X			
40	GÜRPINAR CAMİİ MİHRABI	1855	X						X		2	2	1		X				X			X				X					X	
41	TALAS KİLİSESİ YENİ CAMİİ MİHRABI	1886	X							X	3			X	X			X				X	X							X		
42	MEHMET ALİ BEY CAMİİ HARİM MİHRABI	1889		X						X				X			X			X		X	X									X
43	MEHMET ALİ BEY CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI	1889	X							X				X	X			X				X	X									X
44	KEŞLİK KÖYÜ CAMİİ HARİM MİHRABI	1889 tamir	X				X							X	X					X		X	X						X			
45	KEŞLİK KÖYÜ CAMİİ SON CEMAAT YERİ MİHRABI	1889 tamir	X							X				X			X			X		X	X									X
46	TAVLUSUN CAMİİ MİHRABI	1893	X							X	1			X	X			X				X	X									X
47	TİREM CAMİİ MİHRABI	1894	X							X					X			X				X	X									X
48	HAN CAMİİ MİHRABI	1898-99	X							X	3			X			X	X				X	X									X
49	MELİK GAZİ MESCİDİ MİHRABI	19. yy	X						X					X	X					X		X	X									X
50	AŞAĞI MAHALLE CAMİİ MİH. (GERMİR)	19. yy		X			X				3			X	X					X		X			X							X
51	DEDEMAN (ÇAY) CAMİİ MİHRABI	19. yy son çey.	X							X	2			X	X			X				X	X									X
52	KAYAALTI CAMİİ MİHRABI	19. yy son çey.	X							X				X			X	X				X	X									X

KATALOG NO	ADI	TARİHİ	MALZEME				TEPELİK					ALINLIK			KÖŞELİK			KAVSARA			NİŞİN ALT KISMI								SÜTUNCELER			
			TAŞ	ALÇI	ÇİNİ	AHŞAP	YATAY DİK. PANO ŞEK.	TEK PARÇ. MEY. GEL.	ÜÇGEN PANO	YOK	KENAR BORDÜRLERİ	KABARA	KARTUŞLAR	YOK	TEK PARÇA	İKİ PARÇA	YOK	YARIM KUBBE	MUKARNAS	DİLİMLİ	ÇİFT NİŞ	TEK NİŞ	YARIM DAİRE	DİKDÖRTGEN	DÖRT KENARLI	BEŞ KENARLI	ALTI KENARLI	YEDİ KENARLI	SİLİNDİRİK	SİLİNDİRİK BURMALI	ÇOKGEN	YOK
53	YENİ CAMİİ MİHRABI	1900		X			X							X	X				X			X					X					X
54	METHİYE KÖYÜ CAMİİ MİHRABI	1902		X			X							X	X					X		X	X							X		
55	HİLMİYE KÖYÜ CAMİİ MİHRABI	1904-1906		X						X	1			X	X					X		X	X							X		
56	REŞADİYE CAMİİ MİHRABI	1911	X							X				X	X			X				X	X						X			
57	AZİZİYE CAMİİ MİHRABI	1912		X						X				X	X			X				X	X							X		
58	SEYİDGAZİ CAMİİ MİHRABI		X				X				2		1	X				X				X	X									X
59	ALİ HOCA CAMİİ HARİM MİHRABI		X							X	2	2	2		X				X			X	X							X		
60	ALİ HOCA CAMİİ KUZEY DIŞ CEPHE MİHRABI		X							X	1			X	X			X				X	X									X
61	ASMALI MESCİD MİHRABI		X							X	2			X	X					X		X	X									X
62	KONUKBOĞAN MESCİDİ MİHRABI					X				X				X	X			X				X	X									X
63	HACI SAKİ CAMİİ MİHRABI		X							X	1			X	X			X				X					X					X
64	HASBEK KÜMBET CAMİİ MİHRABI		X							X				X	X			X				X	X									X
65	HELVACI DEDE ŞIH MESCİDİ MİHRABI		X							X	1	2			X			X				X					X					X
66	TEPECİK CAMİİ MİHRABI		X							X	3			X	X			X				X			X						X	
67	EMİR SULTAN CAMİİ MİHRABI		X							X	2			X	X				X			X				X			X			
68	AŞAĞI MAHALLE CAMİİ MİH. (YEŞİLYURT)		X							X	4	2	1		X			X				X	X									X
69	HACI HAYDAR CAMİİ MİHRABI		X					X						X	X					X		X	X									X
70	DERVİŞ AĞA CAMİİ MİHRABI		X							X	2		1		X					X		X	X									X